

RAPPORT

2023

Følgerevaluering av ICDP veiledning for foreldre med ungdommer

RAPPORT 2023

Følgerevaluering av ICDP veiledning for foreldre med ungdommer

Nina Høy-Petersen, Anlaug Selstø, Arnfinn Helleve og Rannveig Kaldager Hart

Utgitt av Folkehelseinstituttet
Område for fysisk og psykisk helse
Avdeling for helse og ulikhet
Desember 2023

Tittel: Følgeevaluering av ICDP veiledning for foreldre med ungdommer

Forfattere:
Nina Høy-Petersen
Annlaug Selstø
Arnfinn Helleve
Rannveig Kaldager Hart

Oppdragsgiver: Barne-, og ungdoms- og familiedirektoratet
Prosjektnummer: 81003
Publikasjonstype: Rapport
Bestilling:
Rapporten kan lastes ned som pdf
på Folkehelseinstituttets nettsider: www.fhi.no

Rapporten kan også bestilles fra
Nasjonalt folkehelseinstitutt
Postboks 4404 Nydalen
NO-0403 Oslo
publikasjon@fhi.no
Telefon: 21 07 82 00
Grafisk designmal:
Per Kristian Svendsen og Grete Sømmer
Grafisk design omslag:
Fete Typer

ISBN elektronisk utgave: 978-82-8406-414-7

Emneord (MeSH): Foreldreveiledning, ICDP, International Child Development Programme, ICDP Ungdom, ungdomsforeldre, tiltaksevaluering, følgeevaluering

Sitering: Høy-Petersen N, Selstø A, Helleve A, Kaldager Hart R. «Følgeevaluering av ICDP veiledning for foreldre med ungdommer» [Evaluation of an ICDP parenting programme for parents with teenagers] Report 2023. Oslo: Norwegian Institute of Public Health, 2023.

Innhold

Hovedbudskap	8
Sammendrag	9
<i>Konklusjon og anbefalinger</i>	11
Key messages (English)	12
Executive summary	13
<i>Conclusion and Recommendations</i>	15
Forord	16
Liste over akronymer og begreper	17
1 Innledning	18
1.1 Bakgrunn	18
1.2 Rapportens struktur, avgrensning og problemstilling	19
1.2.1 <i>Organisering av rapporten</i>	19
1.2.2 <i>Datakilder</i>	22
1.2.3 <i>Terminologi</i>	22
2 Beskrivelse av tiltaket	23
2.1 ICDP i Norge	23
2.1.1 <i>Programmets struktur og innhold</i>	23
2.1.2 <i>Kultursensitivitet</i>	26
2.1.3 <i>Organisering av ICDP i Norge</i>	26
2.2 Beskrivelse av ny ICDP ungdomsvariant	27
2.2.1 <i>Struktur og innhold</i>	27
2.2.2 <i>Veiledningsmetoder</i>	28
2.3 Veien mot en ny, nasjonal ungdomsvariant av ICDP	30
3 Tidligere forskning og teoretiske antakelser	32
3.1 Effektstudier av ICDP og relaterte foreldreveiledningstiltak	32
3.2 Sammenhengen mellom foreldres omsorgspraksis og barns utfall	33
3.2.1 <i>Betydningen av foreldrestil på tvers av kulturelle skillelinjer</i>	34
3.2.2 <i>Assosiasjonen mellom foreldrestil og barns utfall kan være ulik effekten av foreldrestil på barns utfall</i>	35
3.3 Teoretiske forventninger til tiltakets universalitet: Kultur	35
3.3.1 <i>ICDP Ungdom for minoritetsforeldre Bydel Grorud, 2007/2008</i>	36
3.3.2 <i>Pilotering av ny ICDP Ungdom på arabisk</i>	37
3.4 Oppsummering og forventninger	38
4 Forskningsdesign	39
4.1 Innsamling av kvalitative data	39

4.1.1 Observasjon.....	39
4.1.2 Fokusgrupper og intervjuer med veiledere.....	39
4.1.3 Fokusgrupper med foreldre	40
4.1.4 Dybdeintervjuer med ungdommer.....	40
4.2 Rekruttering og utvalg: Kvalitativ data	41
4.2.1 Rekruttering av veiledere til fokusgrupper.....	41
4.2.2 Rekruttering av foreldre til fokusgrupper.....	42
4.2.3 Rekruttering av ungdommer til intervjuer.....	43
4.2.4 Rekruttering av fagpersoner til innspillmøte.....	43
4.3 Kvantitative data: Rekruttering, utvalg og datainnsamling	44
4.3.1 Spørreundersøkelser til veiledere	44
4.3.2 Spørreundersøkelser til foreldre	44
4.4 Analyse.....	45
4.4.1 Kvalitativ analyse av data fra veiledere, foreldre, og ungdommer.....	45
4.4.2 Kvantitativ analyse av data fra foreldre og veiledere	46
4.5 Etiske vurderinger	47
4.5.1 Anonymitet og fremstilling av deltakere	47
4.5.2 Godkjenninger	48
4.5.3 Bruk av insentiver for deltakelse	48
4.5.4 Begrensning evalueringens negative konsekvenser for veiledere og foreldre	48
4.6 Beskrivelse av foreldreutvalget i spørreundersøkelsen	48
5 Resultater: Rekruttering til ICDP, forkunnskaper og forventninger	51
5.1 Rekruttering til- og frafall fra ICDP	51
5.1.1 Rekrutteringsstrategier fra veiledernes perspektiv	51
5.1.2 Rekrutteringen beskrevet av foreldrene.....	53
5.1.3 Oppmøte og frafall i veiledningsforløpet	54
5.2 Foreldrenes motivasjon for deltakelse	54
5.2.1 Foreldrenes beskrivelse av motivasjon.....	55
5.2.2 Foreldrenes motivasjon sett fra veiledernes perspektiv.....	56
5.2.3 Foreldrenes motivasjon sett fra ungdommenes perspektiv	56
5.3 Forkunnskap og forventninger	57
5.4 Hva vet og tenker ungdommene om foreldrenes ICDP deltakelse – på forhånd og underveis?	58
5.4.1 Foreldrenes perspektiv	58
5.4.2 Ungdommenes perspektiv.....	60
5.5 Oppsummering	62
6 Resultater: Gjennomføring.....	64
6.1 Veilederopplæringen (påbygningsmodulen for ICDP Ungdom)	64

6.2	Veilederens opplevelser og bruk av veiledningsmateriell.....	65
6.2.1	<i>Hvordan fungerer en mer standardisert manual?.....</i>	65
6.2.2	<i>ICDP-huset som metafor for utvikling – fungerer det i ungdomsvarianten? .....</i>	66
6.2.3	<i>Emosjonsveiledning og meningsskapende dialog .....</i>	66
6.2.4	<i>Skriptede rollespill .....</i>	68
6.2.5	<i>Tilpasninger av opplegget .....</i>	70
6.3	Foreldrenes opplevelser av innholdet i manualen	70
6.3.1	<i>Grupperefleksjon og erfaringsutveksling.....</i>	71
6.3.2	<i>Filmer .....</i>	73
6.3.3	<i>Rollespill og mindfulness .....</i>	73
6.4	Gruppedynamikk: Skaper ICDP Ungdom gode gruppeprosesser?	74
6.5	Passer programmet for målgruppa?.....	77
6.5.1	<i>Passer veiledningsmateriellet for ungdomsårene? .....</i>	77
6.5.2	<i>Opplever foreldre at veiledningen passer uavhengig av problematikk? .....</i>	78
6.5.3	<i>Passer programmet for alle uavhengig av kulturell bakgrunn? .....</i>	79
6.6	Oppsummering	84
7.1	Foreldrenes opplevelse av veiledningens nytteverdi	86
7.1.1	<i>Utbytte av veiledningen og relasjon til ungdommen .....</i>	86
7.1.2	<i>Utfordringer knyttet til å delta i veiledningen .....</i>	91
7.2	Ungdommers opplevelser av veiledningens nytteverdi.....	92
7.3	Oppsummering	95
8	Resultater: Nytteverdi over tid	97
8.1	Foreldrenes opplevelse av nytteverdi over tid.....	97
8.2	Ungdommens opplevelse av nytteverdi over tid.....	99
8.3	Oppsummering	101
9	Resultater: Implementering i organisasjoner og virksomheter	102
9.1	Veilederens kompetanse og personlige egnethet	102
9.2	Forankring i organisasjon og rammebetingelser	102
9.3	Veilederens motivasjon	104
9.4	Oppsummering av resultater om implementering	105
10	Diskusjon	106
10.1	Rekruttering.....	106
10.2	Gjennomføring.....	106
10.2.1	<i>Erfaringer med ny veiledningsmanual.....</i>	106
10.2.2	<i>Fungerer ICDP Ungdom i en flerkulturell kontekst? .....</i>	108
10.3	Opplevd nytteverdi og sammenheng med effekt	109
10.4	Organisatorisk implementering av ICDP	110

11 Konklusjon og anbefalinger	111
11.1 Hovedfunn	111
11.1.1 Rekruttering.....	111
11.1.2 Gjennomføring.....	111
11.1.3 Veiledningens nytteverdi umiddelbart og over tid	111
11.1.4 Implementering	112
11.2 Styrker og svakheter ved studien	112
11.3 Mulige justeringer av tiltaket.....	113
11.3.1 Mal heller enn manual.....	113
11.3.2 Økt kultursensitivitet	114
11.4 Våre funn og videre implementering i kommunene.....	114
11.5 Forskningsbehov	115

Liste over figurer

Figur 1 'ICDP-huset'	25
Figur 2 Foreldres motivasjon for å delta i foreldreveiledning.	55
Figur 3 Foreldres og veilederes syn på hvor godt ulike elementer fungerte.	71
Figur 4 Foreldrenes oppfatninger av gruppedynamikk og hvor fornøyde de er med deltakelse... 75	
Figur 5 Foreldrenes beskrivelse av nytteverdi for ulike dimensjoner.	87

Liste over tabeller

Tabell 1 Oversikt over forskningsspørsmål.....	21
Tabell 2 Sammenlikning av 8 tema for godt samspill i ICDP ungdom og standard ICDP.....	28
Tabell 3 Årsak til manglende deltakelse blant veilederne vi kontaktet i forbindelse med evalueringen.....	42
Tabell 4 Beskrivelse av foreldrene som deltok i spørreundersøkelsen	49
Tabell 5 Antall veiledere som rekrutterte fra oppgitte rekrutteringskilder.	53
Tabell 6 Veilederes svar på om opplegget i manualen passet for gruppa deres.....	77

Liste over elektroniske vedlegg

Alle elektroniske vedlegg finnes på prosjektets område på OSF: <https://osf.io/kmjc9/>

[Vedlegg 1 Fokus-/intervjuguide veiledere](#)

[Vedlegg 2 Fokus-/intervjuguide foreldre](#)

[Vedlegg 3 Intervjuguide ungdommer](#)

[Vedlegg 4 Informert samtykke for veiledere som deltar med foreldregruppe](#)

[Vedlegg 5 Informert samtykke for veiledere som kun deltar selv](#)

[Vedlegg 6 Informert samtykke for foreldre](#)

[Vedlegg 7 Informert samtykke for ungdommer](#)

[Vedlegg 8 Spørreskjema for veiledere](#)

[Vedlegg 9 Spørreskjema 1 for foreldre](#)

[Vedlegg 10 Spørreskjema 2 for foreldre](#)

Hovedbudskap

- Rapporten evaluerer en ny versjon av et gruppebasert veiledningsprogram for foreldre med ungdommer, som bygger på *International Child Development Programme* (ICDP) og *Tuning in to Teens* (TinT). Den primære læringsmetoden er erfaringsutveksling og refleksjon mellom foreldre, på bakgrunn av korte undervisningssegmenter om hvordan foreldre kan styrke relasjonen med ungdommene sine.
- ICDP Ungdom er tenkt som et universelt helsefremmende tiltak (primærtiltak), men foreldre som opplever større utfordringer med ungdommene sine er overrepresentert i veiledningsgruppene. Hvis det er et mål at tiltaket brukes forebyggende som tenkt, må det gjøres en endring i og økt satsning på brede rekrutteringsstrategier og markedsføring.
- Foreldrene som deltok i vår evaluering er svært fornøyde, både med opplevelsen som deltakere og med veilednings nytteverdi. De beskriver at de har blitt tryggere i foreldrerollen, at de nå er roligere i relasjonen med ungdommene, og at samspeilet og kommunikasjonen med ungdommene er bedre. Endringene vedvarer et år etter avsluttet veiledning. Ungdommene er lite interesserte i veiledningen, men enes om at foreldrene blant annet har blitt roligere.
- Funnene tyder på at ICDP Ungdom kan passe tvers av kulturelle skillelinjer så lenge foreldrene har noe botid i Norge, men at det krever bedre tematisering av kultur og kulturelle forskjeller i oppdragelsesnormer.
- Vi ser variasjoner i om veilederne er fornøyde med veiledningsmaterialet. ICDP veiledere spiller en sentral rolle i implementeringen og gjennomføringen av tiltaket, ofte som initiativtagere for etablering av tilbudet på sin arbeidsplass. Å opprettholde deres motivasjon og ønske om å ta i bruk den nye versjonen av programmet er viktig for å sikre en langsiktig realisering av tiltaket.
- Vi anbefaler endringer av veiledningsmaterialet for å sikre bedre konsistens mellom programmet slik det ser ut på tegnebrettet, og slik det gjennomføres i felt. Vi anbefaler at opplegget gjøres mer fleksibelt, gjerne ved å endre manualen til en mal, med flere valgmuligheter for oppgaver, undervisningsinnhold, og pedagogiske tilnærminger. Malen bør øke tiltakets kultursensitivitet ved å inneholde tilpasset materiale for foreldre med mer kollektivistisk bakgrunn.
- Vår studie kan ikke gi svar på om ICDP Ungdom har en positiv effekt på ungdommer, deres foreldre og deres relasjon. Rapportering om høy tilfredshet er svært vanlig i evalueringsforskning, og har ingen sterk sammenheng med tiltakets faktiske effekt. For å undersøke om ICDP Ungdom har positive effekter må det gjøres en (kvasi-)eksperimentell evaluering av tiltaket.

Sammendrag

Innledning

Foreldreveiledning kan styrke relasjonen mellom foreldre og barn. En god relasjon med foreldre har sammenheng med bedre psykisk helse, og kan begrense behovet for kostbare tiltak senere i livet. Ungdomsårene anerkjennes i økende grad som en viktig tid å investere ressurser, ettersom hjernens modningsprosess i tenårene gjør ungdommer sårbare, og samtidig påvirkelige for læring og utvikling. Rapporten evaluerer piloteringen av et forebyggende veiledningsprogram for foreldre med ungdommer. Programmet heter ICDP Ungdom, og kombinerer elementer fra de gruppe- og refleksjonsbaserte veiledningsprogrammene *International Child Development Programme* og *Tuning in to Teens*. ICDP Ungdom holdes over 8 gruppesamlinger, hvor foreldrene får noe undervisning, men i hovedsak utveksler erfaringer, og reflekterer over samspillet med ungdommene sine. Rapporten beskriver **rekrutteringsprosessen**; foreldrene og veiledernes erfaringer fra **gjennomføring** av veiledningsopplegget; i hvilken grad programmet passer for målgruppa foreldre med ungdommer; og organisatoriske hemmere og fremmere for **implementeringen**. Vi beskriver foreldrenes opplevelse av tiltakets **nytteverdi** umiddelbart og over tid, og ungdommenes perspektiv på foreldreveiledningen.

Metode

Evalueringen baserer seg på fokusgruppeintervjuer med foreldre fra fire veiledningsgrupper (samlet 29 foreldre), og spørreundersøkelser besvart av 54 foreldre. Vi gjorde dybdeintervjuer med 8 av ungdommene til foreldre fra disse gruppene. Et mindre utvalg av foreldrene og ungdommer ble intervjuet igjen omtrent et år etter siste veiledningssamling. Ut over dette intervjuet vi 14 veiledere som var med i utprøvingen av ICDP Ungdom, og 28 veiledere har svart på spørreskjema.

Resultater og diskusjon

Rekruttering: Litt under halvparten av veilederne opplever vansker med å fylle opp veiledningsgrupper. Det vanligste stedet for rekruttering er skole/SFO/AKS, og gjennom veiledernes kontakt med foreldre i ulike tjenester. Frafallet er minst blant foreldre rekruttert gjennom veileders nettverk, og det er nesten ingen frafall etter gruppeoppstart. Flertallet av foreldrene deltar for å motvirke forverring av identifiserte problemer hos ungdommene. Nær 80% er bekymret for ungdommen. 61% av foreldrene svarer at de visste lite eller ingenting om hva veiledningen gikk ut på før oppstart. De færreste informerer ungdommene om veiledningen, men nesten alle ungdommene finner ut om veiledningen, ofte tilfeldig. Ungdommene er lite interessert i ICDP, og vet svært lite om programmet. Ingen i vårt utvalg uttrykker negative følelser rundt foreldrenes deltakelse.

Gjennomføring: Omtrent halvparten av veilederne opplever opplæringsmodulen som tilstrekkelig. De som er uenige framhever at elementer hentet fra foreldreveiledningsprogrammet *Tuning in to Teens* får for mye plass på bekostning av elementer fra Standard ICDP. Flesteparten av veilederne bruker manualen fleksibelt, og trekker veiledningen i retning av en tidligere variant av tiltaket (standard ICDP). Mindre erfarne veiledere er stort sett positive til den nye varianten, men erfarne veiledere foretrekker et mer rendyrket ICDP-format. Sistnevnte savner den meningskapende dialogen hvor foreldre utvider ungdommenes forståelse av den ytre verden, samt utvidet bruk av erfaringsbasert læring som pedagogisk metode. Mindre erfarne veiledere er fornøyde med manualiseringen, mens erfarne veiledere vil beholde fleksibiliteten fra standard ICDP. Et tydelig flertall opplever manualen som lite kultursensitiv.

Veilederne beskriver at ICDP Ungdom bevarer aspekter ved Standard ICDP som underbygger gode gruppeprosesser. Foreldrene er svært positive til samspillet med andre foreldre, og

beskriver et sterkt fellesskap. Cirka 95% er enig/helt enig i at de likte gruppeveiledning; 92% at det var trygt å dele erfaringer. Omtrent 85% er svært fornøyde med veiledernes ledelse av gruppa, og de beskriver veilederne som ikke-dømmende og kompetente ledsagere.

Foreldre og veiledere mener at programmet passer uavhengig av utfordringene hos ungdommene. De opplever også at ICDP Ungdom passer på tvers av kultur, dersom deltakerne har litt botid i Norge eller veileder tilpasser materiell underveis. Veiledere som jobber med tolkede minoritetsgrupper, opplever at innholdet i ikke alltid passer foreldre fra land med oppdragelsesnormer som skiller seg fra de norske. Opp mot 100% av foreldrene enig/helt enig i at filmene og undervisningen var nyttig, og opp mot 90% svarer dette også om egenrefleksjon og gruppeoppgaver. Foreldre og veiledere enes om at mindfulness var minst nyttig. Litt over 80% av foreldrene mot omtrent 45% av veilederne er enig/helt enig i at rollespill var nyttig/fungerte godt.

Nytteverdi: Foreldrene er gjennomgående fornøyd med veiledningsopplegget som helhet. Aller mest fornøyd er de med økt bevissthet på sin egen reaksjon i samspill med ungdommen (cirka 90% er enig/helt enig) og at de i større grad evner å se det positive ved ungdommen (cirka 90% er enig/helt enig). Foreldrene opplever rollen sin som mindre statisk og ensidig, og mer dynamisk etter veiledningen – fra sjef til konsulent og støtte. Omtrent 75% er også enig/helt enig i at de forstår ungdommen bedre, og oftere griper muligheten for kontakt. Omtrent 50% er enige/helt enige i at kommunikasjonen med ungdommen(e) har blitt bedre; at de nå har en nærere relasjon; og håndterer avvisning bedre.

Alle foreldre og veiledere i vårt utvalg beskriver gruppeprosessene som gode, trygge, og nyttige. Vi ser ingen tydelige variasjoner i opplevd nytteverdi eller gruppedynamikk på bakgrunn av kultur eller variasjon i type og nivå på ungdommenes utfordringer. Foreldrene trekker frem store deler av veiledningen som viktig og nyttig, men spesielt læring om sammenhengene mellom ulike temaer: Eksempelvis at egen erfaringsbakgrunn påvirker relasjonsmønster, at relasjonsmønster igjen har mye å si for om foreldre lykkes i å knytte en nær relasjon med ungdommen, og at en nær relasjon igjen er nødvendig for positiv grensesetting. Foreldrene opplever at de nå er mer oppmerksomme, og empatiske i relasjonen med ungdommene, samt mer forståelsesfulle for ungdommens perspektiver. De skildrer en forbedret oppmerksomhet på ungdommens følelser, slik at de kan benytte muligheten for kontakt eller 'stå i avvisning' ut ifra behovet ungdommen uttrykker. Flere mener også at de nå har en nærere relasjon med ungdommen, og at de kommuniserer bedre selv om det ikke nødvendigvis er mindre konflikt. Alle skildrer at de er roligere i relasjonen, noe ungdommene sier seg enige i. Ungdommene er imidlertid lite interesserte i, og har ikke tenkt nevneverdig over, at foreldrene går til veiledning.

I kvalitative data trekker foreldrene spesielt frem nytten av å ta en empatisk heller enn sympatisk tilnærming for å støtte ungdommene når de opplever noe vanskelig, og av å beholde roen i krevende samspill. Ungdommene har ikke tenkt nevneverdig over endringer i relasjonen. Ungdommene setter blant annet pris på at foreldrene er roligere og ikke blir like fort sinte eller sure, og noen nevner at foreldrene oppleves som mer tilgjengelige for kontakt. Foreldrene vi fulgte opp omtrent et år etter veiledningen husker og bruker fortsatt mye av ICDP-læringen. Når vi minner ungdommene om hvilke endringer i relasjonen med foreldrene de rapporterte om under første intervju, svarer de fleste at disse har vedvart. Ungdommene har glemt at endringene kan ha sammenheng med ICDP. Vi ser tegn til at endringer i foreldrepraksis ikke nødvendigvis 'vedvarer', men heller oppstår og justeres i takt med ungdommenes utvikling.

Organisatorisk implementering: Foreldrene opplever veilederne som svært godt egnet for rollen. Veilederne har gjennomgående minst høyere utdanning av lavere grad, innen helse, sosial og samfunnsfag. 96% er enige eller helt enige i at å veilede grupper med ungdomsforeldre passer deres kompetanse og/eller utdanning.

Et flertall av veilederne opplever at ICDP Ungdom mangler tilstrekkelig forankring i kommuner og organisasjon. Mange av dem er selv initiativtakere for igangsettelsen av tiltaket. En del arbeid ser ut til å gjøres ubetalt i tillegg til en 100% stilling. Gjennomgående etterlyser veilederne bedre rammebetingelser, særlig tid reservert til arbeid med ICDP. Nesten ingen rapporterer om insentiver til å jobbe med ICDP i form av høyere lønn eller mulighet for forfremmelse. Funnene viser også at indre motivasjon ikke er nok til å sikre en langsiktig realisering av tiltaket: 36% er usikre på om de fortsetter som veiledere for ICDP Ungdom i fremtiden, ofte grunnet manglende prioritering i organisasjonen. Veiledernes indre motivasjon er avgjørende for implementering av tiltaket. For en del veiledere ser misnøye med noen av revisjonene i ICDP ungdom ut til å gå på bekostning av motivasjon.

Konklusjon og anbefalinger

Mange av veilederne gjorde endringer for at programmet skulle ligge tettere opp til Standard ICDP. For videre evalueringer er det viktig at tiltaket slik det skisseres og slik det faktisk implementeres henger tettere sammen. Vi anbefaler i hovedsak at opplegget justeres for å passe overens med tiltaket slik det praktiseres i felt. Det vil gjøre programmet mer konsistent, og samtidig ivareta veiledernes motivasjon. Vår anbefaling er å endre manualen til en mal med flere valgmuligheter for ulike oppgaver, undervisningsinnhold, og pedagogiske tilnærminger veilederne kan velge mellom gjennom veiledningsløpet. Likt standard ICDP, foreslår vi å etablere et tidlig og kontinuerlig fokus på hvordan kulturell og erfaringsmessig bakgrunn påvirker omsorg, og hvilke erfaringer foreldre har rundt et gitt tema før det introduseres. Videre anbefaler vi at kursmaterialet og eksemplene som benyttes justeres slik at de blir noe mer relevante på tvers av kultur.

For å finne ut om tiltaket har positiv effekt på foreldre, ungdommer og deres relasjon, trengs forskning som randomiserer (tidspunkt for) veiledning, og sammenlikner foreldre og ungdommer som deltar med en kontrollgruppe som ikke har gjennomført programmet, eller som gjennomfører programmet senere.

Hvis det er et mål at tiltaket brukes universelt, må det gjøres en endring i og økt satsning på bredere rekrutteringsstrategier og markedsføring. Per i dag implementeres tiltaket i tråd med proporsjonal universalisme: Fra en bred rekruttering får en inn en overvekt av deltakere med større behov. Det kan godt tenkes at dette er en mer kostnadseffektiv implementering enn å være tettere på idealet om universell rekruttering.

Key messages (English)

- The report evaluates a new version of a group-based guidance program for parents of teenagers, based on the International Child Development Programme (ICDP) and Tuning in to Teens (TinT). The primary method of learning is group reflection and the sharing of experiences among parents, following short teaching segments on how parents can strengthen their relationship with their teenagers.
- ICDP Teens is intended as a universal health promotion measure (primary measure), but parents experiencing greater challenges with their teenagers are overrepresented in the guidance groups. If the goal is for the program to be used preventively, changes and increased efforts in broad recruitment strategies and marketing must be made.
- The parents who participated in our evaluation are very satisfied, both with their experience as participants and with the perceived usefulness of the program. They describe becoming more confident in their parenting role, being calmer in their relationship with the teenagers, and that the interaction and communication with the teenagers have improved. The changes persist a year after the program has concluded. The teenagers have little interest in the program, but they all agree that their parents seem calmer than before.
- The findings suggest that ICDP Teens has the potential to be experienced positively by all parents across cultural divides if the parents have lived in Norway for some time, and if the program facilitated a more in-depth thematization of culture and cultural differences in parenting norms.
- We observe variations in whether the guides are satisfied with the guidance material. ICDP guides play a central role in the implementation and execution of the program. They often initiate and introduce the program at their place of work. Maintaining their motivation and willingness to adopt the new version of ICDP Teens is important to ensure its long-term realization.
- We recommend changes to the guidance material to achieve better consistency between the program as it is designed and how it is implemented in the field. We recommend making the layout more flexible by changing the manual to a template, with several alternatives for teaching content, pedagogical strategies, tasks, and examples between which the guides can choose. The template should increase the cultural sensitivity of the program.
- Our study cannot answer whether ICDP Teens has a positive effect on teenagers, their parents, and their relationship. Reporting high satisfaction is very common in evaluation research and does not have a strong correlation with the actual effect of the program. Securing research-based evidence of ICDP Teens effects would require a (quasi-) experimental evaluation of the program.

Executive summary

Introduction

Parental guidance can strengthen the relationship between parents and children. A good relationship with parents is associated with better mental health and can limit the need for costly interventions later in life. The teenage years are increasingly recognized as an important time to invest resources, as the brain's maturation process during these years makes adolescents vulnerable, yet simultaneously receptive to learning and development. This report evaluates the piloting of a preventive guidance program for parents with teenagers. The program, here referred to as ICDP Teens, combines elements from the group- and reflection-based *International Child Development Programme* and *Tuning in to Teens*. ICDP Teens consists of 8 group sessions, where parents receive short segments of instruction but primarily exchange experiences with each other and reflect on their interaction with their teenagers. Our report describes the recruitment process; the experiences of parents and guides that have completed the program; to what extent the program suits the target group of parents with teenagers; and organizational barriers and facilitators for implementation. We describe the parents' experiences of the intervention's usefulness immediately following the final group session, and over time. We also share the perspectives of teenagers whose parent(s) have completed the program.

Methods

The evaluation is based on focus group interviews with parents from four guidance groups (a total of 29 parents), and questionnaires answered by 54 parents. We conducted in-depth interviews with 8 of the teenagers whose parents were in these groups. A smaller selection of parents and teenagers were interviewed again about a year after the last guidance session. In addition to this, we interviewed 14 guides who participated in the trial of ICDP Teens, and 28 guides responded to a questionnaire.

Results and Discussion

Recruitment: Just under half of the guides experience difficulties securing participants for their groups. The most common place of recruitment is through schools/after-school programs, and through the guides' contact with parents in various services. The drop-out rate is smallest among parents recruited through the guide's professional network, and there is almost no drop-out following the first group meeting. The majority of parents participate to counteract an escalation of identified problems with their teenagers. Nearly 80% are concerned about their teenagers. 61% of the parents answer that they knew little or nothing at all about the program prior to the first group meeting. Few inform their adolescents about the program, but almost all adolescents find out about it by chance. The teenagers show little interest in ICDP and know very little about the program. No one in our sample expresses negative feelings about their parents' participation.

Implementation: About half of the guides consider the training module to be sufficient. Those who disagree emphasize that elements integrated from the parental guidance program *Tuning in to Teens* are given too much attention compared to elements from Standard ICDP. Most of the guides use the manual flexibly and model the program to conform better with a previous variant of the intervention (standard ICDP). Less experienced guides are mostly positive to the new version of the program, but experienced guides prefer the Standard ICDP format. The more experienced guides would like the comprehension dialogue, where parents expand adolescents' understanding of the external world, to be included in the program. They would also prefer clearer emphasis on experience-based learning strategies. Less experienced guides are satisfied with the manualization of the program, while experienced guides want to retain the flexibility from standard ICDP. A clear majority find that ICDP Teens demonstrates far less cultural sensitivity than Standard ICDP.

The guides describe that ICDP Teens preserves aspects of Standard ICDP that support good group processes. Parents feel very positive about their interactions with other parents, and they describe a strong sense of community. About 95% agree/fully agree that they enjoyed group-based guidance; 92% that it was safe to share experiences. Approximately 85% are very satisfied with the guides' leadership of the group, and they describe the guides as non-judgmental and competent companions.

Parents and guides believe that the program is suitable regardless of differences in challenges faced by the adolescents. They also consider ICDP Teens to be appropriate across cultures if participants have had some time to adjust to Norway, and if the guide adjusts the material to better suit parents from collectivistic backgrounds. Guides working with interpreted minority groups find that the content does not always suit parents from countries with child-rearing norms that differ from Norwegian ones. Up to 100% of the parents agree/fully agree that the films and teaching segments were useful, and up to 90% respond the same about self-reflection and group tasks. Parents and guides agree that mindfulness was the least useful. Just over 80% of parents versus about 45% of guides agree/fully agree that role-playing was useful/worked well.

Utility: Parents are consistently satisfied with the guidance program as a whole. They are most satisfied with an increased awareness of their own reactions in interactions with the adolescents (about 90% agree/fully agree) and state that they are more capable of noticing the positive characteristics of the adolescents (about 90% agree/fully agree). Parents experience their role as parents to be less static and one-sided, and more dynamic. Those who equated their role as a parent with that of a boss now perceive themselves more as consultants and supporters for their teens. About 75% also agree/fully agree that they understand the adolescents better and more often seize the opportunity for contact. About 50% agree/fully agree that communication with the adolescents has improved; that they now have a closer relationship; and handle rejection better.

All parents and guides in our sample describe the group processes as safe and useful. We see no clear variations in the perceived utility of the program or group dynamics based on cultural background or variation in the type and level of the adolescent's challenges. Parents highlight large parts of the program as important and useful, but especially learning about the connections between the different themes: For example, how one's own background affects interactions with the teenagers. Patterns of interaction matter for whether parents succeed in forming close relationships with the adolescents, which in turn enables parents to establish positive boundaries through negotiations with the teen. Parents report that they are now more empathetic and understanding of the adolescents' perspectives. They describe being attentive to the teen's feelings and seizing the opportunity for contact or accepting rejection based on the teens perceived needs. Several parents believe they now have a closer relationship and communicate better with the teen - even if the conflict level remains the same. All describe being better able to stay calm in their interactions- to which the teenagers agree. Even so, the teenagers are not particularly interested in the program, and tend to forget that their parents have participated.

In qualitative data, parents highlight the benefits of taking an empathic rather than sympathetic approach to support their adolescents when they experience something difficult, and of staying calm in challenging interactions. Changes in the relationship are not obvious to the teenagers. They do, however, appreciate that their parents seem calmer and that they do not get angry or upset as quickly. Some mention that their parents seem more available for contact. The parents we followed up with about a year after the program still remember and draw benefits from ICDP related learning. When we remind teenagers of improvements in their parents' behavior that they mentioned in the initial interview, most of them report that these changes have lasted. The teenagers have forgotten that the changes are associated with ICDP. Concrete changes in parents' caring practices are not necessarily static and «lasting» but keep evolving and adjusting as the teenagers develop and mature.

Implementation: The parents perceive the guides to be personally suited for the role. The guides consistently have higher education qualifications, and have completed a bachelor's degree at a minimum, within health, social, and community studies. 96% agree or fully agree that guiding groups of adolescent parents matches their competence and/or education.

Most of the guides feel that ICDP Teens lacks sufficient anchoring in municipalities and organizations. Many of them have initiated the implementation of the program at their workplace. A lot of work appears to be done without pay in addition to a full-time position. Guides consistently call for improvement of their working conditions and compensation, especially time reserved to attend to ICDP-related tasks. Almost none of the guides report incentives to invest professionally in ICDP, in terms of higher pay or increased opportunities for promotion. The findings also show that internal motivation is not enough to ensure long-term realization of the program: 36% of the guides are uncertain if they will continue as guides for ICDP Teens in the future, often because the program is not sufficiently prioritized by their organizations. The guides' internal motivation is crucial for the implementation of the program. And, for some guides, dissatisfaction with certain revisions in ICDP Teens (compared to Standard ICDP) seems to erode this motivation.

Conclusion and Recommendations

Many of the guides who participated in the pilot chose to integrate elements from Standard ICDP. For future evaluations, it is important that the program, as outlined in the manual and as actually implemented, align more closely. We primarily recommend adjusting the written material to match how the program is practiced in the field. This would make the program more consistent while motivating the guides to utilize the material. Our recommendation is to change the manual into a template with multiple options for different tasks, teaching content, and educational approaches that the guides can choose from.

Like standard ICDP, we suggest establishing an early and continuous focus on how cultural and experiential background affects care, and what experiences parents have related to a given topic before it is introduced. Furthermore, we recommend adjusting the written material and examples used to make the program more relevant across cultures. Ideally, the template will present different versions of tasks and examples, some of which are tailored to parents from more collectivist backgrounds.

To find out if the program has positive effects on parents, adolescents, and their relationship, research is needed that randomizes the timing of program entry and compares parents and adolescents who participate with a control group that has not completed the program, or that completes the program at a later stage.

If the goal is for the program to be used universally, a change in- and increased focus on recruitment strategies and marketing must be made. Currently, the program is implemented in line with proportional universalism: This means that the program is available to all, and that broad recruitment attempts are made, but that most parents who decide to participate experience greater than average difficulties with their teenagers. It could well be that this is a more cost-effective implementation than what would be achieved through universal recruitment.

Forord

Denne rapporten presenterer funn fra en følgeevaluering av ICDP for foreldre med ungdommer. Evalueringen er gjennomført av Folkehelseinstituttet, på oppdrag fra Barne- og Ungdomsdirektoratet. Takk til Seniorrådgiver for kunnskapsstyring, Anders Næss, for et godt samarbeid.

Videre vil vi takke Anastasia Fedotova og Ragnhild Risholm fra Spissekompetansemiljøet for foreldrestøtte (SKM) i Bufetat. De inviterte oss med på flere arenaer hvor vi fikk bli kjent med ICDP veiledere, og med veiledningsprogrammet mer generelt. De bidro også med uvurderlig hjelp i rekrutteringsprosessen, og faglig innsikt om programmet.

En stor takk til Anastasia Fedotova (Bufetat), Idunn Brekke (FHI), og Solvor Backlund (Bufdir), som var referansegruppe for prosjektet, og som kom med mange gode innspill underveis. Tonje Holt (FHI) og Alida Skiple (NOVA) har fagfellevurdert rapporten, og bidratt til å løfte den betydelig. Tusen takk!

Vi takker også representanter fra ICDP Norge, Heidi Steel og Eli Østberg, i tillegg til ICDP seniortrenerkorpset, for å bidra med sine synspunkter.

Sist, men ikke minst, vil vi takke veilederne, foreldrene, og ungdommene som delte sine synspunkter, og som utgjør selve grunnlaget for denne evalueringen. Til tross for en hektisk hverdag, bidro også flere veiledere med organisering av intervjuer og bevertning. Det setter vi stor pris på.

Disse menneskene, i tillegg til gode kollegaer ved FHI, gjorde arbeidet med rapporten til en ryddig, berikende, og fornøylig prosess. Feil og mangler som skulle gjenstå er selvsagt våre egne.

Oslo, november 2023
Signatur

Liste over akronymer og begreper

Bufetat: Barne-, ungdoms- og familieetaten.

Bufdir: Barne-, ungdoms – og familiedirektoratet.

ICDP: International Child Development Programme.

ICDP minoritetsvariant: International Child Development Programme, spesielt rettet mot minoritetspopulasjonen.

ICDP Norge: Medlemsbasert organisasjon for International Child Development Programme i Norge.

ICDP Ungdom: International Child Development Programme, spesielt rettet mot foreldre med ungdommer i alderen 13-19år.

TinT: Foreldreveiledningsprogrammet Tuning in to Teens.

SKM: Spisskompetansemiljøet for foreldrestøtte og forebygging.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Bruken av universell foreldreveiledning i Norge er økende, og det er nødvendig å sikre at tiltakene som tilbys fungerer som ønsket. Relasjonen til foreldrene er helt sentral for barns utvikling og selvforståelse (Hafstad og Øvreide, 2011). Foreldreveiledning kan styrke relasjonen mellom foreldre og barn, og dermed tilrettelegge for en trygg og god oppvekst. Dette gir barn bedre sjanser for å finne sin plass i fellesskapet, med bedre mulighet til å leve et godt liv hvor de bidrar i samfunnet. En god relasjon til foreldre gjennom oppveksten har sammenheng med bedre psykisk helse senere i livet (Stafford m.fl., 2016). Psykiske lidelser tilhører sykdomsgruppen som knyttes til de høyeste kostnadene for det offentlige (Sælensminde, 2019), og omfanget øker. Mens spissede tiltak rettet mot sårbare grupper har vist større effekt hos enkeltindivider, er tanken at universell foreldreveiledning vil merkes positivt på folkehelsen i sin helhet, ved å oppnå små effekter i store deler av befolkningen. Tidlig innsats i barne- og ungdomsårene kan redusere behovet for mer kostbare tiltak senere i livet, og dermed være samfunnsøkonomisk lønnsomt (Knapp m.fl., 2011; Young, 2002).

Barns første leveår anerkjennes som en spesielt viktig og formativ periode hvor mye tidlig læring skjer, og hvor hjernen utvikles i raskt tempo. Ungdomsårene blir i økende grad anerkjent som en sekundær formativ vekstperiode, hvor grunnleggende læring påvirker hjernens utvikling, og hjernens modningsprosesser igjen påvirker læring (litteraturgjennomgang i Dahl m. fl., 2018). I ungdomstiden skjer det store kognitive og emosjonelle endringer. Sammenliknet med yngre barn er ungdom i gjennomsnitt mer utforskende, spenningssøkende, og dedikerer vesentlig mer oppmerksomhet til jevnaldrende, sosial status, seksuelle og romantiske interesser. Evnen til å selv-regulere, og til å forstå abstrakte konsepter og konsekvensene av ulike handlinger er enda under utvikling. I tenårene er mennesker derfor ekstra sårbare for å gjøre dårlige valg eller etablere vaner som påvirker generell helse og livsmuligheter senere i livet (Patton m.fl., 2016). Blant annet er faren større i disse årene for å skade seg eller dø i ulykker (eller ved selvmord); nedprioritere utdanning og skole slik at fremtidige karrieremuligheter begrenses; etablere en helsemessig ugunstig livsstil; prøve ut ulike rusmidler, og begå kriminelle handlinger (Patton m. fl., 2016). Samtidig er ungdommene ekstra påvirkelige og formbare nettopp i disse årene, hvor de arbeider med å etablere sin identitet, og hvor nye hjernekoblinger resulterer i endringer i hvordan ungdommene bearbeider og integrerer ny informasjon. Endringene kan muliggjøre nye former for læring, spesielt ettersom evnen til å lære av erfaringer, og til å gjøre rasjonelle vurderinger utvikles. Denne forståelsen av ungdomsårene som en risikofylt tid med store påvirkningsmuligheter gir bakgrunn for å investere ressurser også i ungdomstiden (Dahl m. fl., 2018). Forskning viser at foreldrene fortsetter å spille en viktig rolle for ungdommers følelsesregulering, helse og vellvære i denne livsfasen (Morris m. fl., 2017; Schwartz m. fl., 2012).

Universell foreldreveiledning har i hovedsak blitt tilbudt og brukt til foreldre med yngre barn, og både forskningen på feltet og materialet som brukes til foreldreveiledning har dermed hovedsakelig vært konsentrert om denne gruppa (Sønsterudbråten og Bjørnset, 2018). Dette er nå i endring. Tiltak 18 i regjeringens strategi for foreldrestøtte ved navn 'trygge foreldre – trygge barn' (2018-2021) fokuserte på å 'videreutvikle foreldreveiledningstilbudet for foreldre som er bekymret for sine ungdommer', med en bred tilnærming. Samtidig presenterte barnevernsreformen fra 1 januar 2022 et mål om å styrke kommunenes forebyggende arbeid og tidlig innsats i hele oppvekstsektoren. En nyetablert enhet under familievernet ved navn Spisskompetansemiljøet for foreldrestøtte og forebygging (SKM), fikk i oppgave å utvikle et foreldreveiledningsprogram spesifikt for foreldre med ungdommer i henhold til tiltak 18. Deres mandat er å utvikle erfaringsbasert kunnskap som skal bidra til at foreldrestøttetiltak som blir brukt i tjenestene er kunnskapsbasert. Vår rapport presenterer en følgeevaluering av deres

produkt: En manualbasert ungdomsvariant av veiledningsprogrammet ICDP, som skal styrke omsorgskompetansen hos foreldre med ungdommer.

International Child Development Programme (ICDP) er det mest utbredte universelle foreldreveiledningsprogrammet i Norge. Programmet ble utviklet i Norge gjennom 1980- og -90-tallet, og det rettes mot foreldre og samspeillet med barna. Målet er å styrke foreldrenes intuitive foreldrekompentanse, og at foreldrene skal dra nytte av hverandres erfaringer gjennom veiledning i grupper. Opplegget gjennomføres ved at relevante yrkesgrupper, ofte helsesykepleiere, blir kurset og sertifisert som ICDP-veiledere (grunnutdanningen). Noen gjennomfører i tillegg en ekstra opplæringsmodul, som varierer for ulike varianter av ICDP. Deretter går to veiledere sammen om å gjennomføre veiledning i grupper med foreldre, eller med andre personer som utøver omsorg for barn som del av sin profesjon. Veiledere som gjennomfører standard ICDP for foreldre med barn holder 8 veiledningssamlinger, hvor foreldregruppa skal lære om emosjonell, kognitiv, og sosial utvikling (Bjørnstad, 2015; Sønsterudbråten og Bjørnset, 2018). Den pedagogiske metodikken i ICDP er svært interaktiv, og krever aktiv deltakelse i diskusjoner, rollespill og gruppeoppgaver, ofte basert på konkrete eksempler på foreldres interaksjon med barn. Den nye varianten av ICDP for foreldre med ungdommer som beskrives i vår rapport, følger i stor grad standardvarianten av ICDP, men vektlegger tematikk som blir spesielt relevant i ungdomstiden. Som tidligere ICDP-programmer er formålet med den reviderte ungdomsversjonen å styrke relasjonen mellom foreldre og ungdom, for å tilrettelegge for en trygg og god oppvekst.

SKM (Bufetat) rekrutterte høsten 2021 og sommeren 2022 10 kommuner til en pilot for nye ICDP Ungdom. De stod også for opplæringen av veiledere, og bisto kommunene med rekruttering av foreldre til veiledningsgrupper. Folkehelseinstituttet ved Senter for Evaluering av Folkehelseiltak har fått som oppdrag fra Barne- ungdoms- og familiedirektoratet å evaluere om den reviderte versjonen fungerer som forventet i henhold til teoretiske antakelser og erfaringer med veiledning for foreldre til ungdom. Denne rapporten oppsummerer evalueringen. Primært baserer prosjektet seg på kunnskap fra veiledere som har gjennomført den nye ungdomsvarianten av ICDP, og veiledere og foreldre som gjennomførte grupper høsten og vinteren 2022, samt tidlig vår 2023. I tillegg bidrar rapporten med unik og etterspurt innsikt fra intervjuer med ungdommer som har hatt foreldre i disse gruppene.

1.2 Rapportens struktur, avgrensning og problemstilling

Oppsummert bidrar denne evalueringen med en situasjonsanalyse, eller et oversiktsbilde, over hvordan ICDP for ungdomsforeldre brukes og oppleves av veiledere, deltakere, og ungdommene deres, rundt om i Norge.

1.2.1 Organisering av rapporten

Tabell 1 på neste side gir en skjematisk oversikt over de ulike forskningsspørsmålene, datakildene de er knyttet til, og hvilke(t) kapittel de diskuteres i. Her beskriver vi strukturen i rapporten kort. Rapporten følger en kvalitativ struktur, med detaljrik fremstilling av resultater. Hovedfunn oppsummeres etter hvert kapittel.

Kapittel 2 beskriver ICDPs opprinnelse, struktur, innhold, og organisering.

Kapittel 3 gjennomgår prosessen med å utvikle ICDP ungdom, tidligere forskning, og teoretiske forventninger til tiltaket basert på disse.

Kapittel 4 presenterer evalueringens forskningsdesign, og etiske vurderinger.

Kapittel 5 beskriver resultater om rekruttering. Her svarer vi på hvordan og hvem veilederne rekrutterer. ICDP for foreldre med ungdommer er tenkt som et universelt tiltak, men det kan likevel tenkes at det ikke brukes slik i praksis. Vi ser på praktiske eller andre årsaker til at enkelte foreldre ikke møter på alle samlingene, eller dropper ut underveis. Videre belyser vi hva som kjennetegner de familiene som deltar: hvilke overveielser og vurderinger foreldrene gjorde da de besluttet å delta, og i hvilken grad de involvert tenåringsbarna i denne beslutningen. Sist ser vi på foreldrenes og ungdommenes forkunnskaper om- og forventninger til veiledningen. Vi informerer om hva ungdommene vet om veiledningen, årsaken til at foreldrene går på veiledning, og hva de tenker og føler rundt dette.

Kapittel 6 beskriver resultater om gjennomføring. Dette kapitlet ser på veiledernes erfaringer med opplæringen, beskriver deres opplevelse av manualen, og de strukturelle og innholdsmessige endringene som har blitt gjort i ungdomsversjonen av ICDP. Vi vurderer foreldrenes opplevelse av veiledningsmateriellet, og de pedagogiske metodene. Her omtales også foreldrenes opplevelser av samspillet med veilederne og de andre foreldrene gjennom veiledningsforløpet. Kapitlet belyser videre hvorvidt veilederne og foreldrene opplever at ICDP ungdom fungerer godt for den brede målgruppen av foreldre med ungdommer - med tanke på ulike utfordringer hos ungdommene, og foreldrenes kulturelle bakgrunn.

Kapittel 7 beskriver resultater om veiledningens umiddelbare nytteverdi. Dette kapitlet ser på foreldrenes oppfatninger om hvordan veiledningen har påvirket dem, og relasjonen til tenåringsbarna deres. Evalueringen vurderer ikke effekten av tiltaket ved bruk av objektive og validerte utfallsmål, men henter inn foreldrenes egne refleksjoner rundt sin foreldrerolle, relasjon til ungdommen, og hvorvidt/hvordan denne har blitt påvirket av veiledningen. Deretter vurderer vi i hvilken grad ungdommene opplever at samspillet med foreldre har blitt påvirket av at foreldrene har deltatt på ICDP-veiledningen.

Kapittel 8 beskriver resultater om nytteverdi over tid. For å vurdere om eventuell selvrapportert nytteverdi fra veiledningen varer over tid, sammenstiller rapporten intervjudata innhentet umiddelbart etter avsluttet program, med intervjudata innhentet cirka seks måneder til et år senere. Disse oppfølgingsintervjuene vender tilbake til spørsmålene fra den første samtalen, men fokuserer på tiden som har gått, og om foreldrene opplever at kunnskapen fra ICDP samlingene fortsatt er med dem og praktiseres i hverdagen. Ungdommene svarer på om de merker en vedvarende endring i relasjonen.

Kapittel 9 beskriver resultater om implementering. Her benyttes data fra veiledere for å identifisere de viktigste suksessfaktorene og hovedutfordringene for implementeringen av ICDP. Kapitlet diskuterer mer bestemt veiledernes kompetanse, personlige egnethet, og motivasjon, og tiltakets institusjonelle forankring og rammebetingelser.

Kapittel 10 diskuterer våre funn i lys av tidligere forskning.

Kapittel 11 oppsummerer funnene, og anbefaler justeringer av programmet på bakgrunn av disse, som vi mener vil bidra til at tiltaket fungerer best mulig.

Forskningsspørsmål	Data
1. Rekruttering (kap. 5)	
a. Hva opplever ICDP-veiledere som de største utfordringene i rekrutteringsprosessen? Hva fungerte, og hva fungerte ikke så godt?	Veiledere, foreldre, ungdom
b. Hvordan opplevdes og beskrives rekrutteringsprosessen av foreldre som deltar i ICDP?	
c. Hvordan er frafallet, og hva vurderes som årsaker til frafallet?	
d. Hvilke overveielser og vurderinger var etter foreldrenes syn viktige for at de bestemte seg for å delta i ICDP?	
e. I hvilken grad samsvarer deltakelsen i ICDP-veiledningen med hvordan veiledningen ble presentert for foreldre i rekrutteringsprosessen?	
f. I hvilken grad har foreldre involvert sine egne tenåringsbarns synspunkter før de besluttet seg for å delta?	
g. Hvilke refleksjoner har ungdommer gjort seg om at foreldrene har deltatt på ICDP-veiledningen?	
2. Implementering av det nye opplegget (kap. 6)	
a. Oppfatter veilederne at opplæring for ICDP ungdom er tilstrekkelig?	Veiledere og foreldre
b. I hvilken grad er foreldreveiledningen gjennomført i overensstemmelse med manualen til ICDP Ungdom?	
c. Hvilke konkrete eksempler har ICDP-veilederne på hva som er annerledes med den nye varianten?	
d. I hvilken grad opplever ICDP-veilederne at den nye varianten bidrar til god foreldreveiledning?	
e. Hvordan vurderer ICDP-veiledere at den nye varianten av ICDP bidrar til å styrke gruppeprosessene i ICDP veiledningen?	
f. Hvordan opplever foreldrene samspillet med de andre foreldrene og ICDP-veilederen gjennom veiledningsforløpet?	
g. Passer programmet for målgruppa?	
h. Hvilke pedagogiske metoder opplevde veilederne og foreldrene at fungerte bedre og dårligere?	
3. Foreldres og ungdommers erfaringer (kap. 7)	
a. På hvilke måter opplever foreldre at deltakelsen i veiledningen har påvirket relasjonen til ungdommen?	Foreldre og ungdommer
b. Hva fremheves fra foreldrenes side som det viktigste utbytte fra deltakelsen i ICDP-veiledningen?	
c. Hva er eksempler på situasjoner og sammenhenger hvor foreldre har opplevd at erfaringene fra ICDP-veiledningen har vært til hjelp?	
d. På hvilken måter opplever foreldre at deltakelsen i ICDP-veiledningen har påvirket perspektivet- og tryggheten på seg selv som forelder?	
e. Hva opplever foreldrene som mest utfordrende med å delta på ICDP-veiledningen?	
f. På hvilke måter opplever ungdommer at samspillet med foreldre har blitt påvirket av at foreldrene har deltatt i ICDP-veiledningen?	
4. Nytteverdi over tid (kap. 8)	
a. Hvor mye, og hvilke læringselementer husker foreldrene fra ICDP veiledningen?	Foreldre og ungdommer
b. I hvilken grad opplever foreldrene fortsatt ICDP som et nyttig verktøy i hverdagen?	
c. Opplever ungdommene en vedvarende endring i samspillet med foreldrene etter ICDP?	
5. Implementering (kap. 9)	
a. Har veilederne rett faglige kompetanse og personlig egnethet for en god realisering av tiltaket?	Veiledere
b. I hvilken grad er ICDP Ungdom kommunalt og institusjonelt forankret, med implementeringsstøtte og adekvate rammebetingelser?	
c. I hvilken grad er veilederkorpset motivert til å sikre en langsiktig realisering av tiltaket?	

Tabell 1 Oversikt over forskningsspørsmål

1.2.2 Datakilder

For å undersøke spørsmålene listet i tabell 1, har FHI gjennomført fokusgrupper med foreldre fra 4 veiledningsgrupper (29 foreldre), og 8 individuelle intervjuer med ungdommer som har foreldre i disse gruppene. Fokusgrupper med foreldre, og intervjuer med ungdommer, ble gjennomført mot slutten av veiledningsprogrammet. Etter en periode på mellom 6 - 12 måneder, gjennomførte vi nye intervjuer med 9 av foreldrene, og 5 av ungdommene. Vi har intervjuet 14 veiledere som var med i piloteringen av ICDP Ungdom. Mot slutten av evalueringen arrangerte vi et innspillsmøte med 5 medlemmer fra seniortrenerkorpset til ICDP, også kjent som faggruppa.

For å vurdere validiteten fra kvalitative funn, har vi i tillegg innhentet data fra alle veiledere (N=28) og foreldre (N=54) ved hjelp av spørreskjema. Samlet sett gir informasjonen fra disse kildene et utfyllende bilde av hvordan denne versjonen av programmet har fungert fra veiledernes synspunkt, og en dybdeforståelse av utvalgte foreldres og ungdommers opplevelse av ICDP programmet og dets nytteverdi. Rapporten gir en transparent beskrivelse av hvordan dataene er samlet inn og analysert. I analysen viser hvordan empirien fremstår fra ulike informanters synsvinkel, og i ulike datakilder. Funnene blir diskutert opp mot tidligere litteratur, og vi presenterer en bred, tilgjengelig, og faglig fundert beskrivelse av forskingsprosessen og resultatene.

1.2.3 Terminologi

ICDP Ungdom brukes i en flerkulturell norsk kontekst. Det er derfor naturlig å tematisere hvordan kulturelle forskjeller mellom foreldrenes oppdragelsespreferanser kan påvirke foreldrenes vurdering av veiledningen. I mye av forskningen som omtaler ulike kulturer blir terminologien «vestlig» og «ikke-vestlig» fremdeles brukt. En mer oppdatert begrepsbruk ville være «høyinntektsland». I denne rapporten har vi valgt å bruke terminologien individualistisk og kollektivistisk kultur (se Yaman m. fl., 2010), da vi opplever disse termene som presise og relevante for vårt formål. En individualistisk kultur kjennetegnes av at individets interesser blir prioritert på bekostningen av en gruppes interesser. Kjernefamilien står i fokus og individet bestemmer i stor grad over eget liv. I kollektivistisk kultur er det gruppens interesser og storfamiliens verdier i fellesskap som står i fokus. Barn blir i større grad oppdratt til å være lydige og lojale mot fellesskapet, mens barn i individualistiske samfunn blir oppdratt til å være selvstendige og uavhengige. Dette er typiske trekk, men vi mener ikke at foreldre rendyrker individualisme eller kollektivismen i sin barneoppdragelse, eller at denne beskrivelsen favner alle foreldre i ulike kulturer.

2 Beskrivelse av tiltaket

I dette kapitlet gir vi først en overordnet beskrivelse av ICDP, inkludert programmets struktur og innhold, det sentrale konseptet kultursensitivitet og organiseringen av ICDP i Norge. Deretter gir vi en inngående beskrivelse av ICDP ungdom, inkludert pedagogiske metoder, innhold og struktur. Til slutt beskriver prosessen med å utvikle en ny variant av ICDP for foreldre med ungdommer, og evalueringene som fant sted underveis.

2.1 ICDP i Norge

2.1.1 Programmets struktur og innhold

ICDP Ungdom som er gjenstand for vår evaluering bygger på International Child Development Programme (ICDP). ICDP er et foreldreveiledningsprogram rettet mot foreldre med barn fra 0-18 år, men også ansatte som har omsorg for barn gjennom sitt yrke. Programmet ble utviklet av de norske psykologiprofessorene Karsten Hundeide og Henning Rye i 1989, og benyttes i dag i over 40 land. Hundeide og Rye baserte ICDP på psykologiske metoder som skal hjelpe foreldre til å få et bedre samspill og kontakt med barn, herunder MISC Programmet (More intelligent, sensitive children) (Klein og Rye, 2004) og Marte Meo-metoden (se Gill m. fl., 2019). Begge disse programmene bevisstgjør foreldre om ulike praktiske strategier de kan benytte for å forbedre den daglige interaksjonen med barna på en måte som styrker barnets kognitive og følelsesmessige utvikling. Mer spesifikt har ICDP tre hovedmål, som beskrevet i *Håndbok for ICDP-veiledere* (Bufdir, 2016): Det første målet er å fremme foreldres positive oppfatningen av- og holdning til barnet. Det andre målet er å påvirke omsorgsgivers forståelse av hvor viktig samhandlingen mellom omsorgsgiver og barnet er for barnets utvikling. For ungdommer justeres målet mot å forstå hvilke samhandlingsformer som kan styrke en positiv relasjon mellom foreldre og ungdom (Manual: ICDP Ungdom). Det tredje målet er å fremme omsorgsgivers oppfatning av seg selv som kompetent og mestrende. Programmet skal være enkelt, helsefremmende, ressursorientert, og tilbys universelt. Den pedagogiske formen består av dialog, øvelser, og praksisoppgaver.

Tiltaket trekker på teori og forskning innenfor diverse fagområder som samlet bygger en biopsykososial modell hvor samspillet mellom foreldre og barn påvirkes av både biologiske, sosiale (kulturelle), og psykologiske faktorer. Hovedfokuset ligger på teoretiske rammeverk som er nyttige for å forstå verdien av godt samspill med barn. Blant annet benytter ICDP formidlingsteori og kulturforståelse for å belyse hvordan samspill med omsorgsgivere lærer barna de ferdighetene som kreves for å delta i det kulturelle fellesskapet. ICDP forklarer også at tidlig og godt samspill med foreldrene former barns tilknytning til foreldrene, og påvirker deres mer generelle psykologiske og nevrobiologiske utvikling. Videre bygger ICDP på teori og forskning om hvordan foreldre kan oppnå godt samspill. Her står verdien av at omsorgspersonen har en positiv oppfatning av barnet, og empatisk identifikasjon med barnet, helt sentralt. Et annet kjernekonsept er 'mentaliserings', som forklarer at tilknytning og empati styrkes parallelt med foreldrenes bevissthet og evne til å forstå hvilke behov som ligger bak deres egne og barnets reaksjoner, samt barnas intensjoner, tanker og følelser (Håndbok for ICDP-veiledere, 2016). ICDP anser menneskets omsorgskompetanse som en iboende evne som av ulike grunner ikke alltid kommer til uttrykk i kontakten med barnet. Dette kan for eksempel være på grunn av manglende tid, økonomisk- eller annet stress i hverdagen, uvitenhet om hvor viktig godt samspill er for barnet, eller fordi foreldrene har egne problemer som påvirker deres omsorgsrolle. Programmet er utformet for å støtte opp om og utvikle omsorgsgivers intuitive sensitivitet, empatiske evne, og omsorgskompetanse, samt å veilede foreldre i å bruke den evnen i sitt hverdagslige samspill med barnet på en mest mulig nær og konkret måte (Hundeide, 2005).

I Norge har ICDP blitt tilpasset ulike målgrupper, som eksempelvis minoritetsforeldre og ungdomsforeldre. Håndboken for ICDP veiledere (2016) er felles for ulike varianter, og er ment som en faglig grunnmur også for ICDP ungdom. Håndboken er på 187 sider, og gir informasjon om

ICDP som dekker et bredt spekter av tematikk, fra kunnskapsgrunnlag, til implementeringsteori, og konkrete forslag til opplegg for gruppesamlinger.

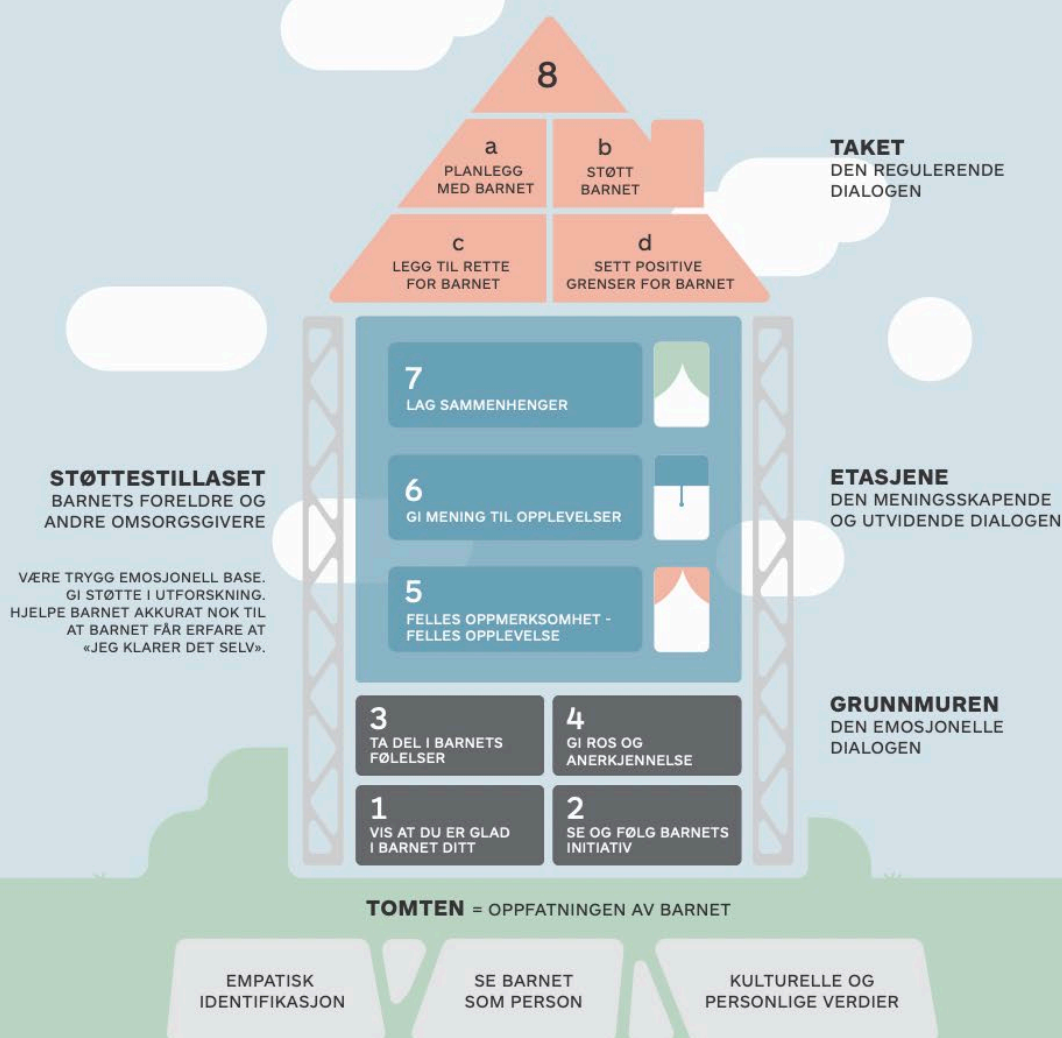
ICDP-veiledere skal sette sammen veiledningsgrupper med nok mangfold og variasjon i erfaringer og synspunkter blant foreldrene til å stimulere diskusjon, men samtidig nok fellestrekk i utfordringer til at deltakerne identifiserer seg med hverandre. Anbefalt gruppestørrelse er 5-8 foreldre, som ofte sitter rundt et bord. Forskjellige varianter av ICDP har noe ulik struktur og omfang. Det anbefalte antallet gruppemøter er 8 for standardvarianten av ICDP (foreldre med barn 0-18), 12 for minoritetsvarianten, og 6 for profesjonelle omsorgsgivere. Temaene varierer noe ettersom hvilken variant av tiltaket det er snakk om, og vi tar derfor ikke en detaljert gjennomgang her. Alle tidligere varianter av ICDP har derimot et felles fokus på tre dialoger: **1)** Den emosjonelle dialogen går ut på å formidle kjærlighet, og anerkjenne følelser. Dialogen handler om å se og følge barnets initiativ, og om å dele og snakke med barnet om temaer som er viktig for barnet følelsesmessig. **2)** Den meningssskapende- og utvidende dialogen omhandler hvordan foreldre kan støtte barnet i å øke sin forståelse av seg selv (den indre verden) og omgivelsene (den ytre verden). **3)** Den regulerende dialogen støtter barnets selvregulering, utvikling av selvkontroll og konsekvensforståelse. Her er også foreldres selvregulering, og grensesetting, viktige faktorer.

Rekkefølgen dialogene presenteres i er ikke tilfeldig. ICDP sammenlikner samspillet mellom foreldre og barn med prosessene involvert i å bygge et hus (se figur 1, *ICDP-huset*). 'Tomta' symboliserer foreldrenes kulturelle og personlige verdier og oppfatning av barnet. Foreldrene bevisstgjøres om hvordan disse faktorene former resten av byggeprosessen. 'Grunnmuren' etableres gjennom emosjonell dialog, som gir barnet en opplevelse av uforbeholden kjærlighet og tilknytning til foreldrene. Videre bygger den meningssskapende og meningsutvidende dialogen 'etasjene', som representerer barnets forståelse av verden. Først når barnet har en sterk tilknytning (grunnmur) og forståelse av verden (etasjene), er det mulig å etablere en god regulerende dialog (taket), bestående av positive og meningsfulle grenser etablert med minst mulig kjefting og uten kroppslig disiplin.

ICDP er utviklet med bakgrunn i internasjonal forskning om læringsutbytte, hvor deltakernes egen aktivitet, modellering av undervisningsmateriale, og tilbakemelding under læringsprosessen vektlegges (Hattie og Yates 2013). Den pedagogiske metodikken i ICDP går ut på at veileder skal bevisstgjøre heller enn instruere foreldrene, med mål om å styrke deres 'iboende omsorgskompetanse'. Veilederne opptre som likeverdige med foreldrene, og legger til rette for aktiv deltakelse og refleksjon fra foreldrene mens de selv forholder seg mest mulig lyttende. Den lyttende veilederen skal i stor grad følge gruppas initiativ, og bruke pedagogiske former som gruppa ser ut til å trives med. Dette kan blant annet være fortellinger eller personlige eksempler som illustrerer godt samspill, forelesning, refleksjon over egen barndom, bruk av dikt, musikk, og avisutklipp som belyser sentrale temaer, bilder eller videoer som illustrerer samspillsmønstre mellom foreldre og barn/ungdom, rollespill, eller idemyldring. Helt konkret følger ICDP veiledere sju 'sensitiveringsprinsipper', som går ut på å:

- 1) Etablere et nært og tillitsfullt forhold til omsorgsgiver
- 2) Fremme en positiv og utviklingsfremmende oppfatning av barnet
- 3) Påpeke og bekrefte det positive som omsorgsgiver allerede gjør
- 4) Sette ord på hva som er godt samspill (se 8 temaer for godt samspill i tabell 2)
- 5) Aktivere omsorgsgiver i forhold til oppfatning av barnet og 8 tema for godt samspill
- 6) Dele erfaringer i gruppa
- 7) Bruke personlig og innlevende formidlingsform.

HUSET = BARNET i samspill med den voksne

Figur 1 'ICDP-huset'

Huset brukes i standard ICDP for foreldre med barn i alderen 0-18 år. Illustrasjon hentet fra ICDP Hub. Gjengitt med tillatelse fra ICDP Norge.

2.1.2 Kultursensitivitet

ICDP er tenkt som et universelt forebyggende program, og skal passe alle foreldre uavhengig av etnisk og kulturell bakgrunn. Verdigrunnlaget for ICDP er humanistisk. Humanistisk psykologi og kulturpsykologi legger vekt på at mennesker er meningssøkende og fortolkende vesener, og tar utgangspunkt i menneskers erfarings- og kulturbestemte fortolkningsposisjon for å forstå kommunikasjon og atferd. ICDP tematiserer kulturelle forskjeller og likheter i forhold til omsorg for barn (ICDP Håndboken, 2016), men fremhever at ICDPs tre dialoger (emosjonell, meningsskapende-/utvidende, og regulerende-) understøtter behov alle barn har uavhengig av kulturell bakgrunn: Behov for kjærlighet, tilknytning til foreldre, veiledning og støtte til å lære kunnskaper og ferdigheter, grenser og regulering, og behov for å forstå hvem de er og hvor de hører hjemme. Budskapet er at ICDP burde oppleves som relevant for alle foreldre. Likevel anerkjenner ICDP materialet at de tre dialogene kan uttrykkes forskjellig i ulike kulturer, og at temaene kan formidles forskjellig i tradisjonelle og moderne samfunn. Det er viktig at veileder har gehør for ulike deltakers perspektiv for å kunne tilpasse gruppesamlingene. Håndboken forklarer at ICDP sin holdning til andre kulturer ikke er etnosentrisk eller kulturrelativistisk, men *empatisk*. Som forklart i håndboka betyr dette at ICDP veiledere skal være åpne, lytte, se og lære ut ifra den andres kulturelle forutsetninger og hvordan det ser ut «innenifra» fra deres perspektiv, for så å gå tilbake til egen kultur og identitet. Idealet er at veilederne på denne måten skal oppnå en kritisk forståelse av ulike temaer, som likevel er empatisk i den forstand at den rommer både deltakernes og eget perspektiv.

2.1.3 Organisering av ICDP i Norge

Medlemsforeningen ICDP Norge forvalter ICDP på vegne av ICDP International. Etter avtale med ICDP International har ICDP i Norge siden 2008 blitt drevet av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), i samarbeid med den ideelle stiftelsen ICDP Norge. Avtalen gir Bufdir tillatelse til å bruke og utvikle veiledningsprogrammets materiell og metode. Som tidligere nevnt, har de lagt ansvaret for videreutviklingen, forvaltningen, og framdriften av ICDP til Spisskompetansemiljøet for foreldrestøtte og forebygging (SKM) - en enhet under familievernet i Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat). SKM fungerer som faglige rådgivere, videreutvikler nye varianter av ICDP for ulike målgrupper, og er ansvarlig for kvalitetssikring og implementeringen av ICDP i norske kommuner. Et familievernkontor i hver av Bufetats fem regioner fungerer som ansvarskontor, som har i oppgave å koordinere arbeidet med ICDP i sin region. Hvert kontor har sitt eget implementeringsteam, bestående av 1-2 personer. De utvalgte kontorene utdanner ICDP trenere innad i Bufetat-systemet, som igjen kan tilby veilederopplæring for ansatte som jobber med familier i regionens kommunale og statlige tjenester. Veiledersertifisering er kostnadsfritt. Alle veiledere oppfordres til å registrere seg ved oppstart av opplæringen, samt årlig for holde oversikt over antall aktive veiledere. Registreringen gjøres på nettsiden ICDP Hub, som er en ressursbank med veiledningsmateriell. Det er over 4000 ICDP veiledere i Norge, men ikke alle er aktive (jf masterlisten over veiledere og trenere som SKM overtok fra Bufdir i 2018). Per juni 2023 har 1020 ICDP veiledere registrert seg i ICDP Hub, i tillegg til 359 som er under opplæring. 207 av Norges 356 kommuner har utdannet veiledere. Disse tallene må allikevel leses med forsiktighet, ettersom ICDPs nye system og rutiner for registrering via ICDP Hub er i en startfase.

Alle kommunene i Norge har en lovpålagt plikt til å jobbe med forebyggende tiltak for barn og unge jf. barnevernsreformen 2022. Kommunene kan selv velge hvilket forebyggende tiltak de benytter, og ICDP foreldreveiledning er blant tiltakene de kan velge å implementere.

2.2 Beskrivelse av ny ICDP ungdomsvariant

2.2.1 Struktur og innhold

Dette kapittelet beskriver ICDP ungdom, men også forskjellene mellom standard-ICDP og ungdomsvarianten, ettersom forskjellene trekkes frem som viktige i veiledernes vurderinger av tiltaket. ICDP Ungdom er den første fullt manualbaserte varianten av ICDP. Manualen er resultat av en prosess med å utvikle, pilotere, evaluere og justere tiltaket i flere runder (se kapittel 2.3). Veiledningsmanualen gir et konkret forslag til hvordan samlingene kan struktureres, med «oppskrifter» på mellom 2-5 sider for hver samling (hvert tema). Her finnes forslag til tekst og øvelser som passer de ulike temaene, tid som skal bruke på hver øvelse, og pauser er lagt inn. Manualen er fra SKM sin side tenkt som et tillegg til Håndbok for ICDP veiledere, og etter piloteringen skal det være valgfritt å følge det foreslåtte opplegget, eller å bruke andre øvelser hentet fra ICDP håndboken, eller fra ressursbanken ICDP Hub. I samsvar med standard ICDP, skal ungdomsvarianten holde gruppemøter en kveld i uka. Hver samling følger en gitt struktur:

- Gjennomgang av siste tema, og erfaringer med hjemmeøvelsen.
- Teori om dagens tema.
- Ulike gruppeøvelser.
- Oppsummering av dagen.
- Introduksjon av ny hjemmeøvelse, og tema for neste samling.

Standard ICDP introduserer 8 temaer for godt samspill, som passer inn under tre dialoger: Emosjonell dialog, regulerende dialog, og meningsskapende/-utvidende dialog. På samme måte som standard ICDP, består ungdomsversjonen av 8 samlinger hvor hver samling introduserer et nytt tema som bakgrunn for gruppas arbeid. Unntaket er at ICDP Ungdom har en oppsummerende samling til slutt (den 8. samlingen). I realiteten er det dermed 7 temaer som blir omhandlet i ICDP ungdom. Vi ser også en endring i hvilke temaer som introduseres, rekkefølgen på disse, og hvordan de fremstilles (tabell 2 på neste side sammenlikner Standard ICDP med ICDP Ungdom).

Hovedårsaken til endringene er at ICDP Ungdom har inkorporert elementet 'emosjonsveiledning i fem trinn' fra Tuning in to Teens (TinT), som er et evidensbasert veiledningsprogram for foreldre med ungdommer utviklet i Australia. Disse fem trinnene skal, kort fortalt, sensitivisere foreldre til **1)** være bevisst ungdommens følelser; **2)** se følelser som en mulighet for nærhet og læring; **3)** være lyttende og empatiske; **4)** hjelpe ungdommen til å sette ord på følelsene, og **5)** hjelpe ungdommen med å løse problemer, og sette grenser der det er passende. ICDP Ungdom har altså et utvidet fokus på emosjonell dialog (hjelp til å forstå seg selv og egne følelser) og regulerende dialog. I ICDP Ungdom tematiseres regulerende dialog som positiv grensesetting. I Standard ICDP handler den regulerende dialogen (samling 8 i begge varianter) ikke bare om positiv grensesetting, men også om selvkontroll og moralsk utvikling (eksempelvis om å støtte barn til å se lenger frem heller enn å handle ut ifra et følelsesbehov). Ulikt Standard ICDP tematiserer ikke ICDP Ungdom regulering som en lengre prosess som starter i den emosjonelle dialogen (forstå følelser), forsetter gjennom meningsskaping (forstå den ytre verden), og sementeres i den regulerende dialogen (planlegging og grensesetting).

For å gi emosjoner større plass, har deler av den meningsskapende- og utvidende dialogen fra Standard ICDP, som tematiserer hvordan foreldre kan hjelpe barna sine med å forstå verden rundt seg (tabell 2, samling 5) blitt tatt ut. Fokuset ligger heller på hvordan foreldre kan hjelpe ungdommene sine med å forstå den indre verden (følelser). En annen sentral endring er at programmet ikke starter med refleksjon rundt hvordan egen bakgrunn og erfaringer påvirker foreldres omsorgspraksis (samling 5 i ICDP Ungdom), og som i standard ICDP forstås som grunnlaget for videre refleksjon (samling 1 i standard ICDP). Ungdomsversjonen følger dermed ikke den klassiske strukturen i ICDP huset (figur 1).

Møte nr. ICDP Standard	ICDP Ungdom
1	<p>Vis positive følelser, og at du er glad i barnet. Om foreldrenes viktighet for barns utvikling. Refleksjon over egen rolle, verdier, bakgrunn og erfaringer som kan påvirke omsorgspraksis.</p> <p>Et positivt syn på ungdommen. Deltagerne gjøres trygge på hverandre. Bli kjent med endringer som skjer i ungdomstiden. Faktorer som påvirker omsorgspraksis diskuteres kort.</p>
2	<p>Juster deg til barnet og følg dets initiativ. Foreldres oppfatning av barnet og positiv redefinering av denne. Barnets behov for kjærlighet, og den emosjonelle dialogen tematiseres.</p> <p>Identifisere følelser. Endringer som skjer i hjernen under ungdomstiden. Lære å kjenne igjen, validere og akseptere ungdommens følelser, samt være bevisst egne følelser. Se følelser som mulighet for nærhet med ungdommen.</p>
3	<p>Snakk med barnet om ting det er opptatt av og prøv å få i gang en følelsesmessig samtale. Viktigheten av å tolke barnets kroppsspråk, ønsker, og følelser, og tilpasse egne handlinger etter barnets tilstand.</p> <p>Grip muligheten for kontakt. Om hva som skaper tilknytning for ungdommer. Refleksjon over kvaliteten i samspillet. Om og i hvilke situasjoner de får til gode følelsesmessige samtaler. Hvordan det føles å ikke få kontakt. Sammenheng mellom reaksjon på avvisning og erfaringer fra egen ungdomstid.</p>
4	<p>Gi ros og anerkjennelse for det barnet klarer å gjøre. Om å tåle og være med barnet i barnets følelser (empati); refleksjon rundt egne følelser; og om hvordan ros og anerkjennelse støtter utvikling av god selvfølelse og selvtillit hos barn.</p> <p>Gi en empatisk respons. Lære om empatisk respons (lytte og anerkjenne uten å dømme). Refleksjon om muligheter til å vise ungdommen empati. Se ungdommens følelser som en mulighet for empatisk respons som inviterer ungdommen til å dele, og gir nærhet.</p>
5	<p>Hjelp barnet til å samle oppmerksomheten sin, slik at dere har felles opplevelse av det som er rundt dere. Gi forklaringer for hjelpe barnet med å forstå verden rundt seg – altså 'meningsskapende dialog'.</p> <p>Bli kjent med deg selv som forelder. Ulike samspillmønstre mellom foreldre og ungdom. Refleksjon rundt endringer fra egen frem til dagens ungdomstid. Situasjoner de frykter at ungdommen kan havne i knyttes til egne erfaringer. Egne foreldres omsorgspraksis' betydning for hvordan de er ovenfor ungdommen.</p>
6	<p>Gi mening til det barnet opplever ved å sette ord på det med følelser og entusiasme. Hvordan foreldre kan hjelpe barn til å kontrollere seg selv, og med måloppnåelse, ved å planlegge og støtte.</p> <p>Stå i avvisning og regulere egne følelser. Refleksjon over egne følelser i møte med ungdommen. Økt bevissthet om egne tanker og handlinger i situasjoner med ungdommen.</p>
7	<p>Utdyp og gi forklaringer til det du opplever sammen med barnet. Gi barnet 'hjelp til selvhjelp' for å regulere følelsene sine og gjøre selvstendige vurderinger.</p> <p>Sette positive grenser. Hva grensesetting er. Omstilling av grensesetting i takt med ungdommens økende selvregulering og selvstendighet. God relasjon som forutsetning for å kunne sette grenser. Refleksjon om situasjoner foreldrene føler behov for å sette grenser knyttes til egne erfaringer de vil skåne ungdommen fra.</p>
8	<p>Hjelp barnet å kontrollere seg selv ved å planlegge sammen og ved å sette grenser på en positiv måte</p> <p>Oppsummering</p>

Tabell 2 Sammenlikning av 8 tema for godt samspill i ICDP ungdom og standard ICDP

2.2.2 Veiledningsmetoder

Den pedagogiske plattformen til ICDP Ungdom skal, likt tidligere varianter av ICDP, bygges på syv prinsipper for *sensitivisering* eller bevisstgjøring (listet i underkapittel 2.1.1). Prinsippene støtter foreldrene til å utforske ulike temaer gjennom aktiv diskusjon med gruppa, mens veileder lytter

og stiller oppfølgingsspørsmål. Veileder skal finne en god balanse mellom å oppfordre til aktiv deltakelse, uten å presse foreldrene for mye. ICDP vil legge til rette for at foreldrene bevisstgjøres ved at de selv resonnerer rundt tematikken, og bidrar mest mulig i undervisningen. Tanken er at mye som ICDP fremmer som gode foreldreegenskaper i utgangspunktet ligger naturlig for foreldre, og dermed kan komme fra foreldrene selv gjennom diskusjon og idémyldring. I stedet for klassisk undervisning kan veileder da gi bekreftelser og anerkjenne deltakernes egne resonnementer. For å få i gang tankevirksomhet og gode diskusjoner, bruker programmet blant annet verktøyet 'pedagogisk sol'. Her idémyldrer foreldrene rundt et gitt tema, og veileder noterer hvert stikkord som stråler rundt «sola», hvor hver stråle representerer for eksempel forventninger til ungdommen. Generelt sett er bruk av stativblokk en måte å vise at det foreldrene sier blir tatt på alvor og inngår i undervisningen, og det er foreldrenes egne tanker og erfaringer som visualiseres.

Selv om den pedagogiske plattformen legger opp til mest mulig grupperefleksjon, inneholder hver samling noe klassisk undervisning som introduserer teori om samlingens tema, eller gir bakgrunn for diskusjon i plenum. Blant annet lærer foreldrene om hjernens utvikling og manglende evne til følelsesregulering i ungdomstiden. Manualen inneholder forslag til materiell, bilder, og filmer veileder kan bruke for å undervise om hver samlings tematikk på en lettforståelig måte. Denne 'psykoedukasjonen', kombinert med deltakernes erfaringsutveksling, skal bidra til å normalisere ungdommers oppførsel, og dermed understøtte et mer positivt syn på ungdommen. Veilederne har også tilgang til ulike filmsnutter, som for eksempel illustrerer forskjellen mellom empati og sympati, eller demonstrerer ulike måter foreldre kan kommunisere med ungdommen på i forskjellige sammenhenger. Å se ulike samspillsmønstre mellom ungdom og foreldre utenfra, og reflektere rundt utfallet av ulike væremåter, skal føre til økt bevissthet rundt egen reaksjon og kommunikasjon i liknende situasjoner med egne ungdommer.

Nytt med ungdomsvarianten, er den utvidede bruken av ferdighetstrening via skriptede rollespill hentet direkte fra Tuning in to Teens (TinT). Rollespill blir brukt for å vise ulike måter å møte ungdommen på (samspillsmønstre), og illustrere hvordan disse påvirker samspillet. Tanken er at rollespill kan aktivere følelser, og frembringe nye tanker og en ny forståelse av samspill, i tillegg til å gi foreldrene øvelse i å møte ungdommen på en emosjonsveiledende måte. Rollespillene kan ta ulike former. Noen veiledere gjør rollespillene med hverandre for å demonstrere, mens andre ber foreldrene gjøre dem selv. Manualen foreslår dessuten bruk av spontane rollespill. For eksempel kan gruppa gjøre rollespill ut av en deltakers erfaring, slik at vedkommende kan se seg selv utenifra. Gruppa kan også gjøre uskriptede rollespill, hvor deltakere spiller forelder og ungdom for å eksperimentere med å finne egne ord som understøtter et emosjonsveiledende relasjonsmønster. Det siste alternativet som nevnes i manualen, er fish-bowl-rollespill, hvor to deltakere går inn i roller som forelder og ungdom, mens gruppa kommer med forslag til hva som kan bli sagt for å oppnå et godt samspill.

I tilfeller hvor en forelder ber om svar på en konkret og utfordrende problemstilling, anbefaler manualen metoden 'reflekterende team', som kan bidra til nye perspektiver og nye forståelser av et problem. Metoden går ut på at en person legger frem en sak, mens resten av gruppen stiller spørsmål og reflekterer. Gruppen diskuterer deretter seg imellom, mens den som la frem problemet lytter. Så diskuterer den som la frem saken det gruppen kom med, for så å ha en «samtale om samtalen». Igjen er dette en undervisningsform som bevisstgjør om mulige løsninger, heller enn belærer. Veileder gir ikke svar på konkrete utfordringer, men stiller oppfølgingsspørsmål for å hjelpe deltakerne mot løsninger som er i tråd med ICDP.

Selv om det meste av veiledningen gjøres via dialog mellom deltakerne, inneholder programmet også noe egenrefleksjon, ofte som forberedelse til diskusjon om tematikken i plenum. I forbindelse med bevisstgjøring om egen reaksjon og selvregulering, anbefaler også manualen en mindfulness-øvelse. Her skal deltakerne sitte med øynene lukket mens veileder gir instruksjoner om å observere egen kropp, muskelspenninger og pust. Målet er at foreldrene skal lære å finne en

følelse av ro under meditasjon som de kan hente frem for å regulere egne følelser i mer krevende situasjoner med ungdommen.

2.3 Veien mot en ny, nasjonal ungdomsvariant av ICDP

Det første skrittet mot den offisielle, nye varianten av ICDP for foreldre med ungdommer ble tatt da Bufdir utviklet og piloterte en variant av ICDP for ungdomsforeldre som har bekymringer knyttet til radikaliseringsproblematikk og voldelig ekstremisme. Fafos evaluering av 'radikaliseringspiloten' fant at det var vanskelig å rekruttere denne målgruppa, og anbefalte derfor å utvide målgruppa til foreldre med generelle bekymringer for ungdommene sine (Bråten og Sønsterudbråten, 2017). På bakgrunn av denne anbefalingen, gjennomførte Bufdir i 2017-2018 en tilpasning fra 'radikaliseringspiloten' som ble pilotert i ti kommuner. Det nye og universelle ICDP programmet for foreldre med ungdommer ble igjen evaluert av Fafo, og presentert i rapporten *It takes a village* (Sønsterudbråten og Bjørnset, 2018). Evalueringen var basert på kvalitative data, med mål om å samle kunnskap om hvordan implementeringen av programmet fungerte, og om foreldrene selv vurderte veiledningen som nyttig. Resultatene viste noe problematikk tilknyttet gjennomføringen av veiledningsopplegg, hvor enkelte erfarne veiledere avvek fra planen for å følge opp tematikk og diskusjoner de anså som spesielt viktige. Samtidig vurderte veilederne kursmaterialet som noe tynt, og de opplevde at programmet tidvis ikke var godt nok tilpasset ungdom. Veilederne etterspurte derfor bedre tilpasset, mer strukturert, og tydelig veiledningsmateriell.

Sønsterudbråten og Bjørnset (2018) fremhevet videre en rekke utfordringer for virksomheter som tilbyr ICDP, med tanke på forankring og integrering i tjenestene, og rekrutteringspraksis. Ettersom veilederne rekrutterte gjennom sine egne nettverk som ofte var i minoritetsgrupper, hadde de fleste foreldrene som deltok minoritetsbakgrunn. Disse foreldrene opplevde det som nyttig å dele sine erfaringer med andre ungdomsforeldre, og anså veiledningen som en kilde til kunnskap om det norske systemet. Mens ICDP veiledning vanligvis er svært fleksibel og tidligere ikke har blitt manualisert, anbefalte Fafo at programmet burde skriftliggjøres i større grad, eller at det burde utvikles *en mal* til veiledningen for ungdomsforeldre (Sønsterudbråten og Bjørnset, 2018, s. 84). Dette skulle føre til at veilederne i større grad fulgte en fast struktur på gruppemøtene, og testet ut Fafo's anbefalinger under piloteringen av nytt program. Sist, men ikke minst foreslo rapporten å bedre tilpasse veiledningen til aldersgruppa, og den vektla verdien av å få med ungdommenes perspektiv i videre forskning.

Oppdraget med å videreutvikle ICDP Ungdom i henhold til anbefalingene, gikk til SKM i Bufetats region Sør. Ettersom standard ICDP i utgangspunktet tilbys målgruppen med barn fra 0 til 18 år, har flere erfarne ICDP veiledere allerede utviklet egne veiledningsopplegg for ungdomsforeldre. Disse veilederne ga innspill til prosessen som deltakere i tidlige piloteringer av tiltaket, og som deltakere i en Workshop med SKM. SKM arbeidet samtidig med å identifisere andre evidensbaserte og universelle forebyggende foreldreveiledningsprogrammer for foreldre med ungdommer, for å lære av-, eller trekke inn, elementer fra disse. En kunnskapsgjennomgang gjennomført av SKM (v/Tuva Øktedalen), fant kun ett evidensbasert veiledningsprogram for den relevante aldersgruppen, tidligere omtalte *Tuning in to Teens* (TinT). Det ble inngått et samarbeid med dette programmet, og det ble gjennomført en ny workshop med erfarne ICDP-trenere og programutviklere fra *Tuning in to Teens* for å vurdere hvilke elementer i TinT og ICDP som bør benyttes i et universelt program for ungdomsforeldre. Arbeidet resulterte i en revidert utgave av ICDP Ungdom, som innlemmer TinT's kjernekomponent 'emosjonsveiledning i 5 trinn' (beskrevet i kapittel 2.2).

Et resultat av dette er at den nye ungdomsversjonen av ICDP gir mer plass til de utfordringene foreldre med ungdommer opplever, eksempelvis avvising, løsrivelse, og vansker med følelsesregulering. Veiledningen fokuserer på bevisstgjøring rundt endringene som skjer i ungdomshjernen, og viktigheten av å identifisere, forstå, og håndtere ungdommens følelser på en god måte. Her er blant annet konseptet 'empatisk identifikasjon' vektlagt i større grad enn i

standard ICDP. Og, mens standard ICDP jobber mer med *bevisstgjøring* av foreldre, ble det nå hentet inn ferdighetstrening fra TinT-programmet i form av skriptede rollespill (beskrevet i kapittel 2.2.1). Bruk av rollespill er riktig nok ikke nytt i ICDP: Som forklart av programutvikler Karsten Hundeide (2007) er denne metoden nyttig ettersom det får foreldrene til å sette sin teoretiske forståelse av samspill ut i praksis på en konkret måte.

Manualen for ny ungdomsvariant med de overnevnte endringene, ble pilotert av ti kommuner i siste halvdel av 2021 og utover 2022. ICDP-veiledere i disse kommunene fikk en opplæringsdag hvor manualen ble gjennomgått, etterfulgt av tre dager med opplæring i TinT. I etterkant av piloteringen ble det gjennomført en evaluering, basert på spørreundersøkelser og intervjuer/fokusgrupper med 16 veiledere og 7 ledere (Markova, 2022). Evalueringen viste at veilederne opplevde TinT-opplæringen som utilstrekkelig. Veilederne ytret ønske om mer gruppearbeid, diskusjon, og samlepunkter for oppfølging og erfaringsutveksling med andre veiledere etter opplæring. Enkelte veiledere opplevde det også som forvirrende å bli opplært i to programmer. Alle som ble intervjuet var positive til rollespillene, men ønsket å øve på disse som del av påbygningsmodulen til ICDP Ungdom. Markovas (2022) evaluering fant også noe konflikt mellom veiledere som mente at manualen med fordel kunne bli mer oversiktlig og utfyllende, og de som mente at den gjør veiledningen for lite fleksibel for tilpasninger underveis. Argumentet her, var at å følge et manualisert program kan medføre dårligere emosjonell tilstedeværelse fra veileder, og gi mindre rom for å følge gruppens initiativ.

Innholdsmessig ønsket veilederne en grundigere gjennomgang av ICDP-huset som hadde blitt fjernet fra ICDP ungdom, og de 7 sensitiviseringsprinsippene (oppsummert i kapittel 2.1.1). De etterspurte forklaring av hvordan man modellerer emosjonsfokus hos foreldre, mer om foreldrestil, og utforskning av faktorer som påvirker hvordan foreldre ser ungdommene sine. Videre søkte veilederne informasjon om hvordan hjemmeoppgaver og rollespill kan tilpasses ulike kulturelle grupper, ettersom de opplevde at språket og eksemplene i manualen var orientert mot individualistisk kultur. I tillegg til forbedringer av manualens innhold og form, etterspurte de en forbedring av ICDP Hub, med materiale til bruk i veiledning, samt et informasjonshefte til foreldre. Mens ICDP Ungdom var kortet ned til 1.5 timer, fant Markova (2022) at flere av veilederne valgte å utvide tiden til 2 eller 2.5 timer. Rapporten fant at ledere mener ICDP ungdom harmonerer godt med eksisterende planarbeid, og passer godt med tilbudet som allerede er gitt i tjenesten, men at veiledningen kommer på toppen av kjerneoppgaver og kolliderer med daglig drift (Markova, 2022).

SKM brukte funnene fra Markovas (2022) rapport til å oppdatere og revidere innholdet i manualen og påbygningsmodulen (opplæringen) til ICDP Ungdom. Påbygningsmodulen ble endret til to dager med fysisk oppmøte, hvor hovedfokus lå på ICDP for foreldre med ungdommer, men med enkelte elementer hentet fra foreldreveiledningsprogrammet TinT. Den nye påbygningsmodulen tar i bruk gruppeoppgaver og diskusjon, inkludert øvelse i bruk av rollespill. Veilederne har nå oppfølging med SKM etter opplæringen som ønsket, i tillegg til at ICDP-Hub har blitt vesentlig forbedret med undervisningsvideoer og veiledningsmateriell. Den nye manualen er mer utfyllende og har en tydeligere struktur. Med mål om å vurdere hvorvidt veilederne vil akseptere den nye versjonen av programmet og da ta den i bruk, gjennomførte SKM intervjuer med kommunale koordinatorene av ICDP fra tre kommuner, tre fra styret i ICDP Norge, og tre av seniortrenerne. På bakgrunn av intervjuene konkluderte de med at noen veiledere er skeptiske til TinT til tross for at de anerkjenner at komponentene hentet inn fra TinT harmonerer godt med ICDP elementer som er tatt ut av programmet. Intervjudeltakerne ytret også et ønske om at den pedagogiske plattformen i ICDP som bygger på erfaringsbasert læring og refleksjon ble ivaretatt, med ønske om å unngå mye instruering (klassisk undervisning).

Pilotering av revidert påbygningsmodul og foreldregrupper med ny manual fant sted i tidsrommet høsten 2021 til våren 2023. FHI's følgeevalueringen av ICDP for foreldre med ungdommer baserer seg på data fra denne piloteringen.

3 Tidligere forskning og teoretiske antakelser

I dette kapitlet beskriver vi tidligere forskning vi anser som relevant for evalueringen. Del 3.1 beskriver effektevalueringer av ICDP og TinT. Del 3.1 beskriver forskning på foreldrestil og sammenhengen med barns utfall, og diskuterer hvordan dette er relevant for forventninger om betydningen av ICDP. Del 3.2 ser på forskning som kan understøtte eller bryte med en forventning om at ICDP vil passe for alle foreldre uavhengig av kulturell bakgrunn. Samlet gir dette bakgrunn for en rekke teoretiske forventninger tilknyttet ICDP ungdom, presentert i del 3.3.

3.1 Effektstudier av ICDP og relaterte foreldreveiledningstiltak

Så vidt vi vet er det ikke gjort noen effektevalueringer med randomisert kontrollert design som spesifikt omhandler ICDP for foreldre med ungdommer. Derfor oppsummerer dette kapitlet også effektstudier av det relaterte tiltaket *Tuning in to Teens*, og effekter av standard ICDP målt for utvalg av yngre barn og deres foreldre.

En forskningsgjennomgang av Reedtz og Lauritzen fra 2017, identifiserte kun to studier som bruker et kvasiexperimentelt design med en kontrollgruppe, og som dermed har potensiale til å si noe om kausale effekter av ICDP veiledning for foreldre med barn i aldersgruppen 0-18 år. Den første av disse er Sherr m. fl. (2014), som undersøkte hvordan ulike mål på foreldremestring og foreldres rapportering av barns utfall endrer seg i en gruppe foreldre som har gjennomgått ICDP i Norge, relativt til endring i en gruppe foreldre uten slik veiledning i samme periode. Resultatene viste at foreldrene opplevde økt mestring, men at det var liten endring i utfall knyttet til barns atferd og trivsel. Reedtz og Lauritzen (2017) vurderte at studien hadde betydelige metodiske svakheter, noe som gjør det vanskelig å tolke resultatene som kausale effekter. Blant annet var det betydelig frafall under programmet og utfallene måltes kun for foreldrene som fullførte; en gruppe som mest sannsynlig opplevde at de hadde god effekt av programmet. Skar m. fl. (2015), undersøkte så utfallene i den samme foreldregruppen etter 6-12 måneder. Forfatterne konkluderte med at effekten av ICDP svekkes over tid. Med det sagt, har metodologiske problemer ved denne studien gjort at funnene vurderes som usikre (Reedtz og Lauritzen, 2017).

I etterkant av kunnskapsgjennomgangen til Reedtz og Lauritzen (2017), utførte Folkehelseinstituttet en effektevaluering av standard ICDP for barn 0-18 år, med en intervensjonsgruppe som fikk tiltaket (n=327) og en kontrollgruppe (n=339) (Brekke m. fl., 2021). Utvalget bestod av foreldre som hadde meldt seg på ICDP foreldreveiledning i perioden 1. januar 2017 til 5. oktober 2020. Alle deltakerne fikk tilsendt spørreskjemaer før veiledningsoppstart, etter fullført veiledning, og seks måneder senere. Analysen av dataene viste at ICDP hadde hatt positive, men små, effekter på foreldrene, og på relasjonen mellom foreldre og barn. Sammenliknet med kontrollgruppen, rapporterte foreldrene som hadde gjennomført ICDP veiledning at de følte seg tryggere i foreldrerollen, og praktiserte en mer støttende foreldrestil ('relasjonsmønster' i ICDP terminologi). Disse endringene gjaldt både på kort og lang sikt. I tillegg rapporterte foreldrene at de følte mer nærhet til barnet sitt etter avsluttet veiledning, og at de hadde færre konflikter med partner om barneoppdragelse. Det var derimot ingen forskjeller mellom foreldrene som gikk på veiledning, og kontrollgruppen, når det gjaldt positiv involvering med barnet eller konfliktnivå mellom foreldre og barn. Studien fant svært små men positive endringer når det gjelder internaliserende vansker hos barnet og prososial atferd. Selv om de positive endringene beskrevet i denne studien er små, kan de ha stor betydning samfunnsmessig ettersom tiltaket når ut til mange familier. Rapporten fra FHI (Brekke m. fl., 2021) konkluderte med at standardversjonen av ICDP-tiltaket er et hensiktsmessig verktøy i arbeidet med å styrke omsorgspersoner i foreldrerollen og bedre samspillet mellom foreldre og barn.

Som tidligere nevnt, har ICDP Ungdom inkorporert elementer fra *Tuning in to Teens* (TinT), som likt ICDP er et kortvarig, gruppebasert, universelt og forebyggende foreldreveiledningsprogram. Kehoe m. fl. (2014) gjennomførte en randomisert kontrollert studie av TinT i Melbourne, med et

normalutvalg bestående av 224 10-13 åringer, og deres foresatte. Fokuset var på reduksjon av angst og depresjon hos barna. Foreldrene rapporterte om reduserte vanskeligheter med emosjonsbevissthet og følelsesregulering. Videre rapporterte de om moderate effekter for reduksjon av angst og depresjon, samt forbedring i emosjonsfokusert omsorgspraksis. Barna rapporterte at foreldrene i mindre grad avfeide deres negative følelser, samt en liten nedgang i angst og depresjon. Med utgangspunkt i samme utvalg (Kehoe, 2014), vurderte Havighurst m. fl. (2015) om TinT kan redusere konflikter i familien og atferdsvansker (externalizing difficulties). Her rapporterte foreldrene om en forbedring av sin egen impuls kontroll/selv-regulering, og at de i mindre grad avfeier negative følelser som sinne, angst og tristhet hos barna. Foreldrene og barna rapporterte om mindre konflikt seg imellom, og barna rapporterte også om en reduksjon av adferdsvansker sammenliknet med barna til foreldrene som ikke hadde deltatt på foreldreveiledning. Grunnet tiltakenes likhetstrekk, kan man i noen grad forvente at effekter som avdekkes i evalueringer av TinT også kan være gjeldende for ICDP Ungdom. Men, siden foreldrerollen og barnas relasjon til foreldrene endrer seg drastisk i ungdomstiden, er det likevel viktig å nevne at effektstudier av TinT baserer seg på et utvalg i alderen 10-13 år, mens ICDP Ungdom er tenkt for gruppen 13-19 år.

3.2 Sammenhengen mellom foreldres omsorgspraksis og barns utfall

Det finnes begrenset effektforskning på ICDP og liknende tiltak for foreldre med ungdommer. Vi ser derfor på den omfattende forskningslitteraturen om forholdet mellom ulike foreldrestiler og utfall hos barn og unge, som kan bidra til å forme enkelte teoretiske forventninger til tiltakets effekt. Spørsmålet her blir hvorvidt foreldrestilen som fremmes i ICDP i utgangspunktet forbindes med positive utfall hos barn og unge når den utøves av foreldre fra fødsel (heller enn å ha blitt «dyrket frem» gjennom et veiledningsprogram).

Konseptet om 'foreldrestiler' brukes for å systematisere eller typologisere ulike måter å være forelder på. Det stammer fra Baumrind (1978, 1991), som skiller mellom autoritativ, autoritær, og ettergivende foreldre praksis. Senere ble typologien utvidet med neglisjerende foreldrestil (Lamborn m. fl., 1991; Maccoby m.fl., 1983). Stilene skiller seg fra hverandre etter graden av varme (støtte, aksept), og kontroll/disiplin. Det 'emosjonsveiledende relasjonsmønsteret' som idealiseres i ICDP, harmonerer svært godt med den 'autoritative foreldrestilen'. Autoritative foreldre viser autoritet kombinert med fleksibilitet, og oppfordrer til kommunikasjon og forhandling med barna. De viser mye kjærlighet, aksept og støtte, og deres overvåkning av barna avtar i takt med barnets stigende alder og behov for selvstendighet. Det er også denne ICDP-kompatible 'autoritative' foreldrestilen som henger sammen med best utfall hos unge mennesker i individualistisk orienterte samfunn. Dette gjelder spesielt når det kommer til selvfølelse og internaliserende vansker. For eksempel, i en analyse av interaksjonsformer mellom foreldre og 15 åringer i Storbritannia (N=1456), fant Chan og Koo (2011) en sterk sammenheng mellom autoritativ foreldrestil og høyere selvfølelse, subjektiv tilfredshet, mindre risikoatferd, bedre karakterer og mindre skolefravall. Foreldrestil var viktigere for utfallene enn sosial klasse og familiestruktur.

I en annen studie basert på et utvalg av unge israelere, fant Shenaar-Golan og Goldberg (2019) høyere subjektivt velvære blant unge med autoritative foreldre. En litteraturgjennomgang (Wood m. fl., 2003) fant lite evidens for at foreldres selv-rapporterte foreldrestil påvirket forekomsten av angst hos barn (Wood m. fl., 2003). Det er derimot vist at negativ foreldrestil assosieres i ulike grad med depresjon. Generelt sett viser forskningen at foreldre som gir kjærlighet støtter ungdommens positive utvikling, uavhengig av om foreldrene i tillegg setter tydelige grenser (autoritativ foreldrestil) eller ikke (ettergivende foreldrestil). Et eksempel på dette er en studie av Calafat m.fl. (2014), som i sin analyse av data fra et bredt europeisk utvalg (Sverige, UK, Spania, Portugal, Slovenia, Tsjekkia) fant at ungdom med foreldre som er aksepterende og støttende blant annet har bedre selvfølelse, karakterer, og sjeldnere rapporterer om misbruk av dop, alkohol, og tobakk.

Forskningsfunn gir også en indikasjon på om foreldrestil kan ha positiv effekt uavhengig av eventuelle diagnoser hos barn og unge. For eksempel utforsket Hutchinson m. fl. (2016) hvordan foreldrestil påvirker eksekutive funksjoner hos ulike grupper av barn med ADHD, autisme, og barn uten diagnose. Forskerne fant ingen forskjeller i hvordan ettergivende og autoritær foreldrestil påvirker eksekutive funksjoner hos de ulike diagnosegruppene. Økning i autoritativ (ICDP-kompatibel) foreldrestil, derimot, hadde tydelig sammenheng med nedgang i eksekutiv dysfunksjon blant barn uten diagnose, men ingen effekt på barn med ADHD eller autisme (Hutchinson, m. fl., 2016). En annen studie vurderte effekten av foreldrestil på sosial og emosjonell funksjonalitet, og akademiske ferdigheter hos barn med og uten ADHD (Bhide m. fl., 2019). Her var foreldrerapportert varme, forutsigbarhet, og sinne, assosiert med effekter uavhengig av diagnose, sosiodemografiske forskjeller, eksternaliserende vansker, og alvorlighetsgraden av eventuell ADHD. Foreldrestil hadde derimot ingen effekt på akademiske evner rapportert av foreldre og lærere (Bhide m. fl., 2019). Foreldre til barn med ADHD rapporterte mer sinne og mindre forutsigbar omsorgspraksis enn kontrollgruppen. Forskning har også vist at barn og unge med ADHD som oppfatter mødrene som svært disiplinerte og kontrollerende, har mer eksternaliserende vansker (Molina og Musich, 2016).

Denne litteraturen gir dermed teoretisk belegg for å si at den bestemte foreldrestilen som fremmes i ICDP trekker foreldrepraksis i en retning som kan forventes å henge sammen med positive utfall, eller en begrensning av dårlige utfall, hos barn og unge i en individualistisk europeisk kontekst. Likevel må vi huske at disse studiene vurderer effekten av foreldres «naturlige» relasjonsmønster med barn fra tidlig alder og over tid, som etter all sannsynlighet vil ha vesentlig større positiv virkning på barn enn et kortsiktig foreldreveiledningsprogram. Videre, og som vi diskuterer i avsnitt 3.2.1, er det også nødvendig å spørre seg om forskning også gir belegg for å forvente positiv effekt av ICDP uavhengig av kulturell bakgrunn, ettersom ICDP ungdom skal iverksettes i en flerkulturell kontekst.

3.2.1 Betydningen av foreldrestil på tvers av kulturelle skillelinjer

Når forskning ser på en rekke utfall av foreldrestil på barn i ulike kulturelle kontekster og omgivelser, er funnene tvetydige. Enkelte studier finner fortsatt best sammenhenger mellom autoritativ og/eller ettergivende foreldrestil og gode utfall på tvers av land (også utenfor individualistisk kulturkrets) uavhengig av etniske og kulturelle skillelinjer (Sahithya m. fl., 2019). En litteraturgjennomgang av Garcia og Garcia (2009) viser stor enighet om at barn med foreldre som gir mye kjærlighet og støtte, har best utfall blant annet i Kina, USA, Filippinene, og Tyskland. Andre studier fremhever at forholdet mellom foreldrepraksis og utfall er kontekst-spesifikt, noe vi ser i en litteraturgjennomgang av Hancock Hoskins (2014). Her kommer det frem at *autoritær* foreldrestil, som skiller seg tydelig fra ICDPs 'emosjonsveiledende relasjonsmønster' i sin antatte mangel på dimensjonen varme/responsivitet, kan fungere som en adekvat foreldrestrategi. Dette målt ved at den ikke henger sammen med dårligere utfall, blant annet i deler av Midtøsten og Asia. Autoritær foreldrestil har vist seg å henge sammen med tydeligere negative utfall hos kaukasiske barn og unge oppvokst i individualistiske kulturer, spesielt når det gjelder barnets mentale helse, sammenliknet med enkelte andre etniske grupper utenfor vesten (Lansford m. fl., 2004; Dwairy m. fl., 2006). Quoss og Zhao (1995) fant for eksempel at autoritær foreldrestil hadde sammenheng med større tilfredshet med foreldre-barn relasjonen blant kinesiske barn. En mulig forklaring på dette, er at samfunnet i stor grad gjenspeiler de verdiene og forventningene barna i disse studiene har internalisert gjennom samspill med foreldrene. Mennesker er bedre sosialt tilpasset og mer tilfredse i omgivelser som passer med deres tilegnede holdninger, verdier, og erfaringer (Swanson og Fouad, 1999). Barn som blir oppdratt i en mer kollektivistisk og hierarkisk kultur, kan for eksempel oppleve autoritær foreldrestil som en akseptabel strategi, fordi de selv verdsetter lydighet og fellesskap fremfor autonomi og individualitet (Keller m. fl., 2007). Og, mens ungdommer som er uenige i foreldres autoritære oppdragerstil rapporterer større psykososiale

problemer, viser enkelte studier at ungdommer som er enige i foreldrenes autoritære oppdragerstil ikke har negative utfall (Smith og Moore, 2013, studie fra Jamaica).

I tillegg til kulturell kontekst, er også nabolagets karakteristikk en faktor som påvirker hvilken foreldrestil som har bedre og dårligere utfall hos ungdom. En mer autoritær foreldrestil fungerer vesentlig bedre for minoritetsungdom som lever i høy-risiko omgivelser der konsekvensen av ulydighet kan medføre stor risiko. I motsetning til ungdommer i trygge nabolag, vil ungdommer i denne konteksten tolke foreldrenes autoritære kontroll som et tegn på kjærlighet og et ønske om å beskytte ungdommene fra de farlige omgivelsene. Autoritær foreldrestil i denne settingen oppleves som nødvendig, forståelig, og akseptabelt, og stress fra omgivelsene kan derfor redusere den positive effekten av autoritativ foreldrestil (Simons m. fl., 2004). Her bør det også nevnes at autoritær foreldrestil har vist seg å være fordelaktig i enkelte tilfeller, ved å forberede barn på ulike institusjonelle settinger. Barn som vokser opp i autoritære familier kan for eksempel fungere bedre på skolen, fordi hjemme-klimaet forbereder dem til å fungere godt i autoritære settinger (Pellerin, 2005). Et annet eksempel kommer fra en studie av Wintre og Ben-Knaz (2000), som finner at ungdom med *autoritative* foreldre føler mer stress og depresjon under militærtrening (en autoritær kontekst), enn ungdommer med *autoritære* foreldre.

3.2.2 Assosiasjonen mellom foreldrestil og barns utfall kan være ulik effekten av foreldrestil på barns utfall

Selv om foreldrestiler opptrer sammen med ulike utfall for barn, er det ikke opplagt at det er en årsakssammenheng mellom de to. Foreldre med en «hensiktsmessig» foreldrestil og barn med gode utfall kan også dele andre utfall, inkludert ressurser, miljø og genetiske disposisjoner (se for eksempel Jensen (2023) og Bjørk (2023) for en diskusjon av dette). Både foreldres evne til å uttrykke kjærlighet og formen for kontroll og disiplin de praktiserer ovenfor barna har en arvbar komponent (Rowe, 1981). Dette har rot i genetikk og erfaringer fra egen oppvekst. I tillegg er forholdet mellom foreldre og barn toveis, i den forstand at barn påvirker foreldrenes omsorgspraksis på samme måte som foreldrenes omsorgspraksis påvirker barna. Barns genetikk og personlighet påvirker hvilken foreldrestil foreldrene utøver (Ganiban m. fl., 2011; Avinun og Knafo, 2014). Mer spesifikt kan utfordrende karakteristikker hos barnet føre til mer negativ foreldrepraksis.

Ettersom genetikk spiller inn, er studier som håndterer den genetiske likheten mellom foreldre og barn («genetisk konfundering») spesielt interessante for å kaste lys over effekten av foreldrestil på barns utfall. For eksempel fant en tysk tvillingstudie at foreldrestil modererte effekten fra gener og miljø når gjaldt røyking blant ungdommer (Ji og An, 2022). Her var negativ kommunikasjon assosiert med røyking, men foreldrestil hadde ingen sammenheng med drikkevaner. En annen studie som så på effekten av genetiske og miljømessige faktorer for mental helse, benyttet et utvalg bestående av eneggede og toeggede tvillinger i alderen 6-16 år for å skille effekten av genetikk fra effekten av foreldrepraksis (Yin m. fl., 2016). Funnene tydet på at fedres autoritære foreldrestil økte sjansen for en rekke psykiske diagnoser og atferdsproblemer. Samtidig var mors autoritative foreldrepraksis ('emosjonsveiledende relasjonsmønster' i ICDP terminologi) assosiert med lavere sannsynlighet for psykiske diagnoser og ADHD.

3.3 Teoretiske forventninger til tiltakets universalitet: Kultur

Vi har så langt presentert forskning som gir bakgrunn for teoretiske forventninger til ICDP Ungdom sin effekt på ungdom og foreldre i ulike kontekster. Med det sagt, vil ikke foreldreveiledning ha effekt dersom foreldrene ikke ser verdien av, og praktiserer, den formen for omsorgspraksis som fremmes. Hvorvidt dette er tilfellet, handler i mindre grad om religiøs tilhørighet. Alle foreldre ønsker at barna tilegner seg og lever etter gode verdier, om disse så er tilknyttet en religion eller ei. Det er likevel mulig at foreldrenes erfaring med og tilknytning til individualistiske kontra kollektivistiske verdier, spiller en viktig rolle.

I norsk sammenheng er det en normativ forventning at barn skal lyttes til og hensyntas fra de er små. Voksne skal høre deres meninger og følge deres initiativ, og oppdra såkalte 'forhandlingsbarn' (St.meld. 39, 2001-2002). Dette står i kontrast til tradisjonelle og kollektivistiske kulturer, som trekker et tydeligere skille mellom hva som er rett og galt, og hvor forhandling om grenser er en nokså ukjent foreldrestrategi (Hundeide, 2005). Mens barn med norsk oppdragelse får utvidet frihet med alder, kan det være vanskelig for kollektivistiske foreldre å støtte ungdommens selvstendighet, med ønsker og behov som kanskje strider med kulturbetingede normer og forventninger. I det vi kjenner som æreskultur 'smitter' familiemedlemmers ugjerninger av på familiens rykte innad i minoritetsnettverk, og foreldre disiplin fremmes for å unngå at ungdommen trår feil (Friberg og Bjørnset, 2019). Målet i ICDP Ungdom er likevel at foreldrene skal ha en felles og fruktbar refleksjon om grensesetting og selvstendighet, og at alle skal oppleve nytteverdien av veiledning med individualistisk fokus, uavhengig av kulturell bakgrunn.

Ettersom ICDP Ungdom er manualisert, er eksemplene som benyttes i veiledningen og foreldrestrategiene som fremmes relativt fastsatt. Samtidig er det kjent at kulturell bakgrunn påvirker blant annet hvilke handlinger og grenseovertridelser som møter sterke reaksjoner, samt hvordan foreldre viser kjærlighet, og hvilke roller og forventninger mor, far, og søsken i ulik alder har i familien. Minoritetsforeldre, og spesielt de som ikke deltar på ICDP veiledning frivillig, kan av denne grunn være mindre villige til å dele egne erfaringer relatert til barneoppdragelse. En teoretisk forventning er dermed at foreldres opplevelse av veiledningen vil ha sammenheng med kulturell bakgrunn og andre kontekstuelle faktorer.

Med det sagt, har studier av ICDP for foreldre med barn i lavere alder, implementert i kollektivistiske kulturer, vist positive effekter av tiltaket. En randomisert kontrollert studie fra Bosnia (Dybdahl, 2001), fant at mødre i krig som mottok medisinsk hjelp i tillegg til ICDP rapporterte forbedret mental helse sammenliknet med kontrollgruppa som kun mottok medisinsk hjelp. Her må vi ta med i betraktning at effekten av samtalegrupper kan tenkes å ha betydelig større effekt på krigstraumatiserte mødre sammenliknet med andre populasjoner. Det er ikke uvanlig at ICDP blir implementert kombinert med andre tiltak på denne måten. En ICDP studie (Skar m. fl., 2021) har blant annet sett på effekten av ICDP kombinert med et voldsforebyggende program og/eller deltakelse på aktivitetssenter for barn for et kolombiansk utvalg hvor 98.3% rapporterte bruk av fysisk avstraffelse som del av barneoppdragelsen. Reduksjonen av grov fysisk avstraffelse var større for grupper som fikk ICDP veiledning kombinert med voldsforebyggende og/eller deltakelse på aktivitetssenter, enn for de som kun deltok på sistnevnte aktiviteter. Det var også en spesielt tydelig reduksjon i mentale helseproblemer for foreldre som gikk på ICDP kombinert med aktivitetssenter (fra 22.4% til 5.1%). Funnene her støtter i noen grad ideen om at ICDP kan ha nytteverdi også i land der oppdragelsesverdier og normer i utgangspunktet fremstår som mindre kompatible med ICDPs idealiserte 'emosjonsveiledende relasjonsmønster'. Men, som understreket i evalueringene presentert i påfølgende avsnitt, krever dette at tiltaket og eksemplene som benyttes i veiledningen tilpasses foreldre med en mer kollektivistisk bakgrunn.

3.3.1 ICDP Ungdom for minoritetsforeldre Bydel Grorud, 2007/2008

Fra 2005 til 2008 utviklet Bydel Grorud i samarbeid med ICDP Norge (og ICDPs programutvikler Karsten Hundeide) en manualisert variant av ICDP spesifikt tilpasset minoritetsforeldre som har ungdom i alderen 12 til 16 år (Schulerud og Friðjónsdóttir, 2008). Prosjektet (FAKS) ble finansiert av Barne- og Likestillingsdepartementet, og resulterte i en utfyllende rapport, med litteratur som ligger til grunn for deres valg av metode, og gjennomføring av foreldregrupper. Manualen ble pilotert med til sammen 9 mødre, fordelt på en urdugruppe og en arabisk gruppe. Begge gruppene brukte tolk med deltakernes morsmål. Programmet ble kvalitativt evaluert ved å intervju foreldrene om refleksjoner rundt sin foreldrerolle og barneoppdragelse før og etter veiledningsprogrammet.

Samarbeidsavtalen mellom Bydel Grorud og ICDP Norge spesifiserte at prosjektansvarlige måtte følge ICDP sine retningslinjer. Manualen som ble utviklet skiller seg dermed fra ny ungdomsvariant ved at den er bygget opp rundt de 3 dialogene og 8 tema for godt samspill i forventet rekkefølge. Likt standard ICDP, men ulikt ny ICDP ungdom, starter første møte med bevisstgjøring om hvordan kulturelle verdier og normer former omsorgspraksis, og samtaler om hvordan erfaringer fra egen oppvekst påvirker samspillet med egne barn. Hvert nye tema blir introdusert i henhold til fenomenologisk tankegang hentet fra Wormnes (2004), om at mennesket først kan forstå noe hvis man har noe å forstå det ut ifra. Fra dette perspektivet bør ny kunnskap relateres til og forankres i tidligere kunnskap. Hvert nye tema blir derfor introdusert ved å spørre foreldrene om hvilke erfaringer de selv har tilknyttet temaet, basert på sin bakgrunn. På denne måten anerkjennes deltakernes tidligere erfaringer og foreldrepraksis. Deltakerne blir oppfordret til å dele sine erfaringer, og deltakernes forforståelse blir inkorporert i videre diskusjon og gruppe-refleksjon.

Denne fremgangsmåten virker nyttig, ettersom foreldrene i piloteringen hadde svært ulik oppfatning av foreldrerollen enn det som idealiseres i ICDP materialet, og som er normen i den norske majoritetsbefolkningen. For eksempel handlet kvinnene i FAKS-prosjektet sin oppfatning av god omsorg og oppdragelse om å tilrettelegge ved å vaske, rydde, og lage mat slik at ungdommene får ro til å lese og skrive, og at ungdommen utover dette tilbringer tid med familien. Kontrasten er stor til den mer individfokuserende norske kulturen hvor oppfatningen om at foreldre bør dyrke egne interesser og behov for å kunne være gode foreldre, og at venner og fritidsaktiviteter er viktig for ungdommens utvikling står sterkt. Veilederne valgte et fokus som ikke hadde vært like naturlig i en etnisk norsk gruppe, nemlig tematisering av verdien av fritid, i sammenheng med identitet og utvikling av selvstendighet, og at det ikke er en motsetning mellom familie og venner. Temaet meningsfull dialog ble brukt til å fremme foreldrenes bevissthet rundt hvilken kompetanse, kunnskap, og meninger de sitter med som de ønsker å videreføre til ungdommen. Veiledningen omhandlet også verdien av å være nysgjerrige på, og sette seg inn i ungdommens liv utenfor hjemmet som bakgrunn for å kunne ha meningsfull- og utvidende samtaler som veileder ungdommen, for eksempel om hvordan man får seg venner, unngår feil vennskap, og viktigheten av et sosialt liv. Her er det også interessant å bemerke at foreldrene ofte ikke hadde meningsfull dialog direkte med ungdommen, men heller passet på at ungdommen overhørte samtaler mellom voksne, eller fikk en annen person i familien til å formidle et budskap. De brukte også fortellinger som kommunikasjonsverktøy, hvor etikken og moralen (meningsinnholdet) er pakket inn i historien.

Foreldrene som deltok på denne piloten (FAKS), var svært fornøyde med veiledningen. De demonstrerte en utvidet evne til å reflektere om sin foreldrerolle, om ungdommens behov for tilhørighet, og betydningen vennskap for ungdommens sosiale og emosjonelle liv. Flere fortalte at de hadde fått mer positive følelser og empatisk forståelse for ungdommen, og at de nå så verdien av ha dialog og forhandle om grenser. Ungdommen på sin side ga positive tilbakemeldinger ved å uttrykke mer glede og ved å ta større initiativ til samvær. Funnene fra dette prosjektet tyder på at ICDP har potensiale til å fungere for de aller fleste foreldre uavhengig av kollektivistisk kultur-bakgrunn, til tross for at programmet vektlegger ungdommens selvstendighet og identitetsutvikling utenfor hjemmet. Det er likevel viktig å fremheve at denne varianten av ICDP for ungdom kontinuerlig og fra første veiledningssamling bygget bro mellom tidligere foreldrepraksis og ny kunnskap, og at dette fremstod som essensielt for veiledningens resonans hos minoritetsforeldrene.

3.3.2 Pilotering av ny ICDP Ungdom på arabisk

Funn fra en lokal pilotering og evaluering av ICDP ungdom som nylig ble gjennomført i region Viken gir relevant innsikt i hvordan foreldre fra arabisktalende land opplever tiltaket slik det er utformet for universell implementering i Norge. Dette er en upublisert rapport eller et

'praksisnotat' som ikke har blitt kvalitetssikret, men som allikevel gir nyttig informasjon. En gruppe med to ICDP-trenere og en veileder som alle hadde bred erfaring med kollektivistisk, muslimsk kultur, gjennomgikk det nye veiledningsmateriellet, og holdt en veiledningsgruppe på arabisk. Rapporten konkluderte med at manualen er tilpasset foreldre med individualistiske verdier, mens den arabisktalende gruppa har oppdragelsesverdier der det å innordne seg kollektivt er et helt sentralt mål. Selv om arbeidsgruppa så verdien av mye av ICDP-læringen, konkluderte de med at introduksjonen av individualistisk oppdragelse ble for brå for gruppa. Flere av foreldrene mente at det er viktig å ha ICDP minoritetsversjon i bunnen først. Foreldrene og arbeidsgruppen så også et behov for drøfting rundt hvordan foreldre kan støtte ungdommene knyttet til temaet krysskulturell oppvekst. Rapportforfatterne foreslo videre at ICDP ungdom burde holdes over flere samlinger for foreldre med kollektivistisk og religiøs kulturbakgrunn. I tillegg foreslår de at samling 5, «bli kjent med deg selv som forelder», burde flyttes til samling 2, ettersom egen kulturbakgrunn er grunnmuren som resten av materialet tolkes etter.

Rapporten formidlet at rollespillene «overhodet ikke passet» foreldrene med arabisk landbakgrunn. Som praksisnotatet konkluderte, ble det vanskelig å for den arabisktalende gruppa å ta til deg budskapet i ICDP Ungdom slik det er fremstilt i eksempler som oppleves så fjernt fra deres kulturverden.

3.4 Oppsummering og forventninger

Med bakgrunn i overnevnt forskning og mindre piloteringsprosjekter er det en rimelig forventning at foreldre som gjennomfører ICDP Ungdom på norsk vil oppleve økt mestring og trygghet i foreldrerollen. Det er også mulig at foreldrene får bedre evne til å regulere egne følelser, oftere unngår følelsesutbrudd, og dermed oppleves som roligere og tryggere samtalepartnere for ungdommene sine. Til sammen kan dette gi en bedre relasjon mellom barn og voksen. Videre er effekter hos barn og unge i kontrollerte randomiserte studier av relaterte foreldreveiledningstiltak svært små. Og, sammenliknet med den effektevaluerte versjonen av ICDP for mindre barn, kommer ICDP Ungdom inn på et tidspunkt hvor eventuelle internaliserende og eksternaliserende vansker kan ha slått dypere røtter.

Selv om vi tolker funnene med forsiktighet, gir forskningslitteraturen om foreldrestiler teoretisk belegg for å si at det relasjonsmønsteret som fremmes i ICDP kan trekke foreldrepraksis i en retning som forbindes med positive utfall hos barn og unge i en individfokusert, europeisk kontekst. Det begrensede omfanget av relevant forskning på dette området gir oss forventninger om at det vil være variasjoner i foreldrenes opplevelser, basert på hvor godt veileder tematiserer forholdet mellom kultur og oppdragelse, og tilpasser veiledningsmateriellet til gruppa.

4 Forskningsdesign

4.1 Innsamling av kvalitative data

Forskningsdesignet til denne evalueringen fokuserer primært på kvalitative intervjudata. Hovedteknikkene vi benyttet er fokusgrupper og individuelle dybdeintervjuer. Vi vurderer kvalitative metoder som best egnet for å få kunnskap om de erfaringene veiledere, foreldre og ungdommer gjør seg i sine ulike roller i testingen av programmet. Den viktigste fordelen med den kvalitative intervju- og fokusgruppemetoden er at den lar deltakerne beskrive sin opplevelse med fritt. Mens spørreskjema ber deltakeren selektere det alternativet som passer best blant begrensede muligheter, åpner den kvalitative metoden for uventede funn og mer inngående beskrivelser av levd virkelighet. En slik dybdeforståelse av erfaringer og begreper vil også gi viktig kunnskap om operasjonalisering for en eventuell senere kvantitativ evaluering av en bredere utrulling av ICDP for ungdom.

4.1.1 Observasjon

For å få et inntrykk av hvordan programmet fungerer i praksis, gjennomførte vi observasjon av en veiledningssamling for foreldre med ungdommer. Her tok vi notater, men gjorde ikke lydopptak. Kunnskap om hva som foregår i veiledningen gir oss et bedre grunnlag for å forstå hvordan ICDP gjennomførtes i praksis, og til å utforme gode samtaleguider til fokusgrupper og intervjuer. Vi vurderte det likevel som nødvendig å kutte omfanget av veiledningsobservasjon etter første gruppe. Vår tilstedeværelse kan virke forstyrrende på deltakerne, påvirke gruppedynamikken, og hva foreldrene velger å dele med gruppa. Enkelte veiledere valgte å ikke delta i studien på grunn av denne komponenten, og fordi alle foreldrene i gruppa må samtykke for at det skal være gjennomførbart. For å bli kjent med tiltaket på en mindre invaderende måte, gjorde vi deltakende observasjon av veiledersertifisering for ICDP ungdom, som gikk over to dager. Dette ga muligheter for å bli kjent med veilederne, og diskutere deres opplevelse av veiledningsmateriellet. Under veiledersertifiseringen inntar deltakerne roller som foreldre og veiledere, gjennomfører gruppeoppgaver, rollespill, og har genuine samtaler om egne barn. Å bli med på dette ga forskerne noe innblikk i hvordan det er å gjennomføre veiledningen som deltaker.

4.1.2 Fokusgrupper og intervjuer med veiledere

Data fra veiledere kombinerer semistrukturerte fokusgrupper med individuelle intervjuer (se intervjuguide [vedlegg 1](#)). Av praktiske hensyn, og for å høre erfaringene til veiledere fra ulike sosiale kontekster i ulike deler av landet, ble alle disse intervjuene gjort via Teams. Enkelte veiledere foretrakk individuelle intervjuer, slik at vi kunne tilpasse oss deres timeplan, eller fordi de var mer komfortable med å dele kritiske holdninger til ICDP Ungdom anonymt. Fokusgrupper og dybdeintervjuer ble tatt opp i nettskjema diktafon, som sender opptaket direkte til sikker lagring hos TSD. Gruppene ble gjennomført av en forsker (fokusgruppemoderator), sammen med en assistentmoderator.

Evalueringen fokuserer i hovedsak på majoritetsforeldres oppfatning av tiltaket, og vi hadde flest etnisk norske foreldre i vårt utvalg. Ettersom ICDP Ungdom brukes universelt, føler vi allikevel en forpliktelse til å vurdere om tiltaket fungerer godt på tvers av kulturelle skillelinjer. Det er vanskelig å lykkes med å evaluere dette basert på fokusgruppeintervjuer med blandede foreldregrupper hvor de fleste er etnisk norske. Fokusgrupper kan være nyttige for å løfte frem og anerkjenne synspunkt og opplevelser til minoriteter, men dette fungerer vesentlig bedre dersom minoriteten er majoriteten i gruppa (Smithson, 2000). Vi gjorde derfor intervjuer med veileder-par med minoritetsbakgrunn som har pilotert ICDP Ungdomsversjon for foreldre med

annen landbakgrunn enn norsk, og som har erfaring med bruk av tolk. På denne måten fikk vi indirekte informasjon om minoritetsforeldre fra kollektivistiske kulturer sine opplevelser av programmet. Intervjuer med veiledere av minoritetsgrupper var en kostnadseffektiv kilde for informasjon om dette.

4.1.3 Fokusgrupper med foreldre

Vår primære datakilde for foreldre er fire fokusgruppeintervjuer (se [intervjuguide vedlegg 2](#)). Denne metoden er i økende grad brukt i forskning som omhandler foreldre og barn (Adler, Salanterä og Zumstein-Shaha, 2019), og er også anbefalt for studier av foreldres syn på ulike tilbud (Teare og Smith, 2004). Fokusgrupper bruker gruppedynamikk for å stimulere diskusjon, noe som gjør at metoden kan generere informasjon som kanskje ikke ville kommet opp i et enkeltintervju (se Guest m. fl., 2017). Fokusgrupper gir også en unik mulighet til å samle data fra individer (variasjon), samtidig som vi ser disse i sammenheng med gruppas søken etter en felles forståelse av delte opplevelser (generalisering) (Creswell, 2007). De ble gjennomført av en forsker (fokusgruppemoderator), sammen med en assistentmoderator som gjorde notater om blant annet gruppas dynamikk og ikke-verbale uttrykk for enighet og uenighet. Lydopptak fra gruppene ble transkribert. Transkribøren skilte ulike stemmer under transkribering, slik at det ble mulig å danne seg et helhetsinntrykk av enkeltpersoners opplevelse, observere kontradiksjoner i personers synspunkt, og se disse i sammenheng med gruppas felles narrativ.

Det er fordeler og ulemper med at fokusgruppene bestod av foreldre som allerede har reflektert om sensitiv tematikk i gruppa under ICDP veiledning. En ulempe er at foreldrenes inngående kjennskap til hverandres historier og synspunkter kan gjøre at disse ikke gjentas i fokusgruppa (Parker og Tritter, 2006). Dette gjorde at vi så oss nødt til å stille mange direkte spørsmål heller enn å basere datainnsamlingen på gruppediskusjon. Fokusgruppene fortonet seg dermed tidvis mer som gruppeintervjuer. En viktig fordel med foreldrenes kjennskap til hverandre, er at tillitten bygget opp gjennom veiledningsperioden kan minske forekomsten av selv-sensur og tendens til å vektlegge normative synspunkt, som anses som en begrensning med fokusgrupper (Smithson, 2000).

Fokusgruppene ble holdt til samme tid og på samme sted som de ukentlige ICDP samlingene, i tråd med anbefalingen om at fokusgrupper holdes på praktisk tidspunkt, i en setting som allerede er kjent for deltakerne. For å vurdere nytteverdien av tiltaket over tid, ønsket vi å gjenta fokusgruppeintervjuene etter en periode på mellom 10 og 12 måneder. For å gjøre dette praktisk for foreldrene, valgte de selv om de ønsket å møte til en fysisk fokusgruppe, eller gjennomføre samtalen på teams til et annet tidspunkt. Vi holdt to fokusgrupper, og tre intervjuer via teams. Oppfølgingsamtalene tok utgangspunkt i samme hovedstruktur som den første samtalen, med ble tilpasset for å fange opp endringer over tid. Tolkningen av disse resultatene tar høyde for at det sannsynligvis er de mest motiverte og fornøyde som stiller til slike samtaler (jf. Reedtz og Lauritzen, 2017).

4.1.4 Dybdeintervjuer med ungdommer

Data fra ungdommer ble samlet inn ved hjelp av fysiske dybdeintervjuer med oppfølgingsintervjuer via Teams 6 til 12 måneder etter avsluttet veiledning. Selv om fokusgrupper er fordelaktige for å danne seg et oversiktsbilde over tankene i en gruppe, er individuelle intervjuer ofte mer effektive for å få innsikt i detaljer (Holstein og Gubrium, 1995). Intervjuene ble gjennomført på møterom på ulike biblioteker nær ungdommenes skole eller hjem. Der det var relevant, fikk søsken komme sammen. Intervjuer presiserte for ungdommene at hun selv ikke jobber med ICDP, og dermed ikke ville bli fornærmet om de ikke visste noe om veiledningsprogrammet, eller ikke opplevde forskjell på foreldrenes omsorgspraksis. Hun presiserte at det var like interessant å høre om de ikke visste noe om veiledningen, og ikke merket endringer, som det var å høre det motsatte. Formålet her, var å motivere ungdommene til å dele

faktiske opplevelser og følelser, heller enn å gi normative svar de tror forskeren ønsker å høre, noe som er et utbredt problem i forskning (Høy-Petersen, 2021). Intervjuguiden var semistrukturert (se [vedlegg 3](#)). Overordnet tok den for seg følgende tematikk:

1. Hvordan relasjonen med foreldrene har vært i utgangspunktet.
2. Hvordan ungdommene fikk vite- eller fant ut om foreldreveiledningen.
3. Hva ungdommene vet om ICDP veiledningen, og om foreldrene fortalte om det underveis.
4. Tanker om årsaken til-, og følelser rundt at foreldre går på veiledning.
5. Spørsmål rundt hvordan foreldrene og relasjonen med dem har vært de siste årene.
6. Spørsmål om de merker forskjell på foreldrene og relasjonen etter foreldreveiledningen.
7. Om de snakker med venner eller søsken om foreldreveiledningen.
8. Tanker rundt om ungdommene selv tror at et foreldreveiledningsprogram kan hjelpe dem til å få et bedre forhold til foreldrene, og hva/hvilke endringer hos foreldrene de selv mer kunne bidratt til å styrke relasjonen deres.

Del 6, som omhandler ungdommens opplevelser av veiledningens nytteverdi, er særlig viktig. Her stilte vi først et generelt spørsmål om de merket endringer, for å høre hva de selv kom på, uten å legge føringer. Forskning viser at det er vanskelig å huske hverdagslige hendelser og assosierte følelser dersom intervjuer ikke bringer til minnet konkrete settinger som kan visualiseres (Høy-Petersen, 2021). Intervjuer fulgte derfor opp med spørsmål som får ungdommene til å minnes konkrete, hverdagslige settinger. For eksempel er spørsmålet «har du og moren/faren din gode samtaler om hva du føler og hvordan du har det?» mindre effektivt enn å først spørre hvor og i hvilke sammenhenger de snakker sammen. Når ungdommen får 'jogget hukommelsen' og ser for seg en bestemt situasjon, husker de mer om samtalen, og hvordan den føltes.

4.2 Rekruttering og utvalg: Kvalitativ data

Folkehelseinstituttet samarbeidet med Spisskompetansemiljøet for foreldrestøtte og forebygging (SKM) under Familievernet i Bufetat om rekruttering av forskningsdeltakere til denne evalueringen. Vi rekrutterte veiledere først, deretter foreldre via veilederne, og til slutt ungdommer via foreldrene. I tillegg inviterte SKM forskerne fra FHI med på ulike arenaer hvor veiledere for ICDP ungdom møtes.

4.2.1 Rekruttering av veiledere til fokusgrupper

Rekrutteringsgrunnlaget i evalueringen baserer seg på en liste med veiledere som planla å gjennomføre foreldregruppe med ICDP Ungdom i piloteringsperioden, oversendt av SKM. Vi rekrutterte også veiledere vi traff under deltakelse på opplæringsmodulen for ICDP Ungdom. Samlet bestod rekrutteringsgrunnlaget av 57 personer som hadde- eller skulle gjennomføre veilederopplæring for ICDP Ungdom. Disse var aktuelle deltakere til fokusgruppeintervjuer, og rekruttering av foreldre til fokusgrupper. Veilederne som deltok ga skriftlig samtykke, og ble informert om retten til å trekke seg fra studien. Informasjonsskriv med samtykkeerklæring er vedlagt rapporten ([vedlegg 4](#)). Mange av veilederne svarte ikke på henvendelsen vår, eller var av andre grunner ikke aktuelle som deltakere i kvalitative komponenter av forskningen. De som ikke oppga hvorfor de takket nei, eller som ikke svarte på henvendelsen, ble kontaktet for å kartlegge årsaker. Årsakene er beskrevet i tabell 3 under.

Rapporten presenterer data fra en kombinasjon av små fokusgrupper og individuelle intervjuer med til sammen 14 veiledere, og en spørreundersøkelse besvart av 28 veiledere. Veilederne som kun deltok i intervjuer/fokusgrupper, men ikke rekrutterte foreldre til forskningen, fikk et eget informasjonsskriv med samtykkeerklæring ([vedlegg 5](#)). Alle kommer fra rekrutteringsgrunnlaget på 57 veiledere beskrevet over. Mange (men ikke alle) som ble intervjuet svarte også på en spørreundersøkelse (beskrives senere i kapitlet). Det kvalitative utvalget er bredt og tilsynelatende representativt i den begrensede forstand at veilederne kommer fra ulike deler av

landet og har variert yrkesbakgrunn. Det er også variasjon i utvalgets erfaring fra veiledning av minoritets- og majoritetsforeldre.

Årsak	Antall
Lite kapasitet/evalueringsmettet	11
Svarte ikke på henvendelsen om å oppgi årsak til at de ikke ønsket å delta	8
Ikke veileder for tiden/lenger	8
Grupper på annet språk enn norsk/valgte å ikke bruke ny ungdomsvariant i veiledningsgruppa	6
Har ikke holdt samlinger med ICDP Ungdom enda, og skal ikke holde gruppe i piloteringsperioden	6
Interessekonflikt/FHI vil unngå overrepresentasjon av veiledere med ICDP trenerutdanning i utvalget	4
Sum som ikke deltok i kvalitativt utvalg	43

Tabell 3 Årsak til manglende deltakelse blant veilederne vi kontaktet i forbindelse med evalueringen

Veilederne vi intervjuet i grupper eller enkeltvis var utelukkende kvinner i aldersgruppen 35-55, og i hovedsak norskfødte. Halvparten hadde erfaring med tolket ICDP-veiledning for foreldre med ungdommer. Resten hadde stort sett erfaring fra grupper med blandet landbakgrunn, som ble holdt på norsk. Veilederne hadde varierende fag- og yrkesbakgrunn, med sosionom, terapeut, pedagog, og helsesykepleier som noen gjentakende eksempler. Halvparten jobbet i kommunale støttetjenester for familier, barn og unge. En håndfull jobbet i kommunale støttetjenester for flyktninger og/eller innvandrere og etniske minoriteter. Vi gjennomførte kun intervjuer med veiledere som fortsatt arbeider med ICDP, og som av denne grunn er mer motiverte til å delta i evalueringen. Dermed mangler vi data fra veiledere som bytter jobb eller sertifiserer seg uten å gjennomføre veiledningsgrupper, som ville kunne belyse årsaker til at mange veiledere slutter.

4.2.2 Rekruttering av foreldre til fokusgrupper

Rekruttering av foreldre til fokusgruppeintervjuer ble gjort gjennom veilederne deres. Her kontaktet vi alle veilederne som planla ICDP gruppeveiledning for ungdomsforeldre med ny manual i evalueringsperioden (august 2022 til januar 2023), og selekterte blant de som ønsket å delta i evalueringen. Disse veilederne delte ut et informasjonsskriv fra FHI om evalueringen til foreldrene på sin gruppe, med spørsmål om å delta i en fokusgruppe med FHI ([vedlegg 6](#)).

Vi ønsket at flest mulig av foreldregruppene vi snakket med hadde 'representative' veiledere, med typisk kompetanse og erfaring. En seleksjonsutfordring i rekrutteringsprosessen er at veiledere med lang erfaring med ICDP, som er spesielt personlig investert i programmet, virket mer motivert til å delta i evalueringen og til å bistå med å rekruttere foreldre fra veiledningsgruppene sine. Flere av veilederne som takket ja til deltakelse hadde tilknytning til ICDP Norge, og/eller lang erfaring med ICDP arbeid. For å unngå at utvalget skulle bestå utelukkende av foreldre med svært erfarne veiledere, identifiserte og kontaktet vi også ferskere veiledere gjennom opplæringsmodulen til ICDP ungdom. På denne måten oppnådde vi variasjon i erfaringsomfanget til veilederne av foreldregruppene som inngår i vårt utvalg.

Målet var å selektere et variert utvalg av foreldre med tanke på sosioøkonomisk status og kulturell bakgrunn, for å vurdere om veiledningen passer bedre eller dårlige for ulike grupper av den norske befolkningen. Ettersom tidligere evalueringer har fulgt grupper med stor andel minoritetsforeldre, var det ønskelig at evalueringen skulle fange opp flere majoritetsforeldres opplevelse av ICDP ungdom. Vi rekrutterte derfor ikke foreldre som gjennomførte veiledningen på annet språk enn norsk. Disse seleksjonskriteriene kombinert med mange veilederes

manglende ønske eller mulighet til å delta (tabell 3) begrenset det endelige utvalget til fire foreldregrupper (samlet 29 foreldre). Til gjengjeld representerer gruppene et bredt utvalg av ungdomsforeldre, med tanke på landbakgrunn og sosioøkonomiske faktorer. Grunnet svært stor samstemthet innad i dette utvalget, så vi ikke et behov for en større utvalgsstørrelse.

Siden evalueringen ikke følger grupper som gjennomførte ICDP veiledning på andre språk enn norsk, mangler vi data fra foreldre med kort botid i Norge. Problematikk tilknyttet veiledningsmateriellets relevans for denne foreldregruppen belyses kun indirekte, via minoritetsveiledernes erfaringer fra foreldregrupper som ikke inngår i vårt utvalg. Alle foreldrene som deltok i forskningen ga skriftlig samtykke, og er informert om retten til å trekke seg fra studien. Informasjonsskriv med samtykkeerklæringer er vedlagt rapporten ([vedlegg 6](#)).

Foreldrene som deltok i fokusgrupper ble kontaktet igjen 8-12 måneder etter avsluttet veiledning for å samle inn data om foreldrenes opplevelse av tiltakets nytteverdi over tid. Her hadde vi stor frafallsprosent, og kun 9 av de 29 foreldrene møtte til oppfølgingsintervju. Flere oppga at det var praktiske årsaker til at de ikke deltok, og noen foreslo å heller svare på spørsmål via epost. En kan tenke seg at de som valgte å delta er de samme foreldrene som opplevde størst nytteverdi av tiltaket, eller som fortsatt praktiserer ICDP i hverdagen. Det kan også tenkes at frafallet heller handler om prioriteringer i en hektisk hverdag: Første runde med fokusgrupper ble gjennomført umiddelbart etter siste veiledningssamling, og deltakelse kostet lite i form av tid og reisevei. Selv om frafallsprosenten er stor, skiller ikke disse foreldrene seg merkbart ut fra utvalget i sin helhet, med tanke på nivå og type utfordringer hos ungdommen, kulturell bakgrunn, eller opplevelsene av hadde av tiltaket i første runde med fokusgrupper.

4.2.3 Rekruttering av ungdommer til intervjuer

Evalueringen bidrar med data fra kvalitative dybdeintervjuer med 8 ungdommer. Informasjonsskriv med samtykkeerklæringer er vedlagt rapporten ([vedlegg 7](#)). Det var utenfor prosjektets rammer slik det var definert fra start å samle inn data om ungdommer under 16 år. Dette skyldes hvilke tillatelser det var mulig å hente inn innenfor prosjektets tidsrammer. Ettersom tenåringens alder kan ha noe å si for hvorvidt foreldrene opplever at tiltaket er virksomt, anser vi dette som en begrensning i vår studie.

Ungdommene ble rekruttert via foreldre som deltok i fokusgruppeintervjuer, og dette gir seleksjonsutfordringer. Det kan være mer sannsynlig at foreldre som har en god relasjon med ungdommene sine viderebringer spørsmålet om å delta i evalueringen. Det er også noen foreldre som bevisst unngår å informere om veiledningen for at ungdommen deres ikke skal føle seg som en belastning, og dermed heller ikke kan informere om muligheten til å delta i evalueringen. Spesielt gjelder dette foreldre til ungdommer som allerede er i kontakt med ulike hjelpetjenester for problemene sine. Samtidig er det kanskje ikke like sannsynlig at ungdommer som er tilbaketrunkne og/eller har det vanskelig blir oppfordret av foreldrene til å delta, eller at disse ungdommene vil takke ja. Samlet gjør dette at utvalget trolig vil overrepresentere ungdommer med 'vanlige' heller enn større utfordringer.

Ungdommene ble kontaktet igjen 6-12 måneder etter første intervju med spørsmål om de ønsket å delta på oppfølgingsintervju. Vi valgte å gjennomføre intervjuene på teams av praktiske årsaker. Alle var interessert i å delta, men kun 5 av 8 hadde mulighet i løpet av perioden vi gjennomførte den siste datainnsamlingen. Vi ser klare forskjeller mellom de som deltok på oppfølgingsintervjuer og de som ikke gjorde det.

4.2.4 Rekruttering av fagpersoner til innspillmøte

Mot slutten av evalueringen arrangerte vi et innspillmøte med fem ICDP trenere fra seniortrenerkorpset, som fungerer som en faggruppe for ICDP. Formålet var å høre deres

vurderinger av veiledningsmateriellet, og sammenlikne disse med veiledernes opplevelser. Senioretrenerens vurderinger sees i sammenheng med andre veiledernes innspill til utformingen av ICDP Ungdom.

4.3 Kvantitative data: Rekruttering, utvalg og datainnsamling

4.3.1 Spørreundersøkelser til veiledere

Alle veiledere som gjennomførte ICDP gruppesamlinger for foreldre med ungdommer med ny manual ble invitert til å svare på en kvantitative spørreundersøkelser i et elektronisk nettskjema. Den planlagte utvalgsstørrelsen var veiledere fra 10 påmeldte kommuner. Ambisjonen var å rekruttere veiledere fra 8-12 kommuner til, der hver kommune som skulle delta i programmet hadde forpliktet seg til å gjennomføre minst en foreldregruppe. Siden veilederne er profesjonelle og dedikerte gikk vi ut ifra at vi ville få en god svarprosent, slik at det ble en effektiv metode for å innhente informasjon. Vi ville bruke disse dataene til å gi en detaljert beskrivelse av utvalget vårt. Alle fikk påminnelse om undersøkelsen jevnlig. Av 44 veiledere som ble invitert til å delta, svarte 28. En håndfull av disse deltok også som informanter i det kvalitative utvalget. Manglende svar kan forklares med at flere av veilederne på utsendelseslista foreløpig ikke hadde gjennomført veiledningsgruppe for ungdomsforeldre, eller ikke lenger jobbet som ICDP veiledere (se tabell 3 tidligere i dette kapitlet). Spørreundersøkelsen i sin helhet kan sees i [vedlegg 8](#). Veilederne svarte på spørsmål om hvordan de opplevde ICDP ungdom, med temaområder som:

- Veileders demografi og utdanning
- Rekruttering av foreldre (hvem og hvordan)
- Karakteristikk av foreldregruppa
- Implementeringshemmere og fremmere
- Opplevelse av veilederopplæringen (påbygningsmodulen) og manualen
- Opplevelse av gjennomføring med ny manual
- Programmets kultursensitivitet
- Motivasjon til å veilede ICDP fremover

Blant de 28 veilederne som svarte på spørreundersøkelsen, hadde 7 av dem grupper hvor alle eller flesteparten av foreldrene var fra den etnisk norske majoritetsbefolkningen. 10 hadde blandede grupper, med omtrent like mange minoritet- og majoritetsforeldre. 11 hadde rene etniske minoritetsgrupper.

4.3.2 Spørreundersøkelser til foreldre

Vi fikk kontakt med foreldrene på tre måter: 1) Ved å innhente e-postadresser direkte fra fokusgrupper (med foreldrenes tillatelse), 2) ved å kontakte veiledere som har gjennomført grupper tidligere, og 3) og ved å kontakte ICDP-koordinatorer med oversikt over tidligere deltakere. Rekruttering fra fokusgrupper betyr at mange av foreldrene i det kvantitative utvalget også deltok i det kvalitative utvalget. Link til spørreundersøkelsen ble i mange tilfeller sendt ut av ICDP veilederne eller koordinatorer direkte. Antall foreldre som mottok spørreundersøkelsen begrenses noe av at lister med deltakernavn ofte slettes etter endt veiledning av personvern hensyn. Det var også noen foreldre som ikke ga tillatelse til at deres e-post ble delt med prosjektet. Dette, kombinert med at enkelte veiledere og ICDP-koordinatorer sendte link direkte, gjør at vi ikke har et nøyaktig estimat for antall inviterte og svarprosent. Av de 56 foreldrene vi kontaktet direkte, besvarte 47 hele undersøkelsen, 2 besvarte kun en del av den, og 7 svarte ikke.

Vi utformet to spørreskjemaer til foreldre. Det første dekker demografiske variabler, opplevelse av rekrutteringen, bakgrunn og motivasjon for deltakelse, og kunnskap om- og forventninger til veiledningen (se [vedlegg 9](#)). Det andre spørreskjemaet omhandler opplevelsen av veiledningen,

og veiledningens nytteverdi (se [vedlegg 10](#)). Ettersom forskningsdesignet vårt ikke er egnet til å måle effekter på foreldreferdigheter og samspill, samlet vi kun inn utfallsmål om foreldrenes subjektive opplevelse. Begge spørreskjemaene ble utformet med innspill fra Spisskompetansemiljøet for foreldrestøtte, og referansegruppa. Opprinnelig skulle skjema 1 sendes ut digitalt av FHI i forbindelse med første veiledningsamling, og skjema 2 skulle sendes ut på siste samling. Dette viste seg å bli vanskelig av flere grunner: Flere grupper hadde oppstart før evalueringen begynte. Det var også vanskelig å komme i kontakt med veiledere for å få deltakerlister, og vi ble ikke alltid holdt oppdatert om nye grupper med veiledningsoppstart under evalueringsperioden. Veilederne jobber ofte med ICDP i tillegg til en 100% stilling, så dette har vi stor forståelse for. Foreldrene signerte digitale samtykker til å svare på undersøkelsen i Nettskjema ([link til nettskjema](#)).

4.4 Analyse

4.4.1 Kvalitativ analyse av data fra veiledere, foreldre, og ungdommer

Vi samlet inn tre typer data (Massey 2010), som beskrives under: Direkte artikulert data, indirekte data, og induktiv data. Det meste av vår kvalitative data er **1)** direkte artikulerte svar på *a priori* hypoteser og forskningsspørsmål. Vi er også oppmerksomme på **2)** indirekte data, det vil si informasjon som ikke kommer fra direkte artikulerte svar, men som likevel er nyttig for å besvare forskningsspørsmål. Vi ser på sammenhengen mellom direkte og indirekte informasjon. Et eksempel kan være ungdommer som svarer «ja» (direkte artikulert data) på spørsmål om de er interessert i veiledningen foreldrene har gått på. Samtidig vet de kanskje ingenting om veiledningen når de blir spurt hva det går ut på. Mangelen på kjennskap til ICDP (indirekte data) gjør at vi kan tolke den artikulerte interessen som et normativt utsagn; ungdommen uttrykker det de tenker er «riktig», eller det som forskeren vil høre. Et annet eksempel på indirekte data får vi ved å stille et åpent spørsmål til foreldrene om hva som var nytteverdiene av veiledningsprogrammet. Hvis eksempelvis økt trygghet i foreldrerollen ikke blir nevnt, kan vi anta at denne nytteverdien ikke var prominent blant deltakerne; et funn som må sees i sammenheng med artikulerte svar på direkte spørsmål om foreldrene følte økt trygghet i foreldrerollen etter fullført veiledning. Måten ting blir sagt på, og følelsene vi observerer, gir også viktig indirekte informasjon. Data fra fokusgrupper genererer ofte mer normative og performative utsagn. Men, da vi stilte spørsmål ment for å åpne opp før kritiske vurderinger av tiltaket, resulterte dette i argumentasjon for tiltakets verdi levert med en følelsesmessig innlevelse og engasjement som øker troverdigheten til det artikulerte budskapet. For å unngå å konstruere minoriteter i gruppa som 'Other' (fremmede/annerledes) (se Smithson, 2000), rettet vi spørsmål om tiltakets relevans på tvers av kulturelle skillelinjer til gruppa som helhet, heller enn til minoritetspersoner direkte. En interessant observasjon relatert til dette, er at etnisk norske foreldre tok oftest ordet for å besvare spørsmålet. Igjen er dette 'indirekte data' som kan tolkes i den retning at minoritetsforeldre ikke ønsker å stikke seg fram i gruppa, eller fremheve eventuell kulturelle annerledeshet. Den tredje typen data er **3)** induktive data som kommer uforventet, og bidrar til ny innsikt og hypoteseformulering.

Vi tok utgangspunkt i å kombinere tematisk teori-dreven med data-dreven analyse og koding (Gibbs, 2012; Boyatzis, 1998), og gjennomførte arbeidet i det kvalitative analyseprogrammet Nvivo. I praksis betyr dette at sitater fra respondenter ble kodet (samlet) tematisk (Gibbs, 2012) under de konkrete forskningsspørsmålene, eller de forskningsmessige interesseområdene som utsagnene belyste. I tillegg opprettet vi nye koder (i praksis samlinger av sitater) for uventede funn (induktiv data). Målet med dette var å generere nye temaer og forskningsspørsmål å teste i påfølgende fokusgrupper og intervjuer (Strauss og Corbin, 1998). Med det sagt, kom det opp svært lite uforventet tematikk i intervjuer og fokusgrupper. Dette kan ha sammenheng med at forskningsspørsmålene, og tematikken som dekkes i evalueringen, er såpass omfattende. Et viktig unntak fra dette er veilederens fokus på meningsskapende- og utvidende dialog, som i utgangspunktet ikke var planlagt som en egen tematisk kode.

Hver undergruppe av utvalget (foreldre, ungdommer og veiledere) ble kodet hver for seg, ettersom ikke alle temaer var relevante på tvers av utvalgene. Vi opprettet en hierarkisk kodestruktur, som tok utgangspunkt i evalueringens fire primære interesseområder: Rekruttering, gjennomføring, nytteverdi, og implementering. Hver av disse overordnede kodene har undergrupper som går inn på detaljnivå, eksempelvis 'gjennomføring', med blant annet underkoden 'gruppedynamikk'. 'Gruppedynamikk' har igjen underkoder som eksempelvis 'gruppestørrelse', 'trygghet/utrygghet', og 'veileders rolle'. Sitater som gir svar på direkte spørsmål, eksempelvis om foreldrenes opplevelse av veileders rolle i gruppedynamikken, og sitater som indirekte belyste dette, ble samlet under en felles underkode (i dette eksempelet 'veileders rolle'). Dette uavhengig av om opplevelsen beskrevet var positiv eller negativ. Hver enkelt kode gir dermed et overordnet inntrykk av hva som er de tydeligste synspunktene, og uenighet innad i gruppa. Der vi fant motstridende opplevelser, gir gjennomlesning av den samlede oversikten med sitater under hver kode ett inntrykk av hvor store deler av utvalget som uttrykte en gitt opplevelse.

Fokusgrupper innebærer ofte en konstruksjon av en felles narrativ, i tillegg til individuelle motstridende synspunkter (Smithson, 2000). Sistnevnte blir ofte uttrykt mer forsiktig og mindre tydelig for ikke å bryte med det felles narrative. I analyse av fokusgruppedata var vi oppmerksomme på både individ og gruppe som analyseenhet, for at resultatene ikke skulle bli overdøvet av de mest dominerende stemmende og meningene. I analyseprosessen ble sitater fra hver fokusgruppe sett i lys av notater fra fokusgruppeintervjuet gjennomført av en assistentmoderator, og i noen tilfeller av fokusgruppemoderatoren selv. Fokusgruppenotatene gir mer detaljerte data om konsensus og uenighet i gruppa, blant annet ved å gi innsikt i stillferdige uttrykk for enighet og uenighet i respons til ulike spørsmål (eksempelvis i form av nikk og risting på hodet), samt en vurdering av eventuelle skeivheter i hvem som ytret meningene sine. Notatene inneholder også en rapport om stemningen og dynamikken vi observerer mellom deltakerne i hver gruppe.

Vurderingene og opplevelsene innad i de ulike utvalgene var i stor grad samstemte og analytisk utvetydige. Vi så derfor ikke behov for at mer enn en person gjennomgikk og analyserte intervjuene i sin helhet, og kodet disse. Tolkningen av sitatene og funnene ble derimot gjennomgått av alle i forskningsteamet etter integrering i resultatkapitlene. Tolkningen av funn fra veiledere og foreldre trianguleres og vurderes gjennom sammenlikning med funn fra kvantitative spørreundersøkelser.

4.4.2 Kvantitativ analyse av data fra foreldre og veiledere

Basert på de kvantitative dataene, har vi valgt å gjøre enkle, beskrivende analyser – i hovedsak univariate fordelinger og bivariate sammenhenger. De fleste utfallsmålene våre er målt på ordinalnivå, altså en skala der utfallene er rangert, men der avstanden mellom de ulike trinnene på skalaen ikke nødvendigvis er lik. Vi har gjennomgående i prosjektet brukt skalaer med syv verdier, ett nøytralt midtpunkt, og tre positive og tre negative verdier. De fleste utfallene er kodet på følgende skala:

- Helt uenig
- Uenig
- Litt uenig
- Verken enig eller uenig
- Litt enig
- Enig
- Helt enig

Noen utfall er målt på en skala fra 1 til 7, der 1 er markert som «Svært uenig» og 7 «Svært enig».

Basert på disse skalaene har vi laget indikatorvariable (dummyvariable), kodet 1 for de to verdiene for mest enig («Enig» og «Helt enig», eller 6-7). Andre gyldige svar («Helt uenig», «Uenig», «Litt uenig», «Verken enig eller uenig», og «Litt enig», eller 1-5) er kodet 0. Utfra disse beregner vi en prosent som har verdien 1. De som har valgt å ikke svare, eller svart ikke relevant eller liknende, er ikke med i prosentberegningen. Disse prosentfordelingene er i hovedsak framstilt grafisk. Der det er relevant har vi i tillegg beskrevet fordelingen på de andre verdiene i teksten.

Å sette et relativt høyt kutt punkt for enighet har konsekvenser for resultatene, og er motivert av to hensyn. For det første oppfatter vi at «litt enig» er et forbeholdent uttrykk, og at dette forbeholdet blir usynlig når det grupperes sammen med «helt enig» og «enig». For det andre gjør denne kodingen at vi får fram flere nyanser i materialet. For eksempel er de fleste foreldrene minst «litt enig» i at ICDP-kurset har nytteverdi langs de fleste dimensjoner. Hvis vi undersøker bare hvem som er «enig» eller «helt enig», derimot, får vi fram at det er betydelig variasjon i foreldregruppen i hvilke dimensjoner de tenker har høy nytteverdi (figur 6).

Flere kjennetegn ved utvalget gjør at vi har valgt å ikke beregne formelle tester for statistisk generalisering. Utvalgsstørrelsen gjør at vi har relativ lav presisjon, og ofte ikke vil være i stand til å påvise eksisterende sammenhenger (feil av type 2). Statistisk generalisering forutsetter dessuten at det finnes en målpopulasjon som utvalget er hentet fra. Det enkleste eksemplet på en målpopulasjon er hele befolkningen i et land. Et utvalg vil være representativt for befolkningen hvis det er tilfeldig trukket fra denne. En kan da bruke teknikker for statistisk generalisering for å si noe om populasjonen generelt (med en viss statistisk usikkerhet) på basis av data om utvalget. I vårt tilfelle finnes det ikke en klart definert populasjon som vi har trukket et utvalg fra. Av praktiske hensyn har vi isteden benyttet en form for snøballutvelgelse. Når vi ikke har et utvalg som representerer en klart definert populasjon, gir det liten mening å benytte formelle tester for statistisk generalisering (Ringdal 2001, s.149).

4.5 Ethiske vurderinger

4.5.1 Anonymitet og fremstilling av deltakere

Data fra foreldre og ungdommer er av en spesielt sensitiv karakter, fordi de inneholder potensielt sensitiv informasjon om mennesker som er deltakere i prosjektet som privatpersoner heller enn profesjonelle. Fokusgrupper er spesielt utfordrende i så måte, fordi deltakerne ikke har kontroll over hvilken informasjon andre deltakere velger å dele om dem. Blant annet oppgir veiledere og foreldre sensitiv informasjon både om seg selv og andre, til tross for at vi ikke spurte direkte om dette. Og, i dybdeintervjuer med ungdommer oppgir flere sensitiv informasjon om seg selv, foreldre, og søsken. Vi er etisk pliktig å gjøre vårt ytterste for å unngå negative erfaringer relatert til forskningsdeltakelsen. En sentral del av dette har vært å anonymisere data slik at enkeltpersoner og spesifikke veiledningsgrupper ikke skal kunne gjenkjennes i rapporten. I tilfeller hvor materialet ikke inneholder informasjon som er nyttig for vår vurdering av tiltaket, eller som fremstår som sensitivt, har dette blitt fjernet fra transkripsjoner og ikke blitt benyttet i analysene. Av personhensyn satte vi sammen ulike personer til «idealtyper» som blander beskrivelser av flere individers erfaringer, og vi endret personkjennetegn som alder og kjønn. Veilederne har fått pseudonymer.

Mennesker formulerer seg ulikt muntlig og skriftlig. Dersom vi ordrett gjengir muntlige sitater skriftlig, vil deltakerne tidvis fremstå som mindre velformulerte enn de gjorde i den originale, muntlige settingen. Vi har derfor gjort små justeringer av sitater som ikke endrer innhold og mening, for eksempel ved å ta ut enkelte tilfeller av falsk setningsstart, avbrutte tanker, grammatiske feil og liknende. På denne måten, men også ved å endre uvanlige uttrykk og slang, kan vi også begrense sjansen for at deltakerne er gjenkjennelige basert på sitatene. All data som inneholder direkte eller indirekte identifiserbar informasjon om veiledere, foreldre, og ungdommer, ble oppbevart på sikkert område hos TSD. Det ble gjort digitale opptak av

intervjuene (basert på samtykke), som ble sendt direkte til TSD for sikker lagring via nettskjema diktafon. Alle navn ble anonymisert under transkribering, og opptakene ble deretter slettet.

4.5.2 Godkjenninger

Det ble utformet søknad om fritak av DPIA for prosjektet, som ble godkjent av databehandler-ansvarlig Ragnar Nesvåg ved FHI. Denne avgrensningen var nødvendig å gjøre fordi den samlede behandlingstiden for de to søknadene var for lang til at det ville latt seg gjennomføre innenfor prosjektets tidsramme. For å kunne søke om fritak fra DPIA, og ikke søke om godkjenning fra Regional Etisk Komite, var det nødvendig å gjøre noen avgrensninger av prosjektet. Vi samlet ikke inn data om helse, og intervjuet ikke barn under 16 år.

Analyse av data om helsetjenestebruk er ikke er søknadspliktig til REK. I resultatene trekker vi derfor inn opplysninger om helsetjenestebruk der det er relevant, og selvsagt aldri slik at det kan gå på bekostning av personvern hensyn.

4.5.3 Bruk av insentiver for deltakelse

Tidligere forskning på ICDP har vist problemer med rekruttering av deltakere, og at intensiver for deltakere er effektivt (Brekke m. fl., 2021). Størrelsen på insentivene må likevel begrenses om forskningen skal være frivillig og etisk, ettersom høye honorarer kan bidra til at enkelte deltakere føler at de må delta fordi de ikke har råd til å la være. Foreldre og ungdommer som deltok i fokusgruppe eller enkeltintervju mottok et gavekort på 500kr hver, og fikk i mange tilfeller matservering. Foreldrene som svarte på begge spørreundersøkelsene tidlig i evalueringen ble med i trekningen av 3 gavekort på 1000 kr. Etter hvert endret vi dette til at alle som svarte fikk gavekort på 300kr per spørreundersøkelse (to til sammen), noe som økte responsraten betydelig. Dette er honorarstørrelser vi anser som høye nok til å motivere til deltakelse, men lave nok til å unngå deltakelsespress.

4.5.4 Begrensning evalueringens negative konsekvenser for veiledere og foreldre

Mange veiledere gjør ICDP arbeid i tillegg til en 100% stilling, men uten substansiell kompensasjon for ekstra arbeid. Likevel har mange ICDP veiledere deltatt på flere runder med evaluering. Av denne grunn valgte vi å kutte regelmessig oppfølging av veiledere underveis i veiledningsperioden. Vi valgte også å kutte ned på antallet observasjoner av gruppesamlinger, ettersom dette kan virke forstyrrende på deltakerne og gruppeprosessene, slik at foreldrene mulig ville få mindre ut av tiden de bruker på ICDP-samlinger. Til tross for at vi i utgangspunktet ønsker å utforske forholdet mellom sosioøkonomiske forskjeller og opplevelse av veiledningen, valgte vi å ikke spørre direkte om deltakernes økonomi, arbeid, eller liknende. For å bygge en følelse av felleskap og likeverd, blir ICDP-veiledere anbefalt å unngå og spørre foreldre om hva de jobber med som kan understøtte sosiale hierarkier i veiledningsgruppa, men heller introdusere seg med fokus på ungdommen. Å forstyrre den gode gruppedynamikken veilederne og foreldrene selv har etablert ville vært forskningsmessig uetisk.

4.6 Beskrivelse av foreldreutvalget i spørreundersøkelsen

Som bakgrunn for resultatene i neste kapittel, vil vi her gi en beskrivelse av utvalgene våre. Siden vi har hentet data fra veiledere, foreldre og ungdommer, vil beskrivelsene kunne variere med datakilde. Det kan både skyldes at disse tre gruppene har ulike roller og perspektiver, og at selektivt frafall og respons varierer mellom de tre gruppene.

Ditt kjønn	Antall	Prosent
Kvinne	43	79
Mann	11	20
Total	54	100
Landbakgrunn		
Jeg og begge foreldrene mine er født i Norge	34	64
Jeg og en av foreldrene mine er født i Norge	4	7,5
Verken jeg eller foreldrene mine er født i Norge	15	28
Total	53	100
Er du i lønnet arbeid nå for tiden?		
Ja	41	80
Ja, men er delvis trygdet/langtidssykemeldt	4	8
Nei, mottar trygd/attføring/arbeidsavklaringspenger	6	12
Total	51	100
Hva er din høyeste fullførte utdanning?		
9-årig grunnskole eller mindre	6	11
Videregående skole	14	26
Høyskole/universitet, 1-3 år	15	28
Høyskole/universitet, 4 år eller mer	18	34
Total	53	99
Har familien din hatt god eller dårlig råd de siste to årene?		
Vi har stort sett hatt dårlig råd	5	9
Vi har verken hatt god eller dårlig råd	17	31
Vi har stort sett hatt god råd	21	38
Vi har hatt god råd hele tiden	11	20
Total	54	100
Ungdommens kjønn		
Jente	23	43
Gutt	30	57
Total	53	100
Hvor mange barn (u/ 18) bor hos deg hele/deler av tiden?		
1	15	27
2	23	42
3	10	18
4 eller 5	6	10
Total	54	100
Andre enn deg som har en aktiv foreldrerolle for ungdommen?		
Nei	10	18
Ja, min ektefelle/samboer	31	57
Ja, men jeg bor ikke med vedkommende	13	24
Total	54	100
Din alder		
35-44	23	43
45-54	25	47
55-64	5	9
Total	53	99
Ungdommens alder (gjennomsnitt)		14,4

Tabell 4 Beskrivelse av foreldrene som deltok i spørreundersøkelsen

For å unngå kategorier med < 4 individer, er slike slått sammen der det er naturlig, evt. slettet.

I spørreundersøkelsen svarte 39% av veilederne at flesteparten eller alle ungdommene til foreldrene i gruppa hadde vanlige utfordringer. 46% svarte at gruppa hadde en blanding av foreldre til ungdommer med mindre og større utfordringer. 14% svarte at de hadde grupper hvor

flesteparten av ungdommene hadde større utfordringer. De beskrev pilotgruppene som hovedsakelig bestående av mødre, og noen par som kom sammen, en blanding av gifte, skilte, enslige mødre, og flest etnisk norske, men også foreldre med annen landbakgrunn.

Beskrivende statistikk fra spørreundersøkelsen blant foreldre er presentert i tabell 4 (N=54 foreldre som deltok i piloteringen). Her ser vi at de fleste foreldrene (64%) er født i Norge, men en stor minoritet (28%) er født i utlandet. Kun 20% av deltakerne er menn. De fleste har verken god eller dårlig råd (31%) eller ha stort sett god råd (20%). Et mindretall har stort sett hatt dårlig råd (9%). Som i befolkningen ellers er det vanligste barnetallet to (42%), men det er også en stor minoritet som har tre eller flere barn (28%). Et stort flertall (79%) er mødre, mens det er en liten overvekt at gutter (57%) blant ungdommene. Hele 33% hadde deltatt på foreldreveiledning for småbarnsforeldre tidligere. Inntrykket fra fokusgrupper og observasjon er det samme: Det var stor variasjon i gruppene med tanke på sosiodemografiske faktorer.

Vanlig aldersspredning blant ungdommene i gruppene var 13-18, med unntak av en gruppe spesielt for de som skal bli ungdomsforeldre for første gang, hvor ungdommene var mellom 10 og 13 år. Vi intervjuet ungdommer som var 16 år eller eldre. Ofte var det store variasjoner innad i familiene, og aldri mer enn én ungdom som hadde større problemer og/eller dårlig relasjon til foreldrene ('fokusungdommen', det vil si det barnet som er (hoved)årsaken til at foreldrene melder seg på veiledning).

De fleste ungdommene uttrykte eksplisitt at de er glade i foreldrene sine, og majoriteten følte at de kan snakke med foreldrene om det meste. Vi tar høyde for at det er mindre sannsynlig at ungdommer som sliter betydelig, og som trekker seg unna foreldrene, har valgt å delta i forskningen. En nærmere beskrivelse av ungdommene finnes i kapittel 5.4.2 som omhandler ungdommens tanker om hvorfor foreldre(ne) har gått på veiledning.

5 Resultater: Rekruttering til ICDP, forkunnskaper og forventninger

Hvordan opplevdes og beskrives rekrutteringsprosessen av veilederne, og foreldrene selv? Dette kapitlet kombinerer kvantitative og kvalitative data for å svare på spørsmålet om hvordan og hvem veilederne rekrutterte som deltakere til ICDP Ungdom. Underspørsmålene er som følger:

- a) *Hva opplevde ICDP-veiledere som de største utfordringene i rekrutteringsprosessen? Hva fungerte, og hva fungerte ikke så godt?*
- b) *Hvordan opplevdes og beskrives rekrutteringsprosessen av foreldre som deltok i ICDP?*
- c) *Hvordan var frafallet, og hva vurderes som årsaker til frafallet?*
- d) *Hvilke overveielser og vurderinger ble etter foreldrenes syn viktige for at de bestemte seg for å delta i ICDP?*
- e) *I hvilken grad samsvarte deltakelsen i ICDP-veiledningen med hvordan veiledningen ble presentert for foreldre i rekrutteringsprosessen?*
- f) *I hvilken grad involverte foreldre sine egne tenåringsbarns synspunkter før de besluttet seg for å delta?*
- g) *Hvilke refleksjoner har ungdommer gjort seg om at foreldrene deltok på ICDP-veiledningen?*

Resultatene er hentet fra både veiledere, foreldre og ungdommer, og analysert med både kvalitative og kvantitative teknikker. Gjennomgående har veilederne fått pseudonymer. Når det er nødvendig, er sitatene omarbeidet for å unngå at deltakerne kan identifiseres.

5.1 Rekruttering til- og frafall fra ICDP

5.1.1 Rekrutteringsstrategier fra veiledernes perspektiv

Forskningsspørsmål 1a relaterer til hvor lett eller vanskelig veilederne opplevde rekrutteringen. I spørreundersøkelsen (N=28) var 61% av veilederne litt enig, enig, eller helt enig i at det var lett å rekruttere foreldre. 7% var hverken enig eller uenig. 29% var litt uenig, uenig eller veldig uenig i at det var lett å rekruttere. Veilederne uttrykte stor enighet om at alle foreldre burde gjennomføre ICDP veiledning, og mange gjorde forsøk på bred og universell rekruttering av deltakere slik tiltaket er tenkt brukt. Flere nevnte blant annet at de sendte ut informasjon til skoler og la ut informasjon på Facebook eller andre sosiale medier.

Tanken om at enkelte minoritetsgrupper trenger veiledning mer, eller at veilederne helst ønsker å hjelpe de som er mest sårbare, kom ikke eksplisitt opp i intervjuene. Når vi ser hvordan veilederne beskriver rekrutteringsprosessen, og hvilke familier som velger å delta, virker det allikevel som at ICDP Ungdom i utstrakt grad når ut til foreldre som ønsker å motvirke forverring av identifiserte problemer hos ungdommene. En viktig årsak til dette kan være at foreldre til ungdommer med større utfordringer er spesielt motivert til å delta. Eksempelvis finner vi at veiledere som benytter brede rekrutteringsstrategier sjelden får et utvalg foreldre som opplever 'vanlige' utfordringer med ungdommene sine. Dette ble eksemplifisert av veileder-paret Siri og Marte, som erfarte at de til tross for forsøk på bred rekruttering fra skoler endte opp med foreldregrupper hvor en hovedvekt av ungdommene hadde større problemer av ulik art:

Marte: Vi har en variant at vi går ut universelt med invitasjon til alle skolene. Vi har også vært ute på skolene på foreldremøte på ungdomsskoletrinnet for å fortelle om ICDP og invitere til påmelding, sant. Så vi går bredt ut, men så får vi inn på selektivt nivå; foreldre som har en eller annen utfordring. Noen er kanskje allerede inne i Barnevernet, noen har vært innom BUP, eller har fått foreldreveiledning tidligere. Så vi får jo inn de som kanskje trenger det litt ekstra.

Siri: Ja, vi går bredt ut, men det er ikke «hvermannen» som kommer inn, naturlig nok.

Til tross for at veilederne enes om at ICDP Ungdom vil være nyttig for alle foreldre, ser vi at det er en helt vanlig rekrutteringsstrategi å oppsøke sårbare populasjoner. Spesielt viser våre data at veiledere ofte rekrutterer foreldre via eget profesjonelle nettverk fra tiltak der sårbare grupper er overrepresentert. Her drar veilederne nytte av en etablert kontakt med klienter, og oppnår grupper med mer stabilt oppmøte og mindre frafall før oppstart. I tillegg kontakter flere av veilederne organisasjoner for etniske minoriteter, eller barnevernet, dersom de mangler deltakere. Familieterapeuten Hilde forklarte; «jeg rekrutterer fra eget nettverk, eller kontakter barnevernet hvis vi får lite påmeldte, men jeg er åpen for at andre også blir med». Et annet eksempel på dette kom fra Janne. Selv om hun var ansatt i et universelt familietiltak, uttrykte hun en stor yrkesmessig interesse og et personlig engasjement for flyktninger, og etniske minoriteter:

Janne: Min beste erfaring, det er å rekruttere fra eget klientmateriale, altså fra kontoret, folk som allerede har en relasjon til oss terapeuter, og så blir det litt jungeltelegraf derfra. Det er det sikreste kortet. Eller via for eksempel introduksjonsprogrammet. Der hadde vi informasjonsmøter hvor vi kom og informerte om ICDP. De som jobber der hadde noen samtaler, også rekrutterte de etter hvert en gruppe. Og det ble også grupper som kom hver gang, og var stabile, så det syns jeg er en god idé. [...] Det å gå på foreldremøter og sånt har vi prøvd en del, men jeg syns det er ganske stor trekkprosent når vi jobber gjennom sosiallærer og sånt. Det er mange interesserte, men når man kommer til gruppestart er det veldig mange som trekker seg.

Janne var ikke alene om å erfare at foreldre rekruttert utenfor eget nettverk, for eksempel fra skoler, resulterte i grupper med ustabil oppmøte og større trekkprosent. En liknende beskrivelse ble gitt av Eva, som forklarte at rekruttering fra skoler hadde generert stor interesse, men dårlig oppmøte. Som Janne, foretrakk hun derfor å invitere familier hun kom i kontakt med som terapeut, i tillegg til de hun møtte via barnevernet. Flere av veilederne vi intervjuet hadde kontakt med førstelinje-arbeidere i andre tiltak, og benyttet disse som mellomledd og rekrutteringshjelp. Kun ett veilederpar poengterte at enkelte slike rekrutteringskilder, som barnevernet og introduksjonsprogrammet, fikk inn flere deltakere fordi de deltok helt eller delvis ufrivillig. Og, som beskrevet av Samina fra introduksjonsprogrammet, følte de som veileder disse gruppene på en usikkerhet rundt hvordan veiledningen oppleves:

Samina: [flyktninger] pleier å være pålagt dette. Så de sa sånn; hvorfor skal vi ha det her? Men når de ble fortalt hvorfor, og at norske foreldre også kan få tilbud, er det litt mer sånn, okay. Men man vet aldri hvor ærlig de er heller, da. Det kan jo hende at de fremdeles syns det er veldig rart. Det er ikke alltid alle sier det de mener, for de er litt redde for å si ting som kan få følger. Så vi vet jo aldri helt hvor fornøyde de er.

Til spørsmålet fra spørreundersøkelsen om veilederne (N=28) forsøkte å få en bestemt gruppesammensetning, valgte 39% alternativet «nei, jeg fokuserte på å fylle opp gruppa». 39% valgte «foreldre som snakker samme språk annet enn norsk». Et mindretall ønsket ønsket «foreldre med liknende kulturell-/landbakgrunn» eller «foreldre i samme geografiske område». Svært få la vekt på «foreldre med liknende problematikk hos ungdommene sine».

I spørreundersøkelsen kunne veilederne velge flere alternativer til spørsmålet om hvor foreldrene i pilot-gruppa var rekruttert (tabell 5). De mest vanlige rekruttstedene var ulike tiltak og organisasjoner for etniske minoriteter (herunder introduksjonsprogrammet og flyktningshjelpen) (14 veiledere); skole/SFO/AKS (11 veiledere), sosiale medier (10 veiledere), helsestasjon/fastlege (7 veiledere), og familiesenter/familievernkontor (5 veiledere). 8 veiledere fortalte også at foreldrene oppsøkte programmet selv.

Rekrutteringskilder	Antall
Foreldre oppsøkte veiledning	8
Skole/SFO/AKS	11
Familievernkontor/familiesenter	5
Barnevern/tjenester for ung. med utfordringer	4
Helsestasjon/fastlege	7
Introduksjonsprog./Flyktningtjenesten/annen org. for etniske minoriteter	14
Sosiale medier	10

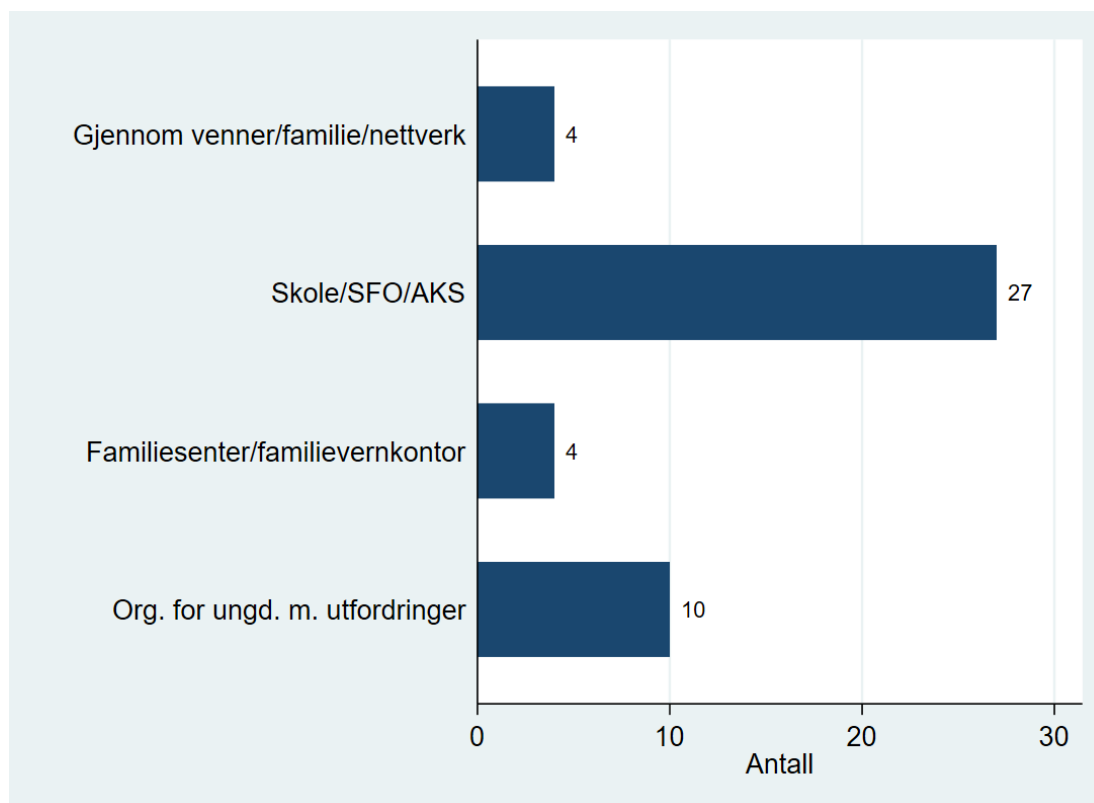
Tabell 5 Antall veiledere som rekrutterte fra oppgitte rekrutteringskilder.

Det var mulig å velge flere svaralternativer (n=28).

5.1.2 Rekrutteringen beskrevet av foreldrene

Forskningsspørsmål 1b gjelder hvordan foreldrene som deltar i ICDP beskriver rekrutteringsprosessen. De aller fleste ble kjent med ICDP Ungdom nettopp fordi de jobbet aktivt med å finne løsninger på problemer knyttet til ungdommene sine. Mange hadde kommet i kontakt med personell i ulike hjelpetiltak, som i tillegg veiledet ICDP grupper. En mor forklarte eksempelvis at «vi var fornøyde med opplegget sønnen vår hadde vært med på, så når det kommer et initiativ fra dem, så tenkte jeg at ja, ja, da er det sikkert bra». Andre, som i sitatet under, søkte etter hjelp på nett:

Forelder: Jeg, som alle her, var bekymret for min ungdom. Jeg bare googlet, det var bare egen research, så fant jeg og tenkte jøss, dette hørtes interessant ut. Helt tilfeldig at jeg sitter her i dag. Og det har jeg sagt fra om til kurslederne også, at dette her kan gjøres bedre. At ingen vet om det. Det er litt trist.

Figur 2 De vanligste rekruttstedene, oppgitt av foreldre i spørreundersøkelsen

Figur 2 viser de vanligste oppgitte rekruttstedene blant foreldre i spørreundersøkelsen. Totalt blant de foreldrene som svarte på spørreundersøkelsen, hadde 50% blitt rekruttert gjennom skole/SFO/AKS. I utgangspunktet er dette en rekrutteringsstrategi som når ut universelt, men i vårt utvalg deltok flere av ungdommene på et spesialtiltak i samarbeid med skolen. 70% av disse foreldrene rapporterte at de hadde større problemer med ungdommen sin. Dette funnet sammenfaller med veilederens observasjon av at de får inn en overvekt av foreldre med et ekstra behov for hjelp, selv om de forsøker å rekruttere universelt. Av de som ble rekruttert gjennom andre kanaler, rapporterte 85% at de hadde større utfordringer med ungdommen. Samtidig ser det ut til at nivået av bekymring er noe lavere blant de som er rekruttert gjennom universelle kanaler, enn blant de som er rekruttert gjennom andre kanaler hvor foreldrene allerede var deltakende i et annet program eller tiltak.

5.1.3 Oppmøte og frafall i veiledningsforløpet

Forskningsspørsmål 1c omhandler frafall fra veiledningen. Veilederne beskrev stort sett at rekrutteringen til gruppa hadde gått fint. De opplevde derimot problemer med at flere foreldre droppet ut «i siste liten» før oppstart. Dette gjaldt spesielt de som ble rekruttert utenfor veilederens nettverk og som ikke hadde en relasjon til rekrutterer som et ekstra intensiv og motivasjon til oppmøte:

Siri: Vi trodde vi skulle ha åtte sist gang, også var det to som datt av samme dag som vi skulle begynne, og to som datt av rett før, så da satt vi igjen med fire. Og det er litt sånn som skjer. Livet tar oss. Så en ting er å få rekruttert, en annen ting er å få folk til å komme.

De som svarte på spørreskjemaet hadde hatt mellom 6 og 8 samlinger så langt, i gjennomsnitt 7.7 samlinger. I gjennomsnitt hadde respondentene deltatt på 6.8 samlinger. Resultatene fra spørreskjemadataene tyder altså på relativt godt oppmøte blant foreldrene vi intervjuet. Enkelte foreldre deltok kun et fåtall ganger. De som deltok sporadisk, lot ikke til å være mindre begeistret for veiledningen. En mor forklarte at «når jeg ikke kan være med, sitter jeg og tenker *åh, nå skulle jeg vært på samling*. Jeg sitter og lur på hva jeg går glipp av».

Foreldrene oppga ulike årsaker til frafall, både til veilederne sine og i spørreundersøkelsen. I spørreundersøkelsen var omtrent en fjerdedel litt enig/enig/eller helt enig i at det var vanskelig å komme på samlinger av praktiske årsaker. Den vanligste oppgitte grunnen til å ikke delta var praktiske hindre og sykdom, men her er det selvsagt mulig at foreldrene oppga sosialt legitime heller enn egentlige grunner til at de ikke møtte på veiledningssamling. Noen opplevde ulike kriser, men også mindre logistikkproblemer, som ikke var relatert til ungdommene. En veileder nevnte blant annet et gjentakende problem med å samle gruppa fordi foreldrene hadde mange barn og trengte barnevakt. En annen gruppe mistet to påmeldte fordi de la veiledningssamlingene til arbeidstiden. Det er viktig å påpeke at det er mulig at vi ikke når de foreldrene som er minst motivert eller får minst ut av veiledningen, slik at det reelle frafallet av andre grunner er høyere enn det framstår i vårt utvalg.

Få foreldre droppet helt ut av veiledningsprogrammet etter oppstart, noe som kan tyde på at de som først begynte fant veiledningen nyttig. Kun to av veilederne nevnte tilfeller hvor gruppesammensetningen ikke hadde fungert for enkelte: En mor droppet ut ettersom tematikken som kom opp i samtale ofte omhandlet 14 år gamle jenter, og ikke opplevdes relevant for hennes 12 år gamle gutt.

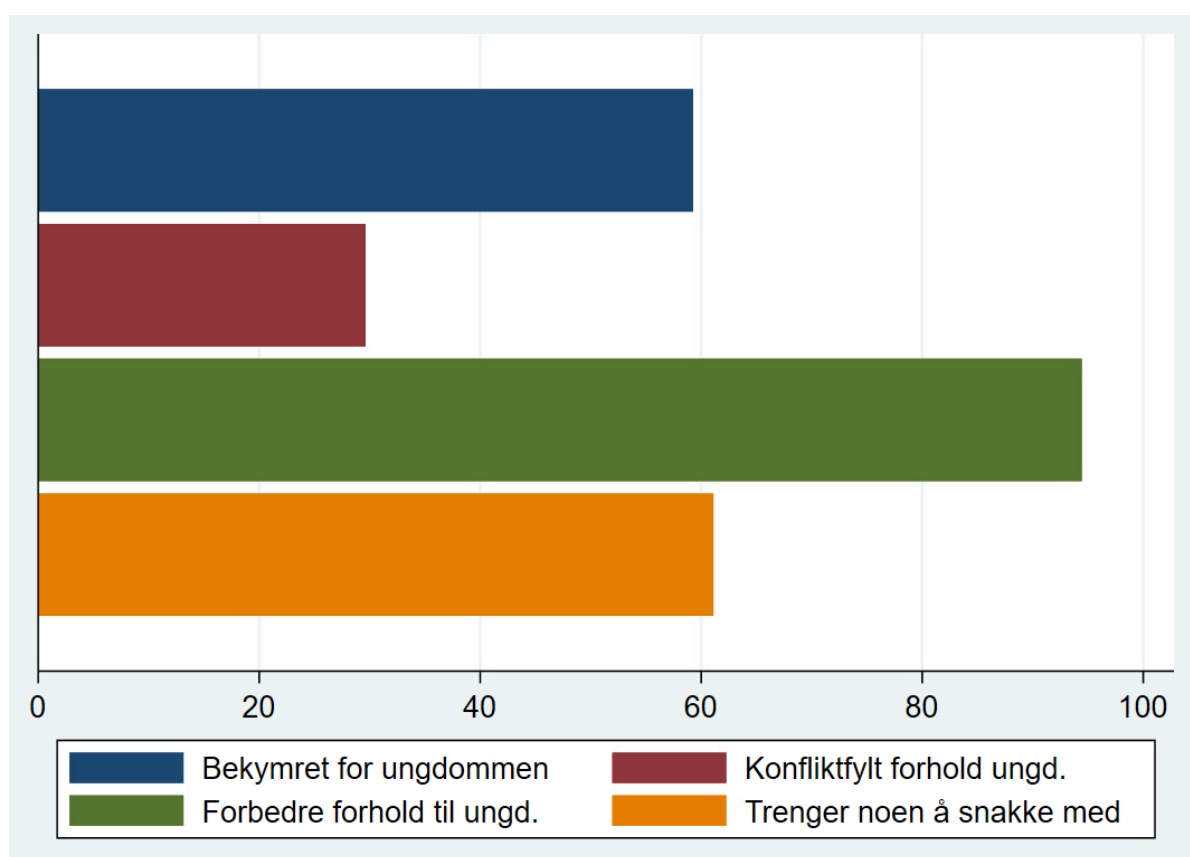
5.2 Foreldrenes motivasjon for deltakelse

Funnene i dette delkapitlet belyser i hovedsak forskningsspørsmål 1d, om foreldrenes overveielser og begrunnelser for å delta i ICDP. Vi belyser dette med perspektiver fra foreldrene

selv, fra veilederne. Vi belyser også forskningsspørsmål 1g, om ungdommenes refleksjoner rundt at foreldrene deltok på veiledning, her med fokus på deres vurdering av foreldrenes motivasjon.

5.2.1 Foreldrenes beskrivelse av motivasjon

Figur 3 viser de fire vanligste rapporterte motivasjonene for å delta på veiledning blant deltakerne i det kvantitative utvalget. Kategoriene var ikke gjensidig utelukkende, foreldrene kunne velge så mange motivasjoner de ønsket. Den mest utbredte motivasjonen foreldrene oppga var et ønske om å få et nærere og bedre forhold til ungdommen (95% enig/helt enig), fulgt av behov for noen å snakke med om ungdommen (61%), og bekymring for ungdommen (59%). Kun 30% svarte at de deltok fordi de hadde et konfliktfylt forhold til ungdommen. I spørreundersøkelsen kunne foreldrene også beskrive sin motivasjon i fritekst. Her skrev et mindretall at de var «nysgjerrige» etter å ha kommet over informasjon om ICDP, at det var «kjekt å få tips», eller at «alle kan lære å bli bedre». Andre ønsket å få en bedre forståelse av ungdomstiden og/eller oppdragelse i dagens Norge. Flere beskrev mer alvorlige problemer.

Figur 2 Foreldres motivasjon for å delta i foreldreveiledning.

Data fra spørreundersøkelsen (N=54). Prosent som er «enig» eller «helt enig» i ulike motivasjoner for å delta i veiledningen. Prosent er av gyldige svar, alternativer som «ikke relevant» er ikke med i beregningen. De andre gyldige svaralternativene er «litt enig», «verken enig eller uenig», «litt uenig», «uenig» og «helt uenig».

Fra fokusgrupper og kvalitative intervjuer får vi mer detaljert informasjon om foreldrenes motivasjon for å delta. Flere refererte til større utfordringer som bakgrunn for sin deltakelse på ICDP veiledning. Uavhengig av type og nivå på disse problemene, delte de et ønske om å møte likesinnede med forståelse for situasjonen de stod i:

Forelder: Det er ikke lett for andre å forstå hvordan vi har det hjemme, når barna deres ikke er som våre. Man hører bare om glansbildene.

Uavhengig av landbakgrunn fortalte flere av foreldrene om usikkerhet rundt hva de kunne forvente av ungdommene, og hva som ble forventet av dem som omsorgspersoner. Et eksempel kom fra en mor som opplevde at hennes mer autoritære oppdragerstil førte til konflikt med sønnen som *forventet* frihet og selvstendighet. Som hun forklarte i fokusgruppa, følte hun et behov for en bedre forståelse av hvilken oppførsel som ble regnet som normal og hva som var bekymringsverdig for ungdom i dagens Norge, som bakgrunn for å sette normativt passende grenser for sønnen. En annen mor sa seg enig i dette:

Forelder 1: Jeg var før veldig streng med reglene hjemme, sånn jeg selv ble oppdratt. En dag sa jeg til sønnen min *du har ikke lov å spille, du skal gjøre sånn og sånn...* Og han svarer *du bestemmer ikke over meg*, og at han har sin rett og han kan ringe barnevernet! De kan gjøre mye mer nå, med mobil, sosiale medier, Snapchat. Dette er for meg et veldig skummelt område, og jeg også er kommet hit for å få litt mer informasjon. Er det bare jeg som er bekymret, er det normalt?

Forelder 2: Ja, min ungdomstid og ungdomstiden i dag er to totalt forskjellige ting. Jeg syns det er vanskelig å forstå noen ganger, hvordan det er i dag i forhold til [før]. Det var en ørefik, men gjør du det i dag så kanskje ungdommen flytter ut. Jeg syns det er vanskelig.

5.2.2 Foreldrenes motivasjon sett fra veilederens perspektiv

Veilederne vi intervjuet ble selektert fra andre veiledningsgrupper enn foreldrene. Likevel er hovedinntrykket om foreldrenes motivasjon for deltakelse det samme på tvers av disse kvalitative datakildene. Veilederne forklarte at et fåtall foreldre deltar for å bli «enda bedre» foreldre. De fleste veilederne beskrev ICDP grupper hvor flertallet av foreldrene opplevde større utfordringer hos ungdommene, og hvor de i utgangspunktet hadde kommet i kontakt med dem via et familievernkontor, BUP, barnevernet, men også på ungdomsskoler. Vanskeligheter med kommunikasjon og kontakt med ungdommene ble trukket frem som en fellesnevner på tvers av alle deltakerne, uavhengig av om de opplevde større problemer eller ikke. Som Siri erfarte, «foreldrene famler litt for å få til den konstruktive gode samtalen»:

Siri: Det her med grenser, lite dialog, og at foreldre leter litt etter hvordan de skal få kontakt med ungdommen sin. Og det å stå i avvisningen, det er en tøff affære for foreldre. Det er vanskelig å finne en inngang til å løse den dialog- og relasjonsbiten selv om man har en god del ting på plass. Det virker som om ungdomstiden kommer litt plutselig på.

5.2.3 Foreldrenes motivasjon sett fra ungdommens perspektiv

Ungdommene ga ikke uttrykk for å ha fundert nevneverdig over hvorfor foreldrene gikk til veiledning før spørsmålene kom opp i intervjuet. De identifiserte allikevel mange av de samme kategoriene av motivasjon for deltakelse som veilederne og foreldrene selv. Som ungdommen i sitatet under, refererte de ofte til konkret oppførsel eller problematikk hos seg selv eller søsken som en direkte årsak:

Ungdom: Jeg tror de meldte seg på for å lære og forstå lillebror bedre, for han hører ikke etter, han gjør så mye han ikke skal. Jeg tror ikke mamma og pappa vil kjeft på ham. Jeg tror det kanskje er derfor de tar dette kurset her, fordi de vil prøve litt andre måter. Jeg synes de er veldig flinke egentlig. De er veldig glade i å lære nye ting, og bli mer trygg på ting, men jeg tror ikke de hadde trengt det.

Ungdommene hadde ulike vurderinger av hva foreldrene ønsket å oppnå med veiledningen, og hva som motiverte til deltakelse. Eksempelvis mente ungdommen sitert over at foreldrene deltok

for å lære konkrete oppdragerstrategier, og bli tryggere i foreldrerollen. En annen ungdom vurderte det som at mora sleit med tapet av kontroll som fulgte ungdomsperioden:

Intervjuer: Hvorfor tror du hun går på kurs?

Ungdom: Det er vel fordi hun er lei av oss. Jeg tror hun synes det er vanskelig å ha kontroll. Vanskelig at vi blir eldre liksom. Hun er vant til at vi gjør som hun sier. Jeg følger ikke så mange regler lenger, og hun er ikke vant til det lissom.

Samlet vurderer ungdommene det som at foreldrene deres trenger noen å snakke med ettersom de står i en utfordrende situasjon, både for å døyve bekymringer, og for å lære og forstå ungdommen bedre. Eksempelvis tenkte ungdom 1 (sitert under) at mora oppsøkte veiledning fordi hun ble lei seg og opprørt når datteren hadde det vanskelig. Ungdom 2 gjettest derimot at mora deltok på veiledning for å forstå ham bedre. Han var klar over at oppførselen hans hadde gjort mora nervøs:

Intervjuer: Har du tenkt noe om hvorfor hun gikk på veiledning?

Ungdom 1: Den tiden jeg sleit mest ble hun kanskje lei seg av det. Det gjorde at hun hadde veldig kort lunte. Hvis jeg bare la en ting på bordet som ikke skulle være der så kunne det liksom bli katastrofe. Hun vil kanskje snakke med andre som har samme situasjon.

Intervjuer: Hvordan tok du det da hun sa at hun gikk på et sånt kurs?

Ungdom 2: Nei, jeg tenkte ikke noe spesielt om det lissom. Jeg følte at hun gikk på det kurset sånn at hun skal forstå litt bedre, vil jeg si. At hun fikk litt hjelp, da, lissom.

Intervjuer: hva tror du hun trenger å forstå bedre?

Ungdom 2: (tenker). Det vet jeg ikke. Kanskje forstå følelsene mine bedre. Hvordan jeg oppfører meg, og hvorfor. Jeg gjorde veldig mye dårlige ting før, men slutta fordi jeg så at det gikk veldig inn på henne. Så kanskje hun tenker på hvordan ting var, og blir nervøs.

Uavhengig av hvilken kategori av utfordringer ungdommene faller inn under på bakgrunn av sine beskrivelser, skildret ungdommene vi snakket med stort sett en sterk relasjon til foreldrene sine. Et tydelig flertall oppfattet dem som gode foreldre, og gode samtalepartnere – selv om de ikke alltid ønsket slik kontakt. Når de ble spurt om hvordan foreldrene kunne bli bedre omsorgspersoner, var det kun et fåtall trivielle endringsønsker som kom opp.

5.3 Forkunnskap og forventninger

Her beskriver vi svar knyttet til forskningsspørsmål 1e, med fokus på foreldres forventinger til veiledningen, og hvordan de ble innfridd. Foreldrene i vårt utvalg beskrev at de fikk lite informasjon om veiledningen før oppstart, og våre data viser ikke store forskjeller på hvor informert foreldrene var utfra rekrutteringssted. Blant de som svarte på spørreundersøkelsen visste 61% enten lite eller ingenting om hva veiledningen gikk ut på før første samling. 35% visste noe, og nesten ingen svarte at de visste ganske mye eller alt. Selv om få av foreldrene visste hva veiledningen gikk ut på, hadde de fleste allikevel sett for seg hvordan det ville bli. Da vi spurte en av fokusgruppene hva de visste om programmet før oppstart, var det en som svarte «ingenting», en kommentar som ble møtt av høy latter fra resten. En annen mor kastet seg på, og supplerte humoristisk; «Jeg tenker at kanskje vi sitter i ring, sånn som jeg pleier å se på TV, og alle får sin tur til å prate om hva problemene er». I en annen foreldregruppe hadde deltakerne blitt invitert via e-post som inneholdt lite informasjon. Det var også vanskelig å finne ut mer om tiltaket på nett.

Forelder 1: Vi fikk en mail, men jeg tror ikke det stod så veldig mye i den mailen

Forelder 2: Nei, jeg så for meg mer sånn ... informasjon.

Forelder 3: Jeg har googlet litt, da. Men jeg fant mest om ICDP for småbarn.

Forelder 4: Jeg antok vel at det var en refleksjonsgruppe, for å si det sånn, jeg hadde en forventning om at vi skulle reflektere litt over foreldreskapet vårt og kommunikasjon med ungen. Også tenkte jeg at det sikkert kom til å være problemstillinger som kom til å bli tatt opp og som man kunne diskutere og få litt hjelp til og veiledning rundt. Men ikke akkurat om hvordan undervisningsformen kom til å være.

Forelder 5: Det var godt at jeg ikke visste at det var rollespill.

Forelder 6: Jeg sa jo bare ja til dette tilbudet, og tenkte jeg skal sjekke ut hva det er. Har ikke angra et sekund.

En grunn til at få av foreldrene har følt et behov for å sette seg inn i hva veiledningen går ut på, kan være at mange allerede har etablert et tillitsforhold til veilederen via kontakt i andre tjenester. Som en forklarte, «jeg stoler på [veileders navn], at når hun inviterer oss, så er det lurt». Flere uttrykte også en viss desperasjon for å finne løsninger etter å ha stått i en vanskelig situasjon lenge. Hele 98% av det kvantitative utvalget var litt enig, enig, eller helt enig i at de trodde foreldreveiledningen kom til å hjelpe dem. Til tross for relativt lite informasjon i forkant var 76% litt enig, enig, eller helt enig i at veiledningen var som forventet (kun 12% var litt uenig eller uenig i utsagnet). Videre svarte 22% av foreldrene at de i noen grad bekymret seg for at veileder(-ne) eller andre foreldre kom til å dømme eller kritisere deres måte å være foreldre på. Som vi beskriver i kapittel 6.4 om gruppedynamikk, satt de igjen etter fullført ICDP Ungdom med en opplevelse av aksept og støtte.

5.4 Hva vet og tenker ungdommene om foreldrenes ICDP deltakelse – på forhånd og underveis?

I dette delkapitlet beskriver vi hva ungdommen visste om foreldrenes deltakelse (forskningsspørsmål 1f), fra både foreldres og ungdommens perspektiv. Når vi diskuterer ungdommens perspektiv, kaster vi også lys over forskningsspørsmål 1g, om ungdommens refleksjoner om foreldrenes motivasjon.

5.4.1 Foreldrenes perspektiv

Gjennomgående var ungdommene lite involvert i foreldrenes beslutning om å delta på foreldreveiledning. I det kvantitative utvalget (N=54) var kun 19% av foreldrene litt enig, enig eller helt enig i utsagnet *Ungdommen min var med i beslutningen om at jeg skulle gå på foreldreveiledning*. Ingen i det kvalitative utvalget hadde involvert ungdommene i beslutningen om å delta, og det var heller et spørsmål om de i det hele tatt skulle fortelle om veiledningen. En årsak til denne usikkerheten dreide deg ofte om at endringer i foreldrepraksis da kunne føles performativt og uekte for ungdommen. En mor forklarte at «hadde de visst om det nå, så hadde det ikke vært naturlig, og da tenker jeg at det ikke er noe vits i å lage et forstyrrende element». En far kom med en liknende kommentar; «det er selvmord, hvis du går hjem og sier at nå har jeg vært på kurs, og nå har jeg fasiten». Flere i gruppa nikket i enighet, og andre la til:

Forelder 1: Jeg har aldri kommet hjem og sagt at *jeg har fått hjemmelekse. Nå skal jeg være empatisk*. Jeg har bare lurt det inn, så jeg regner med at [hen] ikke har merket det.

Forelder 2: Ja, jeg vil anta at det fort kan gjøre at ting skjærer seg litt hvis man skal begynne å fortelle at *nå den uka her skal jeg jobbe med det ....* Det blir fort feil fokus, og forventningene blir også kanskje litt annerledes.

Et fåtall av foreldrene vektla i tillegg en annen viktig vurdering i sine beslutninger om å ikke fortelle om veiledningen. Som vist i sitatene under, uttrykte disse en bekymring for at ungdommen vil tenke at de var en byrde dersom de visste at foreldrene søkte hjelp. Ungdommer med mer alvorlige utfordringer kunne få en følelse av at de var unormale, som igjen kunne gå utover selvfølelsen deres:

Forelder: Jeg tenker at i de fleste tilfeller, så er det positivt å fortelle at man går på veiledning. Man kan si at man trenger hjelp til å gjøre ting bedre. Også er det noen unntak, for eksempel med ungdommen min. [Hen] har hatt så mye utfordringer, det har vært så mye styr. Akkurat nå når ting endelig er stabilt og rolig, så det er ikke optimalt å fortelle det. Det er ikke det at det skal være hemmelig, eller at jeg ikke tør å fortelle det. Det er noe med *hva vil jeg oppnå?*

Forelder: [Hen] har egentlig hatt nok, jeg tror det hadde vært mer dårlig for selvfølelsen å fortelle det. Da vil [hen] kanskje føle seg som en byrde, for [hen] legger så mye skyld på seg selv, og har masse bekymringer for hverdagen. Og da tenker jeg *det får være nok*. Mulig jeg sier det senere.

Foreldrene gjorde vurderinger basert på kjennskap til ungdommene og deres reaksjonsmønster. Dermed var det ikke slik at kontakt med andre tiltak alltid førte til hemmelighold av foreldreveiledningen. Som en mor forklarte, ble veiledningen «bare en del av sånn vår verden er, så [hen] tenker ikke så mye på det», nettopp fordi familien allerede var i kontakt med flere hjelpetiltak. Uansett var utfallet ofte det samme; at ungdommene finner ut om ICDP. Faktisk svarte 93% av foreldrene i det kvantitative utvalget at ungdommene vet at de går på foreldreveiledning. Som eksemplifisert i de følgende to sitatene, viser intervjudata at ungdommene stort sett fikk kjennskap til veiledningsprogrammet ved en tilfeldighet, eller fordi hverdagslogistikk gjorde det vanskelig å holde det under radaren:

Forelder: I går dukket det opp på kalenderen min. Telefonen ligger der, og han sitter her. *Hva er ICDP-gruppe? Jeg sier du kan Google, også Googler han ahh.*

Forelder: Jeg må innrømme at jeg ikke sa det første gangen jeg var her, men det kom sånn gradvis. Sønnen min driver med idrett, og noen ganger har det krasjet med kamper. Jeg måtte si to-tre ganger *nei, jeg kan ikke kjøre deg til kamp*, så da måtte jeg fortelle han. Vi snakket ikke så mye om det, jeg bare sa til ham *jeg får gode råd*. Da var det greit. Men jeg sa det ikke med en gang, jeg tenkte *skal jeg si det, skal jeg ikke si det?*

Som i sitatet over, fortalte foreldrene om veiledningen kun med korte fraser eller setninger, med eksempler som «vi lærer hvordan vi skal lytte til dere, og hvordan dere skal lytte [til] oss», og «jeg lærer noen tips fra andre foreldre». En av fedrene hadde kun sagt at han «prøver å bli litt bedre sånn at vi skal ha en bra kjemi», og smilt lurt for å ufarliggjøre det. Tilsynelatende er grunnen til dette todelt. Den første grunnen er allerede nevnt: at foreldrene tenker at kjennskap til veiledningen kan ha negative konsekvenser. Det andre går ut på at de fleste ungdommene ikke følger opp med flere spørsmål. Gutten i sitatet over, som savnet å bli kjørt på kamp, hadde simpelthen respondert med et lite smil, og sagt «*det er greit det*». Som demonstrert i følgende utdrag fra en fokusgruppe, hadde flere av foreldrene samme opplevelse av at ungdommene «ikke er noe særlig interessert». I tillegg opplevde noen av foreldrene at ungdommene deres kommuniserte lite med dem på generell basis, eller «ikke orker å forholde seg til» at foreldrene går på veiledning. Grunnet lite kommunikasjon om veiledningen, var det uklart for foreldrene om ungdommene opplever det som positivt eller ikke:

Intervjuer: Forteller dere om ICDP hjemme?

Forelder 1: Han er ikke noe særlig interessert i å spørre.

Forelder 2: Samme her.

Forelder 3: Jeg har fortalt det, men om han husker det, det vet jeg ikke.

Forelder 4: Jeg har ikke holdt det hemmelig, men han bryr seg ikke. Det er litt derfor vi er her, det er vanskelig å snakke i det hele tatt, eller å ha samtaler om vanskelige ting.

Forelder 5: Da snur junior og går opp på rommet sitt.

Forelder 6: De orker ikke forholde seg til det.

Intervjuer: Så de har ikke sagt noe om hva de syns om at dere går på veiledning?

Forelder 5: Jeg mistenker at de syns det er okay at vi gidder å stille opp og gjør noe.

Forelder 2: Vi kan jo håpe på det, at de syns det er fint.

Forelder 7: Sønnen min spør ikke, han viser ikke så mye interesse, men jeg ser at han setter pris på det, og at ting har forandret seg.

I de fleste tilfellene hvor ungdommen var informert om ICDP før oppstart, hadde dette sammenheng med at foreldrene ble invitert til ICDP gjennom et annet tiltak hvor ungdommene selv var deltakere. Her var rasjonale for å fortelle om veiledningen at ungdommer som har gjort en innsats, fortjener at foreldrene gjør det samme. Også i disse tilfellene ble det lite snakk om veiledningen i hjemmet, noe som kan være en fordel. Foreldrene opplevde at ICDP på denne måten fant en naturlig plass i hverdagen, at «det bare skli naturlig inn, det blir bedre stemning, og det er ikke viktig hvor det kommer fra».

5.4.2 Ungdommenes perspektiv

I tråd med det foreldrene sier, fikk flertallet av ungdommene vi snakket med kjennskap til ICDP ved en tilfeldighet. Flesteparten av ungdommene fikk vite om veiledningen fordi de stilte spørsmålsteget ved endringer i (en av) foreldrenes rutiner på samlingskvelden. Ofte handlet det om at en av foreldrene ikke var hjemme når de pleier, eller endring i rutiner for kjøring og henting fra ulike aktiviteter. Typiske svar på spørsmålet om hvordan de fikk vite om ICDP programmet, var «hun sa bare *jeg kan hente deg i dag, for jeg slutter på et kurs samtidig som du er ferdig på jobb*». Ettersom de fleste foreldrene ønsket å unngå oppmerksomhet rundt endringsprosessen, var det heller ikke overraskende at mange valgte å gi lite informasjon om veiledningen når det først blir bragt på banen. Ett eksempel på dette kom opp i et intervju med en jente som la merke til at mora ikke var hjemme når hun pleier. Inntrykket her var at mora ønsket å «tone ned» veiledningen til en samling hvor foreldre kan «snakke litt sammen og sånn»:

Ungdom: Det var en dag hun ikke var hjemme, så jeg spurte pappa [hvor hun er], så sa han *hun er på foreldrekurs*. Så var det liksom ikke så veldig mye mer. Jeg tenkte bare okay. Jeg vet ikke så veldig mye bortsett fra at hun har gått på det av og til. Jeg vet egentlig bare at hun har vært der og at hun har snakka litt med andre foreldre har jeg hørt. Hun har fortalt at de snakker litt om barna sine. Og så har hun sagt ifra *at jeg snakker om deg, men ikke noe sånn veldig personlig*. Jeg har glemt litt at hun gikk der egentlig.

Intervjuer: Spurte du når hun kom hjem, om hvorfor hun går på det eller sånt noe?

Ungdom: Nei, ikke så veldig mye om hvorfor. Jeg bare spurte litt om hva de hadde gjort, og hun sa at de hadde snakka litt sammen og sånn. Hun har ikke sagt noe om hva andre har sagt. Jeg har egentlig bare tenkt at de har taushetsplikt.

Selv om denne mora fremstilte veiledningen som relativt overfladiske samtaler om barna, forstår jenta konteksten; at veiledningen er organisert og taushetsbelagt. Uansett følte hun ikke en interesse eller et behov for mer informasjon om veiledningen, i den grad at hun «glemmer litt at hun går der». Når vi ba ungdommene gjengi det de visste om ICDP, svarer de i korte setninger, og selv etter lengre tenkepauser kunne få av dem komme med mer konkret informasjon om innholdet eller det pedagogiske formatet. Allikevel var det ingen av dem som følte seg ført bak lyset av at foreldrene ikke hadde informert om veiledningen. De snakket heller om øyeblikket de fikk vite om veiledningen og sin svært begrensede kjennskap til hva det innebar, med latter og humor. Et søskenpar illustrerte den typen generell informasjon ungdommene typisk mottok fra foreldrene:

Ungdom 1: Nei, hun har ikke sagt noe om hva de har gjort på kurset [humrer]. Hun har sagt at [mild, tilgjort stemme] *neei, vi har samla voksne og vi lærer om følelser og sånn*.

Ungdom 2: Det sa hun til meg også. Hun sa at det gikk ut på, på en måte, hvordan snakke med barn, og være med barn og litt om følelser og sånn, da. Men jeg tror kanskje hun ikke ville si for mye, for hun ville se om de tingene hun lærte faktisk funka. For hvis man på en

måte hører at hun skal endre seg, *nå skal jeg være verdens beste mamma i noen uker*, så liksom... Jeg vet ikke om det er det hun har tenkt.

Ungdom 1: Jeg tror hun har sagt til han yngste at hun gjør det for å utvikle seg selv, for han kunne godt følt at han er en belastning.

Når søskenparet ble bedt om å reflektere over moras korte beskrivelse av veiledningen, svarte de i tråd med foreldrenes forklaringer: at mora kanskje ønsket å unngå at den yngste tenåringsen følte seg som en belastning, og at endringer i foreldrepraksis fremstod som mindre ekte. Med det sagt, var det ingen av ungdommene i vårt utvalg som følte seg som en byrde. Det var heller ingen som opplevde at foreldrene fremstod som «uekte» etter å ha gått på veiledning. En grunn til dette kan være at ungdommene ikke brydde seg nevneverdig om veiledningen, og glemte at foreldrene gikk der. Alternativt opplevde de eventuelle endringer som positive uavhengig av hvor de stammet fra. Det var også mulig at justeringer av foreldrestrategi som hadde bakgrunn i ICDP veiledning oppleves som mer naturlig fordi foreldrene selv reflekterte seg frem til løsninger som passer dem. En av ungdommene påpekte nettopp dette. Hun opplevde det som en «ekkel følelse» når faren gjorde som han ble fortalt av terapeuter i andre tiltak, og håpet at veiledningen ville la faren selv komme frem til gode løsninger:

Intervjuer: Synes du han hadde trengt å gå på foreldreveiledning?

Ungdom: Assa, jeg vet ikke helt. Det jeg har merka, da, er at hvis han har snakket med [annet tiltak enn ICDP], så gjør han akkurat det han blir fortalt. Det er litt sånn slitsomt, for det er ikke *ham*. Det kommer ikke fra *ham*, det kommer fra de. Det blir litt sånn ekkel følelse. Så jeg tenker sånn at hvis han har snakket med noen som har litt samme situasjon [på ICDP veiledning], så kan han høre hva andre gjør, istedenfor å bare gjøre som han blir fortalt.

Videre hadde ingen av ungdommene i vårt utvalg snakket med søsken eller venner om at foreldrene gikk til veiledning. Søskenparet sitert tidligere diskuterte ikke ICDP seg imellom før de ble intervjuet. En annen ungdom visste at mora til kompisene gikk i samme gruppe som hans forelder. Han og kameraten hadde allikevel ikke utvekslet et eneste ord om saken, ettersom de «har nok med egne greier». Som han forklarte, «jeg vet ingenting om det, men jeg regner med at det er for foreldre som er lei av ungdommen sin liksom». Interessant nok fant vi denne manglende interessen for veiledningen også blant de som beskrev en sterk relasjon og dype, personlige samtaler med forelderen som går på veiledning. Vi gir eksempler på to slike tilfeller under. Første sitat viser nok en ungdom som fikk vite om veiledning ved en tilfeldighet, og hvor hverken mor eller datter har uttrykket et behov for å snakke om det. Sitat 2 viser derimot et tilfelle hvor mora har forsøkt å fortelle, men hvor sønnen ikke får med seg det som blir sagt:

Ungdom 1: Jeg var overrasket over at dere ville ha meg med på intervju, for jeg vet ingenting om kurset egentlig. Det tok en stund før jeg fikk vite om det. Hun pleier å være hjemme, så jeg skjønnte ikke hvor hun hadde vært [ler], også bare fortalte hun at hun hadde vært på noen sånne greier. Hun har egentlig ikke fortalt noe. Jeg spurte en dag *hvor har du vært?* Alt jeg vet er at det var noe kurs for voksne som hadde ungdommer som er vanskelige å håndtere, på en måte. Jeg vet at hun kanskje lærer å håndtere det på en bedre måte, men ikke liksom hvordan [ler]. Hun sa hun synes det var deilig å høre fra de andre foreldrene, og litt sånn. Det var bare sånn enkelt forklart, ikke noe mer utdypende liksom.

Ungdom 2: Hun sa sånn *nå skal jeg på de greiene*, liksom, så spurte jeg *hva er det?* Jeg husker ikke om jeg fikk noe ordentlig konkret svar. Hun fortalte liksom at det var foreldre der, og så dro hun.

Intervjuer: Vet du noe annet enn at hun har vært der?

Ungdom 2: [ler] Nei, ikke egentlig. Kanskje jeg ikke hørte ordentlig etter når hun fortalte

Intervjuer: Så hun prøvde ikke å snakke med deg om det de lærte underveis, eller?

Ungdom 2: Joooo. Jeg tror vi snakka om det ved middagsbordet, men da var jeg litt i min egen verden, så jeg sa liksom *ja, ja, ja* men hørte ikke helt hva hun sa. Hun har snakka om det, det har hun. Jeg bryr meg ikke helt om hva de snakker om, for jeg tror ikke jeg forstår helt hva de snakker om heller. Det kan ha noe med det å gjøre.

Intervjuer: Synes du det er kleint at hun snakker om deg med andre?

Ungdom 2: Nei, det synes jeg ikke.

Våre data gir ingen grunn til bekymring for at ungdommer som rekrutteres fra samme nettverk får høre sensitiv informasjon om hverandre som har blitt delt under veiledningssamlinger. Det var ingen som hadde fått vite noe om ungdommene til andre foreldre i gruppa. Det var heller ingen som synes det var ubehagelig å tenke på at foreldrene delte erfaringer om dem i en gruppe med andre foreldre. En forklarte «det går fint, for jeg er vant til at mora vår snakker om meg til venner uansett». Selv ikke de ungdommene som var klar over at de hadde gjort mye foreldrene ikke likte lot til å bry seg om å at disse tingene ble diskutert i en foreldregruppe. Også dette spørsmålet ble ofte besvart med latter og humor:

Intervjuer: Hva synes du om at hun da sannsynligvis snakker om dere til andre foreldre?

Ungdom: [heh heh heh] broren min er en sånn snill unge så jeg tror ikke han får så mye dumt på navnet sitt. Men mamma mener kanskje at jeg er litt verre til å høre

Intervjuer: Men det plager deg ikke virker det som...?

Ungdom: Nei, hvis det hjelper henne så er det fint det [smiler].

Ungdommene manglet den interessen som var nødvendig for å holde eventuell informasjon foreldrene hadde delt med dem om ICDP friskt i minnet. Med det sagt, var det flere som i løpet av intervjuet husket små informasjonsbiter om veiledningen, eller bemerket endringer hos foreldrene som de ikke umiddelbart hadde koblet til ICDP. Vi diskuterer dette videre i kapittel 7.2, som omhandler ungdommenes opplevelser av veiledningens nytteverdi.

5.5 Oppsummering

Dette kapitlet har beskrevet ulike aspekter av rekrutteringsprosessen med data fra veiledere, foreldre, og ungdommer. Her oppsummerer vi funnene knyttet til seks forskningsspørsmål:

1a. Hva opplever ICDP-veiledere som de største utfordringene i rekrutteringsprosessen? Hva fungerte, og hva fungerte ikke så godt? Litt under halvparten av veilederne opplever vansker med å fylle opp veiledningsgrupper, og det er lite rom for å forsøke å oppnå en bestemt gruppesammensetning. Tilfeldigheter og tilgang er viktig, og veilederne erfarer at å bruke eget nettverk letter rekrutteringen og gir mer stabile grupper. Dette gir en overrepresentasjon av sårbare grupper som ikke er intendert av veilederne.

1b. Hvordan opplevdes og beskrives rekrutteringsprosessen av foreldre som deltar i ICDP? Det vanligste stedet for rekruttering beskrevet av foreldrene i vårt utvalg er skole/SFO/AKS. Foreldre rekruttert på slike «universelle» arenaer er noe mindre bekymret for barna sine enn de som er rekruttert gjennom andre instanser.

1c. Hvordan er frafallet, og hva vurderes som årsaker til frafallet? Frafall er et større problem enn rekrutteringen i seg selv. Frafallet er minst blant de som er rekruttert gjennom nettverk i vårt utvalg. Frafallet skjer før gruppeoppstart, og er hovedsakelig begrunnet med praktiske årsaker. Oppfatning om at programmet «ikke passer» er sjeldent en grunn til frafall i vårt utvalg. Svært få trekker seg fra veiledningen etter oppstart.

1d. Hvilke overveielser og vurderinger var etter foreldrenes syn viktige for at de bestemte seg for å delta i ICDP? 59% deltar fordi de er bekymret for ungdommen. Uavhengig av type og omfang

av vansker er den vanligste motivasjonen for deltakelse et ønske om et nærere og bedre forhold til ungdommen, tett fulgt av et behov for noen å snakke med om ungdommen.

1e. I hvilken grad samsvarer deltakelsen i ICDP-veiledningen med hvordan veiledningen ble presentert for foreldre i rekrutteringsprosessen? Foreldrene visste svært lite om veiledningen før oppstart. De fleste mener likevel at veiledningen svarer til forventningene.

1f. I hvilken grad har foreldre involvert sine egne tenåringsbarns synspunkter før de besluttet seg for å delta? Nesten ingen informerer ungdommene sine om veiledningen før oppstart, selv om nesten alle ungdommene finner ut om veiledningen etter hvert ved tilfeldigheter. Foreldrene unngår å fortelle om dette for at ungdommene ikke skal føle seg som en belastning, eller oppleve endringer i foreldrepraksis som uekte. Samtidig opplever foreldrene at ungdommene er uinteresserte i informasjon om ICDP.

1g. Hvilke refleksjoner har ungdommer gjort seg om at foreldrene har deltatt på ICDP-veiledningen? Ungdommene definerer ofte konkret problematikk som årsaken til at foreldrene går på veiledning. De fleste opplever foreldrene som gode foreldre, og tenker at de i utgangspunktet ikke har behov for veiledning. Ungdommene er lite interessert i ICDP, og kan sjelden gi utdypende informasjon om programmet. Ingen i vårt utvalg føler seg som en belastning på bakgrunn av at foreldrene har oppsøkt veiledning.

6 Resultater: Gjennomføring

Dette kapitlet beskriver resultater knyttet til gjennomføring, og trekker inn perspektiver fra både veiledere og foreldre. Vi svarer på de følgende forskningsspørsmålene:

- a. *Oppfatter veilederne at opplæring for ICDP ungdom er tilstrekkelig?*
- b. *I hvilken grad er foreldreveiledningen gjennomført i overensstemmelse med manualen til ICDP Ungdom?*
- c. *Hvilke konkrete eksempler har ICDP-veilederne på hva som er annerledes med den nye varianten?*
- d. *I hvilken grad opplever ICDP-veilederne at den nye varianten bidrar til god foreldreveiledning?*
- e. *Hvordan vurderer ICDP-veiledere at den nye varianten av ICDP bidrar til å styrke gruppeprosessene i ICDP veiledningen?*
- f. *Hvordan opplever foreldrene samspillet med de andre foreldrene og ICDP-veilederen gjennom veiledningsforløpet?*
- g. *Passer programmet for målgruppa?*
- h. *Hvilke pedagogiske metoder opplevde veilederne og foreldrene at fungerte bedre og dårligere?*

6.1 Veilederopplæringen (påbygningsmodulen for ICDP Ungdom)

Først beskriver vi kort hvordan veilederne opplevde opplæringen (forskningsspørsmål 2a). Gjennomgående refererer opplæringen i denne sammenheng til påbygningsmodulen for ICDP Ungdom. Under datainnsamlingen la vi merke til at veilederne beskriver en gammel variant av opplæringsmodulen som har blitt evaluert tidligere. Kun et fåtall hadde gjennomført opplæringen med utbedret opplæringsmodul i prosjektperioden.

Fokusgruppene med veilederne ga lite utfyllende informasjon om opplæringen. Mange hadde gjennomført via Teams en tid tilbake, og de ga en helhetsvurdering mer enn utdypende detaljer om hva de anså som mest og minst nyttig. Omtrent halvparten av veilederne i det kvantitative og det kvalitative utvalget var godt fornøyde med opplæringen. 18% av veilederne som besvarte spørreundersøkelsen (N=28) var 46% var enig eller helt enig i at opplæringen var tilstrekkelig. Det var stor variasjon i veiledernes erfaringer. Flere kommenterte kort at «det var nyttig», eller at de «mener å huske» at opplæringen var fin. Andre mente at TinT-delen var god, men at opplæringsdagen om ICDP ble overfladisk. Det vi fikk inntrykk av var en gjennomgående opplevelse av at manualen og nettressursen ICDP Hub som brukes for alle ICDP varianter, fikk viktige roller i veiledernes prosess med å sette seg inn i ICDP Ungdom, og «få det til»:

Intervjuer: Hva synes dere om opplæringen for veiledere av ungdomsvarianten?

Yasmin: Jeg synes det var nyttig. Lærte mye nytt.

Hilde: Jeg må prøve å tenke tilbake på hvordan det var ... vi fikk jo hele Tuning in to teens, det synes jeg var veldig bra. Også var det vel bare én dag som var utenom det, som var ICDP Ungdom. Jeg synes å huske at jeg satt med en følelse av at det var litt kort. Jeg vet ikke om jeg fikk så mye ut av ICDP delen som av TINT-programmet. Totalt sett var det okay, men jeg følte litt at vi bare fikk manualen og måtte gå gjennom selv og finne litt ut av ting.

Siri: Jeg synes det er fint med både TinT-opplæringen og ICDP-ungdom, at det var litt sånn oppfriskning. Pluss at den hubben er veldig fin nå. Jeg har vært inne og titta, og det er mye, mye bedre nå enn det var tidligere. Så den er et veldig fint hjelpemiddel, at det ligger materiale der, fordi det er det vi har savnet i ICDP. Også nå med hubben, så kan du lete og jobbe deg frem til din sak, til at du får det til.

6.2 Veiledernes opplevelser og bruk av veiledningsmaterieil

I dette avsnittet ser vi på hvordan veilederne opplever, og bruker, det nye veiledningsmaterialet – og dermed hvorvidt veiledningen er gjennomført i tråd med den nye manualen (forsknings spørsmål 2b), hva de framhever som annerledes (2c), og hvorvidt de mener den nye varianten bidrar til god foreldreveiledning (2d). Vårt hovedfokus er på seks elementer som er endret i ICDP Ungdom sammenliknet med standardversjonen av tiltaket, som vi gjennomgår en etter en. Dette gir mening siden de fleste av veilederne allerede er kjent med den opprinnelige ICDP-varianten, slik at det er mindre interessant å diskutere elementer som ikke er endret. Veiledernes opplevelse av hvor godt de ulike læringsmetodene fungerte, oppsummeres i figur 4b.

6.2.1 Hvordan fungerer en mer standardisert manual?

Som diskutert i kapittel 2.2, er ICDP Ungdom basert på en tydeligere manual enn tidligere varianter, det er «manualisert». Formålet var å redusere arbeidsmengden for veiledere, og minske sannsynligheten for at det oppstår store variasjoner i praksis. Flesteparten av veilederne i utvalget vårt opplevde at manualen sparte dem for mye arbeid med å lage en veiledningsplan. Vi finner også at flertallet av veilederne (65%) i det kvantitative utvalget var enig eller helt enig i at manualen var brukervennlig.

De mest erfarne veilederne hadde flere forbehold. Enkelte var blant annet bekymret for at en manual vil medføre at veiledere ikke benytter håndboken for ICDP veiledere som oppslagsverk, men heller forholder seg utelukkende til manualen. Håndboken gir en dybdeforståelse av ICDP som nye veiledere ikke vil få gjennom manualen. Dette stemmer med mindre erfarne veileders bruk av veiledningsmaterialet. Flere veiledere mente også at et manualisert program vil gjøre det vanskeligere å følge foreldregruppas initiativ. Til tross for dette påpekte selv mer erfarne veiledere at manualisering også har positive sider, sitat, «Jeg skal ikke være helt entydig på at det er dumt, for det gjør det jo litt lettere for veilederne å ha en type instruksjon som legger til rette for at man kan tilnærme seg [materialet]».

Vi ser at de aller fleste veilederne brukte manualen svært fleksibelt, og at de fulgte den tematiske hovedstrukturen, med varierende fokus på ulike områder. Dette til tross for at de ble bedt om å følge manualen under piloteringen. Hovedgrunnen var at alle anerkjente viktigheten av å følge initiativet til foreldregruppa. Som en veileder for en minoritetsgruppe forklarte:

Nadia: Jeg likte den manualbaserte veiledningen veldig godt, for med vanlig ICDP må vi skrive opp en plan. Her har vi en ferdiglevert plan, så det er veldig, veldig bra. Men for å være ærlig, så rekker vi ofte ikke å følge planen. Det er greit å ha mye på agendaen, men det er så mye diskusjon og mye bra som kommer fram at det blir litt kort tid til å følge den fra A til Å.

Andre illustrerende eksempler på fleksibel bruk av manualen, kommer fra de erfarne veilederne Hilde og Eva sitert under. Hilde anså manualen mest som «en struktur i forhold til hva slags tema vi skal ha fokus på og hva vi ønsker at de skal sitte igjen med». Eva, som forklarte at hun «ikke er en manualperson», valgte å ta utgangspunkt i eget materieil innarbeidet fra lang erfaring med ICDP grupper for foreldre med ungdommer. Samtidig satte hun pris på å ha enkelte rammer for veiledningen:

Hilde: [om manualen] Jeg syns det er fint med den vekslingen, både video og rollespill, og øvelser. Helt konkrete verktøy og ting du kan bruke, enten det er å se på, eller jobbe med, eller oppgaver. Jeg tenker det er veldig fint vi har manual. Nå pleier ikke jeg gå inn og se på den, for vi tilpasser oss gruppa. Men vi har strukturen i det, noe vi skal igjennom, og det å kunne ha et utvalg å plukke fra av det som er aktuelt av både oppgaver og rollespill.

Eva: Det er noe med å ha noen rammer, men også tilpasse underveis. Det er sånn, «dette temaet har vi allerede snakket om, fordi vi var i flowen, og det var den retningen samtalen tok». Så sånn vil det uansett være, og sånn er ICDP lagt opp, at vi skal følge gruppas initiativ, så ting endrer seg jo med gruppa uansett.

6.2.2 ICDP-huset som metafor for utvikling – fungerer det i ungdomsvarianten?

Som beskrevet i kapittel 2.1, brukes «ICDP-huset» gjennomgående som en visuell metafor på foreldres relasjonsutvikling med barna. Fordi «ICDP-huset» ikke er å finne i manualen til ICDP Ungdom (men i den tilhørende håndboka), tolket mange veiledere i vårt materiale det som at huset ikke skulle brukes. Allikevel valgte mange å bruke det, ettersom de oppfattet det som en effektiv illustrasjon på hvordan de ulike temaene i ICDP henger sammen. Minoritetsveileder Nadia, mente visualiseringen huset gav var spesielt nyttig for minoritetsgrupper og analfabeter:

Nadia: Vi er veldig glade i huset. Når du tenker på vanlig ICDP, så var huset kjempemye brukt hver eneste gang. Jeg føler det hjelper veldig med flerkulturelle foreldre med lite utdanning, eller analfabeter, å gjøre det så visuelt fordi mange kulturer bruker mye fortelling, eventyr, og bilder. Det er sånn de lærer moral til ungene sine. Og når du har et bilde, som at barnet er et hus som skal bygges av foreldrene, er det lettere for dem å forstå. Men i ungdomsvarianten er det mindre brukt, og vi brukte ikke huset på samme måte.

ICDP-veiledere har huset godt innarbeidet. De beskrev det som grunnleggende for forståelsen av ICDP, og et viktig utgangspunkt for gruppediskusjoner. Samtidig kommenterte flere på usikkerhet rundt hvordan huset skal brukes nå som strukturen ikke lenger jobber seg tematisk fra 'tomt' til 'tak'; når 'etasjene' med meningsskapende dialog bortfaller; og når målgruppen er ungdom som i motsetning til barn er langt på vei ferdigbygde hus. Dermed ble det krevende å overføre husmetaforen til ICDP ungdom, som illustrert ved dette sitatet:

Vi illustrerer barnet som et hus - at det er en investering å bygge huset solid, så det kan stå alene. Vi brukte konseptet med at vi bygget huset når barnet var lite, men at vi nå kanskje trenger å pusse opp eller fikse noe, for å si at det aldri er for seint å bygge gode relasjoner med barna sine. Men vi brukte ikke huset som vanlig ICDP, hvor man sier ja, her er tomten, og nå skal vi tenke på kulturell bakgrunn og egne opplevelser fra før barnet kom til livet, for eksempel.

En annen veileder påpekte at «det kunne vært en egen utgave av ICDP Huset for ungdomsvarianten».

6.2.3 Emosjonsveiledning og meningsskapende dialog

I ICDP Ungdom er elementet *emosjonsveiledning i fem trinn* hentet inn fra veiledningsprogrammet *Tuning in to Teens (TinT)*. Noen veiledere uttrykte misnøye med denne endringen. Eksempelvis poengterte veilederen Janne og hennes kollegaer at standard ICDP legger til rette for at veiledere kan gå mer i dybden på temaet emosjoner som en naturlig tilpasning til foreldre med ungdommer. Etter hennes mening var det dermed unødvendig å innføre elementer fra et annet program:

Janne: Meg personlig, og vi på kontoret, vi syns ikke det har blitt et bedre program. Jeg forstår ikke hvorfor det har blitt brukt så mye krefter på å blande ICDP og TinT, fordi ICDP er et veldig godt og fleksibelt format. Det finnes jo opplegg innenfor ICDP-formatet også til ungdom som man har jobbet med i en god del år, og kanskje hatt mer eller mindre fokus på de enkelte temaene, men at man har med seg tenkningen i hele ICDP-formatet. Også har du TinT som griper særlig fatt i det emosjonelle, så det er gode opplegg hver for seg. Når de kombineres syns jeg begge programmene mister noe av sin egenart.

Janne anerkjente likevel to argumenter for å innlemme elementer fra TinT: Det ene gikk ut på at ICDP «fort blir veldig mye refleksjon», og at det kan være behov for mer konstruktiv ferdighetstrening (rollespill) fra TinT for å utfylle den emosjonelle dialogen i ICDP. I tillegg var hun positiv til TinT-fokuset på lavintense følelser, og det å stå i avvisning. Generelt sett var veilederne positive til at ICDP Ungdom tilrettelegger for å bruke mye tid på å snakke om den voksnes følelser i møte med avvisning, og til å snakke utdypende om emosjoner. Problemet, for noen, var heller at innhold som går ut på å lære ungdommen å forstå den ytre verden (fra «meningsskapende dialog») er tatt ut. Og, som forklart av en erfaren veileder, ble dette oppfattet som en ulempe:

Ellinor: Én av innvendingene våre, er at den utvidende meningsskapende dialogen er særdeles viktig i ungdomsalderen. Så vi føler at det var et tap egentlig, å ikke bruke tid på det, nettopp hvordan man kan som forelder være med på å utvide og hjelpe ungdommene til å forstå, til å lære.

Forståelsen av hva meningsskapende dialog går ut på, og om det bør brukes i arbeid med ungdommer, varierte betydelig i vårt utvalg. En veileder mente flere at «meningsskapende dialog er for de aller yngste barna». Andre anså informasjon om hvordan hjernen fungerer som meningsskapende innhold. Under en gruppesamling med standard ICDP hvor flere deltakere hadde barn i ungdomsalder hadde en veileder forsøkt å lage rollespill om meningsskapende dialog mellom foreldre og ungdommer, uten å føle at hun lyktes. Hun konkluderte med at meningsskapende dialog var der foreldre møter minst motgang, at, sitat «det er dårlig relasjon som eventuelt sperrer for at man kan jobbe med de tingene, så det er følelsene man må jobbe med». Enkelte veiledere uttrykte en tydelig lettelse over å ikke måtte forholde deg til tematikken:

Samina: Den meningsskapende dialogen er litt vanskelig å få til altså. Å få tak på selv, men også formidle det til foreldrene: «hva er det det her handler om». Så jeg synes det var deilig at den ble tatt ut. Det emosjonsfokuserte er litt mer gjenkjennelig.

Samtidig som mindre erfarne veiledere ikke savnet meningsskapende dialog, ønsket de et større fokus på tabubelagte temaer. Helt konkret ble det uttrykt interesse for mer materiell om psykisk helse, rusbruk, gaming, russtid, seksualitet, søvn, energidrikker, forskjellsbehandling mellom gutter og jenter, ensomhet, vold, kriminalitet, kjønnslemlestelse, tvangsekteskap, familiehemmeligheter og død. Som veilederen Tina fortalte, lurte foreldrene i hennes gruppe på hvordan de kunne snakke med ungdommene sine om betente temaer. Implisitt spurte de om hvordan de kunne ha en god meningsskapende dialog med ungdommene:

Tina: Det var en del vanskelige spørsmål, og vi sitter ikke med noen fasit. Det var flere som lurte på det med drikking og røyking. «Hvis ungene allerede har begynt med det, hva gjør du da?» Pubertet og sex og sånne ting, kunne de tenke seg å snakke om, «hvordan snakker vi med ungdommene våre om det?», det står det ingenting om i manualen. Så de hadde en del ting de lurte på som ikke er med i denne manualen, og som er veldig aktuelt i ungdomsalderen.

Det var en oppfatning blant noen av veilederne at meningsskapende dialog har fått mindre plass i ICDP Ungdom på grunn av en manglende forståelse av hvordan denne dialogen kan foregå mellom foreldre og ungdom, og hvorfor den er viktig. Tekstboks 1 gir et innblikk i enkelte innspill fra veiledere og ICDPs seniortrenerkorps notert under innspillsmøter om ICDP ungdom. I boksen forsøker vi å gjengi noen av deres refleksjoner, heller enn å gi en kritisk vurdering av det faglige grunnlaget. Dette er ikke en utfyllende oversikt, og heller ikke ordrett gjengitt. Merk at dette er innspill fra noen veiledere; som illustrert av eksemplene over finnes det også andre og til dels motstridende perspektiver i veiledergruppa.

Verdien av meningssskapende dialog for ungdommer

En del veiledere, inkludert faggruppa, fremhever at å lære fra foreldre gir en følelse av tilhørighet og trygghet, og et stødig utgangspunkt for ungdommens søken etter individualitet og identitet. De vektlegger at en trygg tilknytning og grunnleggende tillit er viktig for kunnskapsoverføring, hvem ungdommen lytter til og tar til seg kunnskap fra. Dermed er det en sammenheng mellom emosjonell- og meningssskapende dialog, og foreldre som har bygget tillitt med ungdommene sine står i en unik posisjon til å videreføre kunnskap. Hvis ungdommen har en grunnleggende forståelse av foreldrenes moralske kompass og livserfaringer vil foreldrenes grenser og reaksjoner på ungdommens atferd oppleves som mer forutsigbare. Foreldrenes engasjement kan påvirke hva ungdommen tør og vil, og dermed utvide ungdommens erfaringsgrunnlag. Meningssskapende- og utvidende dialog hjelper ungdommer med å tolke situasjoner og se nyanser slik at de evner å gjøre beslutninger på bedre grunnlag.

Teknikker for meningssskapende dialog

Veilederne og faggruppa oppfatter at det å knytte ny kunnskap til ungdommens interesseområde øker mottakeligheten for læring og bygger epistemisk tillitt til foreldrene. De foreslår også at det skal brukes teknikker fra narrativ psykologi, der foreldrene støtter ungdommens identitetsutvikling og hjelper dem til å forstå hvordan de oppfattes, hvem de er, og hvilke ressurser og egenskaper de har ved å fortelle dem historier om deg selv (eksempelvis gjennom konfirmasjonstalen). «Krancling» kan, ifølge faggruppa, sees i positivt lys, som en måte for ungdommene å lære og argumentere, få bedre forståelse av ulike perspektiver, bli kjent med seg selv og med foreldrene. Samtidig som en bør respektere meningene, kan foreldre bidra med mer informasjon, skape tvil, og foreslå alternative måter å se en sak på. Dette hjelper ungdommene med å utvikle egen identitet og holdninger, samt evnen til å ta standpunkt basert på nyansert refleksjon. Faggruppa nevner videre at foreldre kan hjelpe ungdom til å evaluere situasjoner de opplever, og få dem til å i større grad internaliserer og følge regler utenfor hjemmet. Dette gjøres ved å oppfordre ungdom som har gjort et moralsk overtramp til å være deltakende i prosessen med å tydeliggjøre forventninger, identifisere problemer og konsekvenser, finne forklaringer og rasjonaliseringer heller enn å «tvinge» egne vurderinger på ungdommen. Historier eller samtaler ungdommene overhører er en mer distansert formidlingsform som kan fungere godt når foreldre vil bidra med meningssskaping rundt tematikk som ungdommen i utgangspunktet ikke ønsker å snakke med dem om. Følelser brukes på ulike måter i meningssskapende dialog: Det å fortelle noe på en emosjonell måte kan gjøre at innholdet lettere «fester seg». Samtidig er følelsesregulering viktig for å fremstå som en trygg voksen med «åpent toleransevindu» som det er trygt å bryne holdningene sine mot.

Formålet med meningssskapende dialog

En del veiledere oppfatter at meningssskapende dialog kan ha en rekke heldige effekter: Hjelp ungdommen med kildekritikk; hjelpe ungdommene med å forstå hvem de selv er og forstå den andres perspektiv; bidra med strategier for å håndtere ulike relasjoner og situasjoner; lære seg å argumentere; og utvikle ungdommens evne til å se nyanser ved å bidra med ulike forståelses- og fortolkningsrammer for situasjoner og opplevelser. Videre kan foreldre fortelle om sammenhenger som ikke er åpenbare for en som mangler erfaringsgrunnlag, blant annet ved å gi innblikk i hvordan hendelser eller valg i livet kan påvirke fremtiden. Meningssskapende dialog beskrives som spesielt viktig for flerkulturelle ungdommer som møter motstridende verdier og meninger.

6.2.4 Skriptede rollespill

ICDP ungdom benytter skriptede rollespill hentet fra TinT. Disse rollespillene skal hjelpe deltakere med å føle det de spiller ut, slik at de får en bedre forståelse av hvordan ulike kommunikasjonsformer oppleves av ungdommene. Veilederne brukte rollespillene på forskjellige måter. Noen ganger spilte de dem ut selv, andre ganger ba de foreldrene gjøre det. Da veilederne ble spurt svarte majoriteten at de demonstrerte rollespillene selv (25 av 28). Nesten halvparten lot foreldrene gjøre rollespill to og to (12 av 28), og noen få (6 av 28) lot to av foreldrene demonstrere rollespill for resten av gruppa. Det var mulig å gi flere svaralternativer i

spørreskjemaet. 46% av veilederne var helt enig eller enig i at rollespill fungerte godt i gruppa. Ingen svarte at de ikke brukte rollespill.

Med få unntak beskrev veilederne som deltok i fokusgrupper og/eller intervjuer positive opplevelser av rollespillene. De uttrykte eksempelvis at «rollespill blir veldig godt mottatt» og at «det å bruke rollespill som metode levendegjør veldig: Foreldrene blir veldig engasjert, de kjenner seg igjen, så det blir ofte fine refleksjoner etterpå». Veilederne fortalte også at rollespillene hadde fått frem både latter og tårer. Et eksempel på dette kom fra Yasmin, som veiledet en blandet gruppe med minoritets- og majoritetsforeldre:

Yasmin: Jeg tenkte at de rollespillene satt mest inntrykk på deltakerne. Vi tilpasset dem litt til vår gruppe. Det var en fin måte å visualisere tema og få deltagere til å se seg selv utenfra. Jeg tror og har opplevd at det hadde en effekt, at det rørte folk, og de fikk litt tårer. Da har vi truffet.

Også veilederne Nadia og Jamila fortalte at rollespill resulterte i svært positiv stemning med mye latter og gode refleksjoner i deres minoritetsgruppe. Selv om de i utgangspunktet følte at rollespill virket litt banalt, hadde de etter hvert begynt å «forstå at det gir mening». De, som mange av veilederne i vårt utvalg, valgte å lese rollespillene for gruppa selv, versus å be foreldrene gjøre det, basert på gruppas preferanser. Veilederne som valgte å lese opp rollespill selv synes dette også fikk i gang gode samtaler og refleksjoner:

Birgitte: Det var mest egentlig meg og [med-veileder] som leste, mens de andre diskuterte det de hadde hørt og det de så. Vi spilte gjerne to ulike foreldrestiler, også skulle de diskutere: hvordan føles det å være far, hvordan føles det å være ungdom? Og å kjenne igjen seg selv. Samtalene kunne egentlig ta alle retninger. Både at det var gjenkjennelig, at de fikk lov å dele at: «jeg kjenner meg selv igjen i å være unnvikende», eller «jeg kjenner meg selv igjen i å være ...». Det skapte hvert fall rom for gode samtaler, men ingen av dem var særlig interessert i å rollespille selv. Så vi var glade for at vi bare hadde skriptet det, og vi leste opp små sekvenser, det fungerte egentlig greit tenker jeg, istedenfor å presse.

Overnevnte, og andre, påpekte at det var viktig at rollespillene var skriptet. Samtidig som bruk av rollespill fungerte godt for å få i gang diskusjoner og refleksjoner i gruppa, mente et par av veilederne at filmer som demonstrerer relasjonsmønstre var like effektive eller til og med mer effektive, når foreldrene uansett ikke gjør rollespillene selv:

Eva: Vi rollespilte jo en del selv i starten, litt for at vi selv skulle komme inn i det (ler). Men i noen settinger så tror jeg de nye filmene på ICDP hubben fungerer bedre, for å se ulike settinger der kommunikasjon [mellom] foreldre-ungdom ikke fungerer eller fungerer på ulike måter, og hva barna hadde trengt, og hva slags stil de nå blir møtt med. Så vi har kanskje i like stor grad brukt det, for å få foreldrene til å sette seg inn i situasjonen.

Andre uttrykte en større ambivalens; «Vi har ikke brukt himla mye av rollespillene, men jeg har heller ikke fått en *veldig* opplevelse av at *dette* var virkelig det som foreldrene satt igjen med». Som Hilde forklarte, vil individuelle forskjeller mellom mennesker gjøre at noen er komfortable med denne metodikken og opplever det som veldig nyttig, mens andre blir ukomfortable, flåsete, og klarer ikke å ta det seriøst.

Selv om rollespill som pedagogisk metode stort sett ble godt mottatt, hadde veilederne noen endringsønsker hva angår innholdet i rollespillene. Dette kommer vi tilbake til under avsnittet som svarer på om veiledningen passer for alle uavhengig av kulturell bakgrunn. Det ble også påpekt at ICDP i utgangspunktet anbefaler å bruke rollespill for å sensitivisere foreldre slik at det er unødvendig å referere til dette som et TinT element.

6.2.5 Tilpasninger av opplegget

Til tross for at veilederne ble bedt om å følge manualen under piloteringen av ICDP Ungdom, valgte 19 av 28 veiledere å tilpasse opplegget til gruppene sine. I spørreundersøkelsen kunne veilederne skrive i fritekst hvilke tilpasninger de gjorde. Her gir en stor andel uttrykk for at de ikke kjenner seg helt igjen den nye varianten av tiltaket, med tanke på innhold, utvidet bruk av klassisk undervisning, og språkbruk. Tilpasningene de beskriver trekker programmet i retning av standard ICDP. Noen påpekte dette spesifikt, at de, sitat, «brukte standard ICDP en god del». En annen skrev følgende:

«Vi har trukket inn elementer fra standardversjonen av ICDP i større grad. Dette kan også handle om at min medveileder har hatt ICDP-grupper i flere år og kjenner dette programmet veldig godt»

Opplevelsen av at manualen er lite kultursensitiv var et gjennomgående tema. En veileder så tidlig i veiledningsløpet at det manglet kultursensitive eksempler i manualen, og valgte derfor å finne sine egne eksempler. En annen veileder svarte at hun valgte å, sitat, «lage rollespill som er kulturelt gjenkjennelige i vanlig oppdragelse i noen av deltakernes land, og bygge bro over til oppvekst i Norge». De savnet også mat for refleksjon knyttet til det kulturelle ved ungdoms oppvekst, og spesielt, sitat, «krysskulturell oppvekst når man står i spagat mellom måter å tenke på om hva som er rett og galt, normalt, og feil». Standard ICDP tar opp foreldrenes egen bakgrunn og erfaringer fra egen oppvekst (kultur inkludert) tidlig i veiledningsløpet. Dette blir omtalt som grunnmuren for videre refleksjon rundt sitt relasjonsmønster med egne barn. ICDP ungdom går først inn i denne tematikken under samling 5, og fokuserer da mer på generasjonsforskjeller enn kultur. Flere av veilederne brøt med dette, og svarte blant annet at de, «prøvde å hente fram flere av deltakernes egne erfaringer/oppvekst», og at de «tilpasset ved å gi god tid til refleksjoner om egen barndom og ungdomstid».

Flere av veilederne gav uttrykk for at manualen gir inntrykk av en manglende faglig dybdeforståelse av ICDP. En uttalte direkte at «vi brukte mer av håndboken for å gi mer faglig dybde til opplegget». Oppsummert tilpasset flere av veilederne opplegget i manualen for å være mer i tråd med ICDPs pedagogiske plattform (sensitiverende heller enn opplærende), bli mer kultursensitivt, og gå tidligere og dypere inn i hvordan foreldrenes egen oppvekst og erfaringer former relasjonen til barna. I tillegg hadde noen fokusert litt mer på meningssskapende og regulerende dialog enn det manualen la opp til.

6.3 Foreldrenes opplevelser av innholdet i manualen

I dette avsnittet vurderer vi om den nye veiledningsmanualen gav en positiv opplevelse av tiltakets innhold og pedagogiske metoder blant foreldrene. Alle foreldrene i det kvantitative utvalget svarte at ord og begreper brukt i veiledningen var lette å forstå.

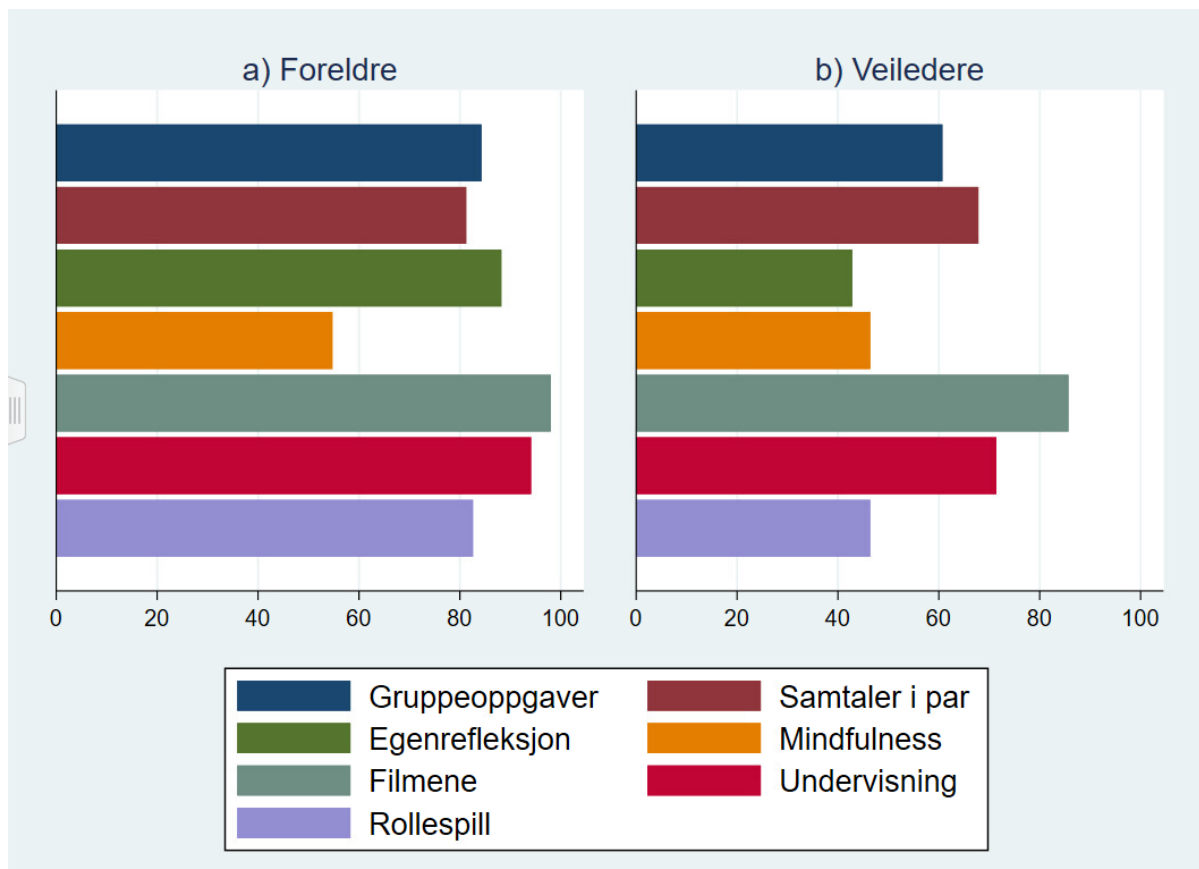
Også i det kvalitative utvalget var foreldrene svært fornøyde med innholdet i programmet. Som en far oppsummerte; «jeg har ingen negative tilbakemeldinger. Det er egentlig merkelig at det kan være så bra». Læring om *sammenhengene* mellom de ulike elementer i ICDP, ble nevnt som spesielt nyttig. Eksempelvis bevisstgjør ICDP om hvordan foreldrenes egne erfaringer påvirker oppdragermønsteret deres. En mor opplevde et aha-øyeblikk da hun fikk utfordret tanken om at foreldre er sjef over ungdommene sine, som var slik hun selv ble oppdratt. Ved å se ungdommen som et selvstendig individ, begynte hun også å kommunisere med sønnen på en annen måte. Hun forklarte at «veilederne hjelper meg å se ting fra hans perspektiv». En annen forelder verdsatte spesielt bevisstgjøringen om at en god relasjon, hvor ungdommen føler seg sett og forstått, danner grunnlaget for positiv grensesetting:

Foreldre: Jeg opplevde en bevisstgjøring rundt det at du ikke kan begynne med veldig streng grensesetting hvis du ikke har en god relasjon i bønn. Det er tilbake til huset: Grunnmuren må være skikkelig solid før man i det hele tatt kan begynne å bygge. Det er kanskje noe av det som jeg satte mest pris på. Det er så selvfølgelig, men man må høre det allikevel.

Flere av foreldrene opplevde at ICDP-huset tydeliggjorde sammenhengene mellom ulike temakomponenter. Da gruppa ble spurt hva de kommer til å huske best fra veiledningen svarte en far at «jeg kommer til å se for meg det huset, og jeg tror det er noe jeg kan gå tilbake til og bruke som er verdifullt». I den grad foreldrene anså enkelte temakvelder som spesielt viktige, hadde dette sammenheng med deres konkrete situasjon. De som opplevde mye avvisning, satte pris på temaet stå i avvisning, mens de som sleit med grensesetting ønsket utvidet fokus på positive grenser. Hovedfunnet rundt opplevelsen av veiledningen, var at det store flertallet ikke kunne komme på tematikk som «manglet». En far uttrykte dette med å si at «da må du komme med eksempler på hva det kunne ha vært». Unntaket var et fåtall som ønsket tematisering av viktigheten av at foreldre setter av tid til seg selv, og mer informasjon om tematikk som er spesielt aktuelt i ungdomsårene (bl.a. drikking og rus, gaming, og seksualitet).

6.3.1 Grupperefleksjon og erfaringsutveksling

Figur 4a viser hvordan foreldrene i det kvantitative materiale så på nytten av de ulike pedagogiske metodene som ble brukt, og som vi beskriver her. Figuren viser at foreldrene gjennomgående var svært fornøyde med alle elementene, med unntak av mindfulness.

Figur 3 Foreldres og veilederes syn på hvor godt ulike elementer fungerte. Data fra spørreundersøkelsen blant veiledere (N=28) og foreldre (N=54). Prosent som er «enig» eller «helt enig» i at ulike komponenter fungerte svært godt. Prosenten er av gyldige svar, alternativer som «ikke relevant» er tatt ut av beregningen. De andre gyldige svaralternativene er «litt enig», «verken enig eller uenig», «litt uenig», «uenig» og «helt uenig».

Foreldrene opplevde ikke at de var passive mottakere av ny kunnskap. I tråd med ICDP beskrev de heller en form for bevisstgjøring om en iboende kompetanse eller kunnskap som foregikk gjennom aktiv deltakelse i grupperefleksjon. Når foreldrene ble spurt om de «lærte noe nytt», svarte en far at han hadde blitt mer bevisst ting han allerede «har i bakhodet». Andre forklarte at «det vi har lært er så selvfølgelig, men det er det ikke allikevel», og at «jeg tenker at jeg har fått en påminnelse om ting jeg kunne fra før, som har blitt løftet litt tydeligere frem for meg». Ved å få påminnelser om en iboende kunnskap og kompetanse, og ved å diskutere hvordan kunnskapen kan settes ut i praksis på ulike måter, ble den gjort mer tilgjengelig og anvendelig i hverdagssituasjoner med ungdommene:

Forelder: Det er ikke nødvendigvis så revolusjonerende nytt, det er ting som man har hørt her og der før. Men sammen med erfaringsutvekslingen, så syns jeg at jeg lærer stadig nye innfallsvinkler.

Forelder: Vi har det vel kanskje verktøy i kassa, men vi har ikke funnet det fram eller vet hvordan vi skal bruke det.

Forelder: En av oss sa her en samling, «det er litt paradoksalt at vi sitter her og løser alle caser og har så mye fornuftig å si. Hvorfor er vi her da?» Jeg tenker at man hele tiden får ny input og kommer litt mer i bevegelse på det som skal skje i praksis. Så klarer man kanskje å ikke bli så overveldet av følelser når det koker hjemme.

Forelder: Når jeg reflekterer tenker jeg *jeg kunne det fra før, jeg bare visste ikke hvordan jeg skulle håndtere*. Jeg syns jeg lærer ganske mye av å høre fra de andre, så kan jeg tenke på hva jeg selv skulle gjort i den situasjonen.

Foreldrene var fornøyde med grupperefleksjon og egenrefleksjon som pedagogisk metode. En far sa at «det har ikke vært så mye fordypning i teori, for da hadde det gått utover erfaringsutveksling, og det virker som vi er enige om at det er mest nyttig». I følgende diskusjon ble en av fokusgruppene spurt om erfaringsutveksling var nyttig selv om ungdommene og foreldrene var svært ulike. Her var det enighet i gruppa om at nettopp forskjellene utgjorde en viktig kilde til nye perspektiver og nye løsningsforslag, som igjen førte til at foreldrene kunne hjelpe hverandre ut av gamle vaner. Erfaringsutvekslingene løsrev dem fra et blindet fokus på seg selv, egne problemer og innfallsvinkler, som for eksempel illustrert ved disse sitatene:

Forelder: Jeg har oppsøkt familieveiledning før, men det blir veldig snevert, for etter hvert blir det bare teori, og det blir bare om barnet *ditt* sine utfordringer. [ICDP] blir mer åpent, men det tenker jeg er viktig. Du løfter blikket i større grad. Man graver seg litt ned i ting som er vondt og vanskelig, og løser ting litt dårlig når man blir sliten nok. Da er det sunt å være her. Om du ikke snakker om deg og ditt så masse, så får du fra andre. Også gis det noen verktøy du kan prøve hjemme. Noen ganger fungerer det, og det er veldig givende.

Forelder: Det virker som at alle som er med blir litt sånn hvordan kan jeg gjøre det her nyttig for meg? Og når vi hører hverandre fortelle om hvordan vi har løst forskjellige situasjoner, så kjenner vi igjen situasjoner som foregår hjemme hos oss, og tenker; å ja, det er en måte å se det på, en måte å løse det på.

Ettersom ICDP bevisstgjør gjennom refleksjon, kan man spørre seg om foreldre ønsker mer konkrete svar på spørsmål de sitter med. Dette var ikke tilfellet blant foreldrene i fokusgruppene våre. Det store flertallet delte heller en opplevelse av at erfaringsutveksling ga mange mulige svar og var en kilde til gode ideer, med mulighet for å tilpasse løsninger til sin konkrete situasjon. For å trekke ut noen eksempler, da vi spurte om foreldrene savnet mer konkrete oppskrifter, fikk vi følgende svar:

Forelder: Jeg tenker nei, fordi at du må tro på det selv. Jeg må finne min egen vei. Hvis du ikke fremstår som ekte eller du kan gå god for det du gjør, hvis du ikke kan stå støtt i det, så er det ikke noen god oppskrift.

Forelder: Det er forskjell mellom ulike hus. Hva som går for min sønn, kanskje går ikke for din. Alle har sine regler, og sine tankemåter. Når jeg hører hva andre sier om sine ungdommer, så jeg kan plukke litt her og plukke litt der det som passer. Jeg tror det er det som er målet med kurset.

6.3.2 Filmer

Annet enn erfaringsutveksling, var den pedagogiske metoden flest foreldre i det kvalitative utvalget trakk frem som nyttig de nye filmsnuttene som brukes i ICDP Ungdom. Disse viser ulike situasjoner med ungdom og forelder som blir gjentatt, men hvor forelderen utøver ett nytt relasjonsmønster i hver film. Her var det også flere som påpekte at filmene hadde samme funksjon som rollespill i og med at de viste eksempler som ga grunnlag for refleksjon. Det var desidert flest «aha-opplevelser» tilknyttet disse, selv om akkurat hvilken film som traff best, varierte. Foreldrene beskrev at filmene gjorde det enklere å «se seg selv utenifra, føle man er med i den videoen på en måte», og få større forståelse for hvordan ungdommene kanskje opplever ulike kommunikasjonsformer:

Forelder: En film på fem minutter som vi så, har gjort en stor forandring i hjernen min. For før det tenkte jeg: «jeg er mor, det er som jeg sier, og ferdig med det», men jeg må respektere dem.

Forelder: Ja, det gjorde så vi kunne se ting fra ungdommenes perspektiv også. Foreldre tenker vi vet best, sant. Men når du ser det på film, så er det sånn ... «herregud, det er nettopp det jeg gjør!» Det likte jeg ikke.

Intervjuer: Hvilken video er det dere tenker på nå?

Forelder: Flere av dem, hvor det var den strenge mammaen, eller den strenge pappaen, også var det forskjellige måter å gå frem på. Man trenger ikke ta frem hammeren med det første. Man kan si, du lille venn, når du har litt tid så vil jeg gjerne snakke med deg om noe ..., istedenfor å si «vi skal snakke sammen nå, for jeg har tid nå! Jeg skal fortelle deg hva du skal gjøre!».

6.3.3 Rollespill og mindfulness

Ettersom skriptede rollespill og mindfulness har fått en tydelig definert plass i ICDP ungdom, går vi nærmere inn på foreldrenes erfaringer med disse metodene. Et mindretall av foreldrene visste at rollespill inngår i veiledningen. Hovedinntrykket er at de aller fleste (men ikke alle) hadde positive opplevelser med dette, og at veilederne tilrettela for å gjennomføre rollespillene på den måten gruppa foretrakk. En av gruppene, som leste opp rollespill i par og i grupper på tre og tre, beskrev en «trygg», «nyttig» og «morsom» opplevelse med rollespill, illustrert ved disse sitatene:

Forelder 1: Rollespillene var ordentlig morsomt, da.

Forelder 2: Det har vært veldig snilt, for det har vært med manus, også kan man leve seg inn i det så mye man ønsker. Jeg tenker at det er kjempenyttig. For da må man jobbe med det temaet man har.

Intervjuer: Fikk dere følelsen av at alle, inkludert de som ikke er her nå, likte det?

Forelder 3: Det tror jeg faktisk. Jeg tror ikke noen syns det var rart eller noe sånt. Det var på en måte så trygge rammer med det manuset og sånt, så det var god stemning.

Her er det verdt å nevne at deltakere som ikke trivdes med rollespill kan ha latt være å dele dette. I en gruppesetting kan deltakere ofte velge å holde holdninger som ikke sammenfaller med resten

av gruppa for seg selv, for å ikke undergrave sin plass i fellesskapet (Smithson, 2000). Med det sagt, tolker vi funnene dit hen at de aller fleste foreldrene hadde en positiv opplevelse av rollespill. Det samme gjelder foreldrenes opplevelse av mindfulness, selv om det er verdt å merke seg at foreldrene opplevde mer nytteverdi av de andre læringsformene. Mindfulness skal bevisstgjøre foreldrene om verdien av å forsøke å finne roen når det «stormer» hjemme:

Intervjuer: Hvordan var mindfulness?

Forelder: Det var nytt for meg. Jeg har aldri tenkt at det har noe hensikt, men jeg skjønner jo at jeg har noe å lære. Jeg tror faktisk at det kan hjelpe på sikt. Jeg er ikke noe god på å gi meg selv ro, jeg er alltid i foreldrefelle hvor man har ting å gjøre hele tiden. Så man trenger egentlig tid for seg selv iblant, til å koble litt av. Og jeg tenker vi er mye bedre foreldre hvis vi faktisk gir oss selv en pause iblant, sånn at vi ikke går full maskin hele tiden. Fordi det går ikke rundt til slutt. Så det er sånne ting man kan ta seg tid til å gjøre, og det trenger ikke ta hundre år heller. Det kan ta noen minutter, så får du litt verdi.

Forelder: Være her og nå.

Forelder: Jeg synes den mindfulnessen kan være brukbar for veldig mange. Da får du roet deg ned.

6.4 Gruppedynamikk: Skaper ICDP Ungdom gode gruppeprosesser?

Dette delkapitlet svarer på forskningsspørsmålene 1e og 1f, om ICDP skaper gode gruppeprosesser, sett fra veilederne og foreldrenes perspektiv. I spørreundersøkelsen var 96% av foreldrene enig eller helt enig i at de likte å bli veiledet i gruppe hvor foreldre delte erfaringer (figur 5, panel a). 94% svarte at de var enig eller helt enig i at de følte det var trygt å dele erfaringer med gruppa. 94% var helt uenig eller uenig i at veilederne dømte eller kritiserte deres måte å være forelder på. Ifølge minoritetsforeldrenes egen rapportering, var det ingen fremtredende forskjeller mellom etnisk norske og utenlandsfødte deltakeres opplevelse av gruppeprosessene. Blant de 15 veilederne som hadde foreldregrupper med en blanding av etnisk minoritet og majoritet opplevde et stort flertall at deltakere med minoritetsbakgrunn var like aktive i gruppa som deltakere med majoritetsbakgrunn.

Flesteparten av veilederne i vårt utvalg (68%) sa seg enig eller helt enig i utsagnet 'foreldrene var like aktive i gruppa som jeg ønsket'. Figur 5, panel b viser foreldrenes oppfatninger av dynamikken i gruppa, med data fra spørreundersøkelsen. På spørsmål om hvor fornøyde deltakerne var med de andre gruppedeltakernes bidrag inn i gruppa svarte 82% at de var godt eller svært fornøyde. De aller fleste av dem var også godt/svært fornøyd (skår 6-7, 67%), eller godt/middels fornøyd (skår 4-5, 27%) med sitt eget bidrag inn i gruppa. Ingen var svært misfornøyd med eget bidrag.

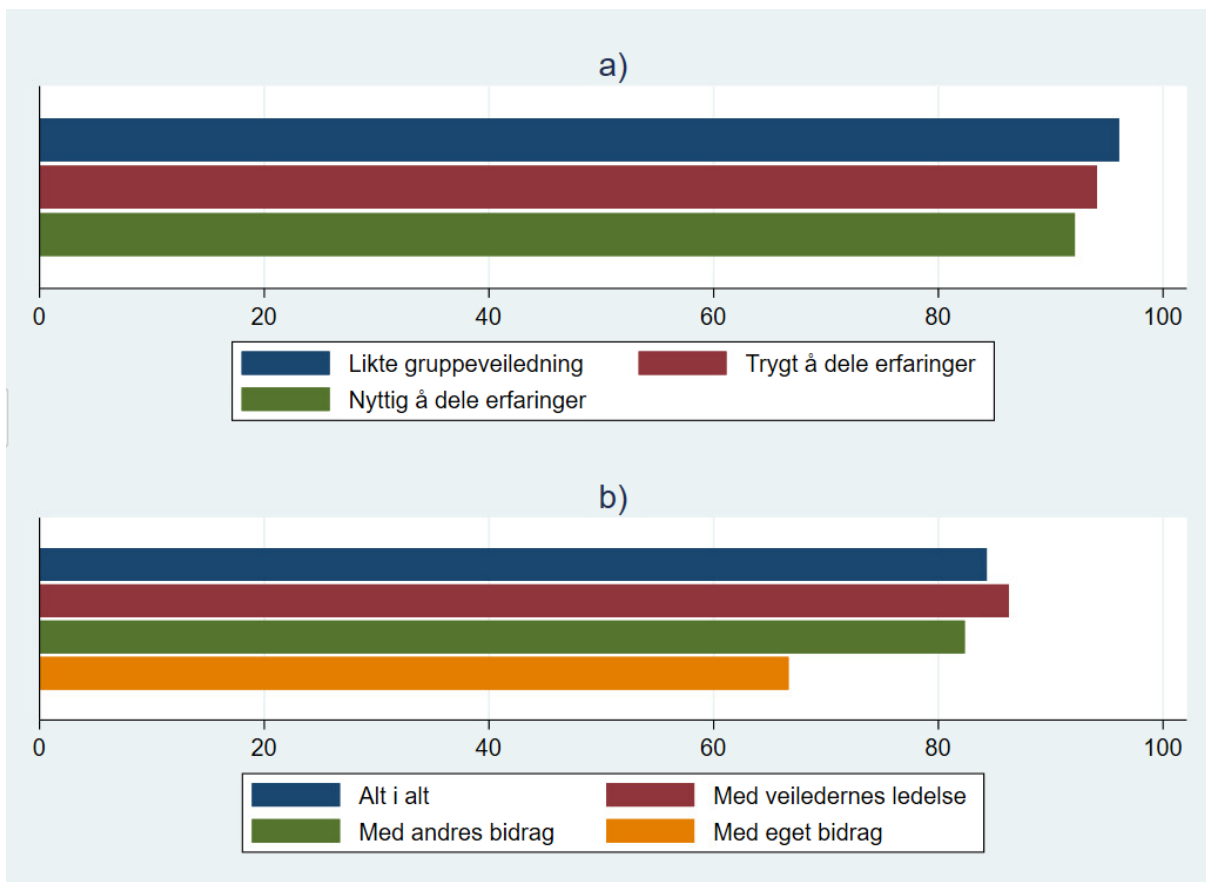
Både i standard ICDP og ICDP Ungdom gjøres det mange grep for å bedre gruppeprosessene. Foreldrene blir forberedt på hva det vil si å veiledes i gruppe, inkludert konfidensialitet og viktigheten av å respektere motstridende meninger. Deltakerne introduserer seg med fokus på det de har til felles, nemlig at de er ungdomsforeldre heller enn yrke og annet som kan gi grobunn for sosiale hierarkier i gruppa. For å få til en god gruppeprosess, er det også viktig at veilederne gjør seg til likeverdige samarbeidspartnere, skaper tillitt og minsker avstand mellom veileder og foreldre ved å dele fra eget liv og ved å vise sårbarhet. Gjennomgående opplevde foreldrene at gruppeprosessene ble gode:

Forelder: Det er ikke gitt at de deler like mye som veilederne våre har gjort her. Man kan kanskje ikke forvente at de deler historier, men jeg tenker at det blir litt mer ekte hvis du har noen eksempler der du kan fortelle at du selv har hatt utfordringer og møtt deg selv i døra. Det er hvert fall lurt at du har noe erfaring med barn eller ungdom, om du ikke har barn selv. Å føle at man har kommet til kort i en eller annen sammenheng. At du kan vise at du har vært gjennom en sånn prosess og selv har lært noe.

Forelder: Det var ingenting vi ikke turte å si, veilederne åpnet oss. Alle var helt åpne, det var tårer, og det var gjensidig tillitt hele veien.

Forelder: I vår gruppe var vi *ekstremt* åpne. Og veilederne klarte å få oss til å åpne hverandre, det var en veldig rar følelse. Det var sårt å høre, og også sårt å åpne seg helt opp. Vi fikk snakka ut og lette hjertet vårt, da. Det var veldig effektivt. Det var alt fra tårer og snørr til glede og rå latter, altså.

Det var ingen av foreldrene som anså det som essensielt at veileder selv hadde barn, selv om noen mente det vil være et stort pluss. De var derimot opptatt av veilederens alder og erfaring, uavhengig av hvor erfaringen med barn kom fra, og refererte til en iboende egenskap som gjorde at noen mennesker passer i rollen som veileder. En far forklarte at «noen er født til den jobben, har den formidlingsevnen, og klarer det uansett om de ikke har barn selv».

Figur 4 Foreldrenes oppfatninger av gruppedynamikk og hvor fornøyde de er med deltakelse.

N=54 i spørreundersøkelsen. Panel a) angir prosent av de med gyldige svar som har svart «enig» eller «helt enig». Andre svarmuligheter er «litt enig», «verken enig eller uenig» «litt uenig», «uenig», og «helt uenig». I panel b) er svarene gitt på en skala fra 1 til 7, der 1 er svært misfornøyd, 4 middels fornøyd, og 7 svært fornøyd. Prosenten angir de som er mer godt fornøyd (6-7) relativt til mindre fornøyd (1-5). Andre svar (ønsker ikke å svare etc.) inngår ikke i beregningene.

Foreldrene opplevde at veilederne lot foreldrene føre mesteparten av refleksjonen, stilte bevisstgjørende spørsmål heller enn å gi de «rette» svarene, og at de forholdt seg ikke-dømmende til dem. En av foreldrene forklarte i fritekst i spørreundersøkelsen, sitat, «jeg vet at veilederne vil oss vel, og spiller på lag med oss foreldre». Liknende beskrivelser av veilederne ble også gitt gjentatte ganger i fokusgruppene:

Forelder: Jeg syns veilederne, de har vært *veiledere*. De har ikke stått og preket og påpekt og holdt på sånn. De har guidet oss gjennom disse kveldene. Så vi har pratet mest. Jeg syns

at når vi har gått gjennom hjemmelekser, eller vi skal komme med [innspill], så er det en veldig fin tone. Du får ikke en følelse av at du har gjort rett eller galt. At det er ikke noe farlig å si noe, det blir ikke feil uansett.

Intervjuer: Hvordan var veilederne?

Forelder: Kunne egentlig ikke vært noe spesielt bedre, tror jeg. Åpne og frilynte.

Forelder: Jeg synes de var sympatiske, og flink til å få folk til å både tenke, prate, og dele. Jeg følte hvert fall personlig at det var rom for det.

Intervjuer: Ikke belærende, eller ovenfra og ned?

Forelder: Tvert imot, mer sånn opptatt av å skape en trygghet i gruppa.

En far påpekte at selv om foreldrene i gruppa hans var svært forskjellige, fikk alle som deltok på første gruppesamling lyst til å være med videre nettopp fordi veilederne «ikke er så firkantet», og «ikke har fasit, men kommer med input hele tiden». I felles diskusjon rundt veiledernes rolle, forklarte tre foreldre at veilederne sannsynligvis hadde gjort seg opp noen meninger om barneoppdragelse, men at de istedenfor å uttrykke disse meningene var rutinerte på å «se hvor grensene ligger slik at de kan forføre oss, eller veilede en bestemt retning i kursets gang». Til spørsmålet om hvor fornøyd de var med veiledernes ledelse av gruppa, svarte 84% av det kvantitative utvalget at de var svært fornøyd (høyeste: 69% og nest høyeste: 15%). Resten var godt eller middels fornøyd.

Måten foreldrene beskrev gruppeprosessene på vitnet både om at veilederne lyktes med å etablere en stor grad av tillit og gruppe-psykologisk trygghet. Gruppesamlingene ble beskrevet som ett «ikke-truende lavterskeltilbud», og et sjeldent rom for å dele det som var vanskelig med mennesker i en liknende situasjon. Mange deltakere verdsatte samlingene som en sjelden mulighet til å bli hørt, i kontrast til andre instanser hvor fokuset var på ungdommen. En av foreldrene forklarte under oppfølgingsintervjuet vi holdt 10-12 måneder etter avsluttet veiledning at, sitat, «man blei ikke møtt med noe form for kritikk eller *å det var feil*, mer sånn åpen undring, og da ble det jo litt lettere å dele». Følgende sitater er eksempler på foreldrenes opplevelse av lettelsen over å kunne dele bekymringer med andre foreldre, hentet fra tre ulike veiledningsgrupper:

Forelder: Alle vi er jo her fordi vi er interessert i det. Da kan vi snakke om de tingene vi synes er vanskelig, og det er ikke sånn alle steder, at folk synes det er veldig interessant. Eller har muligheten til å sette seg inn i det. Og da blir det jo en helt annen samtale, så det å kunne si ting, det letter eget hjerte, og det kan roe ganske bra. Det er positivt.

Forelder 1: Jeg må si at jeg synes det er deilig å få et fristed for meg, hvor jeg kan få lov til å legge fra meg litt bekymringer, kjenne at det ikke bare er jeg som bekymrer meg. Det å dele med noen og ikke sitte alene med de tingene. Det kjenner jeg at jeg synes er godt.

Intervjuer: Kan dere fortelle hva som helst til gruppa?

Forelder 2: Ja, fordi det er taushetsplikt. Alle kan si hva de har opplevd. Noen starter fra dag én med å fortelle, etter hvert snakker alle fritt.

Forelder 1: Jeg var bortreist en kurskveld, og savnet den rutinen med å komme hit og få litt andre perspektiver og snakke litt, uten å være redd. Du var ikke redd for å si at «ungdommen min er ikke den som jeg planla [hen] til å være. [Hen] er dust». Det blir ikke noe gjøre til latter de problemer man har.

Forelder 2: Nei, det har vært en trygg gruppe å snakke i, og føle at man blir hørt ...

Forelder 3: ...og støtta rett og slett.

Forelder 4: Og sånn som jeg har skjønnt det, så er det egentlig ikke noen tvang om å dele eller å si noe. Det også gjør at jeg tenker det kan passe alle.

Veilederne og foreldrene nevnte sjelden kjønnsforskjeller i foreldrenes deltakelse i gruppa. Dette stemmer med vår opplevelse fra observasjon av veiledning, og fra fokusgruppene. Veiledere av minoritetsgrupper påpekte noen ganger kjønnsforskjeller i samtaleid, men det varierende hvilket kjønn som ble oppfattet som mest dominerende. Veilederne kommenterte ofte at personlighetstypene til foreldrene er mer avgjørende for dynamikken enn kjønn og kulturell bakgrunn. Hovedinntrykket at alle grupper hadde noen deltakere som snakket mer enn andre. Men, som Hilde forklarer i følgende sitat, klarer disse personene å regulere seg selv i stor grad, kanskje nettopp fordi veilederne gir forsiktige indikasjoner på at de tar mye plass i gruppa:

Hilde: Gruppedynamikken er veldig varierende, også er det noen grupper vi opplever at det er noen som tar veldig mye plass, der vi må inn og prøve å regulere litt ned for at ikke det skal ta alt fokus. Som oftest er de veldig fine med hverandre, hjelper hverandre. Sist gruppe var det spesielt to som var glad i å prate, men de sa også sånn *nei, nå må du få snakke*. De klarte å stoppe seg selv innimellom, og innimellom måtte vi inn, også lo de bare. De var veldig bevisst på det selv.

Her er det viktig å påpeke at de som delte mindre i gruppa uttrykte at de trivdes som lyttere i en setting hvor det ikke var press til å dele. Foreldrene likte også at veiledningen vekslet mellom samtaler i plenum, og i mindre grupper på to og to eller tre og tre «så alle gis anledning til å prate».

6.5 Passer programmet for målgruppa?

I dette delkapitlet svarer vi på forskningsspørsmålene knyttet til om programmet passer for målgruppa (underspørsmål g). Siden ICDP Ungdom kan passe eller ikke passe for den universelle målgruppa langs flere dimensjoner, svarer vi på dette spørsmålet i tre deler. Den første delen vurderer om veilederne opplever at tiltaket er godt tilpasset *aldersgruppen* 13-19 år, og de utfordringene som forbindes med ungdomsårene. Den andre delen vurderer om tiltaket passer universelt for alle ungdomsforeldre, uavhengig av problematikk hos ungdommene. Til slutt vurderer vi om programmet passer for alle på tvers av kulturelle skillelinjer.

Til det generelle spørsmålet på spørreskjemaet om manualen passet veiledningsgruppa (tabell 6) svarte 71.5% av veilederne (N28) at det passet veldig/ganske godt for alle. Blant foreldrene (N=54), på sin side, var 92% enig/helt enig i at veiledningsprogrammet passet deres syn på hvordan man er en god forelder. Grunnen til større positivitet blant foreldrene kan være at en stor prosentandel av veilederne refererer til rene minoritetsgrupper, hvor kulturforskjeller kan ha vært fremtredende. Mange av disse foreldrene kan ikke norsk, og har dermed ikke svart på spørreundersøkelsen for foreldre.

Passet det foreslåtte opplegget i manualen for gruppa di?	Prosent
Det passet veldig godt for alle	21.5%
Det passet ganske godt for alle	50%
Det passet godt for noen og dårlig for andre, eller Det passet ganske/veldig dårlig for mange	28.5%

Tabell 6 Veilederes svar på om opplegget i manualen passet for gruppa deres.
N=28 i spørreundersøkelsen for veiledere.

6.5.1 Passer veiledningsmateriellet for ungdomsårene?

Foreldrenes opplevelse var at veiledningen ikke bare passer ungdomsårene, men også kan være en god forberedelse til ungdomsårene. I tillegg, og som illustrert i sitatene under, opplevde foreldrene at ICDP ungdom hjalp med å bygge positive mellommenneskelige relasjoner på et generelt plan:

Forelder: Jeg tenker den veiledningen burde komme før de har blitt femten år. Fordi ICDP har gjort at jeg har mer forståelse. Jeg kjenner ingen som har en ungdom, så jeg var alene. ICDP har gjort at jeg har jobbet med meg selv, og alt er blitt så bra. Så jeg tenker at jeg skulle hatt det kurset da han var tolv, da ting var bra, for å gjøre seg klar til den ungdomsfasen som er krise.

Forelder: Jeg tenker at det ikke bare er tenåringsforeldre som har utfordringer hjemme som har nytte av dette, dette er jo nyttig uansett tenker jeg, i et menneskesynsperspektiv.

Forelder: Jeg føler at jeg har fått med en god del. Og det gjør noe med samspillet mellom meg og ungene og meg og andre, og meg og mannen. Kommunisere, lytte, ikke ta alle kamper. For meg så syns jeg det har vært kjempebra.

Forelder: Jeg ser at det er fremgang også for meg og kanskje måten jeg kan være på ellers også. At jeg blir mer kanskje lydhør for han jeg bor sammen med også.

I veilederutvalget varierte opplevelsen av om programmet passet ungdom mellom ulike undergrupper. Mindre erfarne veiledere var utelukkende positive og vurderte det som at programmet passer målgruppa ungdom. Noen erfarne veiledertrenere, framhevet at fokuset på å gripe muligheten for kontakt, hentet fra TinT, kan komme i konflikt med ungdoms behov for frihet og selvstendighet. Disse anbefalte å flytte fokus til at foreldrene skal vise at de er tilgjengelige, slik at det er enklere for ungdommen å oppsøke dem ved behov. Samtidig viser intervjuene med erfarne veiledere at mange mener disse hensynene balanseres godt, som illustrert i dette sitatet:

Janne: Det med avvisning, det er et stort tema som løftes opp her spesielt, og det andre er emosjonsveiledning når det gjelder ungdom, som har mange viktige poenger. Dette med å ikke trenge seg på, faktisk signalisere at man er der, men også respektere de grensene og kunne gå litt frem og tilbake i den samtalen.

Et annet endringsønske nevnt av en veileder, gikk ut på å omskrive materialet tilknyttet det å stå i avvisning, slik at det ikke fremstår som en rent passiv handling fra foreldrenes side. Dette forslaget gikk ut på at foreldre som blir avvist kan initiere en meningsskapende dialog som bevisstgjør om konsekvenser, ansvarliggjør, og rustet ungdommen for å gjøre velinformerte valg.

6.5.2 Opplever foreldre at veiledningen passer uavhengig av problematikk?

Foreldrene i vårt materiale opplevde ikke at ulik problematikk hos ungdommene gjorde det vanskeligere å skape et fungerende veiledningsfellesskap. Inntrykket var heller at opplevelsene var like nok til å forme et fellesskap, og ulike nok til å åpne for nye perspektiver og utvikling. Faktisk svarte 88% av foreldrene i spørreundersøkelsen at de var helt enig, enig, eller litt enig i påstanden *de andre i gruppa hadde liknende problemer med sine ungdommer som jeg har*. Ikke minst beskrev foreldrene vi intervjuet en felles motivasjon til å lære hvordan de kan støtte ungdommene på best mulig måte, og til å utvide oppdrager-repertoaret:

Forelder: De fleste her har jo hatt store utfordringer, men jeg tenker at det er nyttig for absolutt alle som har barn omkring ungdomsalder, uansett om det er små eller store problemer, bare at du lurer på; *hvordan skal jeg håndtere dette på best mulig måte? Hvordan skal jeg støtte dem?* Det er ikke noe fasit her for hva som er riktig. I utgangspunktet tenker jeg at ingen burde føle seg ekskludert. Selv om man er vant til å håndtere ting på en viss måte, så er det veldig fint å høre hvordan andre gjør det. Og å gå et sted der man slipper å høre bare glansbilder. Jeg vil heller vite hvordan ting egentlig er. Men det er tungt å snakke med andre hvis andre ikke vil høre om det som er vanskelig, eller foreslår quick-fix på utfordringene.

Foreldrene som deltok i fokusgrupper satte pris på samtalene med andre foreldre, uavhengig av om de kjente seg igjen i problemene som ble diskutert. Da vi spurte foreldrene om de ville foretrukket å veiledes i en gruppe hvor alle ungdommene hadde samme problematikk, var svaret nei. Det viktige var heller å kunne dele bekymringer uten å føle seg stigmatisert. En far forklarte at det var en lettelse «å høre at andre også sliter, selv om det er med andre ting enn oss». En annen utbredt holdning var at (sitat) «det kan også være en støtte i å høre at det finnes andre som har det verre, eller man kan tenke *jeg har hvert fall ikke problemer med dét*». Foreldrene var også positive til variasjonen i gruppas tilnærming til ulike problemer, og beskrev at nettopp disse ulikhetene ga mulighet for å bygge opp et bredt arsenal av nye fremgangsmåter, for så å føle seg fram til hva som passer i deres konkrete situasjon.

6.5.3 Passer programmet for alle uavhengig av kulturell bakgrunn?

Veilederne med blandede- eller rene minoritetsgrupper svarte på spørsmål i spørreskjemaet om de var enige i at innholdet i manualen passer like godt for foreldre med etnisk minoritets- og majoritetsbakgrunn. 57% var litt enig, enig, eller helt enig i dette. Veiledere med rene minoritetsgrupper hadde som oftest deltakere som var relativt nye i landet. De påpekte en tydelig forskjell mellom nyankomne og innvandrere med lengre botid når det gjaldt opplevelse av innholdet i ICDP programmet. Blant veiledere for blandede grupper, hvor deltakerne snakker norsk og etter all sannsynlighet hadde lengre botid i Norge, svarte 67% at de var litt enig, enig, eller helt enig i at det stort sett var enighet mellom minoritet- og majoritetsforeldre om temaene som ble diskutert.

Tematisering av hvordan foreldres bakgrunn former samspillet med ungdommene kommer først opp et stykke ut i programmet (samling 5) i ICDP ungdom, og da uten tydelig fokus på kulturelle forskjeller. Med bakgrunn i disse endringene, beskrev en veileder programmet som «blendahvitt» og lite kultursensitivt. Andre veiledere stilte seg mer nølende til spørsmålet om ICDP Ungdom passer for alle kulturer:

Birgitte: Jeg har ikke nok kunnskap om alle andre kulturers måte å tenke oppdragelse på, bortsett fra det mer generelle. Vi vet for eksempel at noen land har mer patriarkalsk tenkemåte og litt sånn. Jeg tror at kurset er bygget opp rundt vestlig orientert tanker om foreldrerolle og barn, så jeg ser ikke helt det universelle. Men man må kanskje ha prøvd ut flere grupper og grupper med minoritetsforeldre for å kunne uttale seg.

Selv om foreldrenes utvikling skal foregå hovedsakelig gjennom grupperefleksjon og bevisstgjøring om en iboende omsorgskompetanse, fant vi også en felles forståelse blant veilederne om at de selv sitter med et «riktig svar». De refererte da spesielt til kunnskap om hvilken foreldrepraksis som henger sammen med gode utfall hos barn og unge. Som forklart av en veileder, «mange av de som kommer vil lære og har ofte mange spørsmål til oss også, og da kjenner vi at det må være lov å kunne dele litt av den kunnskapen vi sitter på, uten at det trenger å bli noe belærende eller feil». Kultursensiviteten i hvordan materialet fremlegges for ungdomsforeldre, mente hun derimot var mangelfull:

Intervjuer: Opplegget skal passe for hvem som helst, uansett hvor de er fra. Har du inntrykk av at det gjør det?

Janne: Nei, det er et annet aber. Jeg syns ICDP for minoriteter har denne kultursensiviteten. Også i den ungdomsgruppen vår meldte det seg masse kulturelle problemstillinger som vi da hadde rom til å ta opp, fordi vi er trent i det. Har man ikke den kompetansen, så er det ikke noe i selve opplegget som inviterer til en type kultursensitivitet i manualen. [...] Jeg opplever at ICDP har et ganske klart normativt standpunkt egentlig. Som ICDP veileder, at da mener vi noe om hva som er bra og hva som ikke er bra. Men hvis jeg sier det høyt så blir jeg alltid arrestert. Jeg tenker heller at vi må tørre å stå faglig i det. Utviklingspsykologi, kulturpsykologi, antropologi, nevrologi,

traumeforståelse og sånne ting. Vi vet noe om hvordan omsorgspraksis støtter barns utvikling, og det går helt på tvers av kultur. Så jeg tenker at vi har et ståsted i kunnskapsgrunnlaget som ikke kan, og heller ikke bør, viskes ut.

Med andre ord tenker enkelte av veilederne at forskningsbasert kunnskap om hva barn og unge trenger er gjeldende på tvers av kulturelle skillelinjer, og rettferdiggjør at noen løsninger fremheves som bedre enn andre. Da de ble spurt om ICDP Ungdom passer alle uavhengig av kultur, unngikk mange av veilederne temaet, og svar som fremhevet likheter kontrasten mellom individualistiske og kollektivistiske kulturer var vanlig. Det første svaret gikk ut på å vektlegge at det også er ulike familiekulturer og foreldrestiler i de norske hjem, noe som ble presisert under opplæringen. Det andre svaret fokuserte på at «ungdommer er ungdommer uansett hvor de kommer fra». Minoritetsveileder Jamila eksemplifiserte dette med et element fra ICDP ungdom som omhandler læring om hjernens utvikling i ungdomstiden. Dette er en fysiologisk fellesnevner blant alle ungdommer, som gir et grunnlag for videre refleksjon om hvordan foreldre bør forholde seg til sinne og vanskelig oppførsel:

Jamila: Ungdommer er ungdommer og har mange av de samme problemene og interessene. Jeg kan komme med eksempel. Håndmodellen [visualisering av hjernens utvikling] viser at barn ikke kan kontrollere følelsene sine når de blir sinte. De fra vår [kollektivistiske] kultur, tenker kanskje først at barnet ikke respekterer dem. Men med håndmodellen kan man hjelpe dem å tenke annerledes, at nå må jeg puste, akkurat nå skal jeg vente og bli rolig før jeg snakker med dem. Den var en veldig suksess, den håndmodellen, fordi den forklarer så faglig, ikke bare hva vi synes og hva vi mener ... Det går veldig inn, og da er det sånn «aha, ja, er det sånn hjernen fungerer. Vi forstår det, okay».

Det siste forklaringen vi fikk på hvorfor ICDP Ungdom passer ulike kulturer, gikk ut på at alle vil det beste for sitt barn. Her vil vi allikevel påpekte at det ligger en utfordring i at vi har kulturbetingede verdier og tanker om hvordan vi skal håndtere denne felles ungdomsproblematikken, og *hva* mennesker fra ulike kulturer anser som det beste for barnet.

Fokusgruppene vi holdt med foreldre bestod av en blanding etnisk minoritet, og norskfødt majoritet. Etnisk norske foreldre i grupper med deltakere fra forskjellige verdensdeler, følte at veiledningen hadde fungert bra for alle. En grunn til dette, som en mor påpekte, var at verdien av mye av læringen var den samme for alle. Eksempelvis vil alle dra nytte av økt bevissthet om hvordan deres egen oppvekst påvirker dem som foreldre, selv om oppveksten deres var ulik. En annen beskrev problemstillingene som løftes i ICDP som universelle på tvers av kulturelle skillelinjer:

Intervjuer: Føler dere at dette kurset passer for folk fra alle kulturer?

Forelder (norskfødt): Det er veldig universelle problemstillinger. Også bygger det på det med at vi går i oss selv og ser «hvordan er min oppvekst, og hvordan har det påvirket meg?». Da henter vi fram det, uansett hvor du kommer fra, så er du et produkt av det. Og det at vi var så forskjellige, det ga bare enda mer i den gruppa her.

Forelder (norskfødt): Det er ikke skrevet i stein, det er dynamisk på en måte ... vi snakker om hver vår erfaring, det tas med i betraktningen. Det er ikke noe som ekskluderer noen. Temaene vi diskuterer her er universelle problemstillinger vil jeg påstå. Det angår alle ungdommer, om de bor i Norge eller bor i Uganda. Alle har et behov for å ta kontroll over sitt eget liv, alle de tingene som vi har diskutert her.

Forskjellene innad i gruppa ble fremhevet som en styrke. Kjerneverdien i veiledningen var den samme for norskfødte og utenlandsfødte, nemlig at forskjellige folk med ulik bakgrunn og perspektiver kunne utvide hverandres forståelse. Selv når man ikke er enig i det den andre sier, fører nye perspektiver til refleksjon:

Forelder (norskfødt): Jeg tror ikke nødvendigvis alle er enige med hvordan jeg fremstiller ting. Men det fører til refleksjon for oss alle når vi har forskjellige tanker, slik at uavhengig av kultur og det hele, så er det noe man kan bruke. Å bare vite at å ja, de ser på det på den måten. Det gjør ikke jeg. Det har jeg ikke tenkt så masse på.

Forelder (norskfødt): Essensen i det jeg har opplevd på gjentatte kurskvelder at du får andre refleksjoner om ting som du tror er smalere definert. Så det er kanskje det viktigste, nesten uavhengig også av kulturell bakgrunn eller yrkesbakgrunn eller hva det nå er. I forhold til barna så trenger man noen ganger å gjøre ting på en annen måte. Da har det vært veldig greit at man hele tiden får impulser i miljøet her.

Kun få etnisk norske foreldre påpekte at veiledningen kanskje burde tilpasses bedre for foreldre fra land med andre oppdragelsesnormer. Foreldrene i vårt utvalg som kom fra en mer kollektivistisk og autoritær kulturbakgrunn sa seg ikke enige i dette. De uttrykte heller at de følte et felleskap med gruppa, basert på universelle aspekter ved ungdomskultur, med den utstrakte bruken av internett og ungdommens selvstendighetsbehov som nevnte eksempler. Enkelte minoritetsforeldre som manglet nettverk i Norge, uttrykte at veiledningen var enda nyttigere for dem, sitat, «vi er ikke norske, som du kan høre. Vi har ikke særlig nettverk her, så den eneste sjanse for meg til å få litt mer informasjon var det kurset». Som vist i situatene under, uttrykte foreldrene et behov for å lære hvordan en norsk kulturkontekst former ungdommenes forventninger. Inntrykket her var at foreldre med mer kollektivistisk kulturbakgrunn ikke bare ønsket å lære om, men også ta i bruk, kunnskap som fremmer ungdommens individualitet og selvstendighet:

Forelder (utenlandsfødt): Jeg synes det er bra at de som kommer inn i landet tar ICDP, fordi alle har samme omsorg, i Norge og der jeg er fra. Men kulturforskjellen er at de som kommer de er sånn «jeg er pappaen din, jeg er mammaen jeg, jeg er politi, jeg er sjef, du gjør hva jeg krever». Da jeg kom hit visste jeg ikke de tingene.

Intervjuer: Passer ICDP for alle, uansett bakgrunn, og forskjellige typer oppdragelse som er vanlig i ulike land?

Forelder (utenlandsfødt): Ja, jeg syns det. Det kurset gjorde for meg, var å reflektere. Respekterte vi foreldre mer før enn nå, eller var det ren frykt? Og barna får det mer fra skolen nå at de må stå for det de mener. Jeg syns de har lært mer og greid å si sin mening. Jeg kan ikke diskutere med min ungdom, de har en begrunnelse på alt, så det blir slåsskamp. Det har jeg lært, å ta et steg tilbake, og vente og roe seg ned. Da har de ikke noe mer å si. Så når vi snakker neste dag, da er de veldig åpen for å høre.

Forelder (utenlandsfødt): Vi har samme mål. Vi ønsker å vite litt mer, kanskje hjelpe barna våre, eller oss selv. Jeg tenker at det hjelper meg. Som jeg har lært her, å gi barna valg og gjøre ting frivillig hjemme [gir] dem mye mer lyst. Fordi før, da var det sånn ... du støvsuger, du vasker vindu, ikke noe tema. Men nå spør jeg «hvem ønsker å støtte med å gjøre oppvask, eller sånn?» Ikke sant, det er bare å si det sånn. De gjør tingene med glede når det er frivillig.

Minoritetsforeldrene uttrykte like stor følelse av trygghet og lettelse ved å dele erfaringer med gruppa som de etnisk norske foreldrene. Samtalene ble beskrevet som en kilde til anvendelig, heller enn passiv, kunnskap. En minoritetsmor forklarte, sitat, «når du er hjemme, du tenker at du er alene. Men når du kommer og prater med de andre, kan du finne veien videre med dem». Som en utenlandsfødt mor påpekte «det var veldig hyggelig at det bare var informasjon om ICDP, men det var ikke noe påbud». Det samme ble også nevnt av en norskfødt far, at «til spørsmålet om ICDP passer for alle, altså vi er jo her frivillig. Hvis noen hadde tvunget meg til å være her tror jeg motivasjonen min hadde vært annerledes».

Selv om minoritetsforeldrene i vårt utvalg var svært positive til ICDP Ungdom, tolker vi disse funnene med forsiktighet. Foreldrene i våre grupper har vært i Norge lenge nok til å lære seg norsk og bli kjent med landet og verdiene. At de deltok både i veiledning og evaluering frivillig kan også tyde på at de var spesielt positive til programmet. De ga uttrykk for villighet til å justere seg etter norske/individualistiske oppdragelsesnormer. Men, som en norskfødt mor påpekte, ville kanskje foreldre som ikke ønsket å tilpasse seg komme litt på utsiden:

Forelder (norskfødt): ICDP er selvfølgelig i en norsk-nordisk tradisjon. Som [Yusman] fra [kollektivistisk kultur] forklarer, han er vokst opp med en helt annen oppdragelseskultur, hvor pappa bestemmer og barna skal bare høre etter. Han har vist at han har veldig bevegelse på det. Men hvis han hadde holdt fast på den troen, at det er det som gjelder, og ønsket å videreformidle det - da kommer man litt på utsiden.

Vi hadde ingen rene minoritetsforeldregupper med i utvalget, og vurderer det som en mulighet at noen minoritetspersoner i blandede fokusgrupper ikke ønsket å fremme synspunkter som skiller seg fra normen i gruppa og majoritetskulturen. Vi ser ikke forskjeller etter landbakgrunn i foreldrenes svar på spørsmålet om ICDP ungdom passer deres syn på hvordan man er en god forelder fra spørreundersøkelsen. Det var heller ingen forskjell mellom foreldre født i Norge og utenlands når det kom til om de var enige i mange av meningene og holdningene til de andre i gruppa. Respondentene i denne spørreundersøkelsen har etter all sannsynlighet lengre botid i Norge og bedre språkforståelse enn de som for eksempel deltar med tolk. Det kan også være systematiske forskjeller i holdninger til barneoppdragelse mellom de to gruppene.

Intervjuer med veiledere for rene minoritetsgrupper fra kollektivistiske kulturer gir et litt annet bilde enn intervjuer med veiledere fra grupper med blandet landbakgrunn. Et tegn til at ICDP ungdom oppleves som lite kultursensitivt, er at flere av veilederne som skulle pilotere ungdomsvarianten for minoritetsforeldre med ungdommer, valgte å heller bruke minoritetsvarianten. Andre tilpasset ICDP Ungdom for en bestemt minoritetsgruppe, blant annet ved å justere rollespillene. Minoritetsveilederne fortalte om større innvendinger blant foreldrene til veiledningsmateriellet og foreldrepraksisen som idealiseres i ICDP ungdom. En viktig forklaring kan være at deltakere i rene minoritetsgrupper kanskje føler større gruppetrygghet. Men, som en minoritetsveileder forklarte, kan det også ha å gjøre med at minoriteter som deltar i tolket gruppe er nye i landet, og ikke har fått tid til å tilpasse seg en individualistisk kultur:

Yasmin: Jeg mener det er viktig at deltagere har bodd i landet en stund, fått roet seg ned litt og blitt litegranne kjent med det norske samfunnet, men det har de ikke gjort den gruppen vi har fått. Det er så stor kulturforskjell at de har veldig lite forståelse for verdiene vi prøver å formidle. Menneskerettigheter, barnets beste og sånne ting er helt fraværende. Hvis de hadde bodd i landet en stund, så hadde de sikkert hørt litt i ulike arenaer, og endret litt på holdningene sine.

Intervjuer: Er de som er nye i Norge åpne for det du forteller om en annen måte å være på med barna?

Yasmin: Ikke helt. Det var en far som spurte, tror du vår måte å oppdra barn på er forenelig med norske verdier og den måten som barn blir oppdratt her? Han var mer interessert i å lære hva det norske samfunnet forventer. Jeg følte at han var litt bekymret for de forskjellene. Så det er som sagt en startfase hvor man vet veldig lite.

En annen veileder hadde også opplevd at minoriteter som er nye i landet brukte veiledningsprogrammet for å lære om Norge. Gruppene ble preget av diskusjoner om (og kritikk av) norsk kultur, noe som gikk på bekostning av tid brukt på veiledning. Som hun forklarte, «det er masse som de kanskje burde visst litt om før de er mottakelige for et sånt kurs, at de kanskje ikke skal ta kurset med en gang de kommer hit». Veilederne for rene minoritetsgrupper opplevde også at foreldrene ønsket annet innhold. Mer bestemt var de mindre interesserte i å snakke om relasjon, og mer interesserte i norsk ungdomskultur i forbindelse med blant annet sex og alkohol:

Jamila: Flerkulturelle foreldre de lærer er at vi er veldig fokusert på relasjonen. Relasjon, relasjon, relasjon. At ungdommen er et menneske, positiv definering og hele pakken. Men grunnen til at de foreldre vil ta kurs er at de er redde for det med sex og alkohol, ja, alt det der. Det er egentlig det de ofte kommer inn i ICDP for å snakke om, ikke selve relasjonen.

I noen minoritetsgrupper så det også ut til å være en tydeligere forventning om at veilederen skal svare på konkrete spørsmål om hvordan foreldrene burde handle i gitte situasjoner, kanskje nettopp for å få en bedre forståelse av hva det norske samfunnet forventer. Som Sandra forklarte, sitat, «det er direkte svar de vil ha. Det er ikke sikkert de føler at de får noe ut av det hvis de ikke får det konkrete svaret». Denne forventningen om å få presentert en fasit, gjør det vanskelig å holde ICDP veiledningen slik det er tenkt, hvor veiledningen består av grupperefleksjon og bevisstgjøring. Samtidig opplevde veilederne stor variasjon i hvor åpne nyankomne minoritetsforeldre er for en mer individualistisk tilnærming til oppdragelse. Veilederparet Tove og Sandra erfarte at det dermed ble vanskelig å fasilitere en konstruktiv samtale i henhold til ICDPs verdier, og å opprettholde god gruppedynamikk:

Tove: innad i gruppa var det forskjellig respons på ting, så de begynte å snakke mot hverandre. For eksempel om synet på oppdragerstiler. Det var noen som kanskje følte seg litt truffet, så de gikk i forsvarsmodus. Noen opplevde jeg var veldig lik oss, men andre hadde litt mer autoritær foreldrestil, og snakket veldig varmt om det. Det kan bli for mye pjatt og snikk-snak, og for mye prat om empatisk respons for dem. Da er det ikke alle som var like glad i den tilnærmingen til ungdommen sin, men hadde mer tro på den litt autoritære måten å være på. Andre likte godt den empatiske måten å tilnærme seg på.

Intervjuer: Hva gjør dere når noen begynner å fronte den autoritære stilen?

Sandra: Det er kjempevanskelig. Det er dritt vanskelig, hvordan man skal stoppe det, det er bare et engasjement. Så vi snakka mye om empatisk respons i gruppa, og da må vi på en måte ha en empatisk tilnærming til deltagerne i kurset også, så det følte vi at vi klarte, selv om du sitter der og jobber som en gal oppi hodet, da, med hvordan du skal møte dette her, hvordan du skal stoppe det, skal du stoppe det? Syns det er kjempevanskelig å hele tiden underveis i kurset ta stilling til sånne ting.

Den samme opplevelsen hadde minoritetsveileder Samina. Foreldrene i hennes gruppe beskrev sine preferanser for en mer autoritær tilnærming til oppdragelse, som gjorde det vanskelig for dem å akseptere en rolle som emosjonsveiledere. Et annet minoritetsveilederpar erfarte at det hadde vært «vanskelig å snu foreldrenes tanker om straff og kontroll til rådgivning av ungdom». De refererte til en kulturbetinget frykt blant deltakerne for at familiens respekt kunne bli svekket dersom barna, som lever i et normativt vakuum, får handlingsrom til friere utfoldelse. Etter disse veiledernes syn, fikk de ikke hjelp av manualen til å navigere dette terrenget. Erfarne veiledere med god kjennskap til minoritetskulturen og erfaring med å veilede minoritetsgrupper kunne likevel få det til på en god måte, selv om også de opplevde at manualen var mangelfull på dette området.

Flere veiledere foreslo at innhold om krysskulturell oppvekst, blant annet fra Flexid, burde inngå i veiledningsmateriellet for å øke programmets kultursensitivitet. Flexid (www.flexid.no) er et kurskonsept som tar opp utfordringer og bevisstgjør om styrker ved å være minoritet i et flerkulturelt samfunn, samt gir rom for refleksjon rundt identitet og tilhørighet. Arbeidsmetoden vektlegger teori, lek og rollespill, og veilederne beskrev at dette formatet harmonerer godt med ICDP.

6.6 Oppsummering

I dette kapitlet har vi diskutert om det nye veiledningsprogrammet fordrer en god gjennomføring, og positiv opplevelse av opplæringen, gruppesamlingene og veiledningsmaterialet blant veilederne og foreldrene.

2a. Oppfatter veilederne at opplæring for ICDP ungdom er tilstrekkelig? De fleste oppfatter at opplæringen er tilstrekkelig. De som er uenige framhever at nye elementer i ICDP Ungdom får for mye plass på bekostning av «tradisjonelle» ICDP elementer. Her er det viktig å merke seg at en stor andel av veilederne refererte til den gamle opplæringsmodulen for ICDP Ungdom som senere har blitt revidert.

2b. I hvilken grad er foreldreveiledningen gjennomført i overensstemmelse med manualen til ICDP Ungdom? Flesteparten av veilederne brukte manualen fleksibelt, og trakk veiledningen mer i retning av standard ICDP. Noen introduserte eksempelvis meningsskapende dialog, og kuttet noe psykoedukasjon/undervisning til fordel for sensitivisering (erfaringsbasert læring). Endringen som flest nevnte gikk ut på å tematisere kulturforskjeller og hvordan foreldrenes bakgrunn former deres relasjon til ungdommene i større grad enn hva manualen legger opp til.

2c. Hvilke konkrete eksempler har ICDP-veilederne på hva som er annerledes med den nye varianten? Veilederne påpeker at ICDP Ungdom følger en annen struktur enn standard ICDP. De nevner spesielt at deler av meningsskapende-/utvidende dialog er tatt ut til fordel for større emosjonsfokus. Flere tenker at ICDP-huset ikke lenger inngår i veiledningen, eller opplever at det er vanskeligere å bruke gitt endringen. Veilederne opplever også at det er mindre fokus på hvordan foreldrenes bakgrunn former samspillet med ungdommene, og problematiserer at dette gjør programmet mindre kultursensitivt.

2d. I hvilken grad opplever ICDP-veilederne at den nye varianten bidrar til god foreldreveiledning? Mindre erfarne veiledere er svært positive til den nye varianten. Ingen veiledere er negative til innholdet hentet fra TinT. Erfarne veiledere foreslår justeringer, bla. fokus på meningsskapende dialog om den ytre verden, og mer plass til erfaringsbasert læring (sensitivisering) som pedagogisk metode. Mens mindre erfarne veiledere stort sett sier seg fornøyde med en manualisert versjon av ICDP, ønsker erfarne veiledere et mer fleksibelt format. På tvers av erfaringsomfang, var et tydelig flertall av veilederne enige i at opplegget er lite kultursensitivt. De enes også om at filmer, gruppeoppgaver og refleksjon fungerte best, mens mindfulness fungerte dårligere som pedagogisk metode.

2e. Hvordan vurderer ICDP-veiledere at den nye varianten av ICDP bidrar til å styrke gruppeprosessen i ICDP veiledningen? Alle foreldre i vårt utvalg beskriver at gruppeprosessen fungerer godt, og at de føler det er trygt og givende å dele erfaringer og følelser med hverandre. Slik det beskrives, fungerer gruppedynamikken uavhengig av om det er større eller mindre variasjon i type og nivå av utfordringer mellom ungdommene til foreldrene i gruppa.

2f. Hvordan opplever foreldrene samspillet med de andre foreldrene og ICDP-veilederen gjennom veiledningsforløpet? Foreldrene er svært positive til samspillet med andre foreldre, og opplever erfaringsutveksling som veldig nyttig. De beskriver veilederne sine som ikke-dømmende og kompetente ledsagere i veiledningsprosessen, som guider heller enn styrer foreldrenes refleksjon.

2g. Passer programmet for målgruppa? Foreldre og veiledere opplever at programmet passer uavhengig av utfordringene hos ungdommene, og nivå på disse. Nedskjæring av meningsskapende dialog er den ene komponenten som gjør at enkelte veiledere føler at tiltaket ikke passer ungdomsårene godt nok. Slik veilederne og foreldrene selv opplever det, passer ICDP Ungdom stort sett på tvers av kultur, så fremt deltakerne har litt botid i Norge. Veiledere som

jobber med minoritetsgrupper derimot, opplever at innholdet i manualen ikke alltid passer for de som er nye i landet.

2h. Hvilke pedagogiske metoder opplevde veilederne og foreldrene at fungerte bedre og dårligere? Både foreldre og veiledere rangerer nyttigheten av de følgende pedagogiske metodene likt: grupperefleksjon og erfaringsutveksling er den foretrukne læringsmetoden (beskrevet i kvalitativ data), tett fulgt av undervisningsfilmene som eksemplifiserer ulike relasjonsmønstre, og deretter veilederundervisning. I spørreundersøkelsen foretrekker foreldre og veiledere filmene, etterfulgt av veilederundervisning. Foreldre og veiledere enes også om at mindfulness var minst nyttig. Foreldrene rangerer derimot egenrefleksjon og rollespill vesentlig høyere enn veilederne.

7 Resultater: Veiledningens nytteverdi

I dette kapittelet presenterer vi resultater som gir innsikt i hvilke konkrete deler av programmet foreldrene opplevde som mest nyttig, og i hvilke situasjoner de benyttet læring fra veiledningen. Evalueringen vurderer ikke effekten av tiltaket, men belyser spørsmålene via foreldrenes egne refleksjoner rundt sin foreldrerolle, relasjon til ungdommen, og hvorvidt/hvordan denne har blitt påvirket av veiledningen. Kapitlet belyser det tredje forskningsspørsmålet, som er delt inn i følgende underspørsmål:

- a) *På hvilke måter opplever foreldre at deltakelsen i veiledningen har påvirket relasjonen til ungdommen?*
- b) *Hva fremheves fra foreldrenes side som det viktigste utbytte fra deltakelsen i ICDP-veiledningen?*
- c) *Hva er eksempler på situasjoner og sammenhenger hvor foreldre har opplevd at erfaringene fra ICDP-veiledningen har vært til hjelp?*
- d) *På hvilken måter opplever foreldre at deltakelsen i ICDP-veiledningen har påvirket perspektivet- og tryggheten på seg selv som forelder?*
- e) *Hva opplever foreldrene som mest utfordrende med å delta på ICDP-veiledningen?*
- f) *På hvilke måter opplever ungdommer at samspillet med foreldre har blitt påvirket av at foreldrene har deltatt i ICDP-veiledningen?*

7.1 Foreldrenes opplevelse av veiledningens nytteverdi

7.1.1 Utbytte av veiledningen og relasjon til ungdommen

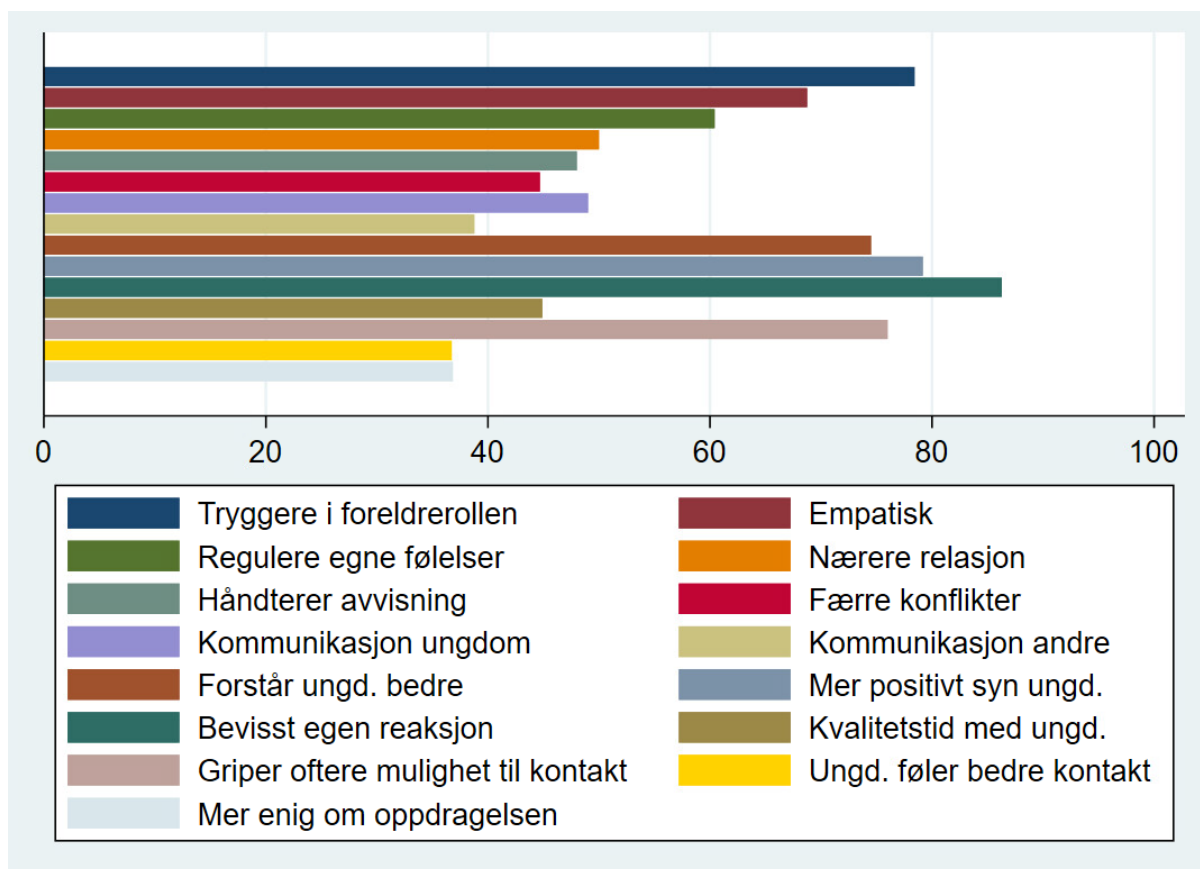
Utbyttet av deltakelsen er i stor grad knyttet til en bedre relasjon til ungdommen, og beskrives ved hjelp av konkrete eksempler. Vi beskriver derfor de tre første delspørsmålene samlet her.

Overordnet var foreldrene svært fornøyde med utbyttet fra veiledningen. Eksempelvis uttrykte foreldrene, «Jeg fikk masse tips og veiledning av det, og nå anbefaler jeg masse bekjente!»; «Jeg trodde det kunne være en smart ting, og det var det, tror alle var enige om det. *Veldig* bra tiltak!»; «Det er alltid like spennende, altså *jeg* personlig føler at jeg har vokst mye på det og har lært masse»; og «ICDP har gjort at jeg har mer forståelse, at jeg har jobbet med meg selv, og alt er blitt så bra». Da vi spurte om det var noe som kunne gjøre at programmet ville gitt mer nytteverdi, svarte en forelder at ICDP burde bli tilbudt på et tidligere tidspunkt, sitat, «jeg tenkte at det hadde vært supert om jeg fikk det kurset her for mange mange år siden, for da hadde jeg kanskje ikke trengt det andre». Vedkommende hadde deltatt på «alt du kan tenke deg» av hjelpetiltak både for seg selv og for ungdommen før ICDP Ungdom. I det kvantitative utvalget svarte 92% at de var godt eller svært fornøyd med at de deltok i foreldreveiledningsgruppa.

Foreldrene trakk frem ulike tema-komponenter fra veiledningen som det viktigste utbyttet, noe som er naturlig med tanke på individuelle ulikheter og varierende problematikk hos ungdommene. De fleste var likevel enige i at de merket positive endringer på flere områder, som vi går gjennom her. I spørreundersøkelsen (se figur 6) rapporterer flest foreldre at de er enige/helt enige i at de har blitt mer bevisst sin egen reaksjon; at de har fått et mer positivt syn på ungdommen; føler økt trygghet i foreldrerollen; at de oftere griper muligheten for kontakt; forstår ungdommen bedre; og er mer empatiske. Fra fokusgruppene har vi valgt å fokusere på de endringene foreldrene selv trakk frem som viktige, og funnene gjenspeiler kvantitative data. En viktig endring for mange var økt selvrefleksjon, blant annet om hvordan erfaringer fra egen oppvekst former foreldrenes samspill med ungdommen:

Forelder: For meg var det viktigste å lære og reflektere. Før [pleide jeg] å krangle, og reflektere etterpå. Nå reflekterer jeg før ting skjer. Og å reflektere over ting som jeg aldri

tenkte på før: Hvordan jeg har vokst opp, hva jeg har lært fra mamma. Kurset har gjort at jeg begynte å tenke på hva jeg vil ta med videre, og hva jeg ikke vil gi videre.

Figur 5 Foreldrenes beskrivelse av nytteverdi for ulike dimensjoner.

Prosent av foreldre som var «enig» eller «helt enig» i at veiledningen bidro positivt til hver dimensjon. Andre svaralternativer er «litt enig», «verken enig eller uenig», «litt uenig», «uenig» og «helt uenig». I spørreskjemaet var det også mulig å svare at den aktuelle dimensjonen ikke var relevant (ingen endringsbehov før veiledningsoppstart). Disse svarene er fjernet før prosenten er beregnet.

Flere av foreldrene fikk også et mer positivt syn på ungdommen (jf. 3a). For enkelte var denne endringen et av de viktigste utbyttene fra ICDP ungdom. Eksempelvis forklarte en mor at «det ble lettere å se ting som hun gjør som er bra, og lettere å si det til henne når ting fungerer». Som demonstrert i sitatene under, hadde enkelte av foreldrene blitt bevisst hvor viktig det var å legge merke til positive sider ved ungdommen for å legge grunnlaget for god kontakt. Å lære om endringer i hjernen i ungdomstiden, og å se situasjoner fra ungdommens perspektiv, hjalp disse foreldrene med positiv redefinering av ungdommen, for eksempel illustrert ved disse sitatene:

Forelder: Vi har fått hjelp til å se de positive med ungdommen. Det er masse positivt å se, men det er ikke alltid lett å se det når ting er vanskelig. Å dra fram det oftere for å gripe mulighet for kontakt, det synes jeg absolutt var nyttig.

Forelder 1: Dette med mer positivt syn på ungdommen, å se mer positivt på det man står i, og hvor smart det er for å komme litt videre [har vært nyttig]. Det er enklere å se positive løsninger når man får litt pause i hodet selv. Jeg har begynt å tenke litt annerledes. Å se det positive når ting står på hodet og det er mye lyd og mye rart, å ha i bakhodet at det er problemer nå, det er en hjerne som ikke klarer å takle det som er.

Forelder 2: Ja, jeg også. Jeg har vært mer opptatt før med å se ting fra min synsvinkel, ikke fra hans. Det var jeg litt dårligere til. Og på det kurset her har jeg fått et mer positivt syn på ungdommen, det er jeg veldig enig i.

I følge ICDP, er et positivt syn på ungdommen, inkludert annerkjennelse av ungdommens perspektiv og selvstendighetsbehov, grunnleggende for positiv kontakt og relasjonsutvikling. I spørreundersøkelsen var 78% litt enig, enig eller helt enig i at veiledningen viste en måte å kommunisere med ungdommen på som var ny for dem. Mora sitert under, hadde en åpenbaring om konflikter i hjemmet med bakgrunn i hennes kommunikasjonsform. Denne kommunikasjonsformen tok ikke ungdommens ønsker og behov i betraktning. Hun hadde fått et tydeligere forhold til hvordan hennes kommunikasjonsform virket på ungdommen, og ødela hans vilje til å snakke med henne:

Forelder: Jeg har lært her at jeg har tenkt at jeg som mor vet alt. Jeg er detektiv, politi, sjef, alt, og det er *du* som er dust fordi du ikke vil høre hva jeg sier. Og nå har jeg den forståelsen at jeg ikke har et stort problem med sønnen min, men jeg tenker at jeg hadde problemer med å kommunisere med han. Og det største problemet som vi hadde hjemme, var at jeg tenkte jeg eier han, han jobber for meg. Så veilederne, de gir meg det andre perspektivet. Så den passet veldig bra for meg, når han var tenåring, til å forstå at kanskje *jeg* gjør feil. Kanskje jeg ikke forstår at han er tenåring og har hormoner og egne ønsker. [...] Jeg har aldri snakket så dårlig med kollegaer på jobb; *Du må gjøre sånn! Du skal gjøre sånn!* Men når sønnen min kommer hjem; *ikke sett baggen der! Har du vasket hendene* og så videre. Og det kan være slitsomt, da har du ikke lyst til å snakke med mor. Du ønsker bare å gå ut igjen, drepe den personen som bare sitter og kjefter. Det er ikke hyggelig.

Et gjennomgående tema i ICDP Ungdom, er verdien av å være oppmerksom ikke bare på ungdommens perspektiv, men også hvilke følelser de uttrykker. Mer spesifikt omtales følelser som en mulighet for kontakt. Da vi spurte foreldrene om hva de hadde brukt mest av det de lærte, trakk flere frem verdien av å være oppmerksom på ungdommens følelser, og ikke minst å tilpasse seg etter dem. Mora sitert over, satte pris på at ICDP hadde lært henne å lytte. «Når sønnen min kommer hjem, så lytter jeg til hva han sier, på hvilket nivå han er. Jeg tenker at jeg er den voksne hjemme, så jeg skal justere meg etter det». En annen forelder sa seg enig i dette, at hun «griper muligheten til kontakt oftere, er litt mer bevisst på når det passer og at jeg tar ansvar for at den kontakten skjer». Da veiledningsgruppa så filmsnutter som demonstrerer ulike relasjonsmønstre, hadde en annen mor blitt klar over at hun ikke hadde benyttet seg av ungdommens følelser som en mulighet for kontakt. Hun opplevde at sønnen hennes myknet når han ble møtt i døra av en mor som hadde blitt mer tilgjengelig og oppmerksom:

Forelder: Jeg tenker på den ene filmen vi så hvor datteren kommer hjem til moren som bare er opptatt med å lage mat, og så den andre hvor hun er mer oppmerksom. Så når gutten min kommer fra trening, da går jeg ut og spør *hvordan har du det?* Og hvis det da er et eller annet, ser jeg det kveler det sinnet hans. Han blir helt overrasket over at jeg kommer ut for å hilse og sier *gi meg en klem* og sånt. Han vet ikke om han skal bli sint eller hva [flere ler]. Så da blir det egentlig veldig hyggelig.

Forskjellen mellom sympati og empati, som er framhevet i læringsmaterialet, ble også nevnt som givende læring. ICDP Ungdom forklarer empati som en villighet til å forsøke å føle det ungdommen føler, sette seg inn i hans situasjon, og dermed gi en opplevelse av at man står i det sammen. Sympati, i motsetning, går ut på å forstå, men med en emosjonell distanse og ofte fokus på å finne løsninger. En forelder forklarte at «jeg tror nytten av å bli bevisst forskjellen mellom sympati og empati, den er ganske klar». Flere andre foreldre på tvers av fokusgruppene trakk frem nettopp dette da vi spurte hva de kom til å huske best, eller synes var mest nyttig, fra veiledningsmaterialet:

Forelder: Det viktigste jeg lærte var å lytte. Man tror kanskje man er god til å lytte, men får en aha-opplevelse på at man kanskje ikke er så god som man burde være. Det har hvert fall jeg hatt. Og det vi hadde om empati og sympati, jeg skjønnte at sympati ikke var så positivt ladet som jeg i utgangspunktet tenkte. Det er en del positive aha-opplevelser.

Forelder: Forskjellen på empati og sympati, det er egentlig et nytt perspektiv, jeg har ikke tenkt så mye på det før. Jeg kjenner meg igjen i den filmen med giraffen som stikker hodet ned til vennen som forteller at «ekteskapet mitt ryker» og svarer «ja, men du har hvert fall et ekteskap». Det er sånne ting man tenker, problem – løsning. Alltid. Men noen ganger er det nok å bare være til stede. Prøve å holde seg selv borte fra å finne en løsning.

Forelder: Vi hadde en situasjon ved matbordet, med tenåringen. Hun kom til oss og var egentlig bare frustrert og lei seg, og far hoppet på løsningen med en gang. Jeg sa vent, stopp litt nå. Da lo hun litt og sa «jeg trengte egentlig bare at dere var her og klemte meg. Jeg hadde ikke behov for masse løsninger». Så det har vært fint. Jeg har tenkt at det har vært nyttig når du er ute blant andre mennesker også.

Mange av foreldrene påpekte at det å jobbe gjennom konkrete caser i ICDP gruppa gjorde at de følte de håndterte ulike situasjoner med ungdommen på en roligere måte. En far forklarte at det å ha «gjennomgått situasjoner oppe i hodet gjør meg forberedt på det som kommer». En liknende opplevelse kom også fra en annen far, som følte at «ny input på det som skal skje i praksis hjemme gjør at man kanskje klarer å ikke bli så overveldet av følelser når det koker og ting skjer». Akkurat dette med forbedret selvregulering var et utbytte flere sa seg spesielt enige i; at de har blitt roligere foreldre. En mor kommenterte at datteren «må ha merket at jeg har blitt en roligere mamma». Andre foreldre delte denne opplevelsen, eksempelvis:

Forelder: Kanskje den største gevinsten er å gi meg selv litt mer tid. Ikke gå i taket, men klare å systematisere meg selv litt mer sånn at jeg henger med i svingene, og sånn at det er lettere å gi henne tid til å forklare seg litt når det koker over. Regulering av egne følelser så hun ser at jeg er mer tålmodig. Det tror jeg er de største gevinsten egentlig.

Forelder: Jeg meldte meg på fordi det var dynamitt hele tiden [hjemme]. Jeg kjenner at jeg har fått en litt annen måte å angripe problematikken på. Før har det vært mye kjefting, og du kommer ingen vei med det. Det har blitt mye, mye roligere, og jeg får ikke så mye kjeft fra ektefellen min for at jeg ikke klarer å oppføre meg ordentlig. Jeg har forandret meg litt i væremåten, så det har positive konsekvenser.

Forelder: Jeg må først kontrollere meg selv. Man blir sliten, så hver gang man kommer fra jobben begynner man å skrike, og ungdommen skriker tilbake. Hvis du snakker med ungdommen da, sier de ingenting. Her ser jeg at det er selvkontroll som hjelper. Først må jeg skjønne hvordan jeg som mor skal takle det varsomt. Jeg ser det på dem. Da tar det ikke lang tid før barnet forteller ting.

Som forelder uttrykker, viser rolige foreldre at de har et stort toleransevindu, som gjør at ungdommen føler det er trygt å dele mer. Altså er det en sammenheng mellom selvregulering og muligheten for god dialog med ungdommen. Samtidig handler ICDP Ungdom om å akseptere og anerkjenne ungdommens behov, hvor kontakt og kjærlighet balanseres opp mot aksept for løsrivelse og selvstendighet. Denne balansegangen ble også nevnt av foreldrene som viktig læring. Her trakk foreldrene frem at aksept for avvisning ikke handlet om å abdisere som foreldre, men å være tilgjengelig og vise engasjement for ungdommen uten å være pågående:

Forelder 1: Du må håndtere avvisning. Ikke bli dritforbanna fordi ungdommen ikke vil høre på deg, eller slukne hen, sant. Så er det å faktisk finne det stedet som viser at du fortsatt er engasjert. Så det syns jeg var noe av det bedre med kurset. Om de feiler et par ganger, så får det heller være, også får vi hjelpe dem etterpå. De kan ikke lære av meg, de må lære av sine egne feil. Det har jeg lært.

Forelder 2: Gi dem litt mer frihet, men også forståelse av at hvis du gjør en feil så kommer konsekvenser. Og når de får frihet, da vil de komme til meg frivillig og spørre [hva som er

lurt]. For meg, med gruppen er nytten å lære og reflektere og respektere. Det er to ord som jeg har jobbet mye med.

En forelder fortalte at hen hadde stått i mye avvisning både som forelder og tidligere i livet. Dette var noe vedkommende hadde prøvd å finne strategier for å takle, uten utbytte av betydning. Vedkommende formulerte seg slik; «Jeg har jobba og jobba, men likevel synes jeg at avvisning ble lettere etter det kurset her». En annen forelder opplevde at det å stå i avvisning hadde gjort at sønnen oppsøkte ham oftere for å prate.

Foreldre og ungdommer som snakker sammen, og har kjennskap til hverandres perspektiv og behov, vil ifølge ICDP Ungdom lettere kunne forhandle om positive og meningsfulle grenser. Flere av foreldrene satte stor pris på det en mor refererte til som, sitat, «bevisstgjøringen rundt at du ikke kan begynne med veldig streng grensesetting hvis du ikke har en god relasjon i bunnen». Som foreldre beskriver under, handler positiv grensesetting om å demonstrere respekt for ungdommens behov; både ved å forhøre seg om foreldres ønske passer med ungdommens planer, og ved å forhandle om grenser på en rolig måte hvor både foreldre og ungdom får uttrykke sine synspunkter:

Forelder: Jeg er blitt litt mer bevisst på at han også er sin egen person som bruker tiden på sine ting. Før har jeg sjekket om det passer for meg, men egentlig ikke om det passer for han, og det har endret seg: At det ikke bare er på mine premisser, men også hans. Lodde stemningen før jeg bruser inn med mitt budskap eller mine krav. Jeg føler at jeg er litt mykere og smidigere nå, for jeg har vært litt for brå noen ganger. Det har jeg merket at fungerer bedre, for da får han bedre kontroll, da eier han mer av sin mening. Bare si «kan du ikke prøve å tenke på det, også ser vi om vi kan finne en løsning». Det blir nesten en-til-en megling. Jeg synes dette har vært veldig bra, altså. Og jeg har trengt det.

Forelder: Det med grensesetting det handler ikke bare om regler og straff, det er mye relasjoner. At man har en god relasjon slik at man får gjensidig forståelse for andres synspunkt, og da er det mye lettere å bli enig om hva som er lurt og ikke lurt, rett og slett. Ikke bare «jeg bestemmer, og sånn er det». Men at de forstår at det er en grunn til det. Et eksempel var at det var en lørdag kveld hvor vi ville legge oss og han ville bli oppe. Av erfaring vet vi at han pleier å bråke så han vekker oss om han er oppe sent. Og da sa jeg, med det i bakhodet, «okei, greit. Det er helt fint at du vil avslutte selv, når du er klar, men vær så snill og husk at vi sover». Vi hadde en sånn dialog istedenfor at jeg bare: «det er helt uaktuelt at du får sitte oppe etter at vi har lagt oss», som jeg kanskje ellers ville ha sagt. Det handler om bevisstgjøring, jeg gikk en ekstra runde med meg selv, og det gikk kjempefint. Han vekket ikke oss.

En minoritetsmor opplevde at det å være rolig og anerkjenne ungdommenes behov, gjorde ungdommene mer villige til å kommunisere og forhandle om å gjøre husarbeid. En annen forelder beskrev at hun nå var mer oppmerksom ovenfor dattera og hennes behov, noe som førte til at dattera viste større velvilje tilbake:

Forelder: De små hører på deg, men nå er de store, så da må jeg forhandle med dem. Det er mest det jeg lærer her, hvordan jeg skal forhandle med dem. Kurset hjelper med å dempe presset, sant. Når du er høylytt, «rydd opp!» sier ungdommen «nei, jeg vil ikke». Da må du dempe stemmen din. Nå sier jeg heller «når passer det?» Akkurat som vi lærte, og da kan vi kommunisere.

Forelder: Med min jente har det vært så store forbedringer at nå kan jeg si «nå synes jeg at jeg har vært grei mot deg. Kan ikke du være så snill å rydde rommet?» «Jo, jo.» Før hadde hun gått rett til værs med røyksky og hele pakken.

Når foreldrene i fokusgruppene ble bedt om å trekke frem de viktigste endringene, eller en nytteverdier fra veiledningen (hvis noen), kom ikke 'trygghet i foreldrerollen' særlig høyt opp. Men, som sitert over, beskrev foreldre nettopp en tydelig bevissthet om hvordan de hadde reagert i situasjoner tidligere, og hvordan de hadde justert sine reaksjoner og oppnådd bedre kontakt med ungdommen. De skildret at de følte seg tryggere på hva som var god foreldrepraksis. I spørreundersøkelsen svarer derimot omtrent 80% de er enig eller helt enig i at de føler seg tryggere i foreldrerollen (se figur 6 tidligere i kapittelet). Om vi inkluderer de som er litt enige i dette, er opp mot 100% av foreldrene enige. Til spørsmålet om trygghet i foreldrerollen, svarte en mor at hun var «500% tryggere». En annen mente hun ikke følte seg noe tryggere enn hun var før veiledningsprogrammet. I en av fokusgruppene svarte to av foreldrene at de var tryggere i den begrensede forstand at det å høre andres erfaringer normaliserer problemene de selv står i og gjør at de ikke klandrer seg selv i like stor grad for problemene på hjemmebane:

Intervjuer: Føler dere at dere har blitt tryggere som foreldre av å gå på veiledningen?

Forelder 1: jeg tror hvert fall det å høre om andre sine konflikter, så er det så gjenkjennelig, og det er så godt å ikke føle seg alene om det, at det ikke bare er vi som er rare, hvis du skjønner. Det er befriende rett og slett.

Forelder 2: Jeg tror vi deler litt skyld, at *å, er det min feil? Hva er det jeg gjør galt?* Men du hører at det er andre her også. Det er kanskje ikke så unormalt.

ICDP Ungdom oppfordrer foreldrene til å se handlingsmønstrene sine i lys av egen bakgrunn, og kobler erfaringene deres til evidensbasert teori om hvordan foreldre kan støtte barns utvikling og bygge en god relasjon. Veiledningen setter hverdagslig erfaringer og teori i system, ved å dele foreldre-ungdom relasjonen i ulike elementer (temaer), og ved å vise sammenhengen mellom disse. Sist vil vi trekke frem at foreldrene opplevde læring om nettopp disse sammenhengene som spesielt nyttig. Som en av foreldrene forklarte var det vanskelig å velge ut ett konkret tema som viktigere enn de andre, ettersom alt henger sammen, som må, sitat, «forståes med hud og hår». For ham hadde ICDP «gitt støtte til å lese situasjoner og sette fingeren på hvor det skjærer seg i en kaotisk hverdag»:

Forelder: ...og *kjernen* i kurset er egentlig at du faktisk må jobbe med ting i dybden. Det er jeg veldig fornøyd med. Språkbruken der er ganske rett fram, men å ha et profesjonelt team med verktøykasse til å sette ord på ting på strukturert måte, det har jo vært ganske fantastisk. All tematikken er delt inn konkret. Det vi sier flyter litt inn i hverandre, men de klarer å skille det litt, sånn at du får en litt annen forståelse for den faglige biten. Også syns jeg også at jeg klarte å reflektere over det i forhold til barna mine på en helt annen måte enn det jeg først trodde, for det er et fagområde, sant. Og da å på amatørmessig vis prøve å forstå hverdagen når det oppstår konflikter og sånt, da.

Utover nytteverdi direkte relatert til foreldrerollen, påpekte flere av foreldrene at samtaler på tvers av kulturelle og sosiale skillelinjer har bidratt til å utfordre fordommer:

Forelder: Når man sitter med folk fra forskjellige land lærer man mye. Det var en i gruppa som fortalte at de ikke hadde plass til alle barna inne samtidig, så de måtte be noen gå seg en tur så de kan prioritere de som trenger dem mest den kvelden. Jeg som har lurt på hvorfor barn er ute klokka ni på kvelden, jeg må si jeg aldri tenkte den tanken, da. Det handler ikke om at de foreldrene er helt idioter; de vil ha dem hjemme, men de bor for trangt, og det er den beste løsningen der og da. Det gjør at jeg kanskje ikke dømmes folk like fort lenger heller.

7.1.2 Utfordringer knyttet til å delta i veiledningen

Spørsmål til foreldrene om hva de opplevde som mest utfordrende med å delta på ICDP-veiledning ble møtt med stillhet eller korte kommentarer om praktiske og andre mindre utfordringer hvor

det var lite konsensus i utvalget. Eksempelvis svarte noen av foreldrene at det tidvis var utfordrende å få samlingskveldene til å passe inn i familielogistikken. Noen flere fortalte at veiledningen hindret dem i å kjøre eller hente barna sine til og fra fritidsaktiviteter, mens andre leverte og hentet barna oftere enn vanlig nettopp fordi de var ute med bil på samlingskvelden. En mor opplevde rollespill som såpass utfordrende og «flaut» at hun vurderte å trekke seg, men ble mer komfortabel med dette etter hvert. Det var også en mor som følte at hun «overkom mange barrierer» ved å melde seg på, ettersom hun var flau over problemene på hjemmebane. Også disse bekymringene ble fort døyvet. Noen kom rett fra jobb, og var sultne. En gruppe ønsket seg et større møterom til veiledningen. Av de foreldrene som svarte på spørreskjemaet var kun et lite mindretall enig eller helt enig i at det var vanskelig å komme på samlinger grunnet jobb, tid, eller av andre praktiske årsaker.

7.2 Ungdommers opplevelser av veiledningens nytteverdi

Ingen av ungdommene vi intervjuet opplevde det som negativt at foreldrene gikk på veiledning. Som en sa, sitat, «jeg synes det er bra for henne at hun gjør tiltak liksom. Hvis hun synes det er vanskelig så skjønner jeg jo det, i hvert fall med de barna hun har». En annen svarte at han «synes det er helt fint hvis det hjelper hu». Når vi tolket svar fra ungdommene på om de merket endringer etter veiledningen, måtte vi være forsiktige med å dra konklusjoner. Ungdommene ønsket kanskje å svare det de tenkte at forskeren vil høre. Samtidig fikk vi inntrykk av at få av ungdommene var oppmerksomme på foreldrenes oppdragelsespraksis, og at de hadde reflektert lite over dette i forkant av intervjuene. Dermed var det også vanskelig å svare på et generelt spørsmål om de opplevde en endring. For eksempel, da en ungdom ble spurt om han merket endring ved faren den siste tiden, svarte han «ja, egentlig, men jeg kan ikke sette finger'n på det». Selv om han her artikulerte et ja, gav svaret også indirekte informasjon om at eventuelle endringer ikke var åpenbare. Det kan også indikere at gutten svarte det han følte var *riktig* i konteksten. Når vi så intervjuene i sin helhet, virket det allikevel som at ungdommene *hadde* merket endringer, som de først ble bevisst da vi stilte mer konkrete spørsmål som fremkalte minner fra hverdagen. I følgende sitat, spurte vi en ungdom om hvordan hun blir møtt når hun kommer inn døra hjemme. Vi valgte denne settingen nettopp fordi den illustreres i ICDP Ungdom, noe som sannsynliggjør at foreldre vil være spesielt bevisst hjemkomsten som en mulighet for oppmerksomhet og kontakt:

Intervjuer: Hvordan pleier hun å møte deg når du kommer inn døra?

Ungdom: Det er faktisk en ting som jeg har lagt merke til. Når jeg kom hjem før, så pleide hun å spørre *har du hatt det bra?* så sier jeg *ja* og går opp på rommet mitt. Men nå har hun spurt mer. Og det er en ting som jeg synes er bra, for ellers er det mye lettere hvis man har hatt en dårlig dag, å si *ja*, og så bare gå opp på rommet. Men hvis hun spør *hva har du gjort i dag? Nevn tre ting du synes var fine i dag*, da blir det mye lettere å dele ting. Både hva som var bra, og hvis det var noe som ikke var bra.

Denne jenta hadde ikke merket endringer i konfliktnivået i familien, ettersom det var lite konflikt i utgangspunktet. For flere andre var det nettopp endring i konfliktfylte situasjoner, og foreldrenes ro i disse situasjonene, som kom opp som minner fra hverdagen. Da intervjuer nevnte konsepter og fraser fra ICDP Ungdom, ble en av jentene som i utgangspunktet mente hun ikke hadde fått informasjon om veiledningen, klar over at mora hadde snakket om nettopp dette. Da hun tenkte tilbake, kommenterte hun også på at mora hadde blitt roligere:

Intervjuer: De lærer at ungdommer ikke har kontroll over følelsene før hjernen er ferdigutviklet, for å forstå at det ikke er unormalt at ungdommer gjør mye rart.

Ungdom: Ja! hun nevnte faktisk det for litt siden, om broren min. De pleier å være litt sånn kranglete med hverandre fordi han lager sutrete stemme når hun snakker med ham. Men så sa mamma til meg at det er veldig normalt. *Han gjør det ikke for å være irriterende*, så hun blir ikke mer sur på ham for at han snakker sutrete lenger. ... Hun har blitt roligere.

Intervjuer: Det gir mening, foreldrene skal lære å bli bedre til å regulere følelsene sine.

Ungdom: Åååå! [som i at et lys går opp for henne] Fordi at broren min gråt da jeg ga kjeft for at han slo meg. Så sa jeg at hvorfor griner du når det var du som gjorde noe galt? Men så kom mamma hjem, og sa sånn *han kan ikke regulere sine egne følelser enda*.

Ungdommene lot ikke til å legge spesielt godt merke til foreldrenes væremåte ovenfor dem selv. Ungdommer med søsken, var derimot svært oppmerksomme på hvordan søsken blir irettesatt. Når de ble bedt om å tenke tilbake på ting familien pleier å krangle om, refererte spesielt ungdommer med søsken til ulike situasjoner hvor konflikter mellom foreldre og søsken ble håndtert på uventet vis:

Ungdom: Jeg merker litt forskjell fra før kurset og nå, at hvis lillesøstera mi gjorde noe galt før, så var det mer kjefting med en gang. Hvis lillesøster gjør noe galt nå, så blir jeg litt mer sur fordi hun ikke får kjeft. Pappa roer seg litt ned og spør *hvorfor gjorde du det?* [mild stemme], og snakker med henne istedenfor å kjefte. Det merker jeg forskjell på. Det er litt irriterende for meg, for jeg vil jo at hun skal få kjeft [begge ler].

Foreldrenes forbedrede evne til å forholde seg rolige, og *tune in* heller enn å kjefte, ble nevnt av alle ungdommene, på ulike måter. En forklarte at mora «har fine samtaler med søstera mi nå i hvertfall». Tidligere hadde konfliktnivået vært høyt. En annen kommenterte at mora både hadde blitt flinkere til å ikke bli sur så fort, og «ikke la det at hun er sur på broren min gå ut over meg». En av ungdommene nevnte denne roen umiddelbart i intervjuet, da vi spurte om han merket endringer hos mora:

Ungdom: Ja, hun har blitt mer rolig. Det er bra. Jeg er mye eldre i hodet så jeg klarer å finne ut hva jeg må gjøre selv liksom. Hun trenger ikke å passe på. Så sliter hun jo med sine ting, så det fungerer bra å ikke gå rundt å kjefte om småting og jeg føler hun har blitt mer rolig. Hun pleide å være ganske sur og sinna hele tida. Bare jeg flytta denne bort til hit [flytter brusen bort til bordkanten] så begynte hun å kjefte før.

Intervjuer: Så det kan hende hun har blitt litt bedre til å ....

Ungdom: ...ha selvkontroll.

Alle satte pris på roligere foreldre. I teorien er det slik at foreldre som selv-regulerer godt signaliserer at de håndterer ungdommens følelser og handlinger. På denne måten fremstår de som tryggere samtalepartnere. Å føle ro og trygghet i hjemmet, er en verdi i seg selv. Det er derimot mer uklart i hvilken grad åpne det å være rolig hjelper foreldre med å oppnå flere gode samtaler med ungdommen. Årsaken til dette er at ungdommene falt i en av to kategorier: de som allerede hadde gode og følelsesmessige samtaler med foreldre, og dermed ville ha vanskeligheter med å merke en endring, og de som uansett ikke var mottakelige for mer kontakt. Som en ungdom forklarte, sitat, «vi har alltid snakket om alt, så det er liksom litt vanskelig å merke forskjell». Motpolen var en ungdom som beskrev forholdet til mora som «jææævelig opp og ned», og som kun ville snakke med henne om praktiske anliggender:

Intervjuer: Snakker du noe med henne når du opplever noe kjipt?

Ungdom: Nei. Nei. Jeg har orden på mine ting, og hu har orden på sine ting. Vi kan snakke om praktiske ting, lissom.

Intervjuer: Tror du hun merker det på deg hvis du har opplevd noe kjipt?

Ungdom: Ja.

Intervjuer: Prøver hun å snakke med deg da?

Ungdom: Ja, men hun vet jeg ikke vil snakke. Jeg har aldri vært typen som liker å prate om ting.

Denne ungdommen mente mora var god til å forstå når det passer å ta opp ting, og at hun aksepterte avvising. Selv om alle foreldrene som ble omtalt virket tilgjengelig for samtaler, var ikke alle ungdommene *typen som liker å prate om ting*. Dermed førte ikke foreldrenes forsøk på

dypere samtaler noen vei. En av ungdommene følte at det var litt sent å begynne med følelsesmessige samtaler i tenårene, når hun ikke hadde vokst opp med det:

Intervjuer: For din del, hva kunne mora di gjort annerledes for at dere skulle hatt et enda bedre forhold? Det er et veldig stort spørsmål, men.

Ungdom: Mamma sa til meg at på det første kurset hadde de snakket om følelser. Hun sa at noen familier er vant til å snakke mye om følelser, hvordan man har det, men vi har ikke gjort det så mye. Det er ikke så naturlig å komme nå og snakke om det. Hvis vi hadde snakket mer om følelser da vi var små hadde det sikkert vært lettere å forstå hverandre. Sånn nå de siste ukene har hun spurt meg litt mer sånn *hvordan går det med deg?* Når vi er alene, så spør hun meg litt sånn om hvordan jeg har det og *hvis det er noe så kan du alltid snakke med meg*. Så jeg merker litt forskjell kanskje. Jeg vet ikke om hun hadde sagt det med mindre hun hadde vært på kurset. Det vet jeg ikke.

Det var uvanlig at foreldrene og ungdommene hadde en felles refleksjon om læring fra veiledningen sett i sammenheng med deres relasjon. Selv om ungdommen sitert over påpekte at det er litt sent å begynne å prate om følelser, fikk vi inntrykk av at samtalen med mora opplevdes positivt. Mora er bevisstgjort en mangel i relasjonen, og forteller ungdommen at hun er tilgjengelig. Til tross for at mora håndterte konflikt med større ro, og gjorde seg tilgjengelig for emosjonell dialog, uttrykte denne ungdommen at hun sannsynligvis ikke hadde merket at mora har gått på veiledning om det ikke ble sagt. Vi tolker det dit hen at endringen som har funnet sted, som en far kommenterte, «sklir naturlig inn i hverdagen». Ungdommene vi intervjuet tenkte sjelden på om endringer stammet fra kurset, og brydde seg heller ikke om dette.

ICDP legger til grunn at en sterk og god relasjon med foreldre gjør ungdommer mer villige til å forholde seg til- og forhandle om grenser. Noen av ungdommene mente foreldrene hadde blitt «bedre» til å sette grenser. I flere tilfeller ble dette artikulert uten at ungdommen kunne gi eksempler og referere til konkrete situasjoner. Vi tolker derfor flere av disse funnene med forsiktighet. En gutt kommenterte at mora som tidligere ikke gjorde forsøk på å sette grenser for broren fordi han uansett «ga faen», hadde begynt å si «du kan ikke bare gjøre som du vil, du må spørre først, for det er ikke sikkert det er greit for oss» Ungdommene snakket stort sett ikke om hvordan foreldre satte grenser (forhandling), men mente at grensene var tydeligere:

Intervjuer: Er hun streng, eller hvordan er hun som forelder?

Ungdom: Men hun er ikke så streng med meg, for hun har ingen grunn til det. Men det er stor forskjell på han yngre broren min ihvertfall, at hun tør å si mer ifra når han gjør noe han ikke får lov til. Før så var hun mer sånn *jaaaa...det går fint, det går fint*, men nå setter hun mer grenser på en måte.

En ungdom hadde «tråkket over» ved et uhell, og gjenfortalte en positiv opplevelse av forhandling om grenser med mora:

Intervjuer: Hvordan er det hos dere når det gjelder krangler og sånn da, eller uenigheter?

Ungdom: Jeg har egentlig aldri hatt en ordentlig krangel med foreldrene mine. Det siste var nok nylig, da jeg var sent ute med venner og glemte tiden. Da jeg kom hjem var hun ganske nærme å si at jeg måtte ha ny innetid kl. 22, men så satt vi oss heller ned og snakket om det, om at jeg alltid må huske å følge med på klokka. Hvis jeg gjør det, får jeg lov å være ute lengre. Og det synes jeg var en ganske fin måte å håndtere det på. Så sa hun liksom *beklager, nå var jeg litt sint, men jeg var redd. Jeg er glad i deg*.

På samme måte som vi så tydelige forskjeller i hvor mottakelige ungdommene var for emosjonell dialog, så vi forskjeller i hvor mottakelige de var for kvalitetstid. Her var det også vanskelig for enkelte av ungdommene å legge merke til endringer, ettersom noen i utgangspunktet hadde mye kvalitetstid med mor og/eller far. To av ungdommene mente likevel at (en av) foreldrene hadde

foreslått dette hyppigere, sitat, «hun foreslo plutselig at vi skulle gå på kino sammen, ut av det blå». En annen kommenterte at «det har kanskje vært mer i det siste, at hun vil vi skal gjøre noe sammen, eller bare være mer sammen». Ungdommene opplevde at foreldrene respekterte det når de ikke ønsket å prate. Ingen beskrev endringer i foreldrenes evne til å stå i avvisning. Dermed kommenterer vi ikke denne tematikken noe videre.

Vi så at endring av foreldrepraksis hang sammen med en mer positiv opplevelse av stemningen i hjemmet hos ungdommene. Foreldres rapportering om ungdommenes reaksjoner gav også indikatorer på en positiv opplevelse blant ungdom. Noen av foreldrene i fokusgrupper fortalte at ungdommene mente foreldrene «kjefte mindre enn før» og at det var roligere hjemme. Veilederne hadde også erfaring med foreldre som fortalte at ungdommene responderte positivt:

Yasmin: Det var en av mammaene som sa at hennes sønn hadde sagt *mamma du er blitt så flink nå!* Hun sa *han vet ikke jeg går på kurs* [ler]. Den tilbakemeldingen at sønnen hadde merket endring hos mammaen var gull verdt for oss.

Janne: I en familie jeg jobber med har mammaen gått på ungdomsgruppe. Jeg opplever at hun møter dem på en mer sensitiv måte, og at jentene hennes merker det. Jeg opplever at det har skjedd noe positivt. Og at det i seg selv var positivt at hun ville gå på et sånt kurs, faktisk. At de har tatt det hjem de jentene, som en investering i deres relasjon som har gjort inntrykk.

7.3 Oppsummering

Her oppsummerer vi resultater for det tredje forskningsspørsmålet, punktvis for hvert underspørsmål.

3a. På hvilke måter opplever foreldre at deltakelsen i veiledningen har påvirket relasjonen til ungdommen? Foreldrene opplever en relasjon med ungdommene som er preget av større forståelse, en mer empatisk tilnærming, og et mer positivt fokus på gode egenskaper ved ungdommen. Foreldrene svarer også at de er roligere i relasjonen, og at de både griper muligheter for kontakt, men også håndterer avvisning bedre. De skildrer at ungdommenes individualitet, unike perspektiver, og behov for selvstendighet anerkjennes i relasjonen i større grad. Flere mener at de nå har en nærere relasjon med ungdommen. Dette betyr ikke nødvendigvis mindre konflikt, men at de håndterer konflikt på en måte som anerkjenner ungdommens behov.

3b. Hva fremheves fra foreldrenes side som det viktigste utbyttet fra deltakelsen i ICDP-veiledningen? Foreldrene trekker frem store deler av veiledningen, og nettopp en økt forståelse av sammenhengen mellom ulike relasjonsbyggende elementer som det viktigste utbyttet. Eksempelvis trekker foreldrene frem at positiv grensesetting er avhengig av en god relasjon, og at dette var viktig læring. I den grad noe fremstår som viktigst, handler dette om å ha et klarere forhold til hva som er en god foreldrestrategi i en gitt situasjon. Foreldrene er dessuten mer bevisst sin egen reaksjon, og beskriver at de oftere klarer å forholde deg rolig og reflekterende selv i konflikt. De opplever at de i større grad evner å se det positive ved ungdommen.

3c. Hva er eksempler på situasjoner og sammenhenger hvor foreldre har opplevd at erfaringene fra ICDP-veiledningen har vært til hjelp? Foreldrene beskriver at en empatisk heller enn sympatisk tilnærming til ungdommene når de opplever noe vanskelig har vært effektivt. I situasjoner hvor ungdommens oppførsel er krevende, har erfaringer fra veiledningen, hvor slik oppførsel normaliseres, hjulpet dem til å beholde roen. Flere nevner at større oppmerksomhet på ungdommens følelser har gjort det mulig å oppnå kontakt. De opplever også at ungdommen er mer villig til å kommunisere når foreldre er roligere, oppmerksomme på deres behov, og legger opp til at de selv deltar i forhandlinger om grenser. På denne måten lykkes foreldrene blant annet med å få ungdommene til å utføre pliktene sine i hjemmet, skolearbeid o.l.

3d. På hvilken måte opplever foreldre at deltakelsen i ICDP-veiledningen har påvirket perspektivet på og tryggheten på seg selv som foreldre? De som har likestilt det å være forelder med å være sjef, skildrer at de nå anser seg selv mer som en konsulent og støtte. De utformer i større grad foreldrerollen i dialog med ungdommen. I spørreundersøkelsen svarer omtrent 80% de er enig eller helt enig i at de føler seg tryggere i foreldrerollen. Om vi inkluderer de som er litt enige i dette, er opp mot 100% av foreldrene enige. Kvalitative data viser tydelig at foreldrene føler en økt trygghet om hva som er gode foreldrestrategier. Økt trygghet i foreldrerollen nevnes allikevel sjelden eksplisitt i kvalitative data.

3e. Hva opplever foreldrene som mest utfordrende med å delta på ICDP-veiledningen? Foreldrene rapporterer ikke om noen nevneverdige utfordringer med å delta på ICDP veiledning.

3f. På hvilke måter opplever ungdommer at samspillet med foreldre har blitt påvirket av at foreldrene har deltatt i ICDP-veiledningen? Ungdommene har ikke tenkt nevneverdig over at foreldrene gikk på veiledning, eller endringer i relasjonen. Likevel finner vi konsensus om at foreldrene er roligere og ikke blir like fort sinte eller sure, noe de setter pris på. Enkelte nevner også at foreldrene oppleves som mer tilgjengelige for kontakt, gir mer dedikert oppmerksomhet, og at de har flere fine samtaler/kvalitetstid enn tidligere.

8 Resultater: Nytteverdi over tid

Opplever foreldre og ungdommer at eventuell nytteverdi fra veiledningen vedvarer over tid? For å svare på dette spørsmålet gjennomførte vi oppfølgingsamtaler med 9 foreldre (8-12 måneder etter avsluttet veiledning), og 5 ungdommer (6-12 måneder etter avsluttet veiledning). Dette kapitlet svarer på det fjerde forskningsspørsmålet, som er delt inn i tre underspørsmål:

- a) *Hvor mye, og hvilke læringselementer husker foreldrene fra ICDP veiledningen?*
- b) *I hvilken grad opplever foreldrene fortsatt ICDP som et nyttig verktøy i hverdagen?*
- c) *Opplever ungdommene en vedvarende endring i samspillet med foreldrene etter ICDP?*

8.1 Foreldrenes opplevelse av nytteverdi over tid

Funnene er positive i den forstand at foreldrene opplevde at kunnskapen fra veiledningen fortsatt var med dem og fortsatt ble brukt i hverdagen 8-12 måneder etter avsluttet program. Svarene fra intervjuene lå så tett opptil data fra første runde med fokusgrupper (som ble utført mens foreldrene fremdeles var i programmet) at en detaljert gjennomgang vil være overflødig. Hovedsakelig handlet endringene om at foreldrene var roligere, og mer tilgjengelige for samtaler (se kapittel 7.2).

Kun en av de ni foreldrene som ble fulgt opp følte at hun hadde gått litt tilbake til «gamle uvaner». Med det sagt, la også denne forelderen merke til en vedvarende bedring i sin evne til å lytte og til å beholde ro. Som hun skildrer under, vurderte hun seg selv «ovenifra» i enkelte situasjoner med ungdommen, noe foreldrene fikk øvelse i igjennom bevisstgjørende rollespill og videoeksempler som deltakere på ICDP veiledning:

Forelder [1 år senere]: Jeg synes nesten det var enklere mens jeg gikk på kurset. Jeg synes kanskje at jeg har gått litt tilbake i sånne gamle uvaner. Blir irritert og sint og sånn, og det hjelper ikke i det hele tatt. Jeg husker så godt den videoen av mora som lager mat og ikke gir dattera oppmerksomhet når hun kommer inn døra. Jeg har kanskje ikke vært like flink til å se sønnen min der han er da. Men jeg er nok ikke så sinna som jeg var. Jeg føler at jeg har blitt bedre til å høre etter. Jeg prøver så godt jeg kan og er jo roligere. Jeg har noen ganger sett meg selv ovenfra, tenkt *hva er det du driver med nå ...* hørt meg selv.

I første runde med fokusgrupper fremhevet foreldrene ulike læringsaspekter som spesielt nyttige. I runde to ble de samme tingene igjen trukket frem som spesielt minneverdige. En beskrev i oppfølgingsintervjuet at, sitat, «jeg er hundre prosent sikker på at alle har hadde ganske mye utbytte av det, men på helt andre ting enn det jeg hadde». Mer enn brudstykker fra ICDP, skildrer foreldrene fortsatt en helhetlig endring i hvordan de reflekterer, tilnærmer seg ungdommene sine, og opplever foreldrerollen. Slik vi også fikk inntrykk av i første intervjurunde, var det nettopp forståelsen av sammenhengene mellom ulike temaer fra ICDP Ungdom mange minnes: sitat, «jeg husker best dette med å bygge huset, at det må bygges steg for steg. Det er en påminnelse for meg, som gjør at jeg roer meg ned» [1 år senere]. En annen forelder forklarte videre, at «utenom konkrete teknikker, så tenker jeg på kurset i seg selv, og kjenner at det styrker meg på en måte. Jeg føler meg sikrere og dermed også roligere» [8 måneder senere]. En mor mente at veiledningen lærte henne å reflektere på en ny måte, noe hun fortsatt gjorde. Til spørsmålet om hva foreldrene brukte mest av det de lærte, fremhevet en far nok en gang verdien av veiledningen i sin helhet:

Forelder [1 år senere]: Jeg har brukt det meste. Hvis jeg var sint eller spontan før, så er jeg mer bevisst på hvordan jeg ordlegger meg nå. Og vi har fått det mye bedre hjemme med kommunikasjon, fra alt det vi fikk se av videoer, fra alt vi brettet ut om i den gruppa. Jeg har det alltid i bakhodet, og det har hjulpet meg å bli en bedre far, og hjulpet meg i min hverdag. Jeg ser at mange ting jeg har gjort før kunne gjøres på en bedre måte.

Fellesnevneren var at ro ble trukket fram desidert oftest i alle oppfølgingsgruppene og intervjuene, selv om vi ikke spurte direkte om dette. Omtrent et år etter veiledningen sa en forelder at, sitat, «det at man blir roligere kan jo gjøre at det oppstår færre konfliktsituasjoner, og da trenger man kanskje ikke alle de andre verktøyene». En annen forelder forklarte at «jeg klarer å holde meg rolig og la dem få snakke først. Deres versjon er annerledes. Da kan jeg tenke; kunne jeg gjort noe annerledes?». Alle finner løsninger som fungerer for dem. For en av mødrene handlet det ikke om å beholde roen gjennom en konflikt, noe hun opplevde som umulig, men om å vente med å adressere en situasjon til hun selv og ungdommen hadde roet seg nok til å diskutere reflektert. Mora opplevde at kommunikasjonen og relasjonen dem imellom hadde blitt vesentlig bedre i tiden etter veiledningen:

Forelder [1 år senere]: Jeg tenker litt mer før jeg skal snakke, ikke snakke der ting skjer. Hvis jeg vil snakke om det som akkurat har skjedd, da går ingen vei og begge blir irritert.

Intervjuer: Klarer du å beholde roen?

Forelder: Nei! [ler]. Men da blir det alltid trøbbel. Noen ganger er det bedre at jeg blir irritert og holder meg. Det er å unngå mye konflikt da. Men jeg ser det blir mye lettere etterpå. Da klarer vi å snakke, da hører han.

Intervjuer: Så det er det du har brukt mest fra veiledningen?

Forelder [1 år senere]: Det er det jeg har brukt mest, ja.

Ro beskrives av foreldrene som kjernen av ICDP, både som en forutsetning for økt bevissthet og refleksjon, og som et utfall av god relasjonsbygging. Som illustrert under beskriver foreldrene at ro gir rom til å se det positive ved ungdommen, til å vurdere ulike perspektiver, finne de rette ordene, og signalisere at man er en tilgjengelig og trygg samtalepartner. Foreldrene opplevde at deres ro smittet over på ungdommene:

Forelder [1 år senere]: De gjorde masse bra før også, men jeg var ikke så flink til å oppmuntre eller gi ros og sånt, da. De sier jo; *du er mer tilgjengelig, og sier ting, og du er rolig blitt*. Vi lærte jo det, at det ikke hjelper å hisse seg opp. Man må roe seg ned for å finne løsninger, begynne på deres nivå, tenke litt på det og komme tilbake. Så jeg ser jo at yngstemann er mer åpen nå. For før var det så lett for meg å si bastant nei til ting, ikke sant, men nå er det mer sånn at vi jobber oss fram. Så han kommer oftere bort nå for å spørre om ting eller sier ifra om ting. Han hadde jo litt problemer før, men nå ser vi at han jobber, og skolen har også blitt fornøyd. Vi har fått god tilbakemelding fra ham [etter ICDP]. Han har blitt en rolig gutt, og han sier *pappa, ting har blitt bedre nå*.

Forelder [11 måneder senere]: Det er helt merkelig. Jeg har brukt de verktøyene for å få det til å bli roligere. Vi diskuterer hva vi skal gjøre for å få det til å funke. Så forhandler vi underveis. Han har skjønnet det, og han trengte virkelig den tilbakemeldingen han har fått fra oss, for det har hjulpet veldig altså. Han sier ting har blitt mye enklere etter at vi begynte å sette oss ned og prate om det. Og nå har han begynt å hjelpe til hjemme, gjør tingene sine. Det går bedre på skolen også. Dette burde få mere midler, for det kan hjelpe noen av ungdommene som sliter, og så får foreldrene også en bedre hverdag.

Som i sitatet over er ro noe som ikke bare støtter relasjonsbygging, men også verdsettes i betydningen av opplevd ro hos seg selv. Flere foreldre understreket at ICDP har hjulpet dem til å «slappe av» og i større grad akseptere ungdommenes dårlige oppførsel og valg heller enn å klandre seg selv, eller påta seg ansvaret. De beskrev at erfaringsutveksling med andre foreldre hadde hjulpet med å normalisere typisk avvisende og emosjonsdrevet ungdomsoppførsel. Det samme gjaldt, sitat, «den biologiske forklaringen om hvordan huet virker». Som eksemplifisert i

sitatet under, ga psykoedukasjonen om hjernens utvikling foreldrene håp om at ting kan ordne seg med tiden, og dermed også ro til å lene seg mer tilbake:

Forelder [1 år senere]: Det var nyttig å lære litt om utvikling av hjernen. Man blir oppgitt over valg de kan ta. Hva skal til å få deg til å forstå at dette faktisk er noe du burde bli med på, så ting ikke blir mye vanskeligere for deg senere. Jeg måtte jobbe mye med meg selv for å komme dit, slapp av, len deg tilbake, du har ingenting du skulle ha sagt, du må bare vente og se. Det som skjer, det skjer. Jeg måtte jobbe ganske lenge for å akseptere at ting ikke ble slik jeg trodde det skulle bli, men at det kanskje går bra likevel.

Til spørsmål om foreldrene fortsatt opplevde en forbedret evne til å stå i avvisning bekreftet flere simultant. Etter å ha deltatt i ICDP Ungdom ble avvisning og løsrivelse omdefinert som en normal og forventet respons i ungdomsperioden. Det gikk mindre inn på dem. I tiden etter veiledningen, hadde flere slått seg til ro med tanken om at ungdommens fremtoning og væremåte som oftest var forbigående. Foreldrene skildrer også at de satte stor pris på felleskapet med gruppa under veiledningen, men også i ettertiden. En beskrev, sitat, «det høres kanskje sprøtt ut, men jeg føler at jeg fortsatt har det felleskapet, selv om jeg ikke treffer dem lenger».

Blant foreldrene som ikke møtte til oppfølgingsintervju, oppga flesteparten praktiske årsaker til dette, og de ønsket å finne alternative tidspunkter/metoder for å gi innspill. Likevel kan vi ikke utelukke at de foreldrene som stilte til oppfølgingsintervju også var de som følte størst nytteverdi fra veiledningen.

8.2 Ungdommenes opplevelse av nytteverdi over tid

Vi fulgte opp fem av ungdommene med intervjuer. Som beskrevet i kapittel 7.2 hadde ikke ungdommene tenkt nevneverdig over foreldrenes oppdragerpraksis i forkant av det første intervjuet. Under oppfølgingssamtalen 6-12 måneder senere, var kun en gutt tydelig på at forelderen hans fortsatt var roligere («det er det jeg har merka mest»), og at de kommuniserte bedre. De fire andre husket lite eller ingenting om hva de hadde trukket frem av endringer tidligere. Dette kan sies å indikere at opplevde endringer ikke er veldig merkbare:

Intervjuer: Husker du hva du tenkte at hadde endret seg etter at hun gikk på veiledning sist vi snakket sammen?

Ungdom: Nei, jeg husker ikke hva jeg sa [ler].

Etter det første intervjuet hadde noen, i alle fall i en kort periode, tenkt litt mer over oppførselen til forelderen som deltok på veiledning – kanskje for å vurdere om de faktisk merket endringene de hadde trukket frem i intervjuet. Her fikk de bekreftet for seg selv at endringer hos foreldrene ikke var åpenbare. En forklarte, sitat, «Jeg tenkte litt på det i starten etter sist [intervju], men jeg merka ikke så forskjell egentlig». Samtidig svarte flere bekreftende på at endringene de nevnte sist, men som de måtte minnes om under oppfølgingssamtalen, hadde vedvart. I tolkning av resultatene, og sitatet under, tar vi derfor høyde for at ungdommene kanskje svarer bekreftende fordi det føles ubehagelig å ikke «ha noe å komme med» i intervjusettingen:

Intervjuer: Begynte du å tenke mer over hvordan mora deres er hjemme etter intervjuet sist? Helt greit om du ikke gjorde det altså.

Ungdom: Ja, faktisk, jeg tenkte litt over det. Men jeg følte kanskje ikke det var så veldig mye forskjell.

Intervjuer: Sist sa du at hun kanskje kjefta litt mindre på han yngste.

Ungdom: Det er litt det samme nå, at hun prøver å ikke kjeft. At hun heller vil ha en samtale med ham og ha et annet forhold heller enn å være enda en streng voksen. Særlig fordi han har det litt kjipt på skolen, så da vil hun at han skal ha det fint hjemme.

Ungdommenes vanskeligheter med å belyse hvorvidt de merker varige endringer trenger ikke å bety at foreldrepraksisen nå er slik den var før ICDP. Dette kan til dels forklares av at de ikke tenker over foreldrenes væremåte. Som to av ungdommene sa, sitat, «det er ikke som at jeg legger merke til det, for jeg tenker egentlig aldri på det», og, sitat «jeg er litt sammen med mamma, men det er ikke sånn at jeg tenker over hvordan hun er liksom». Slik var det til tross for at de hadde deltatt i evalueringen tidligere, hvor de hadde blitt bedt om å reflektere over denne tematikken.

Det begrensede omfanget av slik refleksjon bør sees i sammenheng med familiedynamikken i sin helhet. Som i første intervjurunde, så vi også 6-12 måneder senere at det var vanskelig for noen å merke endringer ettersom de hadde en god relasjon med foreldrene i utgangspunktet. En ungdom forklarte videre at den lille tiden hun tilbrakte med foreldrene nå var organisert kvalitetstid som legger opp til harmonisk samvær:

Ungdom: Før var jeg med dem oftere i hverdagen. Når vi først er sammen nå, så er det fordi vi skal ha filmkveld eller noe. Da er det liksom koselig, så da er det ikke så mye å kjeft for. Så da blir det på en måte ikke noen endra atferd.

Flere hadde svært begrenset kontakt med foreldrene, og dermed lite bakgrunn for å vurdere hvordan relasjonen hadde utviklet seg den siste tiden, sitat, «Jeg er ikke så mye sammen med dem, for jeg har en veldig hektisk hverdag. De er litt mer ute av livet mitt på en måte». I tillegg til at de ikke tenkte over foreldrenes væremåte i utgangspunktet, sleit de med å, sitat, «huske om det var sånn sist». Inntrykket er at eventuelle justeringer av foreldrepraksis som har funnet sted normaliseres fort, slik at de ikke lenger oppfattes som endringer:

Ungdom: Jeg tenkte litt over hvordan de er som foreldre etter sist intervju, men tror ikke jeg har lagt merke til endringer sånn veldig mye.

Intervjuer: Sist sa du at hun hadde begynt å stille spørsmål som legger opp til at du kan fortelle mer når du kommer hjem, heller enn ja/nei spørsmål. Er det fortsatt sånn?

Ungdom: Ja, det gjør hun! Det har blitt så normalt at jeg har glemt det litt.

Ungdommen sitert over bekreftet også at mora forhandlet om grenser på en veldig fin måte, noe som ble beskrevet som en ny utvikling under sist intervju, men som hun nå ikke kunne datere til før eller etter ICDP deltakelsen. En annen ungdom fortalte at mora snakket med ham om følelser, men at, sitat, «det er vanskelig å huske om hun pleide å gjøre det før [veiledningen] eller ikke».

Tidvis var det spesielt utfordrende for oss å vurdere om opplevelser av vedvarende eller nye endringer i foreldrepraksis hadde sammenheng med ICDP. I ett tilfelle beskrev ungdommen at faren var i en vanskelig livsfase sist, som han siden hadde kommet ut av. Dermed opplevde ungdommen ham også som en bedre omsorgsperson. Ungdommene hadde også endret seg merkbart: noen opplevde nå større utfordringer i livet, mens andre hadde gjennomgått en positiv utvikling. Ungdommens karakteristikk og væremåte kan som kjent påvirke foreldrenes relasjonsmønster. En av ungdommene vi snakket med påpekte nettopp dette; at, sitat, «det er nesten litt rart å se hvor forskjellig hun [mora] er med de forskjellige søsknene mine». Slik hun skildret det, hadde moras relasjonsmønster med de ulike ungdommene i familien endret seg igjen i løpet av året:

Intervjuer: Sist sa du at hun var bedre til å sette grenser, og var roligere. Hvordan er det nå? Det er lov å si det om du synes hun ikke er rolig lenger asså.

Ungdom: Jeg kan ikke huske hvordan det var før. Jeg tror hun *ble* roligere, men så har hun sikkert glemt litt av det som ble snakka om der når det er så mye kaos med broren min, og nå krangler de hver dag. Det har jo vært mindre krangling mellom meg og henne nå, for før krangla vi litt, men nå klarer vi å snakke mye bedre. Og en ting jeg har merka, er at søstra mi har blitt veldig sånn vanskelig tenåring siden sist. Der føler jeg at mamma klarer å håndtere henne på en god måte, og at de snakker bra sammen selv om hun er vanskelig. Mamma klarer veldig mye bedre å sette grenser for henne. [...]

Intervjuer: Sist hadde hun sagt til deg at den yngste broren din ikke kan noe for at han lager sutrete stemme fordi han ikke kan regulere seg selv enda.

Ungdom: Akkurat det har hun faktisk nevnt igjen. Vi andre spør hvorfor hun trøster når det er de som har gjort noe galt, og da nevner hun ofte det igjen. Det har satt seg.

Jenta som siteres uttrykte at hennes forhold til mora var bedre siden sist, men dette er en ny heller enn 'vedvarende' endring. Det var også tydelig for intervjuer at jenta hadde modnet vesentlig i løpet av året, noe som i seg selv kan påvirke samspillsmønsteret med mora. Sitatet gir inntrykk av en varig endring i den forstand at mora fortsatt benyttet seg av ICDP. Konfliktnivået med den opprinnelige fokusungdommen hadde eskalert, og mora lot til å ha flyttet oppmerksomheten sin mot et barn som ikke ble tematisert i første intervju, men som nå hadde blitt tenåring. Vi tolker funnene dit hen at ungdommenes opplevelser av endringer i samspillet med foreldre, og om endringene vedvarer, vil styres i stor grad av hvordan de selv utvikler seg over tid.

8.3 Oppsummering

4a. *Hvor mye, og hvilke læringselementer husker foreldrene fra ICDP veiledningen?*

Foreldrene svarte generelt at de opplevde en nytteverdi som helhet av de ulike elementene i kurset. Det var den samlede lærdommen som stod sentralt et år etter gjennomføring av ICDP ungdom. De husker det meste, men best de temaene og strategiene de har brukt mest i sine individuelle liv.

4b. *I hvilken grad opplever foreldrene fortsatt ICDP som et nyttig verktøy i hverdagen?*

Foreldrene i vårt utvalg opplevde læringen fra kurset som nyttig og varig. Overordnet dreide det seg om en ro i relasjonen. Dette kunne komme av at forelderen hadde bedre evne til å se ungdommen, lytte, tåle avvisning, og var flinkere til å møte ungdommen på rett tid og i rett situasjon. Det kom frem at flere foreldre utviklet en større forståelse og toleranse for ungdommen og dens egen utvikling. Det at foreldrene utviklet en større toleranse for ungdommen kunne virke forebyggende på konfliktfylte situasjoner.

4c. *Opplever ungdommene en vedvarende endring i samspillet med foreldrene etter ICDP?*

Når vi minner ungdommene på hvilke endringer de beskrev i det første intervjuet, bekrefter flere at disse har vedvart. Endringene blitt normalisert, slik at ungdommene ikke husker om foreldrene var sånn før veiledningen. Konkrete endringer i samspillet med foreldrene er ikke nødvendigvis 'vedvarende', men oppstår og formes i takt med ungdommenes (og foreldrenes) egen utvikling.

9 Resultater: Implementering i organisasjoner og virksomheter

Hvilke faktorer hemmer og fremmer god implementering av ICDP Ungdom? Dette kapitlet identifiserer viktige suksess og risikofaktorer for implementeringen av tiltaket, tematisert i det femte forskningsspørsmålet. Begrepet implementering brukes her for å referere til den lokale forankringen og realiseringen av tiltaket over tid, med alt dette krever av ulike betingelser. Vi fokuserer på tre forskningsspørsmål relatert til dette, besvart i hvert sitt underkapittel:

- a) *Har veilederne rett faglige kompetanse og personlig egnethet for en god realisering av tiltaket?*
- b) *I hvilken grad er ICDP Ungdom kommunalt og institusjonelt forankret, med implementeringsstøtte og adekvate rammebetingelser?*
- c) *I hvilken grad er veilederkorpset motivert til å sikre en langsiktig realisering av tiltaket?*

9.1 Veiledernes kompetanse og personlige egnethet

ICDP har grupperefleksjon og erfaringsutveksling som utgangspunkt for å bringe frem *taus kunnskap*. At veilederne forstår det pedagogiske programmet, og tar rollen som foreldrenes medfølgere heller enn som eksperter, er helt avgjørende. Som vi viste i kapittel 6.4, opplevde foreldrene veilederne som dyktige og personlig egnede for veilederrollen. Blant veilederne så vi flest helsesykepleiere (7), sosionomer (6), og pedagoger (5). Flere hadde også grad innen samfunnsvitenskapelig tematikk (5), eller var vernepleiere, psykologer, og barne-ungdomsarbeidere. Fem av veilederne var psykologer/terapeuter, eller hadde videreutdanning innen familierapi. Alle veilederne i vårt kvantitative utvalg hadde studert 3 eller flere år på universitet/høyskole. 61% hadde studert 5 år eller lengre. 10 av dem hadde tilknytning til ICDP Norge. Totalt hadde 12 av 28 vært veileder for andre foreldreveiledningsprogrammer tidligere (COS, Marte Meo, og TIBIR ble ofte nevnt). Selv svarte 96% i spørreskjema at de var enig eller helt enig i at å veilede grupper med ungdomsforeldre passer deres kompetanse og/eller utdanning. Helhetsinntrykket er at veilederne for ICDP ungdom har relevant yrkesbakgrunn og er personlig egnede til rollen.

9.2 Forankring i organisasjon og rammebetingelser

Vi ser store forskjeller i hvorvidt veilederne opplever at ledelsen selv tar initiativ, eller gir sin støtte til arbeid med ICDP Ungdom. I de kvantitative dataene svarte veilederne ofte at det var de selv som tok initiativet til å igangsette ICDP Ungdom på arbeidsplassen (46%) eller på eget initiativ på fritiden (14%). I andre tilfeller kom initiativet fra en kollega (14%). Kun i en fjerdedel av tilfellene kom initiativet fra ledelsen i organisasjonen der veilederen jobber (25%). Nesten ingen veiledere hadde havnet i rollen primært fordi arbeidsgiver eller andre ønsket det. 39% av veilederne var litt enig, enig, eller helt enig i at de måtte jobbe hardt med sine ledere for å få støtte til å sette i gang ICDP veiledning for ungdomsforeldre. Kun 36% var litt enig, enig, eller helt enig i at beslutningstakere på arbeidsplassen deres var involverte i implementeringen tiltaket. Disse tilfellene hentydet en varierende grad av beslutningsorientert implementering hvor aktører i de øvre nivåene driver arbeidet (ovenifra og ned). Over halvparten av veilederne drev selv en prosessorientert implementering nedenifra og opp, og deres interesse for tiltaket fremstår som avgjørende.

I vårt kvalitative utvalg hadde vi derimot flere veiledere som jobbet på arbeidsplasser hvor ledelsen satset på ICDP, og deltok i implementeringsprosessen. Forskjellen mellom det kvantitative og kvalitative utvalget når det gjaldt organisasjonens og lederens versus veilederens rolle som initiativtakere og i implementeringen, kan muligens forklares av at færre veiledere med stor arbeidsbelastning og/eller manglende støtte til å bruke tid på ICDP har tatt seg tid til å delta i fokusgrupper. Veilederne som selv fikk støtte fra lederne sine, påpekte at det fortsatt forventes

at de følger opp alle sine ordinære arbeidsoppgaver, og at lederne kanskje ikke forstår hvor tidkrevende det er å holde ICDP grupper:

Birgitte: Vi fikk veldig god støtte fra ledelsen. Det var de som foreslo at vi skulle starte med ICDP, så de har tilrettelagt. Også er det litt sånn: hverdagen kaller. De tar ikke vekk så veldig mange oppgaver, men de sier: *bruk den tiden du trenger*. Så det er litt mitt ansvar å si ifra hvis det blir for mye. Men jeg føler at vi har en ledelse som ønsker å gjøre dette og som vil være med i alle ledd, i implementering og sånt. Jeg skal selvfølgelig drifte det, men jeg får støtte. Jeg har fått vite at ledelsen ønsker at vi skal fortsette å satse på dette. Så det kommer til å bli, men *hvordan* det blir, det vet jeg ikke helt.

Janne: Jeg kjenner til at implementering er et kjempetema for de som jobber i kommunen, i asylmottak og sånt. Jevnt over tror jeg ikke ledere forstår hvor mye tid det er til forberedelse, og hvor *krevende* det er å jobbe i par også, særlig når man ikke kjenner hverandre så godt. Og at det trengs ettersnakk, at man får drøftet og diskutert hvordan det gikk for å kunne bli bedre. Så det er en ganske stor investering fra arbeidsgiversiden også. Jeg har påtatt meg et ansvar for å ha jevne grupper, for det er en ferdighet man trener, en kompetanse som må opprettholdes, for hvis ikke faller det litt fra hverandre.

Våre funn er altså at det ofte er mer tidkrevende enn forventet å gjennomføre veiledningsgrupper. Selv i kommuner som satser på ICDP, opplever mange av veilederne at ledelsen allikevel ikke støtter implementeringen med tilstrekkelige ressurser, gode rammebetingelser, og at de viser manglende forståelse for hva arbeidet innebærer. Her finner vi igjen motstridende funn mellom det kvalitative og det kvantitative utvalget. Av de som jobber med ICDP i en organisasjon, var flertallet (78%) litt enig, enig, eller helt enig i at de får det de trenger av ressurser og finansiering til å drive ICDP Ungdom. Nesten ingen var uenig eller helt uenig i dette. Til spørsmålet om de får den tiden de trenger til å planlegge og gjennomføre veiledningssamlinger, svarte 71% at de er litt enig, enig, eller helt enig i dette. Ingen var uenige eller helt uenige. Samtidig, blant de 23 veilederne (av 28 i vårt kvantitative utvalg) som holder samlinger på kveldstid, får kun 10 overtidsbetalt, og et lite mindretall avspaserte. I fokusgruppene sitert under ga veilederne et inntrykk av både tidspress og/eller mangel på midler; dette uavhengig av om ledelsen i utgangspunktet støttet arbeidet med ICDP:

Eva: Min kommune har signalisert at ICDP skal implementeres i veldig mange ulike ledd i kommunen, så jeg trenger ikke å forsvare eller kjempe for det. Men samtidig så skulle vi hatt flere å dele det på enn det vi har, og det er noe problemer med ressurser der likevel, for dem som har utdannelse i det.

Siri: Når det gjelder gruppe og rolle, så er det [arbeidsplassen] som rekrutterer og administrerer. Kommunen har vedtatt at de skal kjøre programmet enn så lenge, så vi behøver ikke implementere det. Det er forståelse i alle ledd i enheten vår. Samtidig som det er litt lite ressurser, sånn at man bare blir pålagt å gjøre alle oppgavene samtidig.

Marte: Det er ikke ressurser, nei. Lederen vår mener at ICDP Ungdom ligger i vår stillingsfunksjon. Det er noe som må gå på bekostning av vår drift *her* på et vis, da må de andre dekke opp for den jobben vi egentlig skulle gjort. Men vi har vært stabile veiledere fordi vi syns det er viktig selv, så vi prøver å strekke oss så langt vi kan. Det har vært snakk om å gjøre ting på kveldstid, men jeg vet ikke... Vi får ikke noe kveldstillegg. Lønnsmessig har det heller ikke vært noe særlig vilkår. Noen ganger har vi måttet jobbe i ti-tolv timer for å både gjøre den vanlige jobben, og foreldreveiledningsgruppa.

Veilederne i det kvantitative utvalget uttrykte også større usikkerhet rundt sin fremtid som veiledere. Til tross for stor motivasjon, bare 64% ser for seg at de kommer til å jobbe lenge som veileder for ungdomsforeldre. Til spørsmålet om hvor sannsynlig det er at de kommer til å veilede flere ICDP grupper for ungdomsforeldre fremover, svarer 46% sier det er ganske sannsynlig, og

39% mener det er veldig sannsynlig. Hovedårsaken til at et relativt stort antall veiledere er usikre på om de kommer til å jobbe med veiledning fremover, ser ut til å være manglende forankring i organisasjonen, slik at de blir nødt til å prioritere andre arbeidsoppgaver, og/eller får dårlige rammebetingelser. Dette til tross for at alle som jobber med ICDP i en organisasjon (heller enn på fritiden) er litt enig, enig, eller helt enig i at veiledning av ungdomsforeldre passer med ansvarsområdet til virksomheten. Andre årsaker til usikkerhet rundt sin fremtidige rolle som veileder, som eksempelvis vanskeligheter med å rekruttere deltakere, at veilederne ikke ønsker å holde samlinger på kveldstid, eller at de *foretrekker* andre arbeidsoppgaver ble sjelden nevnt.

Til spørsmålet om det finnes insentiver for å jobbe med ICDP foreldreveiledning på arbeidsplassen deres, svarte 96.5% nei eller vet ikke. Bare et lite mindretall mente at de kunne få økt status eller respekt av å veilede ICDP grupper. Nesten ingen mente at ICDP-arbeidet gav økt mulighet for forfremmelse, eller lønnsøkning. Vi ser altså få insentiver for å jobbe med ICDP utover egen motivasjon. En studie av ICDP for foreldre til barn viser at sertifiserte veiledere ikke brukte programmet grunnet mangel på gode rammebetingelser, og at det sannsynligvis var få veiledere som jobbet aktivt med ICDP over lengre tid (Sherr m. fl., 2011, s. 24). Vi ser en slik *fatigue* også i vårt kvalitative utvalg, hvor veiledere som gjennomfører ICDP grupper for ungdomsforeldre ved siden av en full stilling beskriver at «[det er] slitsomt å tenke at nå skal vi ha åtte uker framover og vi føler vi aldri blir ferdig». Veilederne gir uansett uttrykk for at de ønsker å fortsette med ICDP-samlinger til tross for den store arbeidsbelastningen, og arbeid utenfor normal arbeidstid. Veilederne vi intervjuet «strakk seg langt» for å få gjennomført grupper til tross for dårlige vilkår. Personlig engasjement og godt samarbeid (trivsel) med medveileder er viktig, ettersom det motiverer veilederne:

Intervjuer: Får dere støtte, er ledelsen for at dere jobber med ICDP?

Nadia: Vi gjør det etter arbeidstid. De er positive til ICDP, så jeg prøver å inkorporere det i denne jobben også, om det går an. ICDP Norge er også veldig engasjerte. De prøver å få mer grupper, men problemet er den økonomiske biten, om kommunen egentlig kan dekke flere grupper. Så vi får se i fremtiden hvordan det blir.

Intervjuer: Tror dere at dere kommer til å jobbe med det i fremtiden?

Nadia: Jeg vil si absolutt. Jeg håper jeg har [Jamila] videre, det tenker jeg på. Vi er så godt team. Når du finner en match er det veldig gøy.

Intervjuer: For det er litt det som er hindringen, penger og støtte i kommunen?

Jamila: Ja, og midler til ICDP. Det er ikke noe overtid eller avspasering eller noe sånt. Vi bruker vår fritid, på grunn av at begge to har hundre prosent jobb.

Selv om 71% av veilederne rapporterer en grad av enighet i at de får den tiden de trenger til å planlegge og gjennomføre veiledningssamlinger, tyder våre funn på at de «får» den tiden ettersom planlegging og gruppesamlinger ofte foregår utenfor ordinær arbeidstid. Samlet fikk kun 60% av de som jobbet kveld overtidbetaling eller avspasering. Og, i det kvalitative utvalget ga flesteparten inntrykk av mangel både på menneskelige ressurser, tid, og finansiering – uavhengig av om arbeidsplassen i utgangspunktet støtter implementeringen av tiltaket.

9.3 Veiledernes motivasjon

Manglende sentral styring og støtte fra politisk og administrativ ledelse i kommunene har gjort at implementeringen og realiseringen av foreldreveiledningsprogrammer i stor grad blir avhengig av lokale ildsjeler. Ett eksempel på dette er beskrevet i Sundsbøs undersøkelse av universell foreldreveiledning i Bergen (2018), som oppsummerte satsningen som ikke realisert. Dette er også reflektert i håndboken for ICDP veiledere, som orienterer om at iverksetting nedenfra og opp er en krevende prosess (Håndbok for ICDP-veiledere, 2016). Veiledernes motivasjon er viktig for å sikre en god og langsiktig realisering av tiltaket. Mye tyder på at veilederne i vårt kvantitative utvalg er svært motiverte til å jobbe med foreldreveiledning. Tallene indikerer at CV-bygging ikke var en viktig drivkraft for å sertifisere seg som veileder, sammenliknet med annen motivasjon.

Bare 21% var litt enig, enig, eller helt enig i at de ble veileder for å bygge CV. 93% sa seg derimot enig eller helt enig i at de ble veiledere fordi de hadde lyst til å jobbe med foreldregrupper (de resterende var litt enig). Til spørsmålet om de trives godt som ICDP veileder for ungdomsforeldre, svarte 82% at de var enig eller helt enig, mens 18% var litt enig i dette. Også i det kvalitative utvalget beskrev veilederne arbeidet med foreldregrupper som svært givende:

Yasmin: Hver gruppe som vi kjører gir meg mye kunnskap og læring. Jeg lærer hver gang det er nytt kurs, jeg trives veldig godt med å drive ICDP-kurs med foreldre. Å gå gjennom alle de diskusjonene, bringe erfaringer, ta imot andres erfaringer, det er noe som gir meg energi og glede. Og det er et pusterom i hverdagen, fra noen oppgaver til noe annet.

Nesten alle sa seg enig eller helt enig i at de var motivert av et ønske om å hjelpe andre. Faktisk var hele 89% enig eller helt enig i at de 'brenner for ICDP-arbeidet' (de resterende 11% var litt enig eller hverken/eller). Dette er et viktig funn, ettersom implementeringen av ICDP foreløpig er svært avhengig av veilederens motivasjon. Dermed blir veilederens opplevelse av ICDP Ungdom, deres aksept for den nye manualen og intensjon om å ta den i bruk, svært viktig for en vellykket implementering av tiltaket.

9.4 Oppsummering av resultater om implementering

Her oppsummerer vi resultater av det fjerde forskningsspørsmålet gjennomgått i dette kapitlet.

5a. Har veilederne rett faglige kompetanse og personlig egnethet for en god realisering av tiltaket? Våre funn viser at veilederkorpsset er ICDPs fremste implementeringsfremmer. Veilederne oppleves som svært godt personlig egnet i rollen, de har viktig og relevant kompetanse og erfaring. Ingen ga derimot inntrykk av å ha den nødvendige kompetansen eller interessen for implementeringsteori, -strategi og markedsføring til å villig ta ansvaret for dette slik mange ser seg nødt til å gjøre per dags dato.

5b. I hvilken grad er ICDP Ungdom kommunalt og institusjonelt forankret, med implementeringsstøtte og adekvate rammebetingelser? Et flertall av veilederne opplever at ICDP Ungdom mangler tilstrekkelig forankring i kommune og organisasjon. Mange av dem er selv initiativtakere for igangsettelsen av tiltaket, og jobber med implementeringen nedenifra og opp. En del arbeid ser ut til å gjøres ubetalt i tillegg til en 100% stilling. Også de som jobber i kommuner og organisasjoner der ICDP prioriteres, ønsker seg bedre rammebetingelser i form av tid til- og finansiering av ICDP relatert arbeid.

5c. I hvilken grad er veilederkorpsset motivert til å sikre en langsiktig realisering av tiltaket? Nesten ingen av veilederne rapporterer om incentiver til å jobbe med ICDP i form av høyere lønn eller mulighet for forfremmelse. Veilederne drives av en sterk og idealistisk indre motivasjon, og det store flertallet brenner for ICDP-arbeidet. For noen av veilederne går noen av revideringene gjort i ICDP Ungdom ut over motivasjonen. Funnene viser også at indre motivasjon ikke er nok til å sikre en langsiktig realisering av tiltaket: 36% er usikre på om de fortsetter som veiledere for ICDP Ungdom i fremtiden, mange grunnet manglende prioritering og forankring i organisasjonen.

10 Diskusjon

Dette kapittelet presenterer og diskuterer viktige funn fra evalueringen, relatert til de fire hovedtemaene rekruttering, gjennomføring av veiledningssamlinger, nytteverdi, og implementering. Disse kobles opp mot teoretiske forventninger og tidligere forskning presentert i kapittel 3. Vi følger kronologien i forskningsspørsmålene fra en til fem. Vi følger ikke inndelingen i underspørsmål skjematisk, men fokuserer på de aspektene vi mener fordrer mer overordnet diskusjon, og på å knytte de ulike funnene sammen.

10.1 Rekruttering

ICDP Ungdom er tenkt som et universelt helsefremmende tiltak (primærtiltak), hvilket betyr at målgruppen er alle foreldre, uten at det nødvendigvis er avdekket problematikk hos mottakeren av tiltaket og ungdommen(e) deres. Den universelle målgruppen er motivert i at små effekter som når ut til mange vil ha en positiv virkning på folkehelsen i sin helhet. Med bred målgruppe vil man også kunne unngå at tiltaket oppfattes som en statlig eller kommunal form for sosial kontroll som kun skal intervensjonere overfor spesifikke grupper, for eksempel lavinntekts- og/eller minoritetsfamilier (Val Gillies, 2011). Våre funn om rekruttering (kapittel 5), viser at foreldre som opplever større utfordringer med ungdommene sine er overrepresentert i ICDP gruppene. Likt Sønsterudbråten og Bjørnset (2018) som evaluerte en tidligere pilotering av ICDP Ungdom, finner også vi at mange av veilederne rekrutterer gjennom sine egne nettverk i tjenester hvor man forventer å finne sårbare grupper. Liknende funn er også gjort rundt rekrutteringspraksis for standard ICDP (Sudbø, 2018).

Evalueringen finner derimot ikke tegn til at veiledere oppsøker etniske minoritetsforeldre eller andre sårbare grupper basert på en tanke om at disse har et større behov for foreldreveiledning. Det er heller en strategi som veilederne benytter for å lette rekrutteringen, og oppnå grupper med mindre frafall før oppstart. I tillegg tyder våre funn på at forsøk på bred rekruttering, eksempelvis fra skoler, får inn mange av de foreldrene som opplever større utfordringer.

Flertallet av foreldrene visste svært lite om veiledningen før første samling. Det kan dermed tenkes at mer informasjon til foreldre, og rekrutteringsstøtte til veiledere, kan bidra til mer universell rekruttering. Samtidig er det utenfor denne rapportens mandat å vurdere *potensialet* for bredere rekruttering – altså om en bredere rekruttering i samme grad vil treffe et behov og bidra til interesse og deltakelse.

10.2 Gjennomføring

10.2.1 Erfaringer med ny veiledningsmanual

Flere av våre forskningsspørsmål omhandler hvordan ICDP-veilederne oppfatter manualen til ICDP for foreldre med ungdommer. Et gjennomgående funn er at det er noe avstand mellom hvordan programmet er tenkt, og hvordan det anvendes. Selv hvis programmet fungerer godt både slik det er tenkt på tegnebrettet og slik det blir brukt i felt, er en slik avstand et problem i seg selv. En slik avstand gjør at man verken kan forvente samme effekt på tvers av ulike grupper, eller forvente samme dynamikk når man flytter tiltaket til en ny kontekst. Det vil også være vanskelig å gjøre fremtidige effektevalueringer når det er såpass varierende nøyaktig hva som implementeres. Selv om foreldrene er gjennomgående positive til veiledningsmaterialet, er det ønskelig å minke avstanden mellom programmet slik det framstår i manualen, og programmet slik det anvendes. Det finnes ulike måter å gjøre slike justeringer på. Her vil vi skissere noen innspill til endringer som ofte kom opp i datamaterialet fra veilederne. De omhandler i hovedsak reintegrering av elementer som er kuttet fra meningssskapende/-utvidende dialog; at programmet

skriftliggjøres på en måte som bevarer faglig tyngde og gir rom for fleksibilitet; og økt kultursensitivitet.

I en tidligere pilotering av tiltaket, vurderte veilederne veiledningsmaterialet som tidvis ikke godt nok tilpasset ungdom (Markova, 2022). Vår rapport viser også varierende vurderinger blant veilederne om hvorvidt forståelsen av foreldrerollen som fremmes i tiltaket vil gagne ungdommer på best mulig måte. Flere veiledere, men også faggruppa (ICDP seniortrenerkorpset), savner komponenter fra meningsskapende- og utvidende dialog som går ut på å hjelpe ungdommer med å forstå den ytre verden, og som inngår i standard ICDP (se kapittel 6.2.3). Evalueringen viser at mange av foreldrene som har deltatt på ICDP ungdom «slapper av», og «lener seg tilbake» mens ungdommen prøver og feiler. Foreldrene tolker dette som en god strategi, med referanse til veiledningsmaterialet hvor viktigheten av å «stå i avvisning» og gi rom til selvstendighet står i fokus. Særlig erfarne veiledere framhever at foreldre ikke bør veiledes til å abdisere fra sin rolle i fullt så stor grad, men heller oppfordres til å informere, bevisstgjøre og ansvarliggjøre ungdommene (se kapittel 6.2.3, tekstboks 1).

Det neste hovedfunnet fra veilederens vurderinger av veiledningsmaterialet omhandler manualiseringen av programmet. Mens standard ICDP veiledning er svært fleksibel, anbefalte Fafo at ICDP Ungdom skriftliggjøres i større grad (eventuelt som en mal) (Sønsterudbråten og Bjørnset, 2018, s. 84). Denne anbefalingen resulterte i en veiledningsmanual som ble pilotert og evaluert (Markova, 2022). Funnene fra Markovas evaluering viste noe konflikt mellom veiledere som ønsket en mer oversiktlig og utfyllende manual, og de som opplevde at manualen hemmet veiledningens fleksibilitet og mulighet til å tilpasse seg foreldregruppa underveis (Markova, 2022). Våre resultater viser den samme kontrasten, i hovedsak på bakgrunn av erfaring. En vanlig vurdering blant erfarne veiledere spesielt, er at ICDP bør brukes mest mulig fleksibelt. Dette har sannsynligvis sammenheng med at erfarne veiledere har opparbeidet seg et arsenal av ulike oppgaver og programinnhold over tid, som gjør det enklere og mindre tidkrevende å jobbe på denne måten. Samtidig viser våre funn at veiledere som jobbet manualbasert i piloteringen sjeldnere benyttet seg av Håndboken for ICDP veiledere – noe som ikke var intensjonen til programutviklerne. Håndboken gir utdypende informasjon om ICDPs teoretiske bakgrunn og pedagogiske plattform som skal holdes friskt i minnet. Manualisert ICDP, slik den brukes i praksis, kan dermed svekke veilederens dybdeforståelse av programmet.

En måte å skriftliggjøre programmet på som samtidig er utfyllende og bevarer fleksibiliteten, vil være å omstrukturere manualen til en *mal* med flere forslag til oppgaver, undervisningsinnhold, og læringsmetoder for hvert tema. Som forespeilet i som teoretisk forventning (underkapittel 3.3), og understøttet av empiriske funn (underkapittel 6.5.3) passer ikke veiledningen nyankomne foreldre fra land med en mer kollektivistisk tilnærming til oppdragelse like godt. En mal gir mulighet til å besvare veilederens ønske om økt kultursensitivitet, ved å presentere flere oppgaver og eksempler tilpasset både individualistisk og kollektivistisk kulturbakgrunn. En mal gir også rom til mer informasjon til veilederne, ikke bare om hvilke øvelser og metoder de kan bruke, men hvorfor disse brukes – med tydelige(re) forklaringer av ICDPs pedagogiske plattform (erfaringsbasert læring), og sensitiviseringsprinsippene spesielt. I vårt utvalg var foreldrene spesielt fornøyde med psykoedukasjon i form av filmer og undervisning, i tillegg til refleksjon og erfaringsutveksling. Noen av veiledere ønsket derimot å begrense psykoedukasjon til fordel for erfaringsbasert læring. En mal åpner for at veilederne kan vektlegge de læringsmetodene de foretrekker og opplever som nyttige for gruppa, uten at undervisningsinnhold må tas ut. Oppsummert går forslaget altså ut på å inkorporere mer teori til veilederne som knytter opplegget tettere opp mot ICDPs faglige og pedagogiske fundament, samt flere tilpassede eksempler, oppgaver, og innhold om meningsskapende/-utvidende dialog. I den grad noe med fordel kan tas ut, gjelder dette mindfulnessoppgaven, som både foreldrene og veilederne var tydelig mindre fornøyde med sammenliknet med annet innhold.

10.2.2 Fungerer ICDP Ungdom i en flerkulturell kontekst?

Vårt andre forskningsspørsmål berørte også om ICDP Ungdom passer uavhengig av kulturell bakgrunn. Tidvis fremstilles ICDP som et kulturrelativistisk program. Deler av håndboken forklarer at sannhet er en sosial konstruksjon, kulturavhengig, og at det dermed ikke finnes en riktig måte å oppdra et barn på (Håndbok for ICDP veiledere, s 8-16). Det kan virke som at formuleringer rundt programmets kultursensitivitet og fleksibilitet til å følge deltakernes initiativ i noen grad kamuflerer en mer komplisert virkelighet og praksis. For eksempel beskriver ICDP manualen ulike relasjonsmønstre (emosjonsveiledende, avvisende og ettergivende). Manualen idealiserer et 'emosjonsveiledende relasjonsmønster' med stor grad kjærlighet, støtte, og positiv grensesetting. Som nevnt i teorikapittelet, har skillet mellom de ulike relasjonsmønstrene tydelige paralleller til en klassisk typologi innen utviklingspsykologi, som skiller mellom autoritativ, autoritær, og ettergivende foreldrestiler (Baumrind, 1978, 1991). Autoritativ foreldrestil som forbindes med individualistisk orienterte samfunn, assosieres med best utfall hos unge mennesker i denne konteksten (for eksempel, Chan og Koo, 2011). Med individualistiske samfunn mener vi altså samfunn som kjennetegnes av at individets interesser prioriteres på bekostningen av gruppas (eller familiens) interesser, og hvor selvstendighet og uavhengighet vektlegges i barns oppdragelse. I norsk sammenheng er det en normativ forventning at barn skal lyttes til og hensyntas fra de er små. Voksne skal høre deres meninger, følge deres initiativ, og oppdra såkalte 'forhandlingsbarn' (St.meld. 39, 2001-2002). Dette står i kontrast til den ofte mer autoritære foreldrestilen i tradisjonelle og kollektivistiske kulturer, hvor foreldre trekker et tydeligere skille mellom hva som er rett og galt, og forhandling om grenser er en nokså ukjent praksis (Hundeide, 2005). Allikevel viser forskning at også en autoritær foreldrestil kan fungere adekvat i enkelte sammenhenger (se underkapittel 3.3, litteraturgjennomgang i Hoskins, 2014).

Selv om tanken er at ICDP veiledere ikke instruerer, men styrker foreldres 'iboende omsorgskompetanse' gjennom refleksjon, ser vi at veilederne tidvis styrer gruppas refleksjon ved å avbryte tankerekker 'på avveie'. De oppmuntrer også foreldrene med ros og positive tilbakemeldinger når tanker og handlinger er i tråd med ICDP. Oppsummert finnes det altså ulike måter å være foreldre på, og «en riktig måte» som fremmes i ICDP, som er orientert mot individualistiske normer og verdier tilknyttet oppdragelse. Spørsmålet er om foreldre med kollektivistisk kulturbakgrunn er mottakelige for å adoptere et emosjonsveiledende relasjonsmønster med ungdommene sine, og om de vil oppleve en nytteverdi av veiledning med individualistisk fokus. Foreldrene med lengre botid i Norge som gjennomførte grupper på norsk, opplever at veiledningen bidrar til å bygge bro mellom ulike kulturer, noe som er et delmål i ICDP (manual s. 18). De skildrer også en felles fruktbar refleksjon om forhandling om grenser og ungdommens selvstendighet, og de er positive til de emosjonsveiledende foreldrestrategiene som fremmes. Her er det viktig å merke seg at mange av veilederne i vårt utvalg valgte å tematisere hvordan foreldrenes egen kultur- og erfaringsbakgrunn former samspillet med ungdommen i større grad enn hva manualen inviterer til.

Som forespeilet i gjennomgangen av teoretisk forventninger (underkapittel 3.3), og understøttet av empiriske funn (underkapittel 6.5.3) passer ikke veiledningen like godt for nyankomne foreldre fra land med en mer kollektivistisk tilnærming til oppdragelse. Her blir overgangen til individualistiske oppdragernormer for stor, med mindre veilederne evner å justere tiltaket for å bli mer kultursensitivt. Samme vurdering kom også frem i en lokal pilotering og evaluering av ICDP ungdom med arabisktalende foreldre fra Viken kommune (beskrevet i underkapittel 3.3.2). Forskning har vist at ICDP kan gjennomføres på en måte som gir positive effekter på tvers av landegrenser og kulturer (for eksempel Skar m. fl., 2014; Dybdal, 2001; Skar m. fl., 2021). Inntrykket fra vår evaluering er at ICDP ungdom, slik tiltaket fremstår i manualen, mangler noe av den kultursensitiviteten som kreves for å «passe» foreldre med kollektivistisk kulturbakgrunn som er nye i Norge. Veilederne påpeker også, slik de gjorde i Markovas (2022) evaluering, at språket og eksemplene virker orientert mot individualistisk kultur. De ønsker mer informasjon om hvordan oppgaver og rollespill kan tilpasses ulike kulturelle grupper.

10.3 Opplevd nytteverdi og sammenheng med effekt

Når vi ser på ICDPs hovedmål fra *Håndbok for ICDP-veiledere* (Bufdir, 2016) retter disse seg mot foreldrene. Resultater fra vår evaluering viser tydelig at foreldre som deltar på ICDP Ungdom opplever at de når disse målene: De skildrer en mer positiv oppfatningen av- og holdning til barnet; er mer bevisst hvilke samhandlingsformer som kan styrke en positiv relasjon mellom foreldre og ungdom (Manual: ICDP Ungdom); og de opplever at de har blitt mer kompetente og mestrende som omsorgspersoner. Denne opplevelsen ser også ut til å vare opp mot et år etter avsluttet veiledning. Samtidig er det viktig å understreke at rapportering om høy tilfredshet er svært vanlig i evalueringsforskning (Fraser og Wu, 2015). Det er ikke en sterk sammenheng mellom slik tilfredshet, og at tiltaket faktisk er virksomt og har en positiv effekt. Et viktig argument for å prioritere foreldreveiledning og ICDP ungdom i satsningen på forebyggende arbeid i hele oppvekstsektoren (jf Barnevernsreformen fra 1 Januar 2022 og tiltak 18 i regjeringens strategi for foreldrestøtte 2018-2021), er å bedre den psykiske helsen i hele befolkningen (WHO, 2004, 2013, 2020). Vårt design lar oss ikke svare på om programmet har en effekt på foreldre og barns psykiske helse. Vi måler ikke helseutfall, og vi har ikke en kontrollgruppe å sammenlikne med for å undersøke om det finnes kausale sammenhenger.

I våre oppfølgingsintervjuer sier flere foreldre at tenåringene deres gjør det bedre på skolen, og er mer villige til å gjøre husarbeid, lytte osv. etter at de deltok på ICDP ungdom. De beskriver mer prososial atferd som kan sies å gi et inntrykk av at ungdommene har det bedre. Som for foreldrenes utfall, kan ikke dette tolkes som evidens for en positiv effekt på ungdommenes utvikling. Foreldrene i vårt utvalg hadde positive følelser rundt sin deltakelse, som kombinert med et sterkt håp om endring gjør at vi kan forvente at de overdriver «effekten» de opplever at veiledningen har hatt på ungdommen. Det vil dessuten være vanskelig for foreldrene å si om tiltaket har hjulpet ungdommene. Dette ettersom de er i en spesielt viktig utviklingsfase hvor vi forventer å se store og raske atferdsendringer uavhengig av foreldrenes deltakelse på veiledning. For å få kunnskap om effekten av ICDP på foreldres og ungdoms utfall, må vi dermed lene oss på tidligere forskning om liknende programmer.

Den beste kilden for kunnskap om slike effekter er randomiserte, kontrollerte studier av relaterte foreldreveiledningsprogrammer, mer bestemt Standard ICDP og TinT. Brekke m.fl. (2021) fant at Standard ICDP i Norge ga en liten bedring av barns internaliserende vansker og prososiale atferd. Samtidig konkluderer de med at programmet har begrenset effekt på barns utfall, og i hovedsak bidrar til å styrke foreldrene og øke deres emosjonelle sensitivitet. Våre funn viser en svært positiv opplevelse av ICDP Ungdom blant foreldre, som er i tråd med en slik effekt, og det er ikke noen spesiell grunn til å forvente at ICDP skal være mindre virksomt for ungdomsforeldre enn for foreldre av små barn. ICDP for ungdomsforeldre kan dermed ha verdi som en kilde til støtte og trygghet for foreldre som opplever at ungdommene deres sliter. Utfordringer knyttet til mental helse blant ungdom er bratt økende, og også krevende for foreldrene deres. I aldersgruppen 13-16 rapporterte 23% av jentene og 11% av guttene psykiske plager i 2022 (Bang m.fl. 2023). Dette betyr at en økende andel foreldre skal støtte sine ungdommer gjennom en ungdomstid med innslag av psykiske plager eller lidelser. For denne gruppen kan foreldrestøtte tenkes å ha spesielt stor verdi.

Som for standard ICDP, har også RCT-evalueringer av TinT funnet en liten nedgang i angst og depresjon blant de barna (10-13år) med foreldre som gjennomførte veiledningen (Kehoe m.fl. 2014), samt en liten reduksjon av adferdsvansker (Hagvighurst m.fl., 2015). Fellestrekkene mellom Standard ICDP, TinT og ICDP Ungdom gir en forventning om at ICDP Ungdom også kan ha positiv effekt på tenåringsforeldre, og muligens også på tenåringer. Selv om endringene er små, kan de ha merkbar effekt på folkehelsen i sin helhet dersom tiltaket når ut til mange. Forskning om utfallet av ulike foreldrestiler støtter en forventning om at tiltaket kan ha positive effekter også hos ungdommer. ICDP Ungdom har som mål å bevisstgjøre og styrke foreldres emosjonsveiledende omsorgskompetanse, og tiltaket kan antas å trekke foreldrestil i en autoritativ retning. I den grad ICDP har effekt på barns utfall, er det sannsynligvis effekten av et

mer emosjonsveiledende relasjonsmønster som er utslagsgivende. Forskning viser at foreldrerapportert og ICDP-kompatibel autoritativ (eller mindre autoritær) foreldrestil er assosiert med små men positive effekter på ungdommers utfall i individualistisk orienterte samfunn, blant annet relatert til forekomsten av angst, depresjon, og prososial atferd (for eksempel, Chan og Koo, 2011). En randomisert kontrollert studie av ICDP Ungdom som ser på utfall mellom subpopulasjonene vil kunne gi vesentlig større sikkerhet i om ICDP ungdom har positive effekter for ungdommer, og størrelsen på disse. Samtidig vil det være relevant å undersøke om effekten varierer med ungdommenes kjennetegn og utfordringer.

10.4 Organisatorisk implementering av ICDP

Likt evalueringer fra tidligere piloteringer av tiltaket, finner vi at ICDP Ungdom i de fleste tilfeller er svakt forankret- og integrert i organisasjonen eller virksomheten der tiltaket gjennomføres (se Sønsterudbråten og Bjørnset, 2018; Markova, 2022). Som Markova (2022) også beskrev i sin evaluering, kommer ICDP Ungdom på toppen av kjerneoppgaver og daglig drift. Med andre ord blir ikke tiltaket reelt sett prioritert i organisasjonen, til tross for at ICDP som oftest harmonerer godt med eksisterende planarbeid, og passer godt med tilbudet som allerede er gitt i de ulike tjenestene hvor veilederne jobber. Vi ser også en tendens til at ICDP-arbeidet utføres uten kompensasjon, altså på kveldstid uten kveldstillegg og også til dels uten godskriving av timer. Det bør sikres at ansatte som implementerer ICDP som en del av sitt lønnsarbeid kompenseres for dette, på lik linje med andre arbeidsoppgaver. Hvis ICDP Ungdom skal implementeres bredere, må det prioriteres og forankres i kommuner og organisasjoner i større grad.

11 Konklusjon og anbefalinger

I dette kapittelet oppsummerer vi hovedfunnene, og organiserer disse etter evalueringens fem hovedtemaer. Deretter gjennomgår vi anbefalinger på bakgrunn av disse, og implikasjonene for videre arbeid med ICDP Ungdom. Vi beskriver først noen konkrete implikasjoner for endringer av hvordan programmet utformes og gjennomføres. Så beskriver vi noen overordnede implikasjoner for videre utrulling av programmet.

11.1 Hovedfunn

11.1.1 Rekruttering

Litt under halvparten av veilederne i vårt utvalg bruker nettverket på arbeidsplassen sin og i andre tjenester for å lette rekrutteringen. Ved bredere rekrutteringsforsøk – utenfor eget nettverk – er interessen for tiltaket høyere blant foreldre som opplever større utfordringer, noe som gir en overrepresentasjon av sårbare foreldre som ønsker å motvirke en forverring av identifiserte problemer. Rekruttering utenfor veilederens nettverk gir større frafall, men svært få trekker seg etter oppstart. Uavhengig av type og omfang av vansker, er den vanligste motivasjonen for deltakelse et ønske om et nærere og bedre forhold til ungdommen, tett fulgt av et behov for noen å snakke med om ungdommen. Foreldrene vet svært lite om veiledningen før oppstart. De fleste informerer heller ikke ungdommene sine om veiledningen før det blir oppdaget ved en tilfeldighet, og gir da som oftest kun overfladisk informasjon. Ungdommene beskriver at de uansett ikke er spesielt interesserte i informasjon om programmet. De tenker at foreldrene går til veiledning grunnet konkret problematikk i søskenflokk, og at dette «kan være nyttig» for mor og/eller far, selv om de i utgangspunktet ikke har tenkt at foreldrene trenger å forbedre sin omsorgskompetanse.

11.1.2 Gjennomføring

De fleste veilederne opplever opplæringsmodulen for ICDP ungdom som tilstrekkelig, men noen påpeker at TinT får for mye plass på bekostning av standard ICDP. Mange av veilederne hadde kun gjennomført en utdatert versjon av opplæringsmodulen. Endringene av veiledningsmaterialet de beskriver er at ICDP Ungdom er manualisert; følger en annen struktur enn standard ICDP; er mindre kultursensitivt; at deler av meningsskapende-/utvidende dialog er byttet ut med emosjonsveiledning fra TinT; at det er utvidet bruk av skriptede rollespill, og mer psykoedukasjon. Mindre erfarne veiledere er svært fornøyde, mens erfarne veiledere stort sett ikke ønsker de overnevnte endringene. Unntaket er bruken av skriptede rollespill, som fungerte godt for flertallet. Veilederne enes også om at filmer, gruppeoppgaver og refleksjon fungerte best, mens mindfulness fungerte dårligere som pedagogisk metode. De er også enige i at programmet ikke er kultursensitivt nok. Flesteparten bruker manualen fleksibelt, og trekker veiledningen mer i retning av standard ICDP. Spesielt gjøres dette ved å utvide tematiseringen av hvordan foreldres egne erfaringer og kulturelle bakgrunn former relasjonen til ungdommene. Veilederne og foreldrene vurderer det som at ICDP Ungdom kan passe tvers av kulturelle skillelinjer så fremt foreldrene har noe botid i Norge. Nedskjæring av meningsskapende dialog gjør at enkelte veiledere ikke føler at tiltaket passer ungdomsårene godt nok. Alle foreldre og veiledere i vårt utvalg beskriver gruppeprosessen som gode, trygge, nyttige, og i stor grad foreldrestyrt. Vi ser ingen tydelige variasjoner i opplevd gruppedynamikk på bakgrunn av variasjon i type og nivå på ungdommens utfordringer.

11.1.3 Veiledningens nytteverdi umiddelbart og over tid

Foreldrene trekker frem store deler av veiledningen, og nettopp en økt forståelse av sammenhengen mellom temaene i ICDP Ungdom, som det viktigste utbyttet. I den grad noe fremstår som viktigst, handler dette om å ha et klarere forhold til hva som er en god

foreldrestrategi i en gitt situasjon. Foreldrene opplever at relasjonen med ungdommene nå er preget av mer empati, større fokus på positive egenskaper hos ungdommen, og forståelse for hens perspektiver og selvstendighetsbehov. Foreldre med ungdommer som virker mottakelige for kontakt griper muligheten til dette oftere, mens andre erfarer at det har blitt lettere å akseptere avvisning. Flere foreldre opplever at undervisning om ungdomshjernen og erfaringer fra andre foreldre har bidratt til å normalisere ungdommens oppførsel som en naturlig del av tenårene. Flere mener også at de nå har en nærere relasjon med ungdommen. Selv om det ikke nødvendigvis er mindre konflikt, erfarer de at ungdommen er mer villig til å kommunisere, og eksempelvis utføre plikter i hjemmet, når foreldre er roligere, og anerkjenner deres behov. Alle skildrer at de er roligere i relasjonen, noe ungdommene sier seg enige i. Noen ungdommer sier også at foreldrene oppleves som mer oppmerksomme og tilgjengelige for kontakt. De foreldrene som deltok på oppfølgingsintervju husker store deler av veiledningsmaterialet omtrent et år etter avsluttet veiledning, og beskriver at verktøyene fra ICDP fortsatt brukes i hverdagen. Ungdommene må minnes på hvilke endringer de nevnte i første intervju, og svarer da stort sett at disse har vedvart. Endringene har blitt normalisert, slik at de ikke husker om foreldrene også var rolige og kommuniserte godt før veiledningen. Vi ser også at konkrete endringer i samspill mellom foreldre og ungdommer ikke nødvendigvis er 'vedvarende', men oppstår og formes i takt med ungdommenes (og foreldrenes) egen utvikling.

11.1.4 Implementering

ICDP veilederne fremstår som godt egnet til veilederrollen, og de har viktig og relevant kompetanse. Flertallet opplever at ICDP Ungdom mangler tilstrekkelig forankring i kommune og organisasjon. Med bakgrunn i personlig og faglig engasjement tar veilederkorpset i stor grad rollen som ICDPs fremste implementeringsfremmer, og jobber med implementering nedenifra og opp. Dette til tross for at en del arbeid ser ut til å gjøres ubetalt i tillegg til en 100% stilling. Nesten ingen har insentiver til å jobbe med ICDP i form av høyere lønn eller mulighet for forfremmelse. Også de som jobber i kommuner og organisasjoner der ICDP prioriteres, ønsker seg bedre rammebetingelser i form av tid til ICDP relatert arbeid. Per nå er 36% usikre på om de fortsetter som veiledere for ICDP Ungdom i fremtiden.

11.2 Styrker og svakheter ved studien

Rapporten viser erfaringer med ICDP ungdom fra ulike perspektiver, og danner et oversiktsbilde over hvordan foreldre, veiledere, og ungdommer opplever tiltaket. Evalueringen kombinerer kvalitative og kvantitative data fra veiledere og foreldre. Dette er viktig ettersom en kan forvente at enkelte deltakere er mer villige og komfortable med å dele sine vurderinger av tiltaket anonymt, heller enn i en fokusgruppekontekst. Ettersom funnene fra spørreskjema i stor grad speiler kvalitative intervjudata, kan vi si med vesentlig større sikkerhet at funnene reflekterer deltakerne sine faktiske meninger. Samtidig lar kvalitative data deltakerne skildre sine opplevelser og erfaringer med egne ord, og «gi liv» til kvantitative funn. Det er også en styrke i studien at vi har fulgt opp en andel av foreldrene over tid. På denne måten får vi beskrivelser av hvordan ICDP fungerer i praksis, som ikke farges i like stor grad av foreldrenes positive følelser til selve veiledningssettingen, fellesskapet derfra, og den forsterkede motivasjonen som ofte følger med ny kunnskap. Evalueringen gir også rom for ungdommens perspektiv, og bidrar med ny kunnskap om hva ungdommer tenker og føler om at foreldrene deltar på foreldreveiledning. Oppfølgingsintervjuer med ungdommer viser hvordan de relaterer til tematikken etter å ha blitt gjort oppmerksomme på foreldreveiledningen, og mulige endringer i foreldrepraksis, ved å delta i det første intervjuet.

Studien har også svakheter. Også for kvantitative analyser har vi relativt små utvalg. De kvantitative utvalgene er heller ikke trukket fra en klart definert målpopulasjon, men isteden satt

sammen basert på tilgjengelighet. Dermed kan vi ikke generalisere til en klart definert populasjon, og vi har derfor ikke benyttet statistiske tester. Den brede datainnsamlingen vi har gjort er ressurskrevende fra respondentens side. Siden det har vært gjort flere følgeevalueringer av dette tiltaket, merket vi noe «evalueringstretthet» blant veilederne, noe som kan føre til at det er de mest motiverte og fornøyde som har bidratt med svar. Seleksjonen kan tenkes å være ulik i de ulike utvalgene, og dermed bidra til å forklare enkelte forskjeller i perspektivet mellom for eksempel data fra veiledere og data fra foreldre.

Denne evalueringen kom i stand da piloteringen av ICDP Ungdom allerede var i gang. Det var derfor avgjørende å komme i gang med datainnsamling raskt, og prosjektet ble avgrenset slik at det ikke var nødvendig å søke godkjenning fra Regional Etisk Komite (REK), og slik at det var mulig for oss å søke og få innvilget unntak fra DPIA. Avgjørelsene ble tatt i samråd med oppdragsgiver, og gjorde at vi ikke kunne samle inn data fra ungdom under 16 år, og heller ikke kunne samle inn helseopplysninger. Dette har lagt noen begrensninger på hvilke aspekter vi har kunnet undersøke.

En følgeevaluering kan verken bekrefte eller avkrefte om tiltaket har en effekt på foreldre, ungdommer, og deres relasjon. At foreldrene i vårt materiale har en positiv opplevelse av tiltaket er en viktig kvalitet i seg selv, men ikke det samme som at tiltaket nødvendigvis har en positiv effekt, eller noen effekt i det hele tatt. Gjennomgående viser evalueringer at de som deltar i ulike tiltak stort sett er positive, uavhengig av tiltakets effekt.

11.3 Mulige justeringer av tiltaket

Som diskutert i 10.2, er det en diskrepans mellom hvordan opplegget gjennomføres, og hvordan manualen skisserer at det skal gjennomføres. Vi anbefaler at dette gjøres mer enhetlig. Her skisserer vi noen mulige endringer av tiltaket, som stort sett trekker programmet ICDP Ungdom i retning av Standard ICDP. En alternativ tilnærming er selvsagt å søke at veiledningspraksisen i større grad trekkes mot manualen for ICDP Ungdom. En slik strategi må nøye vurderes mot veilederne motivasjon og entusiasme, som er avgjørende for videreføring og utvidelse av ICDP ungdom. Dette peker mot å «tilpasse kartet etter terrenget» - altså endre manualen/malen slik at den i større grad harmonerer med tiltaket slik det implementeres i felt.

11.3.1 Mal heller enn manual

Ved å presentere programmet som en mal heller enn manual, vil en ivareta ønskene til alle veiledere, uavhengig av om de foretrekker et skriftliggjort opplegg eller større fleksibilitet. Fafos rapport anbefalte også i utgangspunktet at 'det bør utvikles en mal' (Sønsterudbråten og Bjørnset, 2018, s. 84). En manual med begrenset innhold som også spesifiserer tidsbruk for ulike elementer gjør det vanskeligere å tilpasse opplegget til gruppa. I praksis gjør den detaljerte manualen at flere av veilederne forholder seg utelukkende til denne, og sjeldnere benytter ICDP-håndboken som oppslagsverk. En fleksibel mal kan inneholde flere alternative forslag til oppgaver, ulike eksempler, og pedagogiske metoder veilederne kan velge mellom gjennom veiledningsløpet. Beskrivelser av pedagogisk plattform og teoretisk bakgrunn (eller referanser til disse) hentet fra håndboka kan også inngå i større grad, slik at programmets faglige tyngde opprettholdes. En mal kan også hente inn eller vise til flere elementer fra håndboken for ICDP-veiledere, slik at denne blir en mer tilgjengelig ressurs.

I ICDP ungdom, sammenliknet med standard ICDP, er ikke lenger meningsskapende- og utvidende dialog om den ytre verden en sentral komponent. I vårt materiale var meningene blant veilederne svært delte om dette. Noen oppfatter det som en vesentlig mangel, mens andre mener denne dialogen uansett passer dårlig for målgruppen. I en mal kan innhold om meningsskapende/-utvidende dialog om den ytre verden legges inn i som en valgfri komponent. Slik tiltaket er nå, opplever mange av veilederne at opplegget bruker for mye tid på teori/psykoedukasjon, noe de

ikke oppfatter som hensiktsmessig. I en mal kan valgmulighetene innen psykoedukasjon/undervisning blir stående, samtidig som det er mulig å tone ned dette for de som ønsker det.

11.3.2 Økt kultursensitivitet

Resultatene våre peker på at ICDP Ungdom ikke alltid oppleves som kultursensitivt, og da særlig ikke for foreldre som nylig har ankommet Norge. En mulig strategi for å øke kultursensitiviteten, hentet fra standard ICDP, går ut på å gi større rom til å la foreldrene reflektere over egne erfaringer og egen bakgrunn. Det aller første møtet starter da, som i standard ICDP, med bevisstgjøring om hvordan kulturelle verdier og normer former omsorgspraksis, og samtaler om hvordan erfaringer fra egen oppvekst påvirker samspillet med egne barn. Deretter introduseres hvert nye tema ved spørre foreldrene om hvilke erfaringer de selv har tilknyttet temaet, basert på sin bakgrunn. På denne måten anerkjennes deltakernes tidligere erfaringer og foreldrepraksis, noe som kan være særlig viktig for foreldre som opprinnelig er kjent med andre foreldrepraksiser og normer.

En annen, kompatibel, strategi for å øke tiltakets kultursensitivitet går ut på å justere kursmaterialet og eksemplene som benyttes slik at de blir noe mer relevante på tvers av kultur. Eksempelvis kan de skriptede rollespillene basere seg på situasjoner som er noe mer universelle på tvers av kulturelle skillelinjer. Her vil også små endringer hjelpe: «Juleselskap» kan endres til «familieselskap». En kan også ta i betraktning hvilken rolle ulike familiemedlemmer har i kollektivistisk kultur, slik at mor og far i skriptede rollespill får tilgang til roller som passer på best mulig måte. Dersom anbefalingen om å utarbeide en mal følges opp, gir det rom for å presentere forskjellige versjoner av oppgaver og eksempler hvor noen er bedre tilpasset foreldre med kollektivistisk bakgrunn, slik at veilederne kan velge alternativet som passer gruppa best. Innhold fra Flexid som, nevnt i kapittel 6.5.3, kan være nyttig i denne sammenheng. Det vil også være en fordel om malen inneholder beskrivelser av hvordan ICDP Ungdom kan presenteres for foreldrene, samtidig som man ikke legger skjul på at opplegget i stor grad er basert på forskning om hva som fremmer en positiv relasjon og gode utfall i en vestlig kontekst.

11.4 Våre funn og videre implementering i kommunene

ICDP Ungdom er tenkt som et universelt forebyggende tiltak. Allikevel letter mange veiledere rekrutteringsprosessen ved å rekruttere deltakere gjennom eget nettverk i tjenester for ungdom/foreldre med ulike utfordringer. Dette ser ikke ut til å være et problem, ettersom foreldrene som deltok i evalueringen var svært fornøyde uavhengig av nivået på opplevd problematikk innad i gruppene. Hvis det er et mål at tiltaket brukes universelt, må det gjøres en endring i og økt satsning på brede rekrutteringsstrategier. Positive tilbakemeldinger fra veiledere og foreldre kan gjøre at tiltaket blir prioritert og gjennomført på en arbeidsplass (Markova, 2022: 12). Et annet alternativ er å ikke problematisere at sårbare foreldre er overrepresentert, men heller tenke at tiltaket implementeres med proporsjonel universalisme (PU) (Marmont, 2014). Prinsippet bak PU er at hjelpetiltak burde være tilgjengelige for alle, men ideelt sett nå ut til flere av de som trenger det mest. PU har fått mer oppmerksomhet de siste årene som en strategi for å jevne ut sosiale og helsemessige forskjeller uten å rekruttere spisset, og dermed uten at sårbare grupper føler seg stemplet eller stigmatisert (se Francis-Oliviero, 2020).

Våre funn forteller om en fornøyd foreldregruppe, som opplever godt utbytte av veiledningen. Ungdommene vi har snakket med opplever heller ikke ulemper, og kanskje noen fordeler, av at foreldrene deres har deltatt på foreldreveiledning. Når det er sagt, gir ikke vår rapport noen sikker dokumentasjon på at tiltaket *virker*, i betydningen at det forbedrer oppvekstvilkårene for ungdom. I Norge skal helsetjenester for unge være kunnskapsbaserte og ha dokumentert effekt (Helse- og omsorgsdepartementet, 2019). Kommunene har rett til å selv bestemme hvilket foreldreveiledningstiltak de ønsker å implementere. Vår rapport kan inngå i kunnskapsgrunnlaget når kommunene lager en slik strategi. Samtidig må en hele tiden nøye

vurdere alternativkostnaden – altså kommunens nytte av å bruke ressurser på ICDP-veiledning, i motsetning til andre tiltak rettet mot ungdom som kan ha bedre eller dårligere dokumenterte effekter.

Vår evaluering viser at de foreldrene som ble rekruttert til veiledningen i våre utvalg hadde en positiv opplevelse av veiledning. For foreldregrupper som ikke melder seg frivillig, men heller deltar i pålagt veiledning for eksempel som en del av introduksjonsprogrammet, er det ikke gitt at opplevelsen vil være den samme.

11.5 Forskningsbehov

Av to viktige grunner anser vi det ikke som nødvendig med ny pilotering og følgeevaluering av en eventuelt revidert versjon av ICDP Ungdom. Selv om ICDP Ungdom er en ny variant av tiltaket, gjorde mange av veilederne endringer for at programmet skulle ligge tettere opp til Standard ICDP. Altså gjennomførte de programmet med de endringene vi anbefaler ovenfor. Dette gjør at rapporten i en ganske stor grad evaluerer tiltaket slik det vil se ut dersom forslagene våre over implementeres. For det andre har det vært gjentatte følgeevalueringer i under utviklingen av ICDP Ungdom, og vi oppfatter en viss evalueringstretthet blant deltakerne. Det kan føre til at seleksjonen øker og kvaliteten ved de innsamlede dataene faller ved videre følgeevalueringer.

Selv om utvalget vårt er relativt samstemt, er det gode grunner til å forvente at de som deltar i ICDP-programmet når det er relativt få deltakere (som nå) er annerledes enn de som deltar hvis flere blir rekruttert (i en universell utrulling med mer generelle rekrutteringsstrategier). Det er ikke gitt at våre funn om en fornøyd foreldregruppe har ekstern validitet til de som blir rekruttert ved en bredere strategi. Det er derfor avgjørende at man fortsetter å måle dette ved en bredere implementering, og ikke lener seg på våre funn med en implisitt antakelse om at de har god ekstern validitet. Dette krever ikke en ny følgeevaluering, men kan håndteres ved å samle inn kvantitative data fra foreldrene ved en eventuelt bredere utrulling. En slik datainnsamling kan gjøres i sammenheng med en RCT, som beskrevet under.

ICDP Ungdom ligger tett opp til Standard ICDP og TinT som har dokumentert positive opplevelser blant deltakerne, og i noen grad også har blitt effektevaluert. Likevel må kunnskapsgrunnlaget om effekter av foreldreveiledning på ungdommers utfall fortsatt ansees som tynt. Hvis det gjøres en videre utrulling av ICDP Ungdom, er vår klare anbefaling at dette effektevalueres for et sterkere kunnskapsgrunnlag. En slik evaluering er tidligere gjort for standard ICDP (Brekke m.fl. 2021).

I en slik effektevaluering må Foreldre og ungdommer som deltar sammenliknes med en kontrollgruppe som ikke har gjennomført programmet, eller som gjennomfører programmet senere. Dette er mulig ved ulike varianter av randomiserte, kontrollerte studier (se Brekke m.fl. for et eksempel med evaluering av standard ICDP). For eksempel kan det tenkes at foreldre melder seg på veiledning i en periode der relasjonen til ungdommen er «i motbakke», slik at livet i familien ville blitt enklere over tid både med og uten veiledning. Denne feilkilden, og mange andre, vil håndteres ved randomisering av hvem/når ICDP-veiledning tildeles.

Referanser

- Adler, K., Salanterä, S., & Zumstein-Shaha, M. (2019). Focus group interviews in child, youth, and parent research: an integrative literature review. *International Journal of Qualitative Methods, 18*, 1609406919887274.
- Avinun, R., & Knafo, A. (2014). Parenting as a reaction evoked by children's genotype: A meta-analysis of children-as-twins studies. *Personality and Social Psychology Review, 18*(1), 87-102.
- Bang, L. I. Hartz, K. Furu, I. Odsbu, M. Handal, L. Torgersen, H. S. Støle og P. Surén. (2023) Psykiske plager og lidelser hos barn og unge. I Folkehelse rapporten. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Baumrind, D. (1978). Parental disciplinary patterns and social competence in children. *Youth & Society, 9*(3), 239-267.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The journal of early adolescence, 11*(1), 56-95.
- Bhide, S., Sciberras, E., Anderson, V., Hazell, P., & Nicholson, J. M. (2019). Association between parenting style and socio-emotional and academic functioning in children with and without ADHD: a community-based study. *Journal of attention disorders, 23*(5), 463-474.
- Bjørk, RF (29 juni 2023), Foreldre har avgjørende betydning for barns utvikling: Fredrik Sylvester Jensen tar feil når han påstår at foreldre har liten innflytelse på barns utvikling, Kronikk i Psykologitidsskriftet.no. <https://psykologitidsskriftet.no/debatt/2023/06/foreldre-har-avgjorende-betydning-barns-utvikling>
- Bjørknes, R., & Ortiz-Barreda, G. (2021). Are the voices of parents heard? A scoping review of satisfaction in parenting programs. *Evaluation and Program Planning, 88*, 101928.
- Bjørnstad, S. (2015). *International Child Development Program (ICDP)*. RBUP Rapport. Oslo: Regionsenter for barn og unges psykiske helse.
- Brekke I, Skjøsberg EE, Smith R, Røsand GM, Holt T, Aarø LE, Helland MS, Røysamb E, Grimstad I, Aase H. "Effektevaluering av International Child Development Programme (ICDP). En randomisert kontrollert studie". Effect evaluation of the International Child Development Programme (ICDP). A randomized controlled study. Rapport 2021. Oslo: Folkehelseinstituttet, 2021.
- Bråten, B & Sønsterudbråten, S (2017) Veiledningserfaringer: Forsøk med veiledning (ICDP) av foreldre med radikaliseringsbekymringer og foreldre i asylmottak. Fafo-rapport 2017: 02
- Bufdir (2016) *Håndbok for ICDP-veiledere*.
- Bufetat (under arbeid): *ICDP Ungdomsvariant. Manual for utprøving*.
- Calafat, A., García, F., Juan, M., Becoña, E., & Fernández-Hermida, J. R. (2014). Which parenting style is more protective against adolescent substance use? Evidence within the European context. *Drug and alcohol dependence, 138*, 185-192.
- Chan, T. W., & Koo, A. (2011). Parenting style and youth outcomes in the UK. *European sociological review, 27*(3), 385-399.
- Corbin, J. M., & Strauss, A. (1990). Grounded theory research: Procedures, canons, and evaluative criteria. *Qualitative sociology, 13*(1), 3-21.

- Creswell, J. W. (2007). An introduction to mixed methods research. *Lincoln, Nebraska, USA: University of Nebraska*, 23.
- Dahl, R. E., Allen, N. B., Wilbrecht, L., & Suleiman, A. B. (2018). Importance of investing in adolescence from a developmental science perspective. *Nature*, *554*(7693), 441-450.
- Dybdahl, R. (2001). Children and mothers in war: an outcome study of a psychosocial intervention program. *Child development*, *72*(4), 1214-1230.
- Dwairy, M., Achoui, M., Abouserie, R., & Farah, A. (2006). Parenting styles, individuation, and mental health of Arab adolescents: A third cross-regional research study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, *37*(3), 262-272.
- Francis-Oliviero F, Cambon L, Wittwer J, Marmot M, Alla F. Theoretical and practical challenges of proportionate universalism: a review. *Rev Panam Salud Publica*. 2020 Oct 15;44:e110. doi: 10.26633/RPSP.2020.110. PMID: 33088291; PMCID: PMC7556407.
- Fraser, M. W., & Wu, S. (2015). Measures of Consumer Satisfaction in Social Welfare and Behavioral Health: A Systematic Review. *Research on Social Work Practice*, 1049731514564990.
- Friberg, J. H., & Bjørnset, M. (2019). Migrasjon, foreldreskap og sosial kontroll. *Fafo rapport*, *1*, 2019.
- Ganiban, J. M., Ulbricht, J., Saudino, K. J., Reiss, D., & Neiderhiser, J. M. (2011). Understanding child-based effects on parenting: temperament as a moderator of genetic and environmental contributions to parenting. *Developmental Psychology*, *47*(3), 676.
- Garcia, F., & Gracia, E. (2009). Is always authoritative the optimum parenting style? Evidence from Spanish families. *Adolescence*, *44*(173), 101-131.
- Gibbs, G. R. (2012) *Thematic Coding and Categorizing*, In *Analyzing Qualitative Data*, London: Sage
- Gill, E. H., Thorød, A. B., & Vik, K. (2019). Marte Meo as a port of entry to parental sensitivity-a three-case study. *BMC psychiatry*, *19*(1), 1-11.
- Guest, G., Namey, E., Taylor, J., Eley, N., & McKenna, K. (2017). Comparing focus groups and individual interviews: findings from a randomized study. *International Journal of Social Research Methodology*, *20*(6), 693-708.
- Hafstad, R., & Øvreide, H. (2011). *Utviklingsstøtte: foreldrefokusert arbeid med barn*. Høyskoleforlaget.
- Hattie, J., & Yates, G. C. (2013). *Visible learning and the science of how we learn*. Routledge.
- Hancock Hoskins, D. (2014). Consequences of parenting on adolescent outcomes. *Societies*, *4*(3), 506-531.
- Havighurst, S. S., Kehoe, C. E., & Harley, A. E. (2015). Tuning in to teens: Improving parental responses to anger and reducing youth externalizing behavior problems. *Journal of adolescence*, *42*, 148-158.
- Helse- og omsorgsdepartementet (2019). *Opptappingsplan for barn og unges psykiske helse (2019–2024)*.
- Holstein, J. A., & Gubrium, J. F. (1995). *The active interview* (Vol. 37). Sage.
- Hundeide, K. (2005). *Barns livsverden: Sosiokulturelle rammer for barns utvikling*. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag.

Hundeide, K. (2005). ICDP Programmet–et relasjonsorientert og empatibasert program rettet imot barns omsorgsgivere. *Skolepsykologi*, 7, 9-25.

Hundeide, K. (2007) Innføring i ICDP programmet. Oslo: ICDP/Norge.

Hutchison, L., Feder, M., Abar, B., & Winsler, A. (2016). Relations between parenting stress, parenting style, and child executive functioning for children with ADHD or autism. *Journal of Child and Family Studies*, 25, 3644-3656.

Høy-Petersen, N. (2022). Ambivalent perceptions of the Other: Towards a dual-process sociology of intercultural relations. *Acta Sociologica*, 65(3), 332-348.

Jensen FS (24 MAI 2023) Det er «miljøkrise» i tilknytningspsykologien, kronikk i psykologitidsskriftet.no, <https://psykologitidsskriftet.no/kronikk/2023/05/det-er-miljokrise-i-tilknytningspsykologien>

Ji M., & An, R. (2022). Parenting styles in relation to childhood obesity, smoking and drinking: A gene–environment interaction study. *Journal of Human Nutrition and Dietetics*, 35(4), 625-633.

Kehoe, C. E., Havighurst, S. S., & Harley, A. E. (2014). Tuning in to teens: Improving parent emotion socialization to reduce youth internalizing difficulties. *Social Development*, 23(2), 413-431.

Kehoe, C. E., Havighurst, S. S., & Harley, A. E. (2014). Tuning in to teens: Improving parent emotion socialization to reduce youth internalizing difficulties. *Social Development*, 23(2), 413-431.

Keller, H., Abels, M., Borke, J., Lamm, B., Su, Y., Wang, Y., & Lo, W. (2007). Socialization environments of Chinese and Euro-American middle-class babies: Parenting behaviors, verbal discourses and ethnotheories. *International Journal of Behavioral Development*, 31(3), 210-217.

Klein, P. S., & Rye, H. (2004). Interaction-oriented early intervention in Ethiopia: the MISC approach. *Infants & Young Children*, 17(4), 340-354.

Knapp, M., McDaid, D., & Parsonage, M. (2011). Mental health promotion and mental illness prevention: The economic case.

Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L., & Dornbusch, S. M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child development*, 62(5), 1049-1065.

Lansford, J. E., Deater-Deckard, K., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Pettit, G. S. (2004). Ethnic differences in the link between physical discipline and later adolescent externalizing behaviors. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(4), 801-812.

Maccoby, E. E., Martin, J. A., Mussen, P. H., & Hetherington, E. (1983). Handbook of child psychology.

Major, E. F., Dalgard, O. S., Mathisen, K. S., Nord, E., Ose, S., Rognerud, M., & Aarø, L. E. (2011). Bedre føre var... Psykisk helse: Helsefremmende og forebyggende tiltak og anbefalinger [Report].

Marmot M. Commentary: mental health and public health. *Int J Epidemiol*. 2014;43:293–6. doi:[10.1093/ije/dyu054](https://doi.org/10.1093/ije/dyu054).

- Molina, M. F., & Musich, F. M. (2016). Perception of parenting style by children with ADHD and its relation with inattention, hyperactivity/impulsivity and externalizing symptoms. *Journal of Child and Family Studies*, 25, 1656-1671.
- Morris, A. S., Criss, M. M., Silk, J. S., & Houlberg, B. J. (2017). The impact of parenting on emotion regulation during childhood and adolescence. *Child development perspectives*, 11(4), 233-238.
- Parker, A., & Tritter, J. (2006). Focus group method and methodology: current practice and recent debate. *International Journal of Research & Method in Education*, 29(1), 23-37.
- Patton, G. C. et al. Our Future: a Lancet commission on adolescent health and wellbeing. *Lancet* 387, 2423-2478.
- Pellerin, L. A. (2005). Applying Baumrind's parenting typology to high schools: toward a middle-range theory of authoritative socialization. *Social Science Research*, 34(2), 283-303.
- Quoss, B., & Zhao, W. (1995). Parenting styles and children's satisfaction with parenting in China and the United States. *Journal of Comparative Family Studies*, 265-280.
- Reedtz, C. & Lauritzen, C. (2017). Kunnskapsoppsummering og klassifisering av tiltaket ICDP (2.utg.). Ungsinn, 2:5. Hentet fra: https://ungsinn.no/post/tiltak_arkiv/icdp-2-utg/
- Ringdal, K. (2001). *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Oslo: Fagbokforlaget
- Rowe, D. C. (1981). Environmental and genetic influences on dimensions of perceived parenting: A twin study. *Developmental Psychology*, 17(2), 203.
- Sahithya, B. R., Manohari, S. M., & Vijaya, R. (2019). Parenting styles and its impact on children—a cross cultural review with a focus on India. *Mental Health, Religion & Culture*, 22(4), 357-383.
- Schulerud, M. & Kristín Lára Fridjónsdóttir, K. L. [upublisert rapport] ICDP ungdom: Rapport fra prosjekt 2007/2008 ICDP Norge og Bydel Grorud
- Schwartz, O. S., Sheeber, L. B., Dudgeon, P., & Allen, N. B. (2012). Emotion socialization within the family environment and adolescent depression. *Clinical psychology review*, 32(6), 447-453.
- Shenaar-Golan, V., & Goldberg, A. (2019). Subjective well-being, parent-adolescent relationship, and perceived parenting style among Israeli adolescents involved in a gap-year volunteering service. *Journal of Youth Studies*, 22(8), 1068-1082.
- Sherr, L., Skar, A.-M. S., Clucas, C., von Tetzchner, S., & Hundeide, K. (2014). Evaluation of the International Child Development Programme (ICDP) as a community-wide parenting programme. *European Journal of Developmental Psychology*, 11(1), 1-17.
- Simons, L. G., Simons, R. L., Conger, R. D., & Brody, G. H. (2004). Collective socialization and child conduct problems: A multilevel analysis with an African American sample. *Youth & Society*, 35(3), 267-292.
- Skar A.M. S., von Tetzchner, S., Clucas, C. & Sherr, L. (2015) The long-term effectiveness of the International Child Development Programme (ICDP) implemented as a community-wide parenting programme, *European Journal of Developmental Psychology*, 12:1, 54-68

- Skar, A. M. S., Sherr, L., Macedo, A., Tetzchner, S. V., & Fostervold, K. I. (2021). Evaluation of parenting interventions to prevent violence against children in Colombia: A randomized controlled trial. *Journal of interpersonal violence*, 36(1-2), NP1098-NP1126.
- Smith, D. E., & Moore, T. M. (2013). Parenting style and psychosocial outcomes in a sample of Jamaican adolescents. *International Journal of Adolescence and Youth*, 18(3), 176-190.
- Smithson, J. (2000). Using and analysing focus groups: limitations and possibilities. *International journal of social research methodology*, 3(2), 103-119.
- Stafford, M., Kuh, D. L., Gale, C. R., Mishra, G., & Richards, M. (2016). Parent-child relationships and offspring's positive mental wellbeing from adolescence to early older age. *The journal of positive psychology*, 11(3), 326-337.
- Sundsbo AO. Universal Parenting Support in Norway – An Unfulfilled Promise. *Social Policy and Society*. 2018;17(3):503-17.
- Swanson, J. L., & Fouad, N. A. (1999). Applying theories of person-environment fit to the transition from school to work. *The Career Development Quarterly*, 47(4), 337-347.
- Sælensminde, K., & Line, T. M. (2019). Samfunnskostnader ved sykdom og ulykker 2015. *Helsedirektoratet (IS-2839 Rapport)* Hentet fra: <https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/samfunnskostnader-ved-sykdom-ogulykker/Samfunnskostnader%20ved%20sykdom%20og%20ulykker,202015>.
- Sønsterudbråten, S. og Bjørnset, M. (2018). "It takes a village". Evaluering av gruppeveiledning for foreldre som er bekymret for sine ungdommer. *Fafo-rapport 2018:23*
- Teare, J., & Smith, J. (2004). Using focus groups to explore the views of parents whose children are in hospital. *Paediatric Nursing*, 16(5).
- World Health Organization (2004) Prevention of mental disorders : effective interventions and policy options : summary report / a report of the World Health Organization Dept. of Mental Health and Substance Abuse; in collaboration with the Prevention Research Centre of the Universities of Nijmegen and Maastricht. Geneva: World Health Organization; 2004.
- World Health Organization. Mental health Action Plan 2013-2020 (2013) [Available from: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241506021>].
- World Health Organization. Child maltreatment (2020) [Available from: <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>].
- Wintre, M. G., & Ben-Knaz, R. (2000). It's not academic, you're in the army now: Adjustment to the army as a comparative context for adjustment to university. *Journal of Adolescent Research*, 15(1), 145-172.
- Wood, J. J., McLeod, B. D., Sigman, M., Hwang, W. C., & Chu, B. C. (2003). Parenting and childhood anxiety: Theory, empirical findings, and future directions. *Journal of child psychology and psychiatry*, 44(1), 134-151.
- Wormnes, O. (2004). Om forståelse, tolking og hermeneutikk. Kompendium utdelt ved masterstudiet på Institutt for spesialpedagogikk høsten 2004. Oslo: ISP, UiO

Yaman, A., Mesman, J., van IJzendoorn, M. H., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Linting, M. (2010). Parenting in an individualistic culture with a collectivistic cultural background: The case of Turkish immigrant families with toddlers in the Netherlands. *Journal of Child and Family Studies, 19*, 617-628.

Yin, P., Hou, X., Qin, Q., Deng, W., Hu, H., Luo, Q., ... & Li, T. (2016). Genetic and environmental influences on the mental health of children: a twin study. *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services, 54*(8), 29-34.

Young, M. E. (Ed.). (2002). *From early child development to human development: Investing in our children's future*. World Bank Publications.

Utgitt av Folkehelseinstituttet
Desember 2023
Postboks 222 Skøyen
NO-0213 Oslo
Telefon: 21 07 70 00
Rapporten kan lastes ned gratis fra
Folkehelseinstituttets nettsider www.fhi.no